

Ιδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

Η Ελληνική Οικονομία

3/09

Τριμηνιαία Έκθεση

Αρ. Τεύχους 57, Οκτώβριος 2009

Οι Συγγραφείς

Η ανάλυση της πορείας της Ελληνικής Οικονομίας αποτελεί προϊόν συλλογικής εργασίας των ερευνητών του ΙΟΒΕ. Τα κείμενα αυτά είναι ανυπόγραφα και οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν τη συσταμένη των διαφόρων αντιλήψεων και απόψεων. Επίσης, οι απόψεις που εκφράζονται εδώ δεν ανταποκρίνονται κατ' ανάγκη προς αυτές των οργανισμών που υποστηρίζουν, χρηματοδοτούν ή συνεργάζονται με το Ίδρυμα. Η ανάλυση στην παρούσα Έκθεση βασίζεται σε στοιχεία που ήταν διαθέσιμα μέχρι 09/10/2009.

Το ΙΟΒΕ

Το **Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών** είναι ιδιωτικός, μη κερδοσκοπικός, κοινωφελής ερευνητικός οργανισμός. Ιδρύθηκε με σκοπό να προωθεί την επιστημονική έρευνα για τα τρέχοντα και αναδυόμενα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας και να παρέχει αντικειμενική πληροφόρηση και να διατυπώνει προτάσεις οι οποίες είναι χρήσιμες στη διαμόρφωση πολιτικής

Copyright © 2009 Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

ISSN 1106 - 4315

Απαγορεύεται η με οιονδήποτε τρόπο ανατύπωση ή μετάφραση οποιουδήποτε μέρους της μελέτης, χωρίς την άδεια του εκδότη.

<p>Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (ΙΟΒΕ) Τσάμη Καρατάση 11, 117 42 Αθήνα, Τηλ. (+30210 9211200-10), Fax:(+30210 9233977) http://www.iobe.gr</p>
--

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	5
1. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	7
Η Ελληνική Οικονομία σε κρίσιμη καμπή	7
1. Σοβαρές οι επιπτώσεις της διεθνούς κρίσης στην πραγματική οικονομία	7
2. Μεγάλη διεύρυνση των δημοσιονομικών ανισοροπιών	7
3. Δυσχέρειες στη χρηματοδότηση του ιδιωτικού τομέα	7
4. Όξυνση των χρόνιων διαρθρωτικών προβλημάτων και υποχώρηση της ανταγωνιστικότητας.....	8
5. Δυνατότητες της οικονομικής πολιτικής	8
6. Προτεραιότητες	9
7. Προτάσεις του ΙΟΒΕ.....	10
2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	13
2.1 Τάσεις και Προοπτικές της Διεθνούς Οικονομίας	13
Το Παγκόσμιο Περιβάλλον	13
Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης.....	19
2.2 Το Οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα	25
Α) Οικονομικό κλίμα	25
Β) Συνθήκες Ρευστότητας.....	32
Γ) Δημοσιονομικές Εξελίξεις	37
Δ) Ανταγωνιστικότητα	41
3. ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	45
3.1 Μακροοικονομικές Εξελίξεις	45
Εξελίξεις το α΄ εξάμηνο του 2009.....	45
3.2 Εξελίξεις και Προοπτικές σε βασικούς τομείς της οικονομίας	52
3.3 Οι Εξαγωγικές Επιδόσεις της Ελληνικής Οικονομίας	64
3.4 Απασχόληση - Ανεργία	66
3.5 Τιμές Καταναλωτή	73
Εξελίξεις το 2009.....	73
Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις	76
3.6 Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών	78
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών.....	78
Ισοζύγιο Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων	79
Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών	80
5. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ	83

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η έκθεση αυτή είναι η τρίτη που εκδίδει το IOBE για το 2009 στο πλαίσιο των περιοδικών επισκοπήσεων της ελληνικής οικονομίας. Η δημοσίευσή της συμπίπτει με την πραγματοποίηση των προγραμματικών δηλώσεων της νέας κυβέρνησης, κομβικό γεγονός για την οικονομική πολιτική που θα εφαρμοστεί τα επόμενα χρόνια, σε μια περίοδο κατά την οποία η Ελλάδα θα προσπαθεί να ξεπεράσει τις επιπτώσεις της εξάπλωσης της διεθνούς οικονομικής κρίσης, τιθασεύοντας παράλληλα τις ιδιαίτερα οξυμένες ανισορροπίες στα δημόσια οικονομικά της. Η παρούσα έκθεση του IOBE αναπτύσσεται σε **τρεις ενότητες** ενώ συνοδεύεται - όπως κάθε φορά - από το **Παράρτημα** των διαρθρωτικών δεικτών, στο πλαίσιο της ποσοτικής παρακολούθησης της στρατηγικής της Λισσαβόνας. Αναλυτικότερα:

Σε μεθοδολογικό επίπεδο η έκθεση αναφέρεται και υποστηρίζεται σε στοιχεία που ήταν διαθέσιμα μέχρι τις 09/10/2009. Η **πρώτη ενότητα** περιλαμβάνει τη **συνοπτική επισκόπηση** των εξελίξεων στα βασικά μεγέθη της ελληνικής οικονομίας, τις επιπτώσεις σε αυτά από την εξάπλωση των συνεπειών της διεθνούς οικονομικής κρίσης, τις αναγκαίες σε αυτό το πλαίσιο προτεραιότητες-προκλήσεις της οικονομικής πολιτικής της νέας κυβέρνησης και τις σχετικές προτάσεις του IOBE. Η **δεύτερη ενότητα** εστιάζει σε συγκεκριμένους παράγοντες με βαρύνουσα σημασία για την πορεία της ελληνικής οικονομίας διαχρονικά και ιδίως την τρέχουσα περίοδο. Για την προσέγγιση των αμιγώς εξωγενών, αναλύεται η κατάσταση στο **διεθνές περιβάλλον** με βάση τις πιο πρόσφατες εκθέσεις της Ευρ. Επιτροπής, του ΟΟΣΑ και του ΔΝΤ. Σε ό,τι αφορά παράγοντες με επίδραση στο εγχώριο οικονομικό περιβάλλον που διαμορφώνονται και από τις συνθήκες στο εσωτερικό της χώρας α) αποτυπώνεται το **οικονομικό κλίμα** στην Ελλάδα όπως αυτό σκιαγραφείται από τις έρευνες οικονομικής συγκυρίας του IOBE β) παρουσιάζονται οι συνθήκες ρευστότητας στο εγχώριο χρηματοπιστωτικό σύστημα, στον ιδιωτικό και στο δημόσιο τομέα της οικονομίας γ) καταγράφονται τα τελευταία δεδομένα στο πεδίο των δημόσιων οικονομικών και την ερμηνεία τους και δ) παρουσιάζονται οι τάσεις στην ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας, κρίσιμου παράγοντα για την ταχύτητα εξόδου της από την κατάσταση σημαντικής εξασθένησης στην οποία βρίσκεται.

Η **τρίτη ενότητα** εστιάζει στις επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας. Χαρτογραφείται το **τρέχον μακροοικονομικό περιβάλλον** αλλά και οι μεσοπρόθεσμες προοπτικές για το δεύτερο μισό του έτους, περιγράφονται οι **εξελίξεις** σε **βασικούς τομείς της οικονομίας**, συνοψίζονται οι **εξαγωγικές επιδόσεις** της ελληνικής οικονομίας κατά το πρώτο εξάμηνο του 2009, αποδελτιώνονται οι εξελίξεις σε όρους **απασχόλησης** και **ανεργίας**. Επίσης, αναλύεται ο **πληθωρισμός** και οι παράγοντες που επηρέασαν την πορεία του το εννιάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου, ενώ η ενότητα ολοκληρώνεται με την παρουσίαση των τάσεων στο **ισοζύγιο εξωτερικών συναλλαγών**.

Η επόμενη τριμηνιαία έκθεση του IOBE για την ελληνική οικονομία αναμένεται να εκδοθεί στα τέλη του Δεκεμβρίου του 2009.

1. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η Ελληνική Οικονομία σε κρίσιμη καμπή

1. Σοβαρές οι επιπτώσεις της διεθνούς κρίσης στην πραγματική οικονομία

Σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις, η ελληνική οικονομία έχει εισέλθει σε πορεία υποχώρησης όλων των βασικών μεγεθών.

- Το ΑΕΠ, που το 2008 είχε αυξηθεί 2%, το 2009 προβλέπεται ότι θα υποχωρήσει με ρυθμό περίπου 0,5%. Η υποχώρηση οφείλεται στη μειωμένη κατανάλωση των νοικοκυριών, στην υποχώρηση των εξαγωγών και στη μεγάλη πτώση των ιδιωτικών επενδύσεων. Αντίρροπα λειτουργούν οι δημόσιες επενδύσεις και η μεγάλη μείωση των εισαγωγών.
- Όλοι οι βραχυχρόνιοι δείκτες παρουσιάζουν επίσης μεγάλες μειώσεις. Ενδεικτικά αναφέρεται η έντονη υποχώρηση της βιομηχανικής παραγωγής, η συρρίκνωση των λιανικών πωλήσεων και η υποχώρηση των τουριστικών εισπράξεων.
- Η ανεργία αυξάνεται υπερβαίνοντας πλέον το 9% του εργατικού δυναμικού. Η όξυνση της ανεργίας πλήττει κυρίως τους νέους 15-24 ετών, αλλά και τις ηλικίες 30-44 ετών καθώς βεβαίως και τις γυναίκες.

2. Μεγάλη διεύρυνση των δημοσιονομικών ανισορροπιών

Μετά το δημοσιονομικό εκτροχιασμό του 2008, όταν το έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης υπερέβη το 5% του ΑΕΠ, το 2009 η

κατάσταση χειροτερεύει αισθητά. Το πρώτο εννιάμηνο: μειώνονται τα έσοδα σημαντικά, ενώ οι δαπάνες αυξάνονται με ρυθμό πάνω από το 12%. Αν η πορεία αυτή δεν αντιστραφεί δραματικά το τελευταίο τρίμηνο του χρόνου, όλα συγκλίνουν στην εκτίμηση ότι το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης του 2009 θα υπερβεί τελικώς το 10% του ΑΕΠ. Υπενθυμίζεται ότι ο αρχικός στόχος για το έλλειμμα του 2009 ήταν 3,7% του ΑΕΠ.

Παράλληλα, σε πορεία ταχείας διεύρυνσης βρίσκεται και το δημόσιο χρέος. Το πρώτο τρίμηνο του έτους, για το οποίο μόνο υπάρχουν επίσημα στοιχεία το χρέος καταμετράται σε 251 δισεκ. ευρώ. Έκτοτε εκτιμάται ότι το χρέος έχει αυξηθεί και μέχρι τέλους του έτους θα διαμορφωθεί στα 270 δισεκ. ευρώ. Σ' αυτά θα πρέπει να προστεθούν οι καταγεγραμμένες υποχρεώσεις του Ελληνικού Δημοσίου, οι οποίες αν διευθετηθούν επιβαρύνουν το δημόσιο χρέος, ως ποσοστό του ΑΕΠ, κατά 5-7 εκατοστιαίες μονάδες.

3. Δυσχέρειες στη χρηματοδότηση του ιδιωτικού τομέα

Ενώ έχουν αποκατασταθεί σε μεγάλο βαθμό οι συνθήκες ρευστότητας στο τραπεζικό σύστημα, οι ρυθμοί πιστωτικής επέκτασης προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά βγαίνουν μειούμενοι: 6% τον Αύγουστο, σε σχέση με περίπου 16% το Δεκέμβριο του 2008, γεγονός που δημιουργεί την αίσθηση πιστωτικής ασφυξίας στον ιδιωτικό τομέα. Από την άλλη πλευρά όμως, επιση-

μναιεται ότι ο ρυθμός μεταβολής της πιστωτικής επέκτασης προς τον δημόσιο τομέα κινείται με ρυθμό 30% περίπου λόγω της μεγάλης διεύρυνσης των δημοσιονομικών ελλειμμάτων, με αποτέλεσμα η ρευστότητα στο σύνολο της οικονομίας να μεταβάλλεται με ρυθμό 9,5% περίπου, σημαντικά υψηλότερο από την υπόλοιπη Ευρωζώνη.

4. Όξυνση των χρόνιων διαρθρωτικών προβλημάτων και υποχώρηση της ανταγωνιστικότητας

Μια από τις σημαντικότερες πλευρές της κρίσης είναι ότι η έλευσή της ανέδειξε τα χρόνια προβλήματα του τρέχοντος αναπτυξιακού προτύπου της ελληνικής οικονομίας, τόσο τα βασικά αίτια, που είναι κυρίως η χαμηλή ανταγωνιστικότητα, η χαμηλή ένταση ανταγωνισμού στις αγορές, η αναποτελεσματική λειτουργία του Δημόσιου Τομέα, το μη βιώσιμο ασφαλιστικό σύστημα, όσο και τις συνέπειες των παραπάνω, που είναι τα συνεχή δημοσιονομικά ελλείμματα, το υψηλό δημόσιο χρέος, το υψηλό έλλειμμα ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, το χαμηλό ποσοστό απασχόλησης και το δυσμενές επιχειρηματικό περιβάλλον.

Η χειροτέρευση της διεθνούς θέσης της χώρας, που οφείλεται στα παραπάνω, αποτυπώνεται με σαφήνεια στην υποχώρηση της Ελλάδας στις διεθνείς κατατάξεις: Σύμφωνα με το IMD (International Institute for Management Development) που ιεραρχεί την ανταγωνιστική θέση 57 χωρών, η ελληνική οικονομία υποχωρεί το 2009 στην 52^η θέση από την 42^η ένα χρόνο νωρίτερα. Στην κατάταξη του Global Competitiveness Report που επίσης αναφέρεται στην ανταγωνιστικότητα, η Ελλάδα βρίσκεται στην 67^η θέση έναντι της 65^{ης} πέρυσι. Τέλος, στην

έκθεση Doing Business της Παγκόσμιας Τράπεζας που μετρά «την ευκολία του επιχειρείν», η Ελλάδα περιορίζεται στην 109^η θέση χάνοντας 10 θέσεις από πέρυσι.

5. Δυνατότητες της οικονομικής πολιτικής

Ο σχηματισμός νέας κυβέρνησης μετά τις εκλογές της 4^{ης} Οκτωβρίου δίνει τη δυνατότητα εφαρμογής μιας οικονομικής πολιτικής που θα στηρίζεται σε αποφάσεις μόνιμου χαρακτήρα, περιορίζοντας στο ελάχιστο τις έκτακτες παρεμβάσεις που επιβάλλονται από τη συγκυρία. Η νωπή λαϊκή εντολή δημιουργεί τις δυνατότητες για την άσκηση οικονομικής πολιτικής με μεσοπρόθεσμους στόχους και με μεγαλύτερο βαθμό ελευθερίας από το λεγόμενο «πολιτικό κόστος».

Η οικονομική πολιτική έχει να αντιμετωπίσει σήμερα τα μεγάλα και δυσεπίλυτα προβλήματα που περιγράφονται στην παρούσα έκθεση: Ύφεση στην πραγματική οικονομία, εκτροχιασμό των δημοσιονομικών μεγεθών, μειούμενη ανταγωνιστικότητα. Από την άλλη πλευρά ωστόσο, υπάρχουν στοιχεία που αν αξιοποιηθούν αποτελεσματικά, μπορούν να δώσουν ισχυρή ώθηση στην ελληνική οικονομία. Τα στοιχεία αυτά είναι:

- Η διαφαινόμενη συλλογική πεποίθηση ότι τα προβλήματα είναι πια ώριμα για λύση και δεν επιδέχονται άλλες αναβολές. Η συνειδητοποίηση αυτή περιορίζει κατά πολύ τη σφοδρότητα των αντιδράσεων ομάδων, που πιθανώς θίγονται βραχυχρονίως και διευκολύνει την κοινωνική αποδοχή μέτρων που

πείθουν ότι ωφελούν το σύνολο της κοινωνίας.

- Ο περιορισμός της απαισιοδοξίας καταναλωτών και επιχειρήσεων και οι βελτιούμενες προσδοκίες τους για το μέλλον.
- Η, σχετικά με την ευρωζώνη, ηπιότερη υποχώρηση της δραστηριότητας, που μέχρι στιγμής τουλάχιστον δεν έχει δημιουργήσει κοινωνικές επιπτώσεις του εύρους που παρατηρείται στις άλλες χώρες.
- Η δυνατότητα άμεσης εφαρμογής διαρθρωτικών αλλαγών -κυρίως στη λειτουργία των αγορών και στους θεσμούς- οι οποίες, ενώ δεν συνεπάγονται δημοσιονομικό κόστος, θα μπορούσαν όμως να έχουν εντυπωσιακές, θετικές επιπτώσεις στην ανταγωνιστικότητα, σε βραχύ χρονικό διάστημα.
- Οι πόροι του ΕΣΠΑ, οι οποίοι ποσοτικά συνιστούν μια σημαντική «ένεση» ζήτησης και ρευστότητας στην ελληνική οικονομία, εφόσον βεβαίως κινητοποιηθούν με ρυθμούς πολλαπλάσιους απ' ό,τι έχει μέχρι σήμερα επιτύχει η δημόσια διοίκηση.
- Η διαφαινόμενη ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας, η οποία θα επηρεάσει θετικά και την ελληνική οικονομία.

6. Προτεραιότητες

Η οικονομική πολιτική που θα ασκηθεί κατ' αρχήν θα εκφράσει τις πολιτικές επιλογές της νέας Κυβέρνησης. Θα πρέπει ωστόσο παράλληλα να αντιμετωπίσει τα προβλήματα που επισημαίνονται παραπάνω, τα οποία, αν

δεν επιλυθούν γρήγορα, περιορίζουν τις προοπτικές επιτυχίας των επιλογών της.

Δυο είναι συνεπώς οι απόλυτες προτεραιότητες της οικονομικής πολιτικής: να περιορίσει τα μεγάλα ελλείμματα του δημόσιου τομέα, σε ορατό και τακτό χρόνο και παράλληλα να συμβάλει στην επαναφορά της τάσης των ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης.

Η εξισορρόπηση των παρεμβάσεων ανάμεσα στις δυο αυτές, εξίσου σημαντικές, προτεραιότητες αποτελεί ασφαλώς δύσκολο εγχείρημα, καθώς φαινομενικά οι λύσεις κινούνται σε αντίθετες κατευθύνσεις: Από την μια πλευρά απαιτείται ένα τουλάχιστο τριετές πρόγραμμα αποκατάστασης της δημοσιονομικής ισορροπίας, ενώ, παράλληλα, η δημοσιονομική πολιτική δεν μπορεί να είναι υπερβολικά περιοριστική, οδηγώντας σε μεγαλύτερη συρρίκνωση την οικονομική δραστηριότητα. Ωστόσο, κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις ορθολογικής οικονομικής πολιτικής, ο συνδυασμός δημοσιονομικής εξυγίανσης και τόνωσης της οικονομικής δραστηριότητας συνεχίζει να είναι εφικτός για τους ακόλουθους λόγους:

Πρώτον, η δημοσιονομική πολιτική είναι ήδη έντονα επεκτατική, πολύ πιο επεκτατική απ' ό,τι σε άλλες χώρες της Ευρωζώνης. Μπορεί το δημοσιονομικό έλλειμμα σε άλλες χώρες, στην Ισπανία π.χ. ή στο Ηνωμένο Βασίλειο, να είναι εξίσου υψηλό, αλλά εκεί η πτώση στην οικονομική δραστηριότητα είναι πολύ μεγαλύτερη απ' ό,τι στην Ελλάδα. Γι' αυτό και η περαιτέρω διεύρυνση του δημοσιονομικού ελλείμματος για τόνωση της ζήτησης ενέχει πολύ σημαντικούς κινδύνους για τη δημοσιονομική

σταθερότητα και την οικονομική δραστηριότητα.

Δεύτερον, δεν θα πρέπει να θεωρείται και πάντα a priori δεδομένο ότι η δημοσιονομική προσαρμογή αντιστρατεύεται την προσπάθεια για τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας. Αντίθετα, όπως έχει δείξει η εμπειρία της προσαρμογής τη δεκαετία του 1990, μια συνετή δημοσιονομική προσαρμογή μπορεί να συνοδευτεί με ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας.

Στις παρούσες συνθήκες ένα αξιόπιστο πρόγραμμα μείωσης των δημοσιονομικών ανισορροπιών θα βοηθήσει στη μείωση του επιτοκίου δανεισμού του Δημοσίου και επομένως στην εξοικονόμηση σημαντικών ποσών που δαπανώνται για την εξυπηρέτηση του χρέους. Επιπλέον, η μείωση του επιτοκίου δανεισμού του Δημοσίου έχει σημαντικές ευεργετικές συνέπειες και στο δανεισμό του ιδιωτικού τομέα. Με την προοπτική μάλιστα αύξησης των επιτοκίων, μετά το 2010 ή και το 2011, εφόσον υπάρξει ανάκαμψη στην οικονομική δραστηριότητα στην Ευρωζώνη, γίνεται αντιληπτό ότι ο κίνδυνος να αυξηθεί σημαντικά το κόστος δανεισμού του Ελληνικού Δημοσίου είναι εξαιρετικά μεγάλος, αν δεν υπάρξει δημοσιονομική προσαρμογή. Η ελληνική εμπειρία της δεκαετίας του 1990, όσο και άλλων χωρών, έχουν δείξει ότι μια περιοριστική δημοσιονομική πολιτική, μέσα στα πλαίσια ενός συνολικού προγράμματος οικονομικής ανάταξης, μπορεί να έχει θετικές επιδράσεις στην αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας, ακόμη και στη βραχυχρόνια περίοδο. Σήμερα, η δημοσιονομική εξυγίανση σε συνδυασμό με τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που το IOBE προτείνει,

είναι πολύ πιθανό να επαναφέρουν την ελληνική οικονομία σε αναπτυξιακή τροχιά.

7. Προτάσεις του IOBE

Το IOBE παρουσίασε τον Ιούνιο του 2009 προτάσεις για την αντιμετώπιση της κρίσης και την επανεκκίνηση της ελληνικής οικονομίας, οι οποίες είναι σήμερα πιο επείγουσες, καθώς η οικονομική δραστηριότητα επιβραδύνεται και τα δημοσιονομικά ελλείμματα διευρύνονται. Οι προτάσεις αφορούν στη δημοσιονομική προσαρμογή, την εμπέδωση υγιούς χρηματοπιστωτικού συστήματος και τις διαρθρωτικές αλλαγές για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών. Αυτές περιλαμβάνουν:

Άμεσα μέτρα που αντιμετωπίζουν τις ορατές συνέπειες της κρίσης και πείθουν τόσο τις διεθνείς αγορές όσο και τους φορείς της ελληνικής οικονομίας ότι η οικονομική πολιτική αίρεται στο ύψος των περιστάσεων, εγκαταλείπει τις ανακολουθίες του παρελθόντος, αφήνει κατά μέρος το πολιτικό κόστος και εισέρχεται σε μια νέα, σταθερή πορεία με βάση τις ανάγκες της οικονομίας και της κοινωνίας.

Διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που έχουν μεν κατά κόρον επισημανθεί, αλλά δεν έχουν προχωρήσει.

Βαθιές τομές στους μηχανισμούς εφαρμογής των μέτρων, κυρίως στον τρόπο λειτουργίας της Δημόσιας Διοίκησης, που θα παρέχουν απτές διασφαλίσεις ότι οι πολιτικές που θα αποφασισθούν θα εφαρμοσθούν με συνέπεια. Ο στόχος αυτός είναι εξίσου σημαντικός με τους προηγούμενους, καθώς η εμπειρία δείχνει ότι

σωστά μέτρα που εξαγγέλλονται δεν υλοποιούνται τελικώς επειδή οι μηχανισμοί στους οποίους ανατίθεται η εφαρμογή τους είναι ανεπαρκείς.

Αναλυτικά οι προτάσεις του ΙΟΒΕ περιλαμβάνονται στην έκδοση «ΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΙΟΒΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ», η οποία συνοδεύει την παρούσα έκθεση¹.

¹ Το πλήρες κείμενο των θέσεων είναι διαθέσιμο στην ιστοσελίδα του ΙΟΒΕ www.iobe.gr.

2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

2.1 Τάσεις και Προοπτικές της Διεθνούς Οικονομίας

Το Παγκόσμιο Περιβάλλον

Οι πτωτικές τάσεις που είχαν κυριαρχήσει στην παγκόσμια οικονομία μέχρι και το πρώτο τρίμηνο του 2009 ανακόπηκαν το β' τρίμηνο στις πιο αναπτυγμένες οικονομίες, ενώ σε αρκετές από τις αναπτυσσόμενες της Νοτιοανατολικής Ασίας, όπως και σε αναδυόμενες οικονομίες, σημειώνεται μεγέθυνση, αν και με σαφώς χαμηλότερους ρυθμούς σε σύγκριση με το πρόσφατο παρελθόν. Καθοριστική είναι ωστόσο η συμβολή στην παρατηρούμενη αναθέρμανση των προγραμμάτων δημοσιονομικής στήριξης και των μέτρων νομισματικής πολιτικής που έχουν ληφθεί μετά την κατάρρευση της Lehman Brothers από διεθνείς οργανισμούς, εθνικές κυβερνήσεις και κεντρικά τραπεζικά ιδρύματα. Σε κάθε περίπτωση, η αποκατάσταση των επιπτώσεων της οικονομικής ύφεσης αναμένεται να γίνει με χαμηλούς ρυθμούς και επομένως σε βάθος χρόνου. Παράλληλα, παρά τις όποιες ενδείξεις αντιστροφής των τάσεων, η ανεργία συνεχίζει να αυξάνεται, ενώ η τόνωση της παραγωγικής δραστηριότητας σε σχέση με τα επίπεδα του α' τριμήνου φέτος έχει αυξήσει τη ζήτηση για πετρέλαιο, πρώτες ύλες και βασικά εμπορεύσιμα αγαθά, ανακόπτοντας την επιβράδυνση του πληθωρισμού. Υπενθυμίζεται όμως ότι σε αρκετές περιοχές είχαν ήδη καταγραφεί αρνητικές τιμές πληθωρισμού (αποπληθωρισμός).

Σε αντιστοιχία με τις μεταβολές που παρατηρούνται τους τελευταίους μήνες, οι διεθνείς οργανισμοί αναθεωρούν προς τα πάνω τις εκτιμήσεις τους για το βαθμό ύφεσης της παγκόσμιας οικονομίας, όπως και ορισμένων από τις μεγαλύτερες οικονομίες για το τρέχον έτος, ενώ για το 2010 εκτιμάται επιστροφή σε αναπτυξιακούς ρυθμούς. Στην πρόσφατη έκθεσή του, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο² αναμένει πτώση του ΑΕΠ παγκοσμίως κατά 1,1% (από -1,4% στην επικαιροποίηση της εαρινής του έκθεσης) και μεγέθυνση της τάξης του 3,1% το 2010. Μικρότερη έκταση αναμένεται ότι θα λάβει πλέον η εξασθένηση/επιβράδυνση του ΑΕΠ στις σημαντικότερες οικονομίες της Ευρωζώνης σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ³ και το ΔΝΤ, καθώς και στην Κίνα, με τις εκτιμήσεις για τις ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο να έχουν επιδεινωθεί μεν, αλλά οριακά. Ωστόσο ο ΟΟΣΑ, για τις χώρες-μέλη του μαζί με τις Βραζιλία-Ρωσία-Ινδία-Κίνα, που συνεισφέρουν περίπου τα 4/5 του παγκόσμιου ΑΕΠ, δεν έχει προχωρήσει σε αναθεώρηση της πρόβλεψής του για ύφεση κατά -2,2% φέτος⁴.

Αναλυτικότερα, οι κρατικές ενισχύσεις στα πιστωτικά ιδρύματα, η τόνωση της ρευστότητας τους, η παροχή εγγυήσεων για τις καταθέσεις και οι διαδοχικές παρεμβάσεις στα βασικά επιτόκια έχουν αρχίσει να βελτιώνουν την εμπιστοσύνη στις διατραπεζικές και τις χρηματιστηριακές αγορές.

² IMF, World Economic Outlook, October 2009-IMF, World Economic Outlook Update, July 2009

³ OECD, What is the economic Outlook for OECD countries? An interim assessment, September 2009

⁴ OECD, Economic Outlook No.85, June 2009

Οι διαφορές επιτοκίων στις διατραπεζικές αγορές (spreads) έχουν υποχωρήσει αρκετά σε σύγκριση με τον προηγούμενο χειμώνα και παρουσιάζεται μετάβαση επενδυτών από κρατικά ομόλογα σε επενδύσεις με μεγαλύτερο ρίσκο αλλά και πιθανές αποδόσεις. Επίσης, η αποκλιμάκωση των βασικών επιτοκίων, με τα οποία είναι συνδεδεμένο ένα σημαντικό μέρος των ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων, έχει βελτιώσει τη δυνατότητα εξυπηρέτησής τους. Παρά την ενίσχυση της ρευστότητας όμως, ο ρυθμός πιστωτικής επέκτασης έχει επιβραδυνθεί σημαντικά ή σημειώνεται ακόμα και πτώση των πιστώσεων στις ΗΠΑ, την Ευρωζώνη και το Ηνωμένο Βασίλειο. Η δυσκολία στην άντληση ρευστότητας πλήττει κυρίως τα νοικοκυριά και τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, ασκώντας πιέσεις στην ιδιωτική κατανάλωση και τις ιδιωτικές επενδύσεις. Σε κάθε περίπτωση, με τις τιμές ορισμένων διαρθρωτικών δεικτών που αφορούν στην κεφαλαιακή ευχέρεια των πιστωτικών ιδρυμάτων να παραμένουν σε χαμηλές τιμές, δεν έχει εξαλειφθεί πλήρως ο φόβος ενός νέου κύκλου αναταράξεων στο διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Ανεξάρτητα από την ώθηση που έχουν προσφέρει τα ληφθέντα μέτρα δημοσιονομικής πολιτικής στην παγκόσμια οικονομία, έχουν επιφέρει σημαντική επιβάρυνση των δημόσιων οικονομικών. Στις 7 πλέον αναπτυσσόμενες χώρες το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης αναμένεται να διαμορφωθεί κατά μέσο όρο υψηλότερα από το 10% του ΑΕΠ το τρέχον έτος, ενώ το 2010 εκτιμάται ότι θα υποχωρήσει μόλις κατά μια εκατοστιαία μονάδα⁵. Παράλληλα

με τη διεύρυνση του ελλείμματος, όξυνση θα παρουσιάσει και το δημόσιο χρέος, με την πιστωτική στενότητα να δυσκολεύει την εξυπηρέτησή του. Στις ΗΠΑ, τη Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο η διεύρυνσή του υπολογίζεται ότι θα υπερβεί το 10% του ΑΕΠ, ενώ στην Ιαπωνία θα ανέλθει στο 20%.

Από την άλλη πλευρά, οι ευνοϊκές για την παγκόσμια οικονομία επιδράσεις των δημοσιονομικών παρεμβάσεων και της ασκηθείσας νομισματικής πολιτικής οδηγούν σε αναστροφή της φθίνουσας πορείας της. Η βιομηχανική παραγωγή, που λόγω της καθίζησης της οικονομικής δραστηριότητας στις αναπτυσσόμενες και αναπτυσσόμενες οικονομίες και επακόλουθα της εξασθένησης του διεθνούς εμπορίου, έχει υποστεί τις εντονότερες πιέσεις, κινείται ελαφρά ανοδικά στις βιομηχανικές χώρες της ανατολικής Ασίας. Ανακάμπτει σταδιακά η καταναλωτική εμπιστοσύνη, εξέλιξη που αντανακλάται στη σταθεροποίηση που εμφανίζουν οι λιανικές πωλήσεις. Η εξέλιξή τους περιορίζει την υπερσυσσώρευση αποθεμάτων που έλαβε χώρα κατά τη μετάβαση της κρίσης στην πραγματική οικονομία και επέφερε την απότομη επιβράδυνση της παραγωγής από τα τέλη του 2008 ως τις αρχές του 2009.

Η αναθέρμανση της οικονομικής δραστηριότητας έχει όμως επηρεάσει τον πληθωρισμό. Η υποχώρηση των τιμών του πετρελαίου και των βασικών πρώτων υλών έχει ανακοπεί από τις αρχές Απριλίου και σε αυτό συνέβαλαν, πέρα από τη διεύρυνση της ζήτησης από αναπτυσσόμενες χώρες και πρωτίστως από την Κίνα, ο στενότερος έλεγχος των περιορισμών παραγω-

⁵ IMF, World Economic Outlook, October 2009

γής πετρελαίου από τον ΟΠΕΚ στις χώρες-μέλη του και το καλύτερο κλίμα στις διεθνείς αγορές γενικότερα. Πάντως παρέμεινε τους καλοκαιρινούς μήνες, σύμφωνα με το ΔΝΤ, η διάσταση ανάμεσα στο φετινό και το περυσινό μέσο επίπεδο τιμών του πετρελαίου, συμβάλλοντας έτσι στη συγκράτηση του πληθωρισμού σε παγκόσμια κλίμακα φέτος τον Ιούλιο στο 1,0%, από 6,0% ένα χρόνο νωρίτερα. Η διαμόρφωση της παραγωγής στο σύνολο το 2009 σε επίπεδα αρκετά χαμηλότερα σε σύγκριση με αυτά πριν την οικονομική ύφεση, δε θα επιτρέψει σημαντική περαιτέρω ενίσχυση των τιμών μέχρι το τέλος της χρονιάς. Ενδεικτικό αυτού είναι το ότι το ΔΝΤ δε μετέβαλε στην πρόσφατη έκθεσή του την πρόβλεψή του για σχεδόν στασιμότητα τιμών στις ανεπτυγμένες οικονομίες (+0,1%), έναντι ανόδου τους κατά 3,4% το 2008, ενώ αναθεώρησε οριακά προς τα επάνω τη σχετική εκτίμησή του για τις αναδυόμενες οικονομίες, στο 5,5%(+0,2%).

Παρά ωστόσο την εξασθένηση της ανάσχεσης της παραγωγής και το σαφή περιορισμό της απαισιοδοξίας στο οικονομικό κλίμα, τα δεδομένα από την αγορά εργασίας συνεχίζουν να επιδεινώνονται. Τον Αύγουστο το ποσοστό ανεργίας ανήλθε στο 9,7% στις ΗΠΑ(υψηλότερο της τελευταίας 26-ετίας), ενώ το β' τρίμηνο του έτους διαμορφώθηκε στην ΕΕ-27 και την Ευρωζώνη των 16 στο 8,8% και 9,3%. Οι ΗΠΑ είναι επίσης η χώρα μεταξύ των μελών του G-7 στην οποία αναμένεται να σημειωθεί η μεγαλύτερη άνοδος της ανεργίας, από 5,8% το 2008 σε 9,3% το τρέχον έτος, καθώς σε αντίθεση με την ΕΕ, δεν προτιμάται ως αντιμετώπιση της εξα-

σθένισης της ζήτησης η προς τα κάτω προσαρμογή του ωραρίου απασχόλησης και των αμοιβών, που περιορίζουν το εύρος των απολύσεων. Συγκριτικά οξύμνο πρόβλημα ανεργίας κρίνεται πως θα αντιμετωπίσουν επίσης η Ιταλία και το Ην. Βασίλειο, με τα σχετικά ποσοστά να φθάνουν αντίστοιχα το 9,1% και 7,6% το 2009, από 6,8% τον προηγούμενο χρόνο.

Σχετικά ήπια παραμένει η επίπτωση της διεθνούς οικονομικής ύφεσης στο προϊόν των **Η.Π.Α.**, καθώς το ΑΕΠ παρουσιάζει την τρίτη μικρότερη υποχώρηση σε σύγκριση με πέρυσι μεταξύ των χωρών του G7: το δεύτερο τρίμηνο διαμορφώθηκε στο -3,9%⁶, από 2,1% ένα χρόνο πριν. Οι διαδοχικές κρατικές παρεμβάσεις περιορίσαν τις διαφορές των διατραπεζικών επιτοκίων σε προ της χρηματοπιστωτικής κρίσης επίπεδα, μειώνοντας παράλληλα σημαντικά τα spreads στις αγορές εταιρικών ομολόγων και ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων. Τα καλύτερα από το αναμενόμενο αποτελέσματα των τραπεζών στο δεύτερο τρίμηνο ενίσχυσαν την εμπιστοσύνη των επενδυτών. Όμως η άντληση πιστώσεων από τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις βάσει του μηδενικού επιτοκίου της FED εξακολουθεί να συναντά δυσκολίες λόγω της αυστηροποίησης των όρων χορήγησής τους. Η σημαντική εξασθένηση της πιστωτικής επέκτασης έχει επηρεάσει ιδιαίτερα δυσμενώς τις επενδύσεις και την κατανάλωση των νοικοκυριών, με τη δεύτερη να αποδυναμώνεται περαιτέρω από την επέκταση της ανεργίας.

Το μέγεθος των επιπτώσεων της αισθητά αποδυναμωμένης ιδιωτικής ζήτησης στην

⁶ News Release Euro Indicators, EUROSTAT, 125/2009, 02/09/09

πορεία ανασυγκρότησης της αμερικάνικης οικονομίας ενδεχομένως και να υπερκεράσει τις θετικές επενέργειες από τη βελτίωση της κινητικότητας στις οικονομίες των περισσότερων εμπορικών εταίρων των ΗΠΑ, και σε κάθε περίπτωση σίγουρα θα τη μετριάσει. Ευνοικά για τις αμερικάνικες εξαγωγές θα λειτουργήσει και η νέα υποχώρηση της ισοτιμίας του δολαρίου έναντι των κυριότερων νομισμάτων. Συνολικά για το 2009 προβλέπεται ότι η μείωση του ΑΕΠ δε θα ξεπεράσει το 2,7%-2,8%, σύμφωνα με ΔΝΤ και ΟΟΣΑ.

Η καθίζηση των εξαγωγών κατά 50% το τελευταίο τρίμηνο του 2008 και το πρώτο τρίμηνο φέτος αποτέλεσε το βασικό πλήγμα στην πορεία της **ιαπωνικής** οικονομίας, λόγω του έντονα εξαγωγικού χαρακτήρα της. Στην προσπάθεια αναχαίτισης των συνεπειών της ύφεσης, η ιαπωνική κυβέρνηση προγραμματίσει και εφαρμόζει έκτακτο πρόγραμμα δημοσιονομικής πολιτικής για το τρέχον και το προσεχές έτος, που φθάνει το 5% του ΑΕΠ ετησίως, με τις ιαπωνικές τράπεζες να υλοποιούν την ευρύτατη ενίσχυση της ρευστότητας. Η σταδιακή αύξηση σε μηνιαία βάση της βιομηχανικής παραγωγής από τον Μάρτιο και των λιανικών πωλήσεων από τον Απρίλιο ήταν οι πρώτες ενδείξεις αναστροφής των φθίνουσών τάσεων στην παγκόσμια οικονομία. Στο β' τρίμηνο, επιβραδύνθηκε ο ρυθμός πτώσης του ΑΕΠ, από 8,3% το προηγούμενο τρίμηνο σε 6,5%. Η υποχώρηση όμως του ΑΕΠ για δεύτερο συνεχή χρόνο, καθώς το 2008 μειώθηκε κατά 0,7%, έχει εξασθενήσει σημαντικά την εγχώρια ζήτηση, ιδίως από την πλευρά των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων, με συνέπεια την επικράτηση ισχυρών αποπλη-

θωριστικών δυνάμεων. Η πτώση των τιμών έφθασε το 2,4% τον Αύγουστο και δεν αναμένεται να αναστραφεί πριν από το 2012. Υπό τις αυτές τις ενδογενείς πιέσεις, η συρρίκνωση του ΑΕΠ το 2009 είναι πιθανό να υπερβεί τις μέχρι τώρα εκτιμήσεις που κυμαίνονται μεταξύ 5,4-5,6%.

Η άσκηση επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής από την κυβέρνηση της **Κίνας** οδήγησε σε σημαντική διεύρυνση των δημοσίων επενδύσεων, που ενίσχυσαν κυρίως τη βιομηχανική παραγωγή και ανέκοψαν την επιβράδυνση του ρυθμού ανάπτυξης σε ετήσια βάση, που είχε υποχωρήσει στο 6,1% το α' τρίμηνο. Το β' τρίμηνο ανήλθε στο 7,9% και συνολικά το πρώτο εξάμηνο στο 7,1%. Η χαλάρωση των ορίων στις πιστώσεις και η μείωση των επιτοκίων αύξησαν το ρυθμό πιστωτικής επέκτασης στο 24% το α' εξάμηνο, επιδρώντας ιδιαίτερα τονωτικά στην εγχώρια ζήτηση, η οποία αντιστάθμισε τη χαλάρωση των εξαγωγών. Μάλιστα, καθώς αυτή εκτείνεται σε προϊόντα και υπηρεσίες από χώρες της ευρύτερης περιοχής, η αύξηση των κινέζικων εισαγωγών αποτελεί βασικό στήριγμα για τις οικονομίες τους. Ωστόσο η έντονα ανοδική δυναμική των πιστώσεων ενέχει τον κίνδυνο της επιδείνωσης της ποιότητας των χορηγήσεων και της μεγάλης αύξησης των τιμών των κεφαλαιακών προϊόντων. Ως προς την πορεία του ΑΕΠ στο σύνολο του 2009, οι παραπάνω εξελίξεις έχουν οδηγήσει σε αναθεώρηση προς τα πάνω τις προβλέψεις για το ρυθμό μεγέθυνσής του, στο 8,5%, μόλις 0,5 εκατοστιαίες μονάδες χαμηλότερα από πέρυσι.

Η λήψη μέτρων δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής οδήγησε στην αντιστροφή της υποχώρησης της συνολικής ζήτησης στην οικονομία της **Ινδίας**. Από την άλλη πλευρά, αυτές οι παρεμβάσεις αποτελούν πηγή πρόσθετων βαρών για το ήδη υψηλό έλλειμμα της κεντρικής κυβέρνησης, που το 2008 έφτασε το 6,2%. Η εφαρμογή ήπιων φορολογικών ελαφρύνσεων το 2009 και η επιβολή νέων προστατευτικών μέτρων της εγχώριας παραγωγής αναμένεται να διαμορφώσουν το ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ στο 5,4-6,0%, μια περίπου εκατοστιαία μονάδα κάτω από τον περυσινό(6,5%).

Σε ό,τι αφορά τα κράτη της **πρώην ΕΣΣΔ**, εξακολουθούν να υφίστανται έντονα τις συνέπειες της διεθνούς οικονομικής ύφεσης, άμεσα αλλά και έμμεσα, μέσω της κρίσης στην οποία βρίσκεται η Ρωσική οικονομία, ιδίως οι χώρες που οι οικονομίες τους έχουν μεγάλο ύψος εμπορικών συναλλαγών με αυτή ή/ και αποστολές χρημάτων από εργαζόμενους στη Ρωσία προς αυτές. Κράτη που είναι εξαγωγείς ενέργειας, όπως το Αζερμπαϊτζάν και το Ουζμπεκιστάν, θα εμφανίσουν ήπια επιβράδυνση των αναπτυξιακών ρυθμών τους εξαιτίας του δυσμενούς οικονομικού περιβάλλοντος, καθώς η τιμή της ενέργειας έχει αρχίσει να ανέρχεται, ενώ αξιοποιήθηκε και η δυνατότητα εκτεταμένων δημοσιονομικών ενισχύσεων. Στον αντίποδα, χώρες χαμηλού εισοδήματος, όπως η Αρμενία, έχουν υποστεί κάθετη πτώση της οικονομικής δραστηριότητας και προέβηκαν σε υποτίμηση του εθνικού τους νομίσματος. Συνολικά, λόγω της δυσμενούς κατάστασης στην οποία έχουν βρεθεί οι πλέον αδύνα-

μες οικονομίες, το ΔΝΤ εκτιμά πως το ΑΕΠ θα εξασθενήσει κατά 6,7% στην ευρύτερη περιοχή το 2009, 0,9 % περισσότερο από ότι είχε υπολογιστεί νωρίτερα φέτος. Η συρρίκνωση της **Ρωσικής** οικονομίας αναμένεται να ξεπεράσει αυτό το μέσο όρο. Ήδη α' εξάμηνο του 2009 φέτος το ΑΕΠ της υποχώρησε κατά 10,1%. Ωστόσο από το δεύτερο τρίμηνο η πτώση της βιομηχανικής παραγωγής υποχωρεί με ταχείς ρυθμούς, ενώ εκτονώθηκαν σημαντικά οι πιέσεις στο κεφαλαιακό ισοζύγιο και τη συναλλαγματική ισοτιμία που είχαν εκδηλωθεί τους προηγούμενους μήνες, χάρη στα μέτρα επιθετικής νομισματικής πολιτικής της κεντρικής τράπεζας και τη διεύρυνση των δημοσίων δαπανών. Επιπλέον, η ανάκαμψη των τιμών του πετρελαίου θα προσφέρει πρόσθετη στήριξη στην οικονομία μέσω του εμπορικού ισοζυγίου. Παρά τις όποιες θετικές εξελίξεις στο β' εξάμηνο, η ρωσική κυβέρνηση εκτίμησε τον Ιούλιο πως το ΑΕΠ το 2009 θα διαμορφωθεί 8,0-8,5% χαμηλότερα φέτος, ενώ μεταγενέστερη εκτίμηση του ΔΝΤ διαβλέπει μικρότερη μείωση, της τάξης του 7,5%.

Το εύρος της βελτίωσης των προσδοκιών, που έχουν συμβάλει στην αύξηση της κινητικότητας στις διεθνείς κεφαλαιαγορές και στα χρηματιστήρια, καθώς και στην αναθέρμανση της παραγωγικής δραστηριότητας, αντικατοπτρίζεται στην άνοδο των δεικτών οικονομικού κλίματος, του "World Economic Survey" από το Ινστιτούτο IFO της Γερμανίας. Οι δείκτες διαμορφώνονται κατόπιν έρευνας η οποία διεξάγεται σε τριμηνιαία βάση σε 91 χώρες (Πίνακες 2.2 και 2.3).

Πίνακας 2.1

Διεθνές Περιβάλλον – Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ετήσια % μεταβολή, σε πραγματικές τιμές)

	2008	2009	2010
ΗΠΑ	1,1	-2,7	1,5
Ιαπωνία	-0,7	-5,4	1,7
Αναπτυσσόμενη Ασία	7,6	6,2	7,3
Κίνα	9,0	8,5	9,0
ASEAN5	4,8	0,7	4,0
Ευρωζώνη	0,8	-4,2	0,3
Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών (CIS)	5,5	-6,7	2,1
εκ των οποίων Ρωσία	5,6	-7,5	1,5
Μέση Ανατολή	5,2	2,0	4,2
Αφρική	5,2	1,7	4,0
Υποσαχάρια Αφρική	5,5	1,3	4,1
Παγκόσμια οικονομία	3,1	-1,1	3,1

Αναπτυσσόμενη Ασία: Ινδία, Ινδονησία, Φιλιππίνες, Κίνα κτλ.

ASEAN5: Ινδονησία, Μαλαισία, Φιλιππίνες, Ταϊλάνδη, Βιετνάμ.

Μέση Ανατολή: Αίγυπτος, Ην. Αραβικά Εμιράτα, Ιορδανία, Ιράν, Κατάρ, Κουβέιτ, Λίβανος, Λιβύη, Μπαχρέιν, Ομάν, Σαουδική Αραβία, Συρία, Υεμένη.

Υποσαχάρια Αφρική: Αλγερία, Μαρόκο, Τυνησία.

Πηγή: International Monetary Fund, World Economic Outlook, October 2009.

Πίνακας 2.2

IFO - Εκτιμήσεις για την παγκόσμια οικονομία (Δείκτες, 1995=100)

Τρίμηνο / Έτος	III/07	IV/07	I/08	II/08	III/08	IV/08	I/09	II/09	III/09
Οικονομικό Κλίμα	113,6	99,3	90,4	81,4	73,4	60,0	50,1	64,4	78,7
Παρούσα Κατάσταση	127,9	118,7	109,6	96,8	85,8	67,6	45,7	38,4	42,0
Προσδοκίες	100,0	80,7	71,9	66,7	61,4	52,6	54,4	89,5	114,0

Πηγή: IFO, World Economic Survey, WES 8/2009.

Πίνακας 2.3

IFO - Δείκτης οικονομικού κλίματος στις οικονομικές ζώνες (1995=100)

Τρίμηνο / Έτος	III/07	IV/07	I/08	II/08	III/08	IV/08	I/09	II/09	III/09
Βόρεια Αμερική	108,6	85,7	72,4	60,9	62,7	53,9	48,6	70,6	83,0
Δυτική Ευρώπη	110,9	93,0	81,9	75,9	63,1	51,2	45,2	55,4	65,7
Ασία	115,7	105,6	100,9	88,0	75,9	61,1	50,0	73,1	94,4

Πηγή: IFO, World Economic Survey, WES 8/2009.

Αναλυτικότερα, ο δείκτης οικονομικού κλίματος στην παγκόσμια οικονομία συνέχισε να ανέρχεται το τρίτο τρίμηνο φέτος, φθάνοντας κοντά στο επίπεδο του α' τριμήνου του 2008, πριν δηλαδή από την κατάρρευση της Lehman Brothers και την

εξάπλωση της χρηματοπιστωτικής κρίσης στην ΕΕ. Η καλύτερευση του κλίματος οφείλεται κατά το μεγαλύτερο βαθμό στην κατακόρυφη βελτίωση των προβλέψεων για τους προσεχείς έξι μήνες. Μικρότερης έκτασης άνοδο παρουσίασαν οι εκτιμήσεις

για την τρέχουσα κατάσταση, για πρώτη όμως φορά εδώ και δύο χρόνια, ποιοτικό χαρακτηριστικό που ίσως να είναι σημαντικότερο από τη διάχυτη αλλά περισσότερο ευμετάβλητη αισιοδοξία για το επόμενο εξάμηνο.

Η ενίσχυση των θετικών προσδοκιών που είχε λάβει χώρα το δεύτερο τρίμηνο κυρίως στις ζώνες της **B. Αμερικής** και της **Ασίας** συνεχίστηκε και στο επόμενο, τροφοδοτώντας την ανοδική πορεία του σχετικού δείκτη παγκοσμίως. Αρκετά θετική μεταβολή παρουσίασαν εκ νέου οι προσδοκίες στη Δυτική Ευρώπη, τη Ρωσία και τη Λ. Αμερική, ενώ μικρότερης έκτασης βελτίωση σημειώθηκε στην Ανατ. και την Κεντρική Ευρώπη. Σε ό,τι αφορά την αξιολόγηση της παρούσας οικονομικής κατάστασης, παραμένει δυσμενής σε όλες τις περιοχές, ιδίως στην **Ευρωζώνη**, την Ανατ. και την Κεντρική Ευρώπη και τη Ρωσία, όπου οι εκτιμήσεις επιδεινώθηκαν.

Οι προβλέψεις για τον πληθωρισμό σε παγκόσμια κλίμακα το 2009 διαμορφώθηκαν ακόμα χαμηλότερα στην τελευταία έκθεση του Ifo, στο 2,5% από 2,7%. Όμως για τους ερχόμενους μήνες δεν αναμένεται περαιτέρω αποκλιμάκωση των τιμών, αλλά ούτε και ανάκαμψή τους. Οι διαγραφόμενες καλύτερες προοπτικές για την παγκόσμια οικονομία αποτρέπουν περαιτέρω πτώση των βραχυχρόνιων επιτοκίων. Παράλληλα κρίνεται ότι θα οδηγήσουν σε αύξηση των μακροχρόνιων επιτοκίων τους προσεχείς έξι μήνες.

Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης

Η οικονομία της ΕΕ εμφανίζει το δεύτερο τρίμηνο κάποιες ενδείξεις αντίστασης στην

οικονομική ύφεση, που συνεχίζεται για τρίτο τρίμηνο. Η υποχώρηση του ΑΕΠ σε ετήσια βάση στην Ευρωζώνη-16 και την ΕΕ-27 έφτασε το β' τρίμηνο του 2009, το 4,7% και 4,8% αντίστοιχα, έναντι 4,9% και 4,8% το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο. Όμως η πτώση μεταξύ διαδοχικών τριμήνων, μέγεθος που αποτελεί το μέτρο για τη συνέχιση ύφεσης, ήταν οριακή, της τάξης του 0,1% στην Ευρωζώνη και του 0,2% στην ΕΕ-27. Ωστόσο σε ετήσια βάση η εξασθένηση του ΑΕΠ και στις δύο οικονομικές ζώνες παρέμεινε και σε αυτό το τρίμηνο υψηλότερη αυτής στις ΗΠΑ(-3,9%).

Η υψηλή κάλυψη των χρηματοδοτικών αναγκών των επιχειρήσεων από τον τραπεζικό τομέα, ιδίως στην Ευρωζώνη(70% του συνόλου της χρηματοδότησής τους στην περίοδο 2004-2008), δεν επιτρέπει τη γρήγορη αναθέρμανση στην παραγωγή και στις επενδύσεις τους, καθώς η αβεβαιότητα για την ποιότητα των στοιχείων του ενεργητικού των πιστωτικών ιδρυμάτων παραμένει αυξημένη, παρά την πλήρη ομαλοποίηση των αναταραχών στις πιστωτικές αγορές το περασμένο φθινόπωρο, περιορίζοντας σημαντικά τα περιθώρια νέων χορηγήσεων και επακόλουθα τη ρευστότητα. Η πιστωτική στενότητα σε συνδυασμό με τη αύξηση της ανεργίας λόγω της αρκετά αποδυναμωμένης παραγωγής, ασκούν πιέσεις στις δαπάνες των νοικοκυριών. Αντισταθμιστικά σε αυτές τις δυνάμεις συνεχίζουν να επιδρούν κυρίως οι δημοσιονομικές παρεμβάσεις, τόσο από την πλευρά της ΕΕ με το Ευρωπαϊκό Σχέδιο για την Ανάκαμψη της Οικονομίας, όσο και μέσα από τις δέσμες μέτρων που έχουν ληφθεί σε εθνικό επίπεδο. Οι έκτακτες πο-

λιτικές επιφέρουν όμως σημαντική αύξηση των βαρών στα δημόσια οικονομικά, οι επιπτώσεις των οποίων θα γίνουν αισθητές σε βάθος χρόνου. Οι οικονομίες με περισσότερο εξαγωγικό χαρακτήρα, όπως η γερμανική, λαμβάνουν το τελευταίο διάστημα πρόσθετη ενίσχυση από την αύξηση της κινητικότητας στο διεθνές εμπόριο, κυρίως στις χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας.

Αντανακλώντας το συνδυασμό των παραπάνω επιδράσεων, η βιομηχανική παραγωγή διαμορφώθηκε κατά 15,9% και 14,7%⁷ χαμηλότερα τον Ιούλιο σε σύγκριση με τον ίδιο μήνα πέρυσι στην Ευρωζώνη-16 και την ΕΕ-27 αντίστοιχα, μείωση όμως μικρότερη αυτής που σημειώθηκε τον Απρίλιο (-21,3% και -19,4%). Υποχώρηση παρουσιάζει από τον Ιούνιο και ο ρυθμός πτώσης του όγκου του λιανικού εμπορίου, και έτσι δεν ξεπέρασε τον Ιούλιο το -1,8% στην Ευρωζώνη και το -0,9% στην ΕΕ-27⁸. Ωστόσο η άνοδος του ποσοστού ανεργίας συνεχίστηκε (+0,1 εκατοστιαία μονάδα μηνιαίως) και το δίμηνο Ιουλίου-Αυγούστου, βραδύτερα όμως σε σύγκριση με τα τέλη του 2008 και το πρώτο τρίμηνο του 2009. Από την άλλη πλευρά, ένδειξη ότι οι οικονομίες της ΕΕ θα εξέλθουν από την ύφεση νωρίτερα από το αρχικά αναμενόμενο, χάρη και στην αρωγή των ληφθέντων μέτρων πολιτικής, αποτελεί η συνεχιζόμενη από το Μάρτιο βελτίωση των δεικτών οικονομικού κλίματος στην Ευρωζώνη και την ΕΕ-27, όπως και η διαρκής από τον Απρίλιο ανάκαμψη των δεικτών των κυριότερων ευρωπαϊκών χρημα-

τιστηρίων, με εξαίρεση τη διόρθωση του Ιουλίου.

Η προοδευτική στήριξη από τον εξωτερικό τομέα ιδιαίτερα των ισχυρών οικονομιών της Ευρωζώνης και της ΕΕ-27 διαφαίνεται στον περιορισμό της διαφοράς μεταξύ της μείωσης των εισαγωγών και της πτώσης στις εξαγωγές. Οι εξαγωγές αγαθών-υπηρεσιών υποχώρησαν κατά 17,1% στην Ευρωζώνη το τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου του τρέχοντος έτους, με τη μείωση των εισαγωγών στο ίδιο διάστημα να διαμορφώνεται στο 14,4%. Όμως το τρίμηνο Ιανουαρίου-Μαρτίου η διάσταση ανάμεσα στην εξασθένιση των εξαγωγών και των εισαγωγών ήταν ευρύτερη, με την πρώτη να βρίσκεται στο -16,6% έναντι -12,9% της δεύτερης. Παρόμοιες μεταβολές, ελαφρά μεγαλύτερης έκτασης συνέβησαν και στην ΕΕ-27. Ως αποτέλεσμα, η επίδραση των καθαρών εισαγωγών στο ΑΕΠ υποχώρησε στο -1,4% το β' τρίμηνο στην Ευρωζώνη από -1,8% το α' τρίμηνο, τιμή που είναι χαμηλότερη της πρόβλεψης του ΟΟΣΑ για αρνητική συμβολή τους κατά 1,7% στο σύνολο του έτους.

Η παραμένουσα δυσκολία στην άντληση ρευστότητας αντικατοπτρίζεται στη σταθερή υποχώρηση των επενδύσεων σε πάγιο κεφάλαιο, που το β' τρίμηνο του 2009 υπολείπονταν κατά 10,9% και 11,6% του περυσινού επίπεδου τους σε Ευρωζώνη και ΕΕ-27 αντίστοιχα, όσο περίπου και κατά τους τρεις πρώτους μήνες του έτους⁹. Η διατήρηση του δυσμενούς επενδυτικού κλίματος δημιουργεί ανησυχία για την πορεία των επενδύσεων όταν θα αρχίσει η υποχώρηση αυτών των δημοσιονομικών

⁷ News Release Euro Indicators, EUROSTAT, 129/2009, 14/09/09

⁸ News Release Euro Indicators, EUROSTAT, 126/2009, 03/09/09

⁹ News Release Euro Indicators, EUROSTAT, 125/2009, 02/09/09

τονωτικών παρεμβάσεων. Το ΔΝΤ προέβλεψε στην πρόσφατη έκθεσή του ότι ο σχηματισμός πάγιου κεφαλαίου θα υποχωρήσει κατά 10,7% στην Ευρωζώνη, όταν πέρυσι έμεινε αμετάβλητος, στο επίπεδο του 2007. Ελαφρά μεγαλύτερη πτώση αναμένει ο ΟΟΣΑ, της τάξης του 11,1%. Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, η συρρίκνωση των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου θα προέλθει αποκλειστικά από τις ιδιωτικές επενδύσεις, με αυτές σε κατοικίες να περιορίζονται σε ποσοστό 11,2% και όσες αφορούν μη-κατοικήσιμες κατασκευές να σημειώνουν πτώση 13,7%.

Υστέρηση σε σύγκριση με το 2008 εξακολουθεί να παρουσιάζει η κατανάλωση των νοικοκυριών παρά την υποχώρηση του πληθωρισμού και στη διάρκεια του δεύτερου τριμήνου του 2009, υπό τις επιδράσεις της αύξησης της ανεργίας και της μικρότερης πιστωτικής επέκτασης προς αυτά. Πιο συγκεκριμένα, ελαττώθηκε κατά 0,8% στην Ευρωζώνη και 1,7% στην ΕΕ-27. Ωστόσο το πρώτο τρίμηνο η μείωση ήταν μεγαλύτερη, 1,4% και 1,9% αντίστοιχα. Η δημόσια κατανάλωση συνέχισε να αυξάνεται(2,2% στην Ευρωζώνη, 1,2% στην ΕΕ-27), αλλά σε μικρότερο ποσοστό, αφενός αντανάκλωντας τη χαμηλότερη παροχή κοινοτικών και εθνικών ενισχύσεων στο συγκεκριμένο διάστημα, αφετέρου εξουδετερώνοντας τη λιγότερο κακή πορεία της κατανάλωσης των νοικοκυριών. Βάσει των στοιχείων για το πρώτο εξάμηνο του έτους, η εξασθένηση της ιδιωτικής κατανάλωσης στην Ευρωζώνη θα είναι μάλλον μικρότερης έκτασης από αυτή που αναμένουν ΔΝΤ(-0,9%) και ΟΟΣΑ(-1,3%),

ενώ αντιθέτως η επέκταση του σκέλους της κατανάλωσης που προέρχεται από το δημόσιο τομέα θα κυμανθεί μεταξύ των προβλέψεων(ΟΟΣΑ:1,3%, ΔΝΤ:2,4%)

Συνισταμένη των παραπάνω μεταβολών αποτελεί η ύφεση κατά 4,8% και στις δύο οικονομικές ζώνες της ΕΕ. Ωστόσο η αναθέρμανση των παγκόσμιων εμπορικών συναλλαγών, που ευνοεί τα κράτη-μέλη της με τις ισχυρότερες-εξωστρεφείς οικονομίες, καθώς και οι αντιστάσεις σε περαιτέρω εξασθένησή της που προβάλλει η ιδιωτική κατανάλωση μάλλον θα υπερκεράσουν στη συνέχεια του έτους τη συρρίκνωση των επενδύσεων με τον ίδιο και ενδεχομένως με μεγαλύτερο από ότι μέχρι τώρα βαθμό. Ως εκ τούτου κρίνεται περισσότερο πιθανή μια χαμηλότερη υποχώρηση του ΑΕΠ της Ευρωζώνης, πλησιέστερα στη σχετική εκτίμηση του ΔΝΤ(-4,2%) και της Ευρ. Επιτροπής(-4,0%).

Πάντως, παρά τη συγκράτηση της ύφεσης στο ίδιο σχεδόν επίπεδο τα δύο πρώτα τρίμηνα του 2009, οι διαφορές στην έκταση που αυτή πλήττει τις χώρες-μέλη της διευρύνονται, με ορισμένες από τις νέες χώρες-μέλη να αντιμετωπίζουν βαθύτερα προβλήματα στις οικονομίες τους καθώς προχωράει το 2009. Η υποχώρηση του ΑΕΠ στη Λιθουανία και τη Λετονία παρέμεινε η μεγαλύτερη στην ΕΕ-27 και το β' τρίμηνο, υπερβαίνοντας ταυτόχρονα την αντίστοιχη του α' τριμήνου. Μικρότερη από ότι το πρώτο τρίμηνο μείωση του ΑΕΠ εμφάνισαν μόνο η Γερμανία, η Γαλλία και η Πορτογαλία.

Πίνακας 2.4

Βασικά Μακροοικονομικά Μεγέθη, ΕΕ27, Ευρωζώνη (ετήσιες % μεταβολές)

	ΕΕ-27			Ευρωζώνη		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010
ΑΕΠ	0,9	-4,0	-0,1	0,8	-4,0	-0,1
Ιδιωτική Κατανάλωση	0,9	-1,5	-0,4	0,5	-0,9	-0,3
Δημόσια Κατανάλωση	2,2	1,9	1,7	2,0	2,0	1,7
Επενδύσεις	0,1	-10,5	-2,9	0,0	-10,4	-2,7
Απασχόληση	0,7	-2,6	-1,4	0,7	-2,6	-1,5
Ανεργία	7,0	9,4	10,9	7,5	9,9	11,5
Πληθωρισμός	3,7	0,9	1,3	3,3	0,4	1,2
Εξαγωγές αγαθών – υπηρεσιών	1,6	-12,6	-0,2	1,2	-13,2	-0,3
Ισοζύγιο Γεν. Κυβέρνησης (%)	-2,3	-6,0	-7,3	-1,9	-5,3	-6,5
Χρέος Γεν. Κυβέρνησης (%)	61,5	72,6	79,4	69,3	77,7	83,8
Ισοζύγιο Τρεχουσών. Συναλλαγών	-1,5	-1,9	-2,0	-0,7	-1,2	-1,3

Πηγή: European Commission, Spring Forecasts, May 2009

Στην πλευρά της αγοράς εργασίας, η μικρότερη παραγωγή και η ισχνή ζήτηση συνεχίζουν να επιδρούν αυξητικά στην ανεργία. Άλλωστε ανεργία και μείωση των δαπανών των νοικοκυριών ανατροφοδοτούνται: η υποχώρηση της ζήτησής τους οδηγεί εν μέρει σε νέες απολύσεις, ενώ εν συνεχεία η αύξηση της ανεργίας περιορίζει τη ζήτηση των νοικοκυριών. Η ανεργία αυξάνεται συνεχώς από τις αρχές του περασμένου φθινοπώρου, αν και με φθίνοντα πλέον ρυθμό από τις αρχές του β' τριμήνου και μετά. Το δεύτερο τρίμηνο του 2009 ανήλθε στο 9,3% στην Ευρωζώνη και στο 8,8% στην ΕΕ-27, από 7,3% και 6,8% το ίδιο τρίμηνο του 2008, ενώ το α' τρίμηνο του τρέχοντος έτους διαμορφώθηκε στο 8,8% και 8,3% αντίστοιχα. Τα στοιχεία για το δίμηνο Ιουλίου-Αυγούστου δείχνουν συνέχιση της ανοδικής τάσης, με την ανεργία να ανέρχεται τον Αύγουστο στο 9,6% στην Ευρωζώνη και στο 9,1% στην ΕΕ-27¹⁰. Σε ό,τι αφορά την απασχόληση, και τα δύο πρώτα τρίμηνα του 2009

βρέθηκε σε πτωτική τροχιά και στις δύο οικονομικές περιοχές, με τη μείωσή της να επιταχύνεται στη διάρκεια του έτους, φθάνοντας το 1,8% στην Ευρωζώνη και το 1,9% στην ΕΕ. Οι προβλέψεις του ΟΟΣΑ και της Ευρ. Επιτροπής αναφέρονται πάντως σε ανεργία στην περιοχή του 10% για το 2009 για την Ευρωζώνη, ποσοστό που φαίνεται υψηλό και μάλλον δε θα επαληθευτεί.

Η επιβράδυνση του πληθωρισμού από το 3^ο τρίμηνο του 2008, που από τον περασμένο Ιούνιο είχε εξελιχθεί στην Ευρωζώνη σε πτώση, ανακόπηκε τον Αύγουστο. Αυτή η εξέλιξη προήλθε κυρίως από τη μικρότερη υποχώρηση των τιμών στις μεταφορές, στις οποίες περιλαμβάνονται και τα καύσιμα, ωστόσο οι τιμές στις περισσότερες κατηγορίες αγαθών- υπηρεσιών που περιλαμβάνονται στον εναρμονισμένο δείκτη τιμών, είτε υποχώρησαν λιγότερο είτε αυξήθηκαν περισσότερο σε ετήσια βάση, σε σύγκριση με τον Ιούλιο. Συνεπώς, η αύξηση των μετακινήσεων λόγω των καλοκαιρινών διακοπών και η μικρή αναθέρ-

¹⁰ News Release Euro Indicators, EUROSTAT, 139/2009, 01/10/09

μανση της οικονομικής δραστηριότητας μετρίασαν την επίδραση της αρκετά χαμηλότερης τιμής του πετρελαίου φέτος το καλοκαίρι έναντι της περυσινής.

Το β' τρίμηνο ο πληθωρισμός δεν ξεπέρασε το 0,1% στην Ευρωζώνη και το 0,9% στην ΕΕ-27, από 3,7% και 3,9% ένα χρόνο πριν. Παρά την αντιστροφή της φθίνουσας τάσης του τον Αύγουστο, βρέθηκε στο -0,2% στην Ευρωζώνη και στο 0,6% στην ΕΕ-27¹¹. Η σταδιακή υποχώρηση του αποτελέσματος της χαμηλής τιμής του πετρελαίου από το φθινόπωρο και η τόνωση της παραγωγής ιδίως στις ανεπτυγμένες οικονομίες της ΕΕ θα συγκρατήσουν τον πληθωρισμό από νέα υποχώρησή του, παρά την αποδυναμωμένη καταναλωτική ζήτηση. Αυτό το αποτέλεσμα θα απομακρύνει τον κίνδυνο του αποπληθωρισμού, που μπορεί να επιφέρει ανακυκλούμενες αρνητικές εξελίξεις στην κερδοφορία, την παραγωγή, την απασχόληση και το εισόδημα. Ακόμα και αν αυτή η εκτίμηση επαληθευτεί, στο σύνολο του έτους ο πληθωρισμός στην Ευρωζώνη δε θα ξεπεράσει κατά μέσο όρο το 2009 το 1,0%, πρόβλεψη στην οποία συντείνουν ΟΟΣΑ(0,4%) και ΔΝΤ(0,3%).

Όπως τονίστηκε προηγουμένως, ανεξάρτητα από τη στήριξη που παρέχουν στις ευρωπαϊκές οικονομίες οι πρωτοβουλίες της Ευρ. Επιτροπής και των εθνικών κυβερνήσεων, συνεπάγονται σημαντική επιβάρυνση των δημόσιων οικονομικών. Το ΔΝΤ αναμένει ότι το έλλειμμα της κεντρικής κυβέρνησης θα ανέλθει στο 6,2% του ΑΕΠ στην Ευρωζώνη το 2009, από 1,8% το 2008. Περισσότερο μετριοπαθής είναι η εκτίμηση του ΟΟΣΑ, στο 5,6%. Έντονη

θα είναι και η κλιμάκωση του δημοσίου χρέους, με το ποσοστό του επί του ΑΕΠ να ανέρχεται στο 68,6% το τρέχον έτος στην Ευρωζώνη σύμφωνα με το ΔΝΤ, έναντι 59,0% πέρυσι, ή και ακόμα ψηλότερα, στο 77,7%, όπως εκτιμά η Ευρ. Επιτροπή.

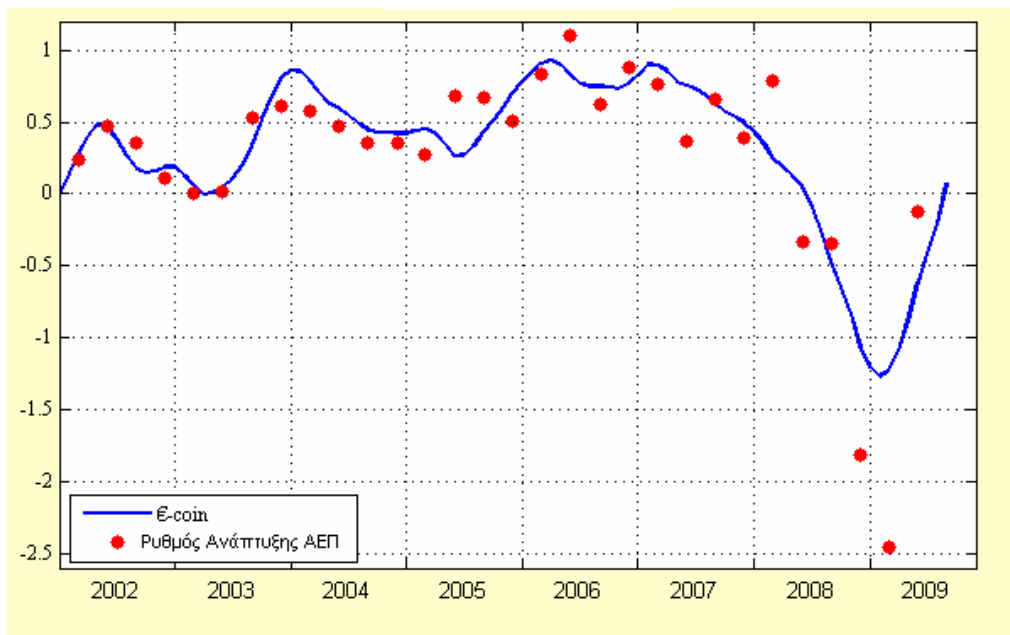
Η εδραίωση λιγότερο απαισιόδοξων προσδοκιών στην Ευρωζώνη και την ΕΕ τόσο από την πλευρά των επιχειρήσεων, για την εξέλιξη της οικονομικής δραστηριότητας, όσο και από την πλευρά των καταναλωτών είναι εμφανής στην άνοδο πρόδρομων δεικτών, όπως ο δείκτης οικονομικής δραστηριότητας που υπολογίζει το ερευνητικό κέντρο CEPR¹² και οι δείκτες οικονομικού κλίματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (DG EGFIN). Αναλυτικότερα, η τιμή του δείκτη του CEPR αυξάνεται το Σεπτέμβριο του 2009 για έβδομο συνεχόμενο μήνα και επιστρέφει στο θετικό πεδίο τιμών για πρώτη φορά από τον Ιούνιο του 2008. Το τελευταίο γεγονός σημαίνει ότι ύστερα από πάνω από ένα χρόνο, αναμένεται μεγέθυνση του ΑΕΠ το επόμενο(δ') τρίμηνο στην Ευρωζώνη, σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο. Η άνοδος του δείκτη προήλθε πρωτίστως από τη βελτίωση των επιχειρηματικών προσδοκιών, της καταναλωτικής εμπιστοσύνης αλλά και των χρηματιστηριακών δεικτών.

¹² Το Center of Economic Policy Research σε συνεργασία με την Τράπεζα της Ιταλίας εκτιμά κάθε μήνα τον πρόδρομο δείκτη οικονομικής δραστηριότητας €-COIN για την Ευρωζώνη. Ο δείκτης συνιστά πρόβλεψη της εξέλιξης του και προκύπτει από τη σύνθεση ποικίλων διαφορετικών δεδομένων, όπως η πορεία της βιομηχανικής παραγωγής, των τιμών, στοιχείων από την αγορά εργασίας, καθώς και χρηματοοικονομικών στοιχείων.

¹¹ News Release Euro Indicators, EUROSTAT, 132/2009, 16/09/09

Διάγραμμα 2.1

Μηνιαίος Δείκτης €-COIN του CEPR

Πηγή: CEPR (www.cepr.org)

Πίνακας 2.5

Ευρ. Επιτροπή – Δείκτης Οικονομικού Κλίματος ΕΕ-27 & Ευρωζώνης (1990-2008=100)

Μήνας	Νοε-08	Δεκ-08	Ιαν-09	Φεβ-09	Μαρ-09	Απρ-09	Μάι-09	Ιουν-09	Ιουλ-09	Αυγ-09	Σεπτ-09
ΕΕ-27	73,2	66,4	63,2	60,8	60,4	64,0	67,9	71,1	75,0	81,0	82,6
Ευρωζώνη	76,6	68,7	67,2	65,3	64,6	67,3	70,2	73,2	76,0	80,8	82,8

Πηγή: European Commission (DG ECFIN), September 2009

Η μη περαιτέρω επιδείνωση της δραστηριότητας σε βασικούς κλάδους της οικονομίας τους τελευταίους μήνες και παράλληλα η επικράτηση λιγότερο απαισιόδοξων αποτιμήσεων της τρέχουσας κατάστασης-εκτιμήσεων για το εγγύς μέλλον, αντανακλώνται στη βελτίωση του δείκτη οικονομικού κλίματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, που στην Ελλάδα υπολογίζεται από το IOBE. Τόσο στην Ευρωζώνη όσο και στην ΕΕ-27 ο δείκτης κινήθηκε τον Σεπτέμβριο ανοδικά για έκτο συνεχόμενο μήνα, παραμένοντας σε αμφότερες τις οικονομικές ζώνες πάνω από τις 80 μονά-

δες(82,8 και 82,6 μονάδες αντίστοιχα). Εντούτοις, αυτή η άνοδος του ήταν και στις δύο περιπτώσεις η μικρότερη που σημειώθηκε από τον Απρίλιο, οπότε και άρχισε η άνοδος, ενώ εξακολουθεί να βρίσκεται σε απόσταση από το μακροχρόνιο μέσο όρο του σε κάθε ζώνη. Η βελτίωση της καταναλωτικής εμπιστοσύνης ήταν ο βασικός παράγοντας της νέας ενίσχυσης, ακολουθούμενη από την ελαφρά άνοδο του δείκτη προσδοκιών στη βιομηχανία στην ΕΕ-27 και στις υπηρεσίες στην Ευρωζώνη. Στασιμότητα παρουσίασε ο δείκτης των κατασκευών, ενώ σε ό,τι αφορά το

λιανικό εμπόριο, ο σχετικός δείκτης ανήλθε οριακά στην ΕΕ-27, μεταβολή ακριβώς αντίθετη από αυτή που εμφάνισε στην Ευρωζώνη.

2.2 Το Οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα

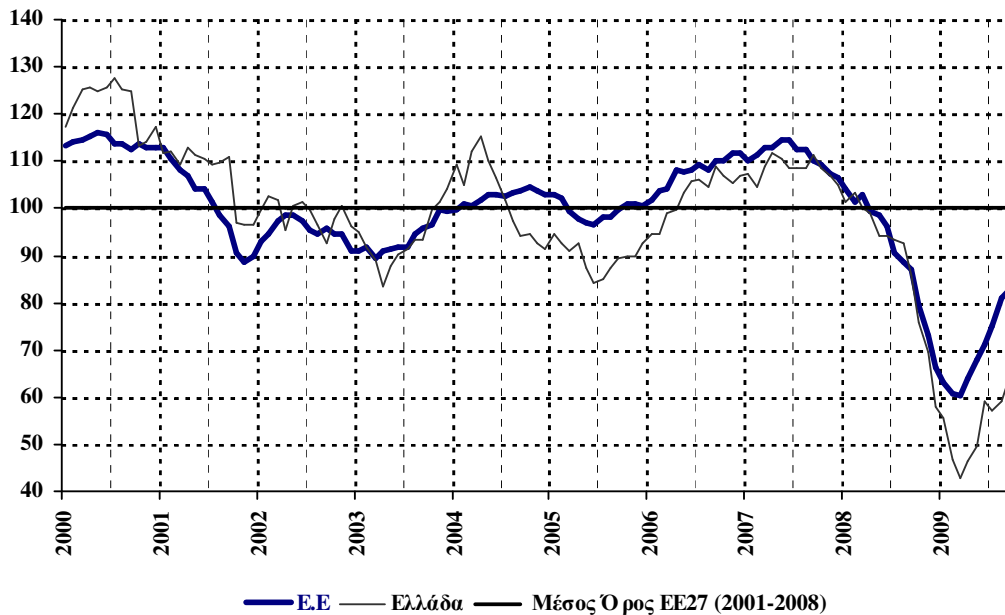
Α) Οικονομικό κλίμα

Το τρίτο τρίμηνο του 2009 χαρακτηρίζεται από συνέχιση της βελτίωσης του οικονομικού κλίματος, αν και με ασυμμετρία ως προς την ένταση των ανοδικών τάσεων ανά τομέα. Έτσι, οι σχετικοί δείκτες επιχειρηματικών προσδοκιών, οι οποίοι οδηγήθηκαν σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα στις αρχές του έτους, έχουν αρχίσει να ανακά-

μπουν από τον Απρίλιο και πλέον οι περισσότεροι έχουν μπει σε τροχιά ήπιας, αλλά σταθερής ανόδου. Την περίοδο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου 2009, ο δείκτης οικονομικού κλίματος διαμορφώνεται κατά μέσο όρο στις 60,1 μονάδες σημαντικά βελτιωμένος σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο (52 μονάδες την περίοδο Απριλίου – Ιουνίου), αλλά πολύ περισσότερο με το πρώτο τρίμηνο του έτους (48 μονάδες). Από την άλλη πλευρά βέβαια σε σχέση με το ίδιο διάστημα πέρυσι ο σχετικός δείκτης υστερεί αρκετά καθώς βρισκόταν αρκετά υψηλότερα, στις 93,3 μονάδες.

Διάγραμμα 2.2

Δείκτες Οικονομικού Κλίματος Ε.Ε-27 και Ελλάδα (1990-2008=100, εποχικά εξομαλυμένα στοιχεία)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG ECFIN

Πίνακας 2.6

Βραχυχρόνιοι Δείκτες Οικονομικής Συγκυρίας

	Δείκτες Οικονομικού Κλίματος ¹		Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών ² (Ελλάδα)				Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης ¹ (Ελλάδα)
	Ε.Ε-27	Ελλάδα	Βιομηχανία	Κατασκευές	Λιαν. Εμπόριο	Υπηρεσίες	
2001	101,0	107,6	101,9	114,0	92,2	105,8	-26
2002	94,9	98,9	101,2	114,0	93,3	82,8	-28
2003	93,2	93,2	97,9	115,0	102,0	85,5	-39
2004	102,5	102,9	99,1	81,5	104,8	94,6	-26
2005	99,4	89,3	92,6	63,0	96,8	93,6	-34
2006	108,4	103,1	101,5	91,1	110,8	103,7	-33
2007	110,8	108,0	102,8	92,5	120,8	106,6	-29
2008	90,67	89,01	91,9	95,2	102,5	97,8	-46
Ιούλ-08	90,7	93,3	93,7	105,2	101,3	99,4	-46
Αυγ-08	88,6	92,6	93,9	110,5	96,9	96,2	-46
Σεπτ-08	86,9	86,0	92,2	90,0	95,3	96,7	-50
Οκτ-08	79,6	75,9	83,9	90,9	88,7	92,4	-57
Νοεμ-08	73,2	69,6	76,8	78,7	77,1	84,6	-55
Δεκ - 08	66,4	57,9	69,4	73,0	66,5	65,7	-56
Ιαν-09	63,2	55,4	68,2	65,0	65,3	62,6	-48
Φεβ-09	60,8	46,8	62,8	68,3	61,9	64,5	-55
Μαρτ-09	60,4	42,9	63,8	59,1	60,2	66,0	-56
Απρίλ-09	64,0	46,3	68,9	63,0	64,5	66,7	-51
Μάιος-09	67,9	49,5	71,0	52,8	80,7	73,2	-50
Ιούν-09	71,1	59,0	76,0	69,0	90,4	75,3	-45
Ιούλ-09	75,0	57,2	73,8	67,4	91,4	73,7	-49
Αυγ-09	81,0	59,2	75,5	61,4	88,5	75,8	-45
Σεπτ-09	82,6	63,8	80,4	67,6	91,4	68,4	-39

Πηγή: ¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG ECFIN, ² IOBE

Το γεγονός ότι το οικονομικό κλίμα ως πρόδρομος δείκτης της πραγματικής οικονομικής δραστηριότητας, βελτιώνεται σταθερά από τον Απρίλιο και μετά, υποδηλώνει ότι η έντονη απαισιοδοξία έχει πλέον μετριαστεί και διατυπώνονται κάποιες ψυχραιμότερες εκτιμήσεις, αλλά και διστακτικές προσδοκίες για ανάκαμψη. Είναι επίσης σημαντικό ότι η θετικότερη αποτίμηση του κλίματος γίνεται τόσο από την πλευρά των παραγωγικών φορέων της οικονομίας, όσο και από την πλευρά των καταναλωτών. Θα πρέπει πάντως να σημειωθεί ότι όπως έχει παρατηρηθεί σε όλες

τις αντίστοιχες έρευνες του IOBE από το 1985 και μετά, οι εκλογικές χρονιές χαρακτηρίζονται από συστηματική βελτίωση του οικονομικού κλίματος και άνοδο της καταναλωτικής εμπιστοσύνης, καθώς στην προεκλογική περίοδο βελτιώνονται οι προσδοκίες ιδιαίτερα των καταναλωτών. Η ανάκαμψη δηλαδή που σημειώνεται στο τελευταίο εξάμηνο συνδέεται ως ένα βαθμό με την προεκλογική περίοδο η οποία άρχισε με τις Ευρωεκλογές και συνεχίστηκε με την προκήρυξη των Εθνικών Εκλογών του Οκτωβρίου. Από την άλλη πλευρά όμως θα πρέπει να σημειωθεί ότι η εξέλιξη

του δείκτη στην Ελλάδα συμπορεύεται με τη γενικότερη ευρωπαϊκή τάση βελτίωσης των προσδοκιών, η οποία μάλιστα ξεκίνησε το ίδιο ακριβώς διάστημα (Απρίλιος 2009).

Πράγματι οι αντίστοιχοι ευρωπαϊκοί δείκτες καταγράφουν επίσης βελτίωση το διάστημα Ιουλίου-Σεπτεμβρίου, με το σχετικό μέσο δείκτη στην ΕΕ-27 να διαμορφώνεται στις 80 μονάδες (από 70 μονάδες το προηγούμενο τρίμηνο και 89 μονάδες την ίδια περίοδο πέρυσι), 20 μονάδες υψηλότερα σε σχέση με τον αντίστοιχο ελληνικό. Η βελτίωση αγγίζει πλέον τις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, με άνοδο των προσδοκιών στους περισσότερους οικονομικούς τομείς, αλλά και στους καταναλωτές, με αποτέλεσμα να διατυπώνονται αντίστοιχες εκτιμήσεις για ανάκαμψη και αργή μεν αλλά σταθερή έξοδο από την κρίση.

Συνολικά, την περίοδο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου, οι επιχειρηματικές προσδοκίες στην Ελλάδα κινούνται χαμηλότερα σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο, ιδιαίτερα στις Κατασκευές και τις Υπηρεσίες, με εξαίρεση την καταναλωτική εμπιστοσύνη, όπου σε σχέση με πέρυσι, καταγράφεται μικρή βελτίωση. Όμως, σε σχέση με το β' τρίμηνο του 2009, το γ' τρίμηνο σημειώνεται άνοδος των προσδοκιών σε όλους τους τομείς, αν και λιγότερη έντονη στις Υπηρεσίες, ενώ σημαντική είναι και η ανάκαμψη της καταναλωτικής εμπιστοσύνης. Αναλυτικότερα:

Ο Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης ανακάμπτει περαιτέρω το τρίμηνο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου, με το δείκτη για την περίοδο αυτή να διαμορφώνεται κατά μέ-

σο όρο στις -44 μονάδες από τις -49 μονάδες του τριμήνου Απριλίου -Ιουνίου. Οι σχετικοί μέσοι ευρωπαϊκοί δείκτες για την ίδια περίοδο βρίσκονται σημαντικά υψηλότερα, στις -19 και -21 μονάδες αντίστοιχα για την ΕΕ και την Ευρωζώνη, με τους Έλληνες καταναλωτές να εξακολουθούν να διατυπώνουν μεγαλύτερη απαισιοδοξία σε σχέση με τους περισσότερους Ευρωπαίους πολίτες. Η ανάκαμψη των προσδοκιών είναι σημαντική παρόλο που ως ένα βαθμό ερμηνεύεται από την προεκλογική περίοδο, καθώς κορυφώνεται τον Σεπτέμβριο, σημειώνοντας την υψηλότερη τιμή της καταναλωτικής εμπιστοσύνης μετά τον Απρίλιο του 2008. Από τα επιμέρους μεγέθη που απαρτίζουν το σχετικό δείκτη, η θετικότερη μεταβολή κατά το τρίμηνο Ιουλίου - Σεπτεμβρίου καταγράφεται στις προβλέψεις των καταναλωτών για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους το επόμενο 12-μηνο, αλλά και στις προσδοκίες τους σχετικά με την εξέλιξη της ανεργίας στη χώρα, οι οποίες είχαν συμβάλει από την αρχή του έτους στην έντονη υποχώρηση της καταναλωτικής εμπιστοσύνης. Αμβλύνονται επίσης από τον Ιούλιο και μετά οι πολύ αρνητικές προβλέψεις για την οικονομική κατάσταση της χώρας, ενώ ενδιαφέρον στοιχείο είναι η εξασθένιση της πρόθεσης για αποταμίευση το επόμενο 12-μηνο.

Υπενθυμίζεται ωστόσο ότι οι προαναφερθείσες βελτιώσεις δεν μετατρέπουν την κατεύθυνση των προσδοκιών που παραμένουν αρνητικές, αλλά λιγότερο απαισιόδοξες.

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν και τα μηνιαία στοιχεία της έρευνας καταναλωτών σχετικά με τις εκτιμήσεις τους για την τρέχου-

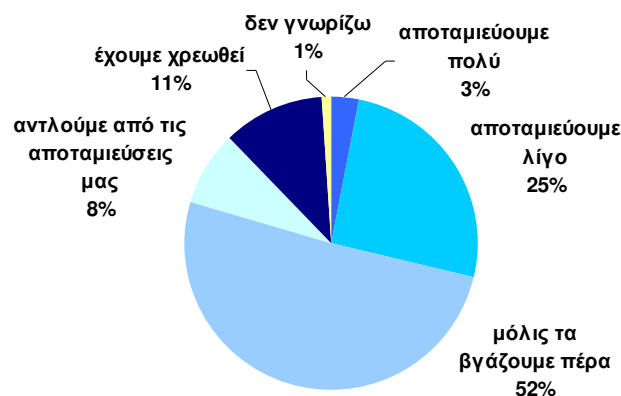
σα οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους. Συγκεκριμένα, από τα διαθέσιμα στοιχεία για την περίοδο Ιανουαρίου – Σεπτεμβρίου 2009, προκύπτει ότι το ποσοστό των καταναλωτών το οποίο δηλώνει χρεωμένο την υπό εξέταση περίοδο κυμαίνεται μεταξύ 9,5-13%, ενώ για την ίδια περίοδο, το ποσοστό εκείνων που αναφέρουν ότι αποταμιεύουν λίγο ή πολύ είναι κατά μέσο όρο υπερδιπλάσιο, φθάνοντας το 28%, χωρίς να έχει μειωθεί περισσότερο από 25% κάποιον μήνα. Επιπλέον, σύμφωνα πάντα με την ίδια έρευνα, η πλειονότητα των καταναλωτών (52% κατά μέσο όρο την περίοδο Ιανουαρίου – Σεπτεμβρίου 2009) δηλώνει ότι «μόλις τα βγάζει πέρα», ενώ, τέλος, ένα 8% αντλεί από τις αποταμιεύσεις του.

Στη **Βιομηχανία**, ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών το τρίμηνο Ιουλίου – Σεπτεμβρίου κινείται κοντά στις 77 μονάδες από τις 72 μονάδες την περίοδο Απριλίου – Ιουνίου και χαμηλότερα σε σχέση με την αντίστοιχη περυσινή επίδοση (93 μονάδες). Με εξαίρεση πάντως τον Ιούλιο,

όταν ο δείκτης σημειώνει ελαφρά υποχώρηση, η πορεία του από τον Μάρτιο και μετά είναι σταθερά ανοδική. Σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, την περίοδο Ιουλίου – Σεπτεμβρίου 2009 οι περισσότεροι δείκτες δραστηριότητας παρουσιάζουν βελτίωση. Συγκεκριμένα, οι αρνητικές προβλέψεις για τα επίπεδα ζήτησης και παραγγελιών από την εγχώρια αγορά περιορίζονται, με αποτέλεσμα τη μικρή άνοδο στις προβλέψεις για την παραγωγή και το 54% των επιχειρήσεων να αναμένει σταθεροποίηση. Τα αποθέματα εμφανίζονται την ίδια περίοδο λιγότερο διογκωμένα, με το 64% να εκτιμά το ύψος τους κανονικό για την εποχή. Από την άλλη πλευρά όμως οι μήνες εξασφαλισμένη παραγωγής δεν μεταβάλλονται και διαμορφώνονται περί τους τέσσερις, ενώ και το ποσοστό χρησιμοποίησης του εργοστασιακού δυναμικού παραμένει κατά μέσο όρο στο 71%, σε σχετικά χαμηλά δηλαδή επίπεδα στα οποία βρίσκεται από τις αρχές τους έτους.

Διάγραμμα 2.3

Στοιχεία έρευνας καταναλωτών για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους (μέσος όρος Ιανουαρίου – Σεπτεμβρίου 2009)

Παρά τη σημαντική βελτίωση, οι προβλέψεις για την εξέλιξη της απασχόλησης παραμένουν αρνητικές (στις -13 μονάδες το σχετικό ισοζύγιο), γεγονός που υποδηλώνει τις απώλειες θέσεων εργασίας στον τομέα. Οι αποπληθωριστικές προσδοκίες του προηγούμενου τριμήνου διατηρούνται, αλλά έχουν ελαφρώς εξομαλυνθεί, με το αντίστοιχο ισοζύγιο να βρίσκεται στις -5 μονάδες κατά μέσο όρο.

Οι επιχειρηματικές προσδοκίες στο **Λιανικό Εμπόριο** καταγράφουν επίσης άνοδο το γ' τρίμηνο του 2009, με την ανάκαμψή τους από τον Απρίλιο και μετά να είναι συνεχής, ύστερα από την σημαντική υποχώρησή του στις αρχές του έτους. Κατά την περίοδο Ιουλίου – Σεπτεμβρίου, ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών κινείται κατά μέσο όρο στις 90 μονάδες, από τις 79 μονάδες το β' τρίμηνο, ελαφρώς χαμηλότερα σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα πέρυσι (98 μονάδες). Με εξαίρεση τις προοπτικές των παραγγελιών και των πωλήσεων, όπου οι σχετικοί δείκτες επιδεινώνονται σε σχέση με το β' τρίμηνο, στα επιμέρους στοιχεία δραστηριότητας των επιχειρήσεων καταγράφεται άνοδος. Έτσι, το ισοζύγιο των εκτιμήσεων για τις τρέχουσες πωλήσεις ανέρχεται κατακόρυφα κατά 38 μονάδες, στις +12, ενώ και το ύψος των αποθεμάτων αποκλιμακώνεται σημαντικά μετά και τη ρευστοποίηση της περιόδου των εκπτώσεων. Σε όρους τιμών, η έντονα πτωτική τάση εξομαλύνεται, αλλά οι προβλέψεις μείωσης εξακολουθούν να υπερτερούν σημαντικά έναντι των προβλέψεων ανόδου των τιμών. Τέλος σε όρους απασχόλησης, το σχετικό ισοζύγιο προβλέψεων σχεδόν διπλασιάζεται την περίοδο Ιουλίου – Σεπτεμβρίου, φθάνοντας τις +14 μονάδες, υπάρχει δη-

λαδή προσφορά νέων θέσεων εργασίας, όταν στους υπόλοιπους τομείς της οικονομίας σημειώνονται απώλειες.

Στις **Κατασκευές** το γ' τρίμηνο του 2009 καταγράφονται επίσης ενισχυμένες προσδοκίες σε σχέση με το προηγούμενο διάστημα. Παρόλα αυτά, η ανάκαμψη είναι πιο συγκρατημένη σε σχέση με τη Βιομηχανία και το Εμπόριο, αφού ο σχετικός δείκτης ανέρχεται μόλις κατά 3 μονάδες και διαμορφώνεται στις 65 μονάδες. Υπενθυμίζεται ότι το αντίστοιχο διάστημα πέρυσι βρισκόταν πολύ υψηλότερα, στις 102 μονάδες. Η ανάκαμψη έρχεται ως αποτέλεσμα της ανόδου των προσδοκιών κυρίως στις Κατασκευές του Ιδιωτικού Τομέα, αφού ο σχετικός δείκτης στις Κατασκευές του Δημοσίου Τομέα παραμένει αμετάβλητος το γ' τρίμηνο σε σχέση με το προηγούμενο. Οι έντονες διακυμάνσεις πάντως αποτελούν βασικό χαρακτηριστικό του τομέα τα τελευταία δύο έτη. Πάντως, το γ' τρίμηνο εμφανίζει συνολικά θετικές μεταβολές σε όλα τα επιμέρους στοιχεία δραστηριότητας. Έτσι, σημαντική είναι η βελτίωση που καταγράφουν οι εκτιμήσεις για το πρόγραμμα εργασιών των επιχειρήσεων, όπου οι αρνητικές εκτιμήσεις βελτιώνονται από τις -21 στις -5 μονάδες, ενώ και οι πολύ αρνητικές προβλέψεις για τη μελλοντική πορεία τους αμβλύνονται. Έτσι οι μήνες εξασφαλισμένης δραστηριότητας διευρύνονται στους 17, επίπεδο στο οποίο βρίσκονταν και στο αντίστοιχο περσινό τρίμηνο (από 15 το β' τρίμηνο). Από την άλλη πλευρά όμως η σταθεροποίηση του κλίματος δεν έχει επηρεάσει την απασχόληση όπου οι αρνητικές προβλέψεις περιορίζονται μόνο κατά 4 μονάδες (στις -31), γεγονός που σημαίνει ότι οι απώλειες θέσεων εργασίας συνεχίζονται με την ίδια

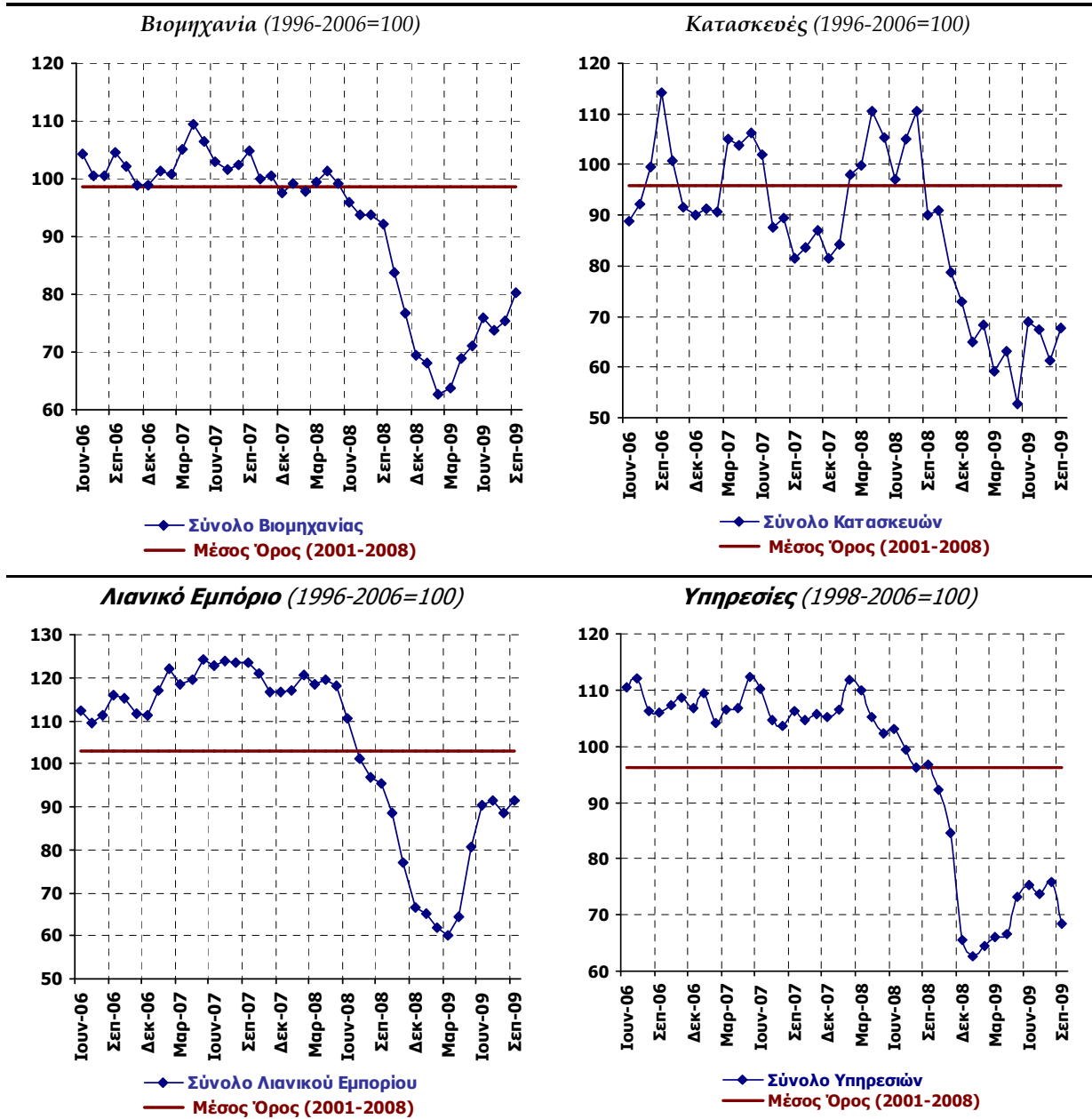
ένταση. Στο ίδιο πλαίσιο, το ποσοστό εκκείνων που δηλώνουν ότι δεν αντιμετωπίζουν προσκόμματα στην παραγωγική τους δραστηριότητα παραμένει στο πολύ χαμηλό 12% (21% το γ' τρίμηνο του 2008), με όσους διαφωνούν να αναφέρουν την ανεπάρκεια της ζήτησης (34%), την έλλειψη χρηματοδότησης (23%) και παράγοντες που συνδέονται με την πρόσφατη οικονομική κρίση (30%) ως τα βασικά εμπόδια στη λειτουργία τους. Πάντως η μικρή ζήτηση συνεχίζει να οδηγεί σε υποχώρηση των τιμών, καθώς προβλέψεις για περαιτέρω μείωση διατυπώνει το 36% (από 40% πάντως το προηγούμενο τρίμηνο).

Αντίθετα με τους υπόλοιπους τομείς στις **Υπηρεσίες**, ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών κατά το γ' τρίμηνο του έτους παραμένει στα ίδια επίπεδα (οριακά υψηλότερος) με το δείκτη του β' τριμήνου, έναντι βέβαια 97 μονάδων την αντίστοιχη περυσινή περίοδο. Από τα επιμέρους στοιχεία δραστηριότητας, οι προβλέψεις για την εξέλιξη της ζήτησης κατά το γ' τρίμηνο εμφανίζονται δυσμενέστερες σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, με το σχετικό αρνητικό ισοζύγιο να διπλασιάζεται στις -

14 μονάδες. Σε σταθερά αρνητικά επίπεδα κυμαίνονται και οι προβλέψεις για την πορεία της απασχόλησης του τομέα, ενώ οι προσδοκίες αποκλιμάκωσης για το επίπεδο των τιμών ελαφρώς εξομαλύνονται. Από την άλλη πλευρά, θετικές είναι οι μεταβολές που καταγράφονται στις εκτιμήσεις που διατυπώνονται από τις επιχειρήσεις για την τρέχουσα κατάστασή τους, ενώ ανοδικά κινούνται και οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα ζήτηση, με το 20% των επιχειρήσεων να κρίνει ότι αυτή έχει αυξηθεί και το 51% να εκτιμά σταθερότητα (από 48% το β' τρίμηνο). Τέλος, το ποσοστό των επιχειρήσεων που αναφέρει ότι η παραγωγική της δραστηριότητα διεξάγεται απρόσκοπτα, παραμένει στο 32%, όπως και το προηγούμενο τρίμηνο (από 47% πέρυσι το αντίστοιχο διάστημα), με την ανεπάρκεια ζήτησης να αξιολογείται ως το βασικότερο εμπόδιο (32%). Συνεπώς οι Υπηρεσίες είναι ο τομέας όπου – σε αντίθεση με τους υπόλοιπους - δεν επιδεικνύει βελτίωση, καθώς αν και φαίνεται να αξιολογείται ευμενέστερα η τρέχουσα εικόνα, οι προβλέψεις για το επόμενο τρίμηνο είναι πιο δυσοίωνες σε σχέση με την περίοδο Απριλίου –Μαΐου.

Διάγραμμα 2.4

Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών¹

1. Στον υπολογισμό των δεικτών χρησιμοποιείται περίοδος βάσης, αντί για έτος βάσης. Έτσι οι τομείς της Βιομηχανίας, των Κατασκευών και του Λιανικού εμπορίου αποκτούν κοινή περίοδο βάσης (1996-2006=100) και στις Υπηρεσίες χρησιμοποιείται η περίοδος (1998-2006=100) αφού δεν υπάρχουν μετρήσεις του τομέα πριν το 1998. Η αλλαγή αυτή επιτρέπει την ακριβέστερη αποτύπωση των διακυμάνσεων της επιχειρηματικών προσδοκιών σε μία μακρά περίοδο, ενώ παράλληλα δίνει τη δυνατότητα κατασκευής συγκρίσιμων επιμέρους κλαδικών δεικτών. **Πηγή:** ΙΟΒΕ

B) Συνθήκες Ρευστότητας

Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία της Τραπεζής της Ελλάδος (ΤΤΕ), η πιστωτική επέκταση προς τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις τον Αύγουστο του τρέχοντος έτους κινήθηκε με ρυθμό 6% σε σχέση με περίπου 16% το Δεκέμβριο του 2008 (Δείτε Πίνακα Χ). Παρά το γεγονός ότι αυτός ο ρυθμός πιστωτικής επέκτασης είναι πολύ υψηλότερος του αντίστοιχου της Ευρωζώνης, η σύγκριση με τους υψηλούς ρυθμούς του παρελθόντος και κυρίως, με τις γενικότερες συνθήκες στασιμότητας της ελληνικής οικονομίας, δημιουργεί την αίσθηση πιστωτικής ασφυξίας στον ιδιωτικό τομέα.

Στο πλαίσιο αυτό μπορεί να τεθεί το εξής ερώτημα: εφόσον έχουν αποκατασταθεί σε σημαντικό βαθμό οι συνθήκες ρευστότητας στο τραπεζικό σύστημα, τόσο με τη χορήγηση ρευστότητας προς τις τράπεζες από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) όσο και με την αποκατάσταση της δυνατότητας των τραπεζών για άντληση ρευστότητας από την αγορά μέσω τραπεζικών ομολόγων, γιατί οι ρυθμοί πιστωτικής επέκτασης προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά βαίνουν μειούμενοι;

Η απάντηση στο ερώτημα αυτό έχει δύο σκέλη, ένα από την πλευρά της ζήτησης και ένα από την πλευρά της προσφοράς. Πρώτον, διότι η ζήτηση για πιστώσεις από τους φορείς της οικονομίας έχει μειωθεί. Αυτό έχει συμβεί όχι διότι έχουν αυξηθεί τα επιτόκια δανεισμού (όπως φαίνεται από τους Πίνακες 2.8 και 2.9, τα επιτόκια δανεισμού έχουν μειωθεί στα προ της κρίσης επίπεδα, με εξαίρεση τα επιτόκια των κα-

ταναλωτικών δανείων), αλλά λόγω της στασιμότητας της οικονομικής δραστηριότητας. Εφόσον δηλαδή έχουν μειωθεί οι ρυθμοί μεταβολής της κατανάλωσης, των επενδύσεων και των εξαγωγών, και οι προσδοκίες για το μέλλον είναι ακόμα, κατά το μάλλον ή ήττον, δυσμενείς, η ζήτηση για τη χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων αυτών είναι λογικό να έχει μειωθεί. Δεύτερον, διότι η προσφορά πιστώσεων από τις τράπεζες προς τον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας έχει επηρεαστεί αρνητικά επειδή (α) αυξήθηκαν τα ασφάλιστρα κινδύνου λόγω της κρίσης (π.χ. αυξημένες επισφάλειες λόγω στασιμότητας της οικονομίας) και (β) θεωρείται σχετικά ασφαλέστερη τοποθέτηση η επένδυση σε ομόλογα του ελληνικού δημοσίου, η απόδοση των οποίων έχει επίσης αυξηθεί λόγω της χρηματοπιστωτικής κρίσης.

Οι συνθήκες ρευστότητας στο σύνολο της οικονομίας διαφέρουν σημαντικά από αυτές του ιδιωτικού τομέα: Όπως φαίνεται στον Πίνακα 2.10, σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία της Τραπεζής της Ελλάδος που αφορούν το μήνα Ιούλιο του τρέχοντος έτους, ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής της πιστωτικής επέκτασης προς το σύνολο της οικονομίας ήταν 9,4% (έναντι 6,6% προς τον ιδιωτικό τομέα). Αυτό οφείλεται, όπως επίσης προκύπτει από τον Πίνακα 2.10, στη μεγάλη αύξηση του ρυθμού μεταβολής της πιστωτικής επέκτασης προς το δημόσιο τομέα της οικονομίας, ο οποίος κινείται στο 30% περίπου το μεγαλύτερο διάστημα του τρέχοντος έτους, ως αποτέλεσμα της διεύρυνσης των δημοσιονομικών ελλειμμάτων.

Η «καμπύλη επιτοκίων» (yield curve) όπως διαμορφώνεται σήμερα, η οποία έχει επηρεαστεί από την επεκτατική νομισματική πολιτική της ΕΚΤ σε συνδυασμό με τις γενικότερες οικονομικές συνθήκες, ευνοεί την τοποθέτηση της ρευστότητας των τραπεζών σε ομόλογα του ελληνικού δημοσίου. Η τοποθέτηση αυτή διευκολύνει τα αποτελέσματα χρήσης των τραπεζών και βελτιώνει τους δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας τους, οι οποίοι έχουν επηρεαστεί αρνητικά από τις πρόσφατες δυσμενείς οικονομικές εξελίξεις. Εξάλλου, η γενικότερη τάση που διαμορφώνεται διεθνώς για ανάληψη μικρότερων κινδύνων εκ μέρους των τραπεζών και για υψηλότερα κεφάλαια (μικρότερη μόχλευση) επηρεάζει αρνητικά την προσφορά πιστώσεων προς αρκετούς τομείς της οικονομίας.

Από την άλλη πλευρά βεβαίως, το υψηλό έλλειμμα του δημοσίου τομέα συμβάλλει στην αύξηση της συνολικής ζήτησης στην οικονομία, αν και σε μικρές ανοικτές οικονομίες όπως η ελληνική, ένα σημαντικό μέρος της ζήτησης αυτής διαφεύγει στο

εξωτερικό με τη μορφή εισαγωγών. Σ' αυτό συμβάλλει η χαμηλή ανταγωνιστικότητα των εγχωρίως παραγομένων αγαθών και υπηρεσιών.

Συμπερασματικά, οι τρέχουσες συνθήκες δεν μπορούν να θεωρηθούν ομαλές. Το οικονομικό σύστημα, συμπεριλαμβανομένου του χρηματοπιστωτικού, βρίσκεται σε περίοδο προσαρμογής, όπου όλοι προσπαθούν να βελτιώσουν την κεφαλαιακή τους επάρκεια και να εξέλθουν υγιείς από την κρίση. Η οικονομική πολιτική καλείται να συμβάλλει εποικοδομητικά στην προσαρμογή και την αποκατάσταση της ισορροπίας. Η δημοσιονομική προσαρμογή μπορεί, και πρέπει, να διευκολυνθεί από την διαρθρωτική προσαρμογή, η οποία αποτελεί το μόνο εναπομείναν καταλυτικό στοιχείο για τη δημιουργία συνθηκών υγιούς οικονομικής ανάπτυξης. Οι συνθήκες είναι δύσκολες, αλλά όχι πρωτόγνωρες. Η Ελληνική Οικονομία προσαρμόστηκε τη δεκαετία του '90 και επετεύχθησαν βασικοί στόχοι, με σημείο εκκίνησης ίσως δυσμενέστερο από το σημερινό.

Πίνακας 2.7

ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΩΝ ΕΓΧΩΡΙΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ^{(1),(2),(3)}				
(Υπόλοιπο και καθαρή ροή σε εκατ. ευρώ)				
	ΔΕΚ. 2008	ΙΟΥΝ. 2009	ΙΟΥΛ. 2009	ΑΥΓ. 2009
<i>I. ΣΥΝΟΛΟ</i>				
Υπόλοιπο χρηματοδότησης	249.661	249.676	250.473	250.707
μηνιαία καθαρή ροή	1.951	1.062	847	912
(%) 12μηνια μεταβολή	15,9%	7,4%	6,6%	6,0%
<i>II. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ</i>				
Υπόλοιπο χρηματοδότησης	132.458	131.690	132.140	132.234
μηνιαία καθαρή ροή	1.277	602	464	804
(%) 12μηνια μεταβολή	18,7%	8,6%	7,9%	7,3%
<i>1. Γεωργία</i>				
Υπόλοιπο χρηματοδότησης	3.856	3.989	4.011	3.913
(%) 12μηνια μεταβολή	20,3%	6,9%	7,0%	3,5%

2. Βιομηχανία				
Υπόλοιπο χρηματοδότησης	24.873	24.380	24.363	24.232
(%) 12μηνη μεταβολή	15,8%	2,5%	0,9%	0,2%
3. Εμπόριο				
Υπόλοιπο χρηματοδότησης	32.985	33.745	33.773	33.322
(%) 12μηνη μεταβολή	19,5%	10,9%	10,0%	7,8%
4. Τουρισμός				
Υπόλοιπο χρηματοδότησης	7.032	7.406	7.380	7.196
(%) 12μηνη μεταβολή	19,7%	9,4%	8,3%	6,4%
5. Ναυτιλία				
Υπόλοιπο χρηματοδότησης	10.228	10.231	10.283	10.370
(%) 12μηνη μεταβολή	17,2%	10,3%	9,4%	7,1%
6. Λοιπά χρηματ/κά ιδρύματα				
Υπόλοιπο χρηματοδότησης	8.326	5.808	5.843	5.921
(%) 12μηνη μεταβολή	-8,7%	-8,4%	-10,4%	5,0%
7. Κατασκευές				
Υπόλοιπο χρηματοδότησης	11.257	11.294	11.302	11.253
(%) 12μηνη μεταβολή	35,2%	10,8%	9,4%	5,1%
8. Ηλεκτρισμός - Φωταέριο - Ύδρευση				
Υπόλοιπο χρηματοδότησης	3.518	3.377	3.422	3.631
(%) 12μηνη μεταβολή	29,8%	16,0%	14,3%	14,2%
9. Επικοινωνίες, Μεταφορές πλην Ναυτιλίας				
Υπόλοιπο χρηματοδότησης	4.642	4.718	4.995	5.707
(%) 12μηνη μεταβολή	26,8%	12,8%	21,6%	21,2%
10. Λοιπά				
Υπόλοιπο χρηματοδότησης	25.742	26.743	26.767	26.691
(%) 12μηνη μεταβολή	23,4%	15,0%	15,2%	12,7%
III. ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ				
Υπόλοιπο χρηματοδότησης	117.203	117.986	118.334	118.472
μηνιαία καθαρή ροή	674	460	383	108
(%) 12μηνη μεταβολή	12,8%	6,2%	5,2%	4,7%
1. Στεγαστικά				
Υπόλοιπο χρηματοδότησης	77.700	78.734	79.042	79.145
Μηνιαία καθαρή ροή	498	396	329	42
(%) 12μηνη μεταβολή	11,5%	6,0%	5,2%	4,8%
2. Καταναλωτικά				
Υπόλοιπο χρηματοδότησης	36.435	36.281	36.384	36.445
Μηνιαία καθαρή ροή	152	63	116	91
(%) 12μηνη μεταβολή	16,0%	7,1%	5,8%	4,8%
3. Λοιπά				
Υπόλοιπο χρηματοδότησης	3.068	2.971	2.908	2.883
Μηνιαία καθαρή ροή	24	1	-63	-25
(%) 12μηνη μεταβολή	9,5%	0,9%	-1,2%	-1,3%

⁽¹⁾ Στα υπόλοιπα περιλαμβάνονται τα δάνεια, οι τοποθετήσεις σε εταιρικά ομόλογα, τα πιλοποιημένα δάνεια καθώς και τα πιλοποιημένα εταιρικά ομόλογα

⁽²⁾ Για τον υπολογισμό της καθαρής ροής και του ρυθμού μεταβολής της χρηματοδότησης, στις μεταβολές υπολοίπων της δεδομένης περιόδου (μηνός ή δωδεκαμήνου) προστίθενται οι διαγραφές δανείων και οι θετικές (ή αρνητικές) συναλλαγματικές διαφορές από την ανατίμηση (ή υποτίμηση) του ευρώ κατά την ίδια περίοδο. Σημειώνεται επίσης ότι το 2009 τα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα μεταβίβασαν εταιρικά ομόλογα και δάνεια συνολικής αξίας 4 δισεκ. ευρώ σε θυγατρικές τους τράπεζες εκτός Ελλάδος. Επειδή οι συναλλαγές αυτές, αν και μειώνουν τα υπόλοιπα της χρηματοδότησης όπως αυτά εμφανίζονται στις λογιστικές καταστάσεις των εγχωρίων πιστωτικών ιδρυμάτων, δεν επηρεάζουν το δανεισμό των εγχωρίων επιχειρήσεων, ο υπολογισμός των καθαρών ροών και των ρυθμών μεταβολής έχει διορθωθεί κατά το ποσό των 4 δισεκ. ευρώ.

⁽³⁾ Αναθεωρημένα στοιχεία

Πίνακας 2.8

Εξέλιξη επιτοκίων σε νέα δάνεια από ελληνικά ΝΧΙ
προς μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις

	Δάνεια μέχρι 1 εκατ. Ευρώ	Δάνεια άνω του 1 εκατ. Ευρώ
	Επιτόκιο κυμαινόμενο ή σταθερό έως 1 έτος	Επιτόκιο κυμαινόμενο ή σταθερό έως 1 έτος
2007	6,57	5,32
2008		
Ιανουάριος	6,66	5,48
Φεβρουάριος	6,62	5,32
Μάρτιος	6,65	5,68
Απρίλιος	6,79	5,66
Μάιος	6,83	5,64
Ιούνιος	6,91	5,82
Ιούλιος	7,03	6,05
Αύγουστος	7,11	5,82
Σεπτέμβριος	7,24	6,04
Οκτώβριος	7,40	6,31
Νοέμβριος	6,40	5,60
Δεκέμβριος	6,18	5,07
2009		
Ιανουάριος	5,45	4,24
Φεβρουάριος	4,99	4,12
Μάρτιος	4,71	4,10
Απρίλιος	4,36	3,79
Μάιος	4,56	3,59
Ιούνιος	4,59	3,33
Ιούλιος	4,33	3,44

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδας, Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας, Αύγουστος 2009

Πίνακας 2.9

Επιτόκια νέων δανείων σε Ευρώ από τα ελληνικά ΝΧΙ προς νοικοκυριά, 2008

	Στεγαστικά Δάνεια (σύνολο δανείων)		Καταναλωτικά Δάνεια (σύνολο δανείων)	
	Με επιβαρύνσεις (ΣΕΠΕ)	Χωρίς επιβαρύνσεις	Χωρίς επιβαρύνσεις	Με επιβαρύνσεις (ΣΕΠΕ)
2007	4,93	4,46	8,46	10,39
2008				
Ιανουάριος	4,87	4,39	8,49	10,48
Φεβρουάριος	4,93	4,40	8,60	10,59
Μάρτιος	4,91	4,47	8,59	10,41
Απρίλιος	5,07	4,50	8,72	10,95
Μάιος	5,14	4,57	8,88	11,29
Ιούνιος	5,30	4,68	8,78	10,89
Ιούλιος	5,39	4,83	9,01	11,04
Αύγουστος	5,48	4,98	8,99	11,11
Σεπτέμβριος	5,63	5,03	9,08	10,96
Οκτώβριος	5,73	5,35	9,38	11,63
Νοέμβριος	5,76	5,30	9,50	11,61
Δεκέμβριος	5,54	5,21	9,46	11,59
2009				
Ιανουάριος	5,21	4,97	9,82	11,70
Φεβρουάριος	4,76	4,65	9,81	11,89
Μάρτιος	4,36	4,32	9,71	11,87
Απρίλιος	4,25	4,11	9,72	11,73
Μάιος	4,10	3,97	9,14	11,44
Ιούνιος	4,00	3,86	8,93	11,44
Ιούλιος	3,83	3,68	9,09	11,40

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδας, Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας, Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2008 και Αύγουστος 2009

Πίνακας 2.10

Συνολική πιστωτική επέκταση από τα εγχώρια μη ΝΧΙ

Περίοδος	Συνολική Χρηματοδότηση		Χρηματοδότηση Γενικής Κυβέρνησης		Χρηματοδότηση επιχειρήσεων και νοικοκυριών		Χρηματοδότηση επιχειρήσεων		Χρηματοδότηση νοικοκυριών	
	% μεταβολή Δεκ.	% μεταβολή έτους	% μεταβολή Δεκ.	% μεταβολή έτους	% μεταβολή Δεκ.	% μεταβολή έτους	% μεταβολή Δεκ.	% μεταβολή έτους	% μεταβολή Δεκ.	% μεταβολή έτους
Δεκέμβριος 2007	14,4	14,4	-9,7	-9,7	20,9	20,9	19,9	19,9	22,1	22,1
2008										
Ιανουάριος	0,1	16,7	-4,6	-7,3	1,0	22,8	1,1	23,4	1,0	22,1
Φεβρουάριος	0,5	16,1	-10,1	-11,8	2,7	23,0	2,9	23,7	2,5	22,2
Μάρτιος	2,8	16,4	-7,2	-8,6	4,8	22,4	5,8	23,7	3,7	20,9
Απρίλιος	4,3	17,9	-2,4	-1,5	5,6	22,3	6,5	24,3	4,6	20,2
Μάιος	5,5	17,6	-3,7	-3,8	7,4	22,4	8,7	25,1	6,0	19,6
Ιούνιος	8,1	16,8	-0,6	-0,4	9,8	20,6	12,0	22,2	7,5	18,8
Ιούλιος	9,1	17,5	-0,7	2,7	11,1	20,6	13,1	22,9	8,8	18,1
Αύγουστος	9,2	17,5	-5,1	4,2	12,0	20,1	14,4	22,8	9,5	17,2
Σεπτέμβριος	10,3	17,8	-4,6	9,4	13,4	19,3	15,7	22,0	10,8	16,4
Οκτώβριος	11,4	17,7	-3,5	8,8	14,4	19,4	17,1	23,2	11,5	15,4
Νοέμβριος	12,2	16,6	-1,3	10,1	15,0	17,8	17,6	21,1	12,2	14,4
Δεκέμβριος	13,4	13,4	1,4	1,4	15,9	15,9	18,7	18,7	12,8	12,8
2009										
Ιανουάριος	1,1	14,6	4,6	11,0	0,5	15,2	0,9	18,4	0,1	11,8
Φεβρουάριος	1,7	14,7	7,9	21,4	0,6	13,5	0,8	16,4	0,3	10,3
Μάρτιος	4,0	14,8	22,7	33,6	0,7	11,4	1,0	13,4	0,4	9,2
Απρίλιος	4,8	14,1	27,2	31,8	0,9	10,8	1,3	13,0	0,5	8,4
Μάιος	5,5	13,5	29,2	35,7	1,4	9,4	1,9	11,4	0,8	7,3
Ιούνιος	5,8	11,1	28,5	31,2	1,8	7,4	2,4	8,6	1,2	6,2
Ιούλιος	5,2	9,4	22,5	25,0	2,2	6,6	2,7	7,9	1,5	5,2

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδας, Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας, Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2008 και Αύγουστος 2009

Γ) Δημοσιονομικές Εξελίξεις

Όπως τονίσθηκε στην προηγούμενη τριμηνιαία έκθεση του IOBE, η ελληνική οικονομία διατρέχει τον κίνδυνο σοβαρής δημοσιονομικής κρίσης. Αν και τα διαθέσιμα επίσημα στοιχεία για τις εξελίξεις των δημοσιονομικών μεγεθών, αναφέρονται στο πρώτο εξάμηνο του 2009, οι υπάρχουσες ενδείξεις οδηγούν στο συμπέρα-

σμα ότι η δημοσιονομική θέση της χώρας επιδεινώνεται.

Με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία αυτά και με τις ενδείξεις που υπάρχουν για την εξέλιξη της οικονομικής δραστηριότητας είναι εφικτό να προβλεφθεί η πιθανή εξέλιξη των εσόδων και των δαπανών του προϋπολογισμού της Γενικής Κυβέρνησης ως το τέλος του έτους.

Πιο συγκεκριμένα, με βάση τα επίσημα στοιχεία, τα έσοδα του Τακτικού Προϋπολογισμού το πρώτο εξάμηνο του 2009 παρουσίασαν πτώση κατά 7% σε σχέση με το αντίστοιχο εξάμηνο του 2008. Η εξέλιξη αυτή είναι ιδιαίτερα ανησυχητική αν ληφθεί υπόψη ότι η αύξηση στην οικονομική δραστηριότητα την περίοδο αυτή ήταν θετική, αν και κοντά στο μηδέν. Επιπλέον, το πρώτο εξάμηνο του 2009 ο φοροεισπρακτικός μηχανισμός μπορούσε να λειτουργεί αποτελεσματικά, αφού δεν υπήρχε η προοπτική εκλογών. Στο δεύτερο εξάμηνο του 2009 οι εξελίξεις φαίνεται να είναι δυσμενέστερες, τουλάχιστον μέχρι τώρα. Με βάση όλες τις εκτιμήσεις διεθνών οργανισμών, αλλά και τις ανακοινώσεις της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδας, η μεταβολή της οικονομικής δραστηριότητας στο δεύτερο μισό του έτους θα είναι αρνητική. Σε αυτό θα πρέπει να προστεθεί και η εκτίμηση ότι με την προκήρυξη των εκλογών, ο φοροεισπρακτικός μηχανισμός χαλαρώνει και η επάνοδος του σε κανονικούς ρυθμούς δύσκολα θα επιτευχθεί πριν το τέλος του έτους. Είναι λογικό επομένως να υποθέσουμε ότι η επίδοση του φοροεισπρακτικού μηχανισμού δύσκολα θα είναι καλύτερη το δεύτερο εξάμηνο του έτους, εκτός και αν η νέα κυβέρνηση μπορέσει να ανατρέψει την τάση στους δύο τελευταίους μήνες. Από την άλλη πλευρά περί το τέλος του έτους αναμένεται να εισπραχθούν σημαντικά έσοδα από το ΕΤΑΚ και τα αυξημένα τέλη κυκλοφορίας. Μπορούμε επομένως να υποθέσουμε ότι μια μείωση των εσόδων κατά το δεύτερο εξάμηνο γύρω στο 5%, δεν είναι μακριά από την πραγματικότητα. Αυτό σημαίνει ότι σε ετήσια βάση τα

έσοδα του Τακτικού Προϋπολογισμού θα σημειώσουν πτώση περί το 6 %, σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του 2008 (βλέπε πίνακα 2.11).

Από την πλευρά των δαπανών όλες οι ενδείξεις συντείνουν στο ότι θα υπάρξουν σημαντικές αποκλίσεις από τα προϋπολογισθέντα, τόσο λόγω των αυξημένων δαπανών για τις εκλογές όσο και λόγω της χαλάρωσης των μηχανισμών ελέγχου των δαπανών στην προεκλογική περίοδο. Επιπλέον, οι αυξημένες ανάγκες βασικών ασφαλιστικών ταμείων για την πληρωμή των συντάξεων τους και του δώρου των Χριστουγέννων, οδηγούν στο συμπέρασμα ότι θα υπάρξει σημαντική υπέρβαση των δαπανών στον Τακτικό Προϋπολογισμό περί τα €2,5 δις, αύξηση δηλαδή περί το 14%, σε σχέση με το 2008, αντί του 10% περίπου που προβλέπεται στον Προϋπολογισμό του 2009. Για το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων δεν υπάρχει πληροφόρηση για την εξέλιξη των εσόδων και των δαπανών και γι' αυτό θα υποθέσουμε ότι το Πρόγραμμα θα εξελιχθεί σύμφωνα με τον Προϋπολογισμό.

Με βάση αυτές τις μάλλον αισιόδοξες υποθέσεις εργασίας, το έλλειμμα της Κεντρικής Κυβέρνησης διαμορφώνεται στα €26,1 δις. ή στο 10,6% του ΑΕΠ. Ας σημειωθεί ότι για το 2009 υποθέτουμε ότι η ονομαστική αύξηση του ΑΕΠ θα είναι μηδενική, πράγμα που συνεπάγεται ότι με τον αποπληθωριστή του ΑΕΠ περί το 1%, θα έχουμε μια μείωση στο πραγματικό ΑΕΠ περί το 1%, όπως προβλέπεται από

όλους σχεδόν τους διεθνείς οργανισμούς.¹³

Για την μετάβαση από το έλλειμμα της Κεντρικής Κυβέρνησης στο έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης, που είναι και ο ορισμός που χρησιμοποιείται από τη Eurostat, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη και οι λογαριασμοί των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης (ΟΚΑ) και τοπικής αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ), καθώς και οι εθνικολογιστικές προσαρμογές. Αν και δεν υπάρχουν στοιχεία γι' αυτά τα μεγέθη, μπορούμε να υποθέσουμε ότι το πλεόνασμα των ΟΚΑ και ΟΤΑ θα είναι περί τα €2 δις, ελαφρά μικρότερο από τα επίπεδα του 2008. Η παραδοχή αυτή είναι μάλλον αισιόδοξη, αφού είναι γνωστό ότι τα ασφαλιστικά ταμεία κυρίως έχουν σημαντικά προβλήματα στο να καταβάλουν τις συντάξεις, χωρίς τη συνδρομή του Προϋπολογισμού. Με αυτή την αισιόδοξη υπόθεση εργασίας, το έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης διαμορφώνεται στο 9,8% του ΑΕΠ.

Οι πιο πάνω εκτιμήσεις είναι αρκετά επισημαίες αφού στηρίζονται στα στοιχεία εκτέλεσης του προϋπολογισμού κατά το πρώτο εξάμηνο του 2009. Με βάση όμως τις δηλώσεις του Διοικητού της Τράπεζας της Ελλάδος, οι εκτιμήσεις της Κεντρικής Τράπεζας είναι ότι το έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης στο εννεάμηνο είναι περί το 10% του ΑΕΠ και με τη δυναμική που υπάρχει, η Τράπεζα εκτιμά ότι δεν αποκλείεται να διαμορφωθεί στα επίπεδα του

12% του ΑΕΠ. Τα στοιχεία αυτά δεν είναι ασύμβατα με τις παραπάνω εκτιμήσεις, και επιβεβαιώνουν την απαισιόδοξη εικόνα που διαγράφεται για τις δημοσιονομικές εξελίξεις το 2009.

Για το χρέος της Γενικής Κυβέρνησης τα μόνα στοιχεία που υπάρχουν για το 2009 αναφέρονται στο πρώτο τρίμηνο του έτους. Με βάση τα στοιχεία αυτά το χρέος της Γενικής Κυβέρνησης ανερχόταν στις 31 Μαρτίου του 2009 στα €251 δις, ή 102,5% του ΑΕΠ. Με δεδομένη τη μείωση στα έσοδα, τις υπερβάσεις στις δαπάνες και την, κατά συνέπεια, αύξηση των δανειακών αναγκών, φαίνεται βέβαιο ότι ο δανεισμός, που στην Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού υπολογιζόταν στα €40 δις, ίσως ξεπεράσει τα €60 δις. Με δεδομένο ότι το Ελληνικό Δημόσιο δανείστηκε επιπλέον ποσά για τη ρευστότητα στο τραπεζικό σύστημα, δεν είναι υπερβολικό να υποθέσουμε ότι μέχρι το τέλος του 2009 το χρέος της Γενικής Κυβέρνησης θα διαμορφωθεί περί τα €270 δις. Το ποσό αυτό, ως ποσοστό του ΑΕΠ φθάνει περίπου το 110% αυτού. Ένα άλλο σημείο, το οποίο δεν πρέπει να παραβλέπεται, αφορά τις μη καταγεγραμμένες υποχρεώσεις του Ελληνικού Δημοσίου. Όπως αναφέρεται σε αρκετά δημοσιεύματα, το Δημόσιο οφείλει σημαντικά ποσά σε προμηθευτές του, π.χ. σε φαρμακευτικές εταιρείες και σε εργολήπτες δημόσιων έργων, οι οποίες ανέρχονται στο ποσό των €12-€15 δις. Τα ποσά αυτά πρέπει φυσικά να επιμεριστούν ως έλλειμμα στα έτη που δημιουργήθηκαν οι οφειλές αυτές, πράγμα που σημαίνει ότι θα γίνει αναθεώρηση των ελλειμμάτων των προηγούμενων ετών προς τα πάνω. Σε κάποιο βαθμό θα επη-

¹³ Δημοσιογραφικές πληροφορίες αναφέρουν ότι η ΕΣΥΕ, στα στοιχεία που υπέβαλε στη Eurostat στις αρχές Οκτωβρίου 2009, στα πλαίσια της διαδικασίας υπερβολικού ελλείμματος, αναθεωρεί την αύξηση του ΑΕΠ για το 2008 από το 2,9% στο 2%. Αυτό έχει φυσικά αρνητική επίπτωση στα μεγέθη του ελλείμματος και του χρέους, ως ποσοστά του ΑΕΠ, τόσο για το 2008 όσο και για το 2009.

ρεάσει αυξητικά και το έλλειμμα του 2009. Αν οι οφειλές αυτές διευθετηθούν, ώστε από τον προϋπολογισμό του 2010 και μετά να μην υπάρχουν εκκρεμότητες από το παρελθόν, τότε το χρέος της Γενικής Κυβέρνησης θα ανέβει κατά πέντε με επτά μονάδες του ΑΕΠ, θα διαμορφωθεί δηλαδή στο τέλος του 2009 περί το 115% του ΑΕΠ, ποσοστό που ίσως είναι το υψηλότερο στην Ευρωζώνη. Μια τέτοια κίνηση, αν και εξυγιαντική, θα επηρεάσει αρνητικά την ήδη χαμηλή αξιοπιστία της χώρας μας

σχετικά με την ακρίβεια των στατιστικών στοιχείων που δίνει στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τους διεθνείς οργανισμούς. Ίσως η αυτονόμηση της ΕΣΥΕ με την αλλαγή του νομικού πλαισίου λειτουργίας της να είναι μια από τις πρώτες κινήσεις που πρέπει να κάνει η νέα κυβέρνηση για να δείξει ότι πιστεύει στην έγκαιρη και ακριβή καταγραφή και δημοσίευση των οικονομικών και ιδιαίτερα των δημοσιονομικών μεγεθών.

Πίνακας 2.11

Εκτιμήσεις για το δημοσιονομικό έλλειμμα και το δημόσιο χρέος

	2008 ⁺	ΠΣΑ 2009	Εκτιμήσεις ΙΟΒΕ 2009
Τακτικός Προϋπολογισμός			
Καθαρά έσοδα	51.660	59.287	48.500
Δαπάνες	60.925	66.878	69.455
Πρόγραμμα δημόσιων Επενδύσεων			
Έσοδα	4.978	3.700	3.700
Δαπάνες	9.624	8.800	8.800
Έλλειμμα Κεντρικής Κυβέρνησης	13.911	12.691	26.055
ΑΕΠ	245.087	254.400	245.087
Έλλειμμα Κεντρικής Κυβέρνησης/ΑΕΠ	5,7%	5%	10,6%
Πλεόνασμα ΟΚΑ, ΟΤΑ, κ.λ.π. και εθνικολογιστικές προσαρμογές	2.577	2.577*	2.000
Έλλειμμα Γενικής Κυβέρνησης/ΑΕΠ	4,6%**	4,0%**	9,8%
Χρέος Γενικής Κυβέρνησης	93,1%	96,3%	105,4%

Σημείωση: Τα ποσά είναι σε εκατομμύρια ευρώ

⁺ Τα ποσά του 2008 δεν είναι εκείνα της εισηγητικής Έκθεσης του Προϋπολογισμού, αλλά του Δελτίου εκτέλεσης του προϋπολογισμού του ΓΑΚ.

*Εκτίμηση του ΙΟΒΕ, όχι του ΠΣΑ

** Νεότερες πληροφορίες του Τύπου αναφέρουν ότι το έλλειμμα του 2008 διαμορφώνεται σε επίπεδα πάνω από το 5% του ΑΕΠ.

Δ) Ανταγωνιστικότητα

Ο εξωτερικός τομέας της οικονομίας ήταν εκείνος στον οποίο καθίσταται περισσότερο εμφανής η δυσχέρεια αντιμετώπισης των διαρθρωτικών καχεξιών της ελληνικής οικονομίας, με σημαντικότερη τη χαμηλή ανταγωνιστικότητα. Τα προβλήματα αυτά αντανakλώνται στην εξέλιξη του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών: από το 7,6% του ΑΕΠ το 2005 σχεδόν διπλασιάστηκε μέχρι το 2007(14,3%), για να επιβραδυνθεί αρκετά η αύξησή του το 2008(14,7%). Αντίστοιχα το έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο ξεπέρασε το 18% του ΑΕΠ το 2007, επίπεδο στο οποίο κινήθηκε και το 2008. Πάντως θα πρέπει να σημειωθεί ότι υπάρχουν και θετικά μηνύματα στο εξωτερικό εμπόριο: αν και η μικρότερη αύξηση του ελλείμματος το 2007-2008 προήλθε κυρίως από την πολύ ηπιότερη σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια επιδείνωση του ισοζυγίου πλοίων και τη χαμηλότερη αύξηση των εισαγωγών καυσίμων σε σχέση με τις αντίστοιχες εξαγωγές, γενικότερα, οι εξαγωγές αυξάνονταν με ρυθμό 2,7% την περίοδο 2007-2008, ενώ οι εισαγωγές κατά μόλις 1,0%. Ιδιαίτερα σημαντική ήταν μάλιστα η αύξηση των εξαγωγών υπηρεσιών τη διετία 2007-2008 κατά 8,1% ετησίως, που υπερκάλυψε την πτώση των εξαγωγών αγαθών κατά 4,3%. Η επέκταση των ελληνικών επιχειρήσεων παροχής κυρίως τραπεζικών και τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών προς τις βαλκανικές χώρες και την Τουρκία και η παραμένουσα ακμαία δραστηριότητα της ελληνικής ναυτιλίας λειτούργησαν τονωτικά για τις εξαγωγές υπηρεσιών. Ωστόσο οι εξαγωγές αγαθών παραμένουν επικεντρωμένες σε ένα σχετικά μικρό φάσμα αγα-

θών, κυρίως αγροτικά προϊόντα, χημικά, εξοπλισμό μεταφορών και μηχανολογικό, ενώ παρατηρείται φθίνουσα πορεία σε παραδοσιακούς εξαγωγικούς κλάδους όπως η κλωστοϋφαντουργία.

Τα προβλήματα της χαμηλής ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας δεν αντανakλώνται όμως μόνο σε αυτούς τους συνήθεις δείκτες, αλλά περιγράφονται επαρκώς στα πιο σύνθετα (ολιστικά) μοντέλα που λαμβάνουν υπόψη τους ένα ευρύτατο φάσμα παραγόντων και τα οποία χρησιμοποιούν διεθνείς οργανισμοί όπως το World Economic Forum ή το International Management Development (IMD). Έτσι σύμφωνα με τις πλέον πρόσφατες εκθέσεις, η χαμηλή ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας δε βελτιώθηκε μετά το 2006 και παραμένει διαχρονικά ένα χαρακτηριστικό της που την κάνει να υστερεί σε σύγκριση με οικονομίες που βρίσκονται στο ίδιο περίπου επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης. Στις πλέον πρόσφατες εκτιμήσεις ανταγωνιστικότητας του IMD, η ελληνική οικονομία υποχωρεί το 2009 στην 52η θέση ανάμεσα σε 57 χώρες, από την 42η ένα χρόνο νωρίτερα και την 36η τη διετία 2006-2007. Η σημαντική επιδείνωση προήλθε από την υποχώρηση της επιχειρηματικής αποτελεσματικότητας, που αποδίδεται στη χαμηλή προτεραιότητα που δίνουν οι επιχειρήσεις στην κατάρτιση των εργαζομένων, στην περιορισμένη παροχή κινήτρων προς τους εργαζομένους και στη δυσκαμψία που παρουσιάζουν οι επιχειρήσεις στην προσπάθειά τους να προσαρμοστούν στις μεταβολές των αγορών. Το υψηλό δημόσιο χρέος, τα διευρυμένα ελλείμματα του κρατικού προϋπολογισμού για σειρά ετών και

οι επιπτώσεις της γήρανσης του πληθυσμού στην αναπτυξιακή πορεία της χώρας θεωρούνται ως τα στοιχεία που πλήττουν κατά κύριο λόγο την κυβερνητική αποτελεσματικότητα. Αντίστοιχα στην έκθεση ανταγωνιστικότητας του WEF το 2009, η Ελλάδα υποχωρεί στην 71η θέση σε 133 χώρες από την 67η θέση (σε 134 χώρες το 2008) και 65η σε 131 χώρες ένα χρόνο νωρίτερα, με την μεγαλύτερη υποχώρηση να σημειώνεται σε παράγοντες καινοτομίας.

Στα παραπάνω θα πρέπει να συνυπολογιστεί το γεγονός ότι η Ελλάδα έχει απολέσει σταδιακά την ελκυστικότητα υποδοχής ξένων επενδύσεων που εμφάνιζε μέχρι και τα μέσα της δεκαετίας του '90, εξαιτίας του ανοίγματος των αγορών, που επέτρεψε την ανάδειξη χωρών με φθηνότερους συντελεστές παραγωγής (κυρίως εργασία), οι οποίες και κυριαρχούν πλέον στις διεθνείς κατατάξεις εισροών επενδυτικών κεφαλαίων. Υπό αυτά τα δεδομένα, ο χαμηλός βαθμός προσέλκυσης άμεσων ξένων επενδύσεων βελτιώθηκε ελαφρά κατά τη διετία 2007-2008, μετά όμως από τη σημαντική άνοδό του στο διάστημα 2005-2006. Έτσι τον ιδιαίτερα υψηλό ρυθμό επέκτασης των άμεσων επενδυτικών εισροών, της τάξης του 60% την περίοδο 2005-2006, διαδέχτηκε η πτώση τους στα επόμενα χρόνια, κατά 9,8% ετησίως. Από την άλλη πλευρά, και σε σύγκριση με το παρελθόν, επικρατούν πολύ καλύτερες συνθήκες σε ορισμένους κλάδους, ιδίως των υπηρεσιών έντασης γνώσης, στους οποίους η Ελλάδα μπορεί και να αποτελέσει ορμητήριο για την ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων και της Νοτιοανατολικής Μεσογείου. Ενδεικτικά, στον κλάδο των

τηλεπικοινωνιών έχουν ήδη γίνει σημαντικές τοποθετήσεις από επενδυτές του εξωτερικού (Deutsche Telekom), όπως και στον τραπεζικό τομέα (πχ. Credit Agricole).

Συμπερασματικά επομένως οι βασικοί παράγοντες που προσδιορίζουν την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας τις τελευταίες δεκαετίες έχουν δεχθεί πλήθος επιδράσεων τη διετία 2007-2008, ορισμένες από τις οποίες αναμένεται να κλιμακωθούν λόγω των συνθηκών που διαμορφώνονται από τη διεθνή οικονομική κρίση. Η πορεία θεμελιωδών μακροοικονομικών μεγεθών, όπως η κατανάλωση και οι επενδύσεις, που αποτέλεσαν από τη δεκαετία του '90 και μετά τους κινητήριους μοχλούς της ταχύρυθμης ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας, ευνοώντας τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, παρουσίασε σημάδια επιβράδυνσης από τις αρχές του 2008. Η εξάπλωση της διεθνούς οικονομικής κρίσης άσκησε εντονότερες αρνητικές επιδράσεις στην εξέλιξή τους, οι οποίες αναμένεται να παραμείνουν ισχυρές όσο αυτή διαρκεί. Πηγές πρόσθετων πιέσεων αποτελούν η διατήρηση του ελλείμματος του προϋπολογισμού και του δημόσιου χρέους σε υψηλά επίπεδα, που δεν επιτρέπουν την αποκλιμάκωση των μακροχρόνιων επιτοκίων. Αντισταθμιστικά σε αυτές τις αρνητικές εξελίξεις λειτουργεί μόνο η αποκλιμάκωση του πληθωρισμού που επιτρέπει τη μικρή μείωση της διαφοράς από το μέσο επίπεδο πληθωρισμού στην ΕΕ.

Παρά τα μέτρα που έχουν ληφθεί τα τελευταία χρόνια προς την κατεύθυνση της σταδιακής άρσης των εμποδίων εισόδου που υφίστανται σε ορισμένα επαγγέλματα,

εξακολουθούν να υπάρχουν σε πολλές αγορές προϊόντος και συντελεστών παραγωγής στρεβλώσεις, που τις εμποδίζουν να λειτουργήσουν ανταγωνιστικά. Επιπρόσθετα, παρά τη συνέχιση των αποκρατικοποιήσεων (ΟΤΕ, Ολυμπιακή Αεροπορία, ΟΛΠ), το μέγεθος του δημοσίου τομέα παραμένει αρκετά μεγάλο, όπως και το εύρος της συμμετοχής του στην παραγωγική διαδικασία. Σημαντικά βήματα περαιτέρω βελτίωσης απαιτούνται και προς την κατεύθυνση της αποτελεσματικότητας της δημόσιας διοίκησης. Η εύρυθμη λειτουργία των αγορών χρήματος και κεφαλαίου και η

αυξανόμενη προσαρμοστικότητά τους στις ανάγκες των καταναλωτών και των επιχειρήσεων μέχρι και πριν από την χρηματοπιστωτική κρίση, περιορίστηκε ιδιαίτερα από τους κλυδωνισμούς που αυτή επέφερε. Επιπλέον, ανασταλτικά στην παρακολούθηση και την εναρμόνιση με τις μεταβολές στις ολοκληρωμένες παγκόσμιες αγορές λειτουργεί η παραγωγική δομή της οικονομίας, στην οποία οι Πολύ Μικρές (ΠΜΕ) και Μικρομεσαίες (ΜΜΕ) επιχειρήσεις κυριαρχούν, γεγονός που καθιστά δυσκολότερη και τη διείσδυση της καινοτομίας στην εγχώρια παραγωγή.

3. ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

3.1 Μακροοικονομικές Εξελίξεις

Εξελίξεις το α' εξάμηνο του 2009

Η συνέχιση της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης και το β' τρίμηνο του 2009 και η παρατεινόμενη πιστωτική στενότητα, που έχει επηρεάσει και το εγχώριο χρηματοπιστωτικό σύστημα, αποτέλεσαν τις βασικές πηγές πιέσεων στην ελληνική οικονομία σε αυτό το διάστημα, οδηγώντας σε οριακή υποχώρηση του ΑΕΠ, κατά 0,3%. Στο σύνολο του πρώτου εξαμήνου φέτος η ελληνική οικονομία βρίσκεται, βάσει των πλέον πρόσφατων στοιχείων της ΕΣΥΕ, σε κατάσταση στασιμότητας σε σύγκριση με το ίδιο διάστημα του 2008, οπότε σημείωνε ρυθμό ανάπτυξης 3,3% ως προς το 2007. Ωστόσο, παρά τη σημαντική επιδείνωση της πορείας του ΑΕΠ, καθώς παρουσίασε υποχώρηση το β' τρίμηνο για πρώτη φορά από το 1993, η εξασθένιση του ρυθμού μεταβολής του είναι αρκετά ηπιότερη σε σύγκριση με αυτή που αναμένουν σε επίσηια βάση οι διεθνείς οργανισμοί από την αρχή της χρονιάς, αλλά και στις τελευταίες εκθέσεις τους (ΟΟΣΑ:1,3%, ΔΝΤ:0,8%¹⁴). Επιπλέον, στα πλαίσια της τακτικής αναθεώρησης των Ετήσιων Εθνικών Λογαριασμών της ΕΣΥΕ, ο ρυθμός μεγέθυνσης του ΑΕΠ για το 2008 προσδιορίστηκε στο 2,0%, από 2,9% σύμφωνα με τα μέχρι πρότινος στοιχεία, διαφορά που εάν δε συνοδευτεί από σημαντική αλλαγή στο σκέλος των νέων εκτιμήσεων για τα τριμηνιαία στοιχεία που πραγματοποιούνται

αυτή την περίοδο και αφορούν και το 2009, θα ενισχύσει τους ρυθμούς μεταβολής του ΑΕΠ φέτος.

Βασικοί παράγοντες που οδήγησαν το πρώτο εξάμηνο σε περιορισμό στο ΑΕΠ στα περυσινά επίπεδα ήταν η πτώση της ιδιωτικής κατανάλωσης και η ευρεία υποχώρηση των ιδιωτικών επενδύσεων. Αντίρροπα σε αυτές τις δυνάμεις λειτούργησαν η επέκταση της δημόσιας κατανάλωσης, και κυρίως των δημοσίων επενδύσεων. Στον εξωτερικό τομέα της οικονομίας, η πτώση των εξαγωγών ήταν μικρότερης έκτασης το β' τρίμηνο σε σύγκριση με το προηγούμενο, ενώ αυτή των εισαγωγών διευρύνθηκε, αυξάνοντας το βαθμό κάλυψης της πρώτης από τη δεύτερη και λειτουργώντας τελικά υποστηρικτικά στο ΑΕΠ.

Σε ό,τι αφορά τις συνιστώσες του ΑΕΠ αναλυτικότερα, το πρώτο εξάμηνο του 2009 η συνολική κατανάλωση παρέμεινε στο περυσινό της επίπεδο την ίδια περίοδο, έναντι ανόδου κατά 3,2% το α' εξάμηνο του 2008. Η στασιμότητα της οφείλεται αποκλειστικά στην υποχώρηση της ιδιωτικής κατανάλωσης σε ποσοστό 1,1%, καθώς οι δημόσιες καταναλωτικές δαπάνες αυξήθηκαν κατά 4,8%. Αν και ήπιας κλιμάκωσης, η συνεχιζόμενη εξασθένιση της ιδιωτικής κατανάλωσης, βασικού πυλώνα στήριξης του ΑΕΠ, αποτυπώνει τη διαρκή αβεβαιότητα των νοικοκυ-

¹⁴ OECD Economic Surveys: Greece, July 2009 - Spring Forecasts, European Commission, May 2009- World Economic Outlook, IMF, October 2009

ριών για τις επιπτώσεις της διεθνούς οικονομικής κρίσης, αβεβαιότητα που καταγράφεται και στις έρευνες καταναλωτικής εμπιστοσύνης του IOBE.

Η πτώση των επενδύσεων εντάθηκε το δεύτερο τρίμηνο του 2009, σε ποσοστό που είναι το υψηλότερο που έχει σημειωθεί μετά το 2000 (-19,5%). Στο σύνολο του εξαμήνου Ιαν.- Ιουν. 2009 οι επενδυτικές δαπάνες υπολείπονται κατά 12,9% του ύψους τους σε αυτό το διάστημα του 2008, όταν υπολείπονταν κατά 5,1% των επενδύσεων του 2007. Μεγαλύτερες είναι οι μειώσεις το β' τρίμηνο έναντι του 2008 σε όλες τις επιμέρους κατηγορίες σχηματισμού κεφαλαίου(μηχανήματα, μεταφορικά μέσα, κατοικίες) με εξαίρεση τις κατασκευές πλην κατοικιών, όπου η έντονη άνοδος του πρώτου τριμήνου φέτος, αν και περιορίστηκε το αμέσως επόμενο, παραμένει αρκετά υψηλή. Τροφοδότης της παραμένει ο υψηλός βαθμός υλοποίησης των δημοσίων επενδύσεων, αποτρέποντας παράλληλα μεγαλύτερη συρρίκνωση των επενδύσεων, με σημαντική όμως επιβάρυνση των δημόσιων οικονομικών. Ωστόσο η παραμένουσα αβεβαιότητα για την εξέλιξη της εγχώριας παραγωγικής δραστηριότητας και της ζήτησης από το εξωτερικό λόγω της διεθνούς οικονομικής ύφεσης, αλλά και η σημαντική επιβράδυνση του ρυθμού πιστωτικής επέκτασης στις επιχειρήσεις, παρότι εφαρμόζεται το κυβερνητικό σχέδιο για τη στήριξη της ρευστότητας της ελληνικής οικονομίας, έχουν κάνει ιδιαίτερα διστακτικούς τους δυνητικούς επενδυτές.

Στον εξωτερικό τομέα της οικονομίας, η μείωση των εξαγωγών μετριάστηκε το β' τρίμηνο του 2009 και διαμορφώθηκε στο

15,6% στο σύνολο του πρώτου εξαμήνου, έναντι αντίστοιχης αύξησης κατά 4,9% το 2008. Αντιθέτως, η καθίζηση των εισαγωγών συνεχίστηκε με ταχύτερο ρυθμό, αντανακλώντας τις έντονες διαφορές μεταξύ φετινών-περυσινών τιμών πετρελαίου αλλά και την αποδυναμωμένη εγχώρια ζήτηση, με αποτέλεσμα σε εξαμηνιαία βάση αυτές να είναι κατά 19,2% χαμηλότερες του επιπέδου τους στο ίδιο διάστημα του 2008. Σε απόλυτα μεγέθη, η διάσταση ανάμεσα στους ρυθμούς υποχώρησης εξαγωγών και εισαγωγών είναι μεγαλύτερη, καθώς διαχρονικά οι πρώτες υπολείπονται των δεύτερων και το 2008 δεν ξεπερνούσαν το 70% αυτών. Ως συνέπεια, μέχρι το μέσον του έτους το έλλειμμα του εξωτερικού τομέα δεν ξεπέρασε το 7,6% το ΑΕΠ, ποσοστό περίπου τρεις εκατοστιαίες μονάδες μικρότερο αυτού ένα χρόνο νωρίτερα(10,4%).

Στην πλευρά της αγοράς εργασίας, εντείνονται οι αρνητικές επιπτώσεις της φθίνουσας οικονομικής δραστηριότητας στην πορεία της ανεργίας. Το ποσοστό ανεργίας ανήλθε στο 9,1% το πρώτο εξάμηνο του 2009, αυξημένο κατά 1,4 εκατοστιαίες μονάδες σε ετήσια βάση. Παράλληλα η απασχόληση υποχώρησε κατά 0,8% σε σύγκριση με το α' εξάμηνο του 2008, διάστημα στο οποίο ενισχυόταν κατά 1,3%. Η διατήρηση του πληθωρισμού σε ιδιαίτερα χαμηλό επίπεδο παραμένει το μοναδικό θετικό μακροοικονομικό στοιχείο, που όμως εκτός από την πτώση της τιμής του πετρελαίου, οφείλεται και στην

εξασθενημένη συνολική ζήτηση. Ωστόσο τον Ιούλιο ανακόπηκε η πτωτική πορεία του, ενώ το δίμηνο Αυγούστου-Σεπτεμβρίου παρουσίασε αυξομειώσεις, που τον οδήγησαν ελαφρά υψηλότερα από την ελάχιστη τιμή του, στο 0,7% έναντι 0,5%, Συνολικά στο πρώτο εννιάμηνο ο πληθωρισμός δεν ξεπέρασε το 1,0%, έναντι 4,6% το 2008.

Ανακεφαλαιώνοντας, η συνεχιζόμενη από το τελευταίο τρίμηνο του 2008 αποκλιμάκωση της ιδιωτικής ζήτησης, εξαιτίας της παραμένουσας αβεβαιότητας για τη διάρκεια και το μέγεθος της εγχώριας επίπτωσης της διεθνούς οικονομικής ύφεσης, οδήγησε κατά το β' τρίμηνο φέτος σε μείωση του ΑΕΠ και σε στασιμότητα στο πρώτο μισό του έτος. Η διεύρυνση της δημόσιας κατανάλωσης και η σημαντική τόνωση των δημοσίων επενδύσεων, δηλαδή των συνιστωσών της οικονομικής δραστηριότητας που καθορίζονται από το δημόσιο τομέα, μετρίασαν τις επιπτώσεις της φθίνουσας ιδιωτικής ζήτησης στο ΑΕΠ. Εξέτρεψαν όμως, λόγω των συνεπαγόμενων δαπανών, περισσότερο τα δημόσια οικονομικά από τους στόχους που έχουν τεθεί.

Μεσοπρόθεσμες προοπτικές

Οι επιδράσεις της παγκόσμιας διεθνούς οικονομικής ύφεσης στην ελληνική οικονομία, όπως αυτές διαχέονται μέσα από τη σημαντική εξασθένηση της συνολικής, εγχώριας και από το εξωτερικό, ζήτησης και την επιβράδυνση του ρυθμού πιστωτικής επέκτασης, διατήρησαν την έντασή τους σε βασικά μεγέθη της οικονομικής δραστηριότητας το δεύτερο τρίμηνο του τρέχοντος έτους. Σε ορισμένα από αυτά α-

σκήθηκαν νέες, εντονότερες πιέσεις: η βιομηχανική παραγωγή υποχώρησε με ταχύτερο ρυθμό το τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου, όπως και ο κύκλος εργασιών στο χονδρικό εμπόριο, ενώ διευρύνθηκε η πτώση της οικοδομικής δραστηριότητας. Από την άλλη πλευρά, ο κύκλος εργασιών στο λιανικό εμπόριο δεν υποχώρησε περαιτέρω, ενώ οι κατασκευές εκτός κατοικιών ενισχύονται σημαντικά σε σχέση με την ίδια περίοδο του 2008, κυρίως λόγω των δημοσίων έργων. Σε ό,τι αφορά την πορεία του τουρισμού, παρότι δεν έχει γίνει ακόμα αποτίμηση για το σύνολο της καλοκαιρινής τουριστικής περιόδου, η μείωση στην κίνηση από το εξωτερικό ήταν, μέχρι και τον Ιούλιο, σαφώς μικρότερη της αναμενόμενης, με τις πρώτες εκτιμήσεις για τον Αύγουστο να είναι θετικές.

Αντισταθμιστικά στη μειούμενη συμβολή του ιδιωτικού τομέα στην οικονομική δραστηριότητα και το ΑΕΠ και σε ορισμένο βαθμό υποβοηθητικά για αυτόν μέσω συγκεκριμένων παρεμβάσεων(πχ.ΤΕΜΠΜΕ), λειτουργεί ο δημόσιος τομέας, μέσω της έντονης ανόδου της δημόσιας κατανάλωσης, παράλληλα με την επιτάχυνση της εκτέλεσης του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων. Το γεγονός αυτό αντικατοπτρίζεται στη διεύρυνση των δαπανών του Κρατικού Προϋπολογισμού κατά 17,2%, υποδηλώνοντας την άσκηση μιας σαφέστατα επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής. Η αυξανόμενη όμως υστέρηση που σημειώνεται στην πλευρά των εσόδων του Κρατι-

κού Προϋπολογισμού, έχει οδηγήσει σε διεύρυνση του ελλείμματός του, σε επίπεδο αρκετά υψηλότερο από τις όποιες προβλέψεις είχαν γίνει μέχρι και πρόσφατα. Επιπρόσθετα, παρά τη σημειωθείσα μεγέθυνση των δημοσίων δαπανών, παραμένει σημαντικό πρόσκομμα για τους προμηθευτές του δημοσίου και τους κατασκευαστές δημοσίων έργων, η μη εξόφληση των χρεών του προς αυτούς.

Η σχετική αντοχή που προς το παρόν επιδεικνύει η ελληνική οικονομία στις επιπτώσεις τις παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, οδήγησε πιθανότατα το ΔΝΤ σε ηπιότερη πρόβλεψη για το ρυθμό υποχώρησης του ΑΕΠ στο σύνολο του τρέχοντος έτους, στην περιοχή του 0,8%, από 1,7% στις αρχές Αυγούστου¹⁵, εκτίμηση κοντά στην οποία κινείται από το Μάιο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή(-0,9%). Σταθερή παραμένει η πρόβλεψη του ΟΟΣΑ για πτώση του ΑΕΠ κατά 1,3%¹⁶, που είναι πλέον η δυσμενέστερη.

Ανακεφαλαιώνοντας τις παραπάνω εκτιμήσεις, παρατηρείται σταδιακά σύγκλιση των εκτιμήσεων προς εξασθένιση του εγχώριου προϊόντος το τρέχον έτος, όχι όμως μεγαλύτερη του 1,0%, υπό το βάρος αφενός των αντιξοοτήτων στην παγκόσμια οικονομία, αφετέρου των χρόνιων διαρθρωτικών προβλημάτων της εγχώριας οικονομίας και των δημοσιονομικών ανισορροπιών της. Λαμβάνοντας υπόψη την πορεία των κύριων συνιστωσών του ΑΕΠ, των δεικτών παραγωγής-κύκλου εργασιών σε βασικούς

τομείς-κλάδους, το γενικότερο περιβάλλον μετά και τις πρόσφατες εκλογές, αλλά και την διεύρυνση του δημοσιονομικού ελλείμματος, το ΙΟΒΕ παραμένει στη γενική εκτίμησή του για ηπιότερη από την αναμενόμενη από διεθνείς οργανισμούς μεταβολή του ΑΕΠ, η οποία θα έχει οριακά αρνητικό πρόσημο, και πιθανώς δε θα υπερβεί το -0,5%. Η πιθανή τόνωση των καταναλωτικών προσδοκιών ως συνέπεια του εκλογικού κύκλου θα μετριαστεί από τις επιδράσεις της υψηλής ανεργίας. Παράλληλα η δημόσια κατανάλωση δεν πρόκειται να παρουσιάσει πολύ μεγαλύτερη άνοδο το δεύτερο εξάμηνο του 2009 και πιθανότατα θα συνεχίσει να αυξάνεται, αλλά με χαμηλότερο ρυθμό. Η υλοποίηση του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων με ταχείς ρυθμούς έχει ήδη αντισταθμίσει σε σημαντικό βαθμό την κατακόρυφη πτώση των ιδιωτικών επενδύσεων, λόγω της αβεβαιότητας για τη χρονική έκταση και το μέγεθος της στην ελληνική οικονομία. Κάτι τέτοιο ωστόσο δύσκολα θα συνεχιστεί στον ίδιο βαθμό μέχρι το τέλος του 2009, ενώ ήδη το β' τρίμηνο, παρά την ευμεγέθη συμμετοχή του δημοσίου τομέα, ο συνολικός σχηματισμός κεφαλαίου υποχώρησε σημαντικά. Σε ό,τι αφορά τον εξωτερικό τομέα, η διευρυνόμενη συρρίκνωση των εισαγωγών σε συνδυασμό με την πτώση με φθίνοντα ρυθμό των εξαγωγών, συνεχίζουν να περιορίζουν την αρνητική συμβολή του στο ΑΕΠ.

¹⁵ World Economic Outlook, IMF, October 2009 – IMF, Greece:2009 Article IV Consultation-Staff Report, August 2009.

¹⁶ OECD Economic Outlook no. 85, June 2009 - OECD Economic Surveys: Greece, July 2009

Πίνακας 3.1

Εξέλιξη βασικών μακροοικονομικών μεγεθών –Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί
(προσωρινά αποτελέσματα, σταθερές τιμές 2000)

Τρίμηνο	ΑΕΠ		Τελική Κατανάλωση		Επενδύσεις		Εξαγωγές		Εισαγωγές	
	εκατ. €	(v/v-4)	Εκατ. €	(v/v-4)	Εκατ. €	(v/v-4)	εκατ. €	(v/v-4)	εκατ. €	(v/v-4)
2001 ¹	142.001	4,2%	127.980	4,1%	33.025	3,9%	33.878	-0,01%	52.882	1,2%
2002 ¹	146.885	3,4%	134.663	5,2%	33.442	1,3%	31.034	-8,4%	52.219	-1,3%
2003 ¹	155.615	5,9%	137.952	2,4%	39.629	18,5%	31.940	2,9%	53.768	3,0%
2004* ¹	162.809	4,6%	142.899	3,6%	39.110	-1,3%	37.498	17,4%	56.579	5,2%
α' 2005	41.233	2,8%	36.544	3,9%	9.166	-10,5%	9.499	9,3%	13.968	0,03%
β' 2005	41.592	2,7%	36.823	3,5%	9.925	-1,4%	8.632	-4,1%	13.737	-2,6%
γ' 2005	42.070	2,9%	37.209	3,7%	9.065	-6,7%	10.055	8,6%	14.262	2,3%
δ' 2005	42.528	3,2%	37.523	3,7%	9.623	5,1%	9.928	3,0%	14.536	6,0%
2005* ¹	166.458	2,2%	148.458	3,9%	36.021	-7,9%	38.408	2,4%	56.393	-0,3%
α' 2006	43.005	4,3%	37.969	3,9%	9.524	3,9%	10.394	9,4%	14.889	6,6%
β' 2006	43.531	4,7%	38.264	3,9%	10.270	3,5%	10.568	22,4%	15.575	13,4%
γ' 2006	43.938	4,4%	38.669	3,9%	10.151	12,0%	10.607	5,5%	15.491	8,6%
δ' 2006	44.478	4,6%	38.961	3,8%	10.883	13,1%	10.695	7,7%	16.054	10,4%
2006* ¹	173.985	4,5%	154.798	4,3%	40.265	11,8%	40.452	5,3%	61.496	9,1%
α' 2007	44.969	4,6%	39.493	4,0%	11.393	19,6%	10.534	1,3%	16.437	10,4%
β' 2007	45.283	4,0%	39.811	4,0%	10.810	5,3%	10.892	3,1%	16.230	4,2%
γ' 2007	45.737	4,1%	40.117	3,7%	11.412	12,4%	10.999	3,7%	16.786	8,4%
δ' 2007	46.024	3,5%	40.435	3,8%	11.138	2,3%	11.160	4,3%	16.711	4,1%
2007* ¹	181.765	4,5%	161.365	4,2%	43.526	8,1%	42.783	5,8%	65.865	7,1%
α' 2008	46.420	3,2%	40.733	3,1%	11.153	-2,1%	11.319	7,5%	16.787	2,1%
2008* ¹	185.428	2,0%	164.543	2,0%	42.427	-2,5%	44.474	4,0%	66.005	0,2%
α' 2009	46.562	0,3%	41.159	1,0%	10.371	-7,0%	9.335	-20,2%	13.970	-16,8%
β' 2009	46.676	-0,3%	40.769	-1,0%	7.989	-19,5%	9.939	-10,9%	12.040	-21,8%

* προσωρινά στοιχεία

¹ Αναθεωρημένα στοιχεία Ετήσιων Εθνικών Λογαριασμών, Οκτώβριος 2009

Πηγή: ΕΣΥΕ

Σε ό,τι αφορά τον **πληθωρισμό**, η συνεχής αποκλιμάκωσή του αποτέλεσε το πρώτο εξάμηνο του 2009 σημαντικό στήριγμα της ιδιωτικής κατανάλωσης. Το δίμηνο Μαΐου-Ιουνίου βρέθηκε στο χαμηλότερο επίπεδο των τελευταίων 41 ετών, ωστόσο στη συνέχεια του καλοκαιριού ενισχύθηκε ελαφρά, παρά την επίδραση των θερινών εκπτώσεων. Η άνοδος του εκτιμάται ότι θα συνεχιστεί στη συνέχεια του έτους αλλά όχι με έντονο ρυθμό, καθώς αντίρροπα στην αυξητική επίδραση της φθίνουσας

διάστασης φετινής-περυσινής τιμής πετρελαίου, θα λειτουργήσει η μειωμένη ζήτηση από την πλευρά των νοικοκυριών. Ανασχετικά στη ζήτηση του ιδιωτικού τομέα συνολικά θα επενεργήσει και ο αρκετά χαμηλότερος φέτος ρυθμός πιστωτικής επέκτασης προς τον ιδιωτικό τομέα, που το πρώτο εξάμηνο υποχώρησε περίπου στο 9,0% προς τα νοικοκυριά και στο 13,0% προς τις επιχειρήσεις, όταν το ίδιο διάστημα πέρυσι ξεπερνούσε το 32,4%

και 23,7% αντίστοιχα. Μικρότερη υποχώρηση παρουσίασε από την αρχή της χρονιάς ο δομικός πληθωρισμός, ενώ μετά το Μάιο παραμένει αμετάβλητος, αντανακλώντας τις παραμένουσες στρεβλώσεις σε εγχώριες αγορές συγκεκριμένων προϊόντων και υπηρεσιών που περιλαμβάνονται σε αυτόν και οι οποίες συντηρούν τις αυξήσεις σε βασικά αγαθά και υπηρεσίες (βλ. κεφάλαιο 3.5).

Οι πιέσεις που ασκούνται από την αρχή της χρονιάς στις **ιδιωτικές επενδύσεις** εξαιτίας των επιπτώσεων της διεθνούς οικονομικής ύφεσης στην ελληνική οικονομία εντάθηκαν το β' τρίμηνο του 2009. Παρά την καταβολή μεγάλου μέρους του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων σε αυτό το χρονικό διάστημα, που αντανακλάται στην άνοδο των επενδύσεων σε κατασκευές πλην κατοικιών(+8,9%), ο συνολικός σχηματισμός κεφαλαίου σημείωσε πτώση κατά 19,3%. Όπως έχει επισημανθεί και σε προηγούμενες εκθέσεις του IOBE, η εξασθένηση των κερδών ήδη από τον περασμένο χρόνο, σε συνδυασμό με τη σημαντική επιβράδυνση του ρυθμού πιστωτικής επέκτασης προς τις επιχειρήσεις και την παραμένουσα αβεβαιότητα για την πορεία της ζήτησης το τρέχον και το επόμενο έτος, θα αποτελέσουν τους παράγοντες καθήλωσης των ιδιωτικών επενδύσεων στη διετία 2009-10. Πάντως, δεδομένης της υποχώρησης των επενδύσεων στο α' εξάμηνο του 2008 κατά 5,1%, η φετινή αντίστοιχη υποχώρηση της τάξης του 12,9% αφενός δεν είναι πολύ μεγαλύτερη, αφετέρου πιθανόν να οφείλεται κατά ένα μέρος της σε δυσχέρειες σχετικά με την ανάληψη επενδυτικών πρωτοβουλιών που αντιμετώπιζαν οι επιχειρήσεις πριν

από την εξαπλώση της οικονομικής κρίσης. Για το υπόλοιπο του 2009, η πορεία των επενδύσεων θα εξαρτηθεί από το βαθμό υλοποίησης του κυβερνητικού σχεδίου στήριξης της ρευστότητας, που μέχρι τώρα δε φαίνεται να έχει αναχαιτίσει ιδιαίτερα την πιστωτική στενότητα, καθώς και από την εκτέλεση του ΠΔΕ.

Στον **εξωτερικό τομέα** της οικονομίας, τα στοιχεία για το δεύτερο τρίμηνο δείχνουν ότι περιορίζεται περαιτέρω το έλλειμμα του, από το συνδυασμό της μεγαλύτερης πτώσης των εισαγωγών, παρά τη συνεχιζόμενη άνοδο της τιμής του πετρελαίου, και της ηπιότερης εξασθένησης των εξαγωγών. Από την άλλη πλευρά, η σταδιακή υποχώρηση, όπως ήδη αναφέρθηκε, της διαφοράς φετινών-περυσινών τιμών πετρελαίου και η άνοδος των τιμών βασικών εμπορευμάτων θα επιβραδύνει τη μείωση των εισαγωγών, παρότι η ισοτιμία ευρώ/δολαρίου έχει αλλάξει σημαντικά. Ωστόσο, ανασχετικά στις εισαγωγές θα λειτουργήσει η αρκετά υποτονική πορεία της παραγωγής και του εμπορίου. Ένας από τους προσδιοριστικούς παράγοντες της εμπορικής κίνησης στη συνέχεια του 2009 θα είναι και η αρρυθμία στο λιμάνι του Πειραιά εξαιτίας των γνωστών κινητοποιήσεων. Σε κάθε περίπτωση, στο σύνολο του 2009 η συμβολή του εξωτερικού τομέα στο ΑΕΠ θα είναι η λιγότερο αρνητική των τελευταίων ετών.

Η ήδη καταγεγραμμένη εξασθένηση της οικονομικής δραστηριότητας και η αβεβαιότητα για την πιθανή διάρκεια και

έκτασή της συνεχίζουν να επιβαρύνουν την **αγορά εργασίας**. Παρότι το δεύτερο τρίμηνο το ποσοστό ανεργίας υποχώρησε έναντι του αμέσως προηγούμενου τριμήνου, η διαφορά μεταξύ ίδιων τριμήνων το 2008 και το 2009 διευρύνθηκε. Τον Ιούλιο η διάσταση αυξήθηκε περαιτέρω, στις 2,6 εκατοστιαίες μονάδες, παρά τη λειτουργία των τουριστικών επιχειρήσεων, με την πτώση της απασχόλησης να φθάνει το 2,3% σε σύγκριση με τον Ιούλιο του 2008. Πιθανότατα τα πρώτα στοιχεία για

τη χαμηλότερη τουριστική κίνηση επέδρασαν αρνητικά στην εποχική απασχόληση, τάση που πιθανότατα θα επεκταθεί στο σύνολο της θερινής περιόδου, μην επιτρέποντας την υποχώρηση της ανεργίας που διαχρονικά σημειώνεται τους καλοκαιρινούς μήνες. Έτσι, το IOBE εκτιμά ότι στο σύνολο του 2009 η ανεργία θα διαμορφωθεί περίπου στο 9,5%.

Πίνακας 3.2

Εγχώρια Δαπάνη και Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν – Εκτιμήσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής
(σε σταθερές αγοραίες τιμές έτους 2000)

	2007	2008	2009	2010
<i>Ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές</i>				
Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν	4,0	2,9	-0,9	0,1
Ιδιωτική Κατανάλωση	3,0	2,2	0,4	0,5
Δημόσια Κατανάλωση	7,7	3,2	1,9	1,9
Ακαθάριστες Επενδύσεις Παγίου Κεφαλαίου	4,9	-11,5	-5,6	0,7
Εξοπλισμός	9,1	-9,6	-9,5	1,5
Τελική Ζήτηση	4,7	1,0	-2,2	0,3
Εξαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών	3,1	2,2	7,3	0,8
Εισαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών	6,7	-4,4	-6,0	0,9
Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα	3,2	2,1	-1,2	-0,1
Απασχόληση	1,3	1,2	-1,1	-0,1
Αποδοχές Εργαζομένων κατά Κεφαλή	9,1	7,5	4,4	1,9
Πραγματικό Μοναδιαίο Κόστος Εργασίας	3,3	2,2	2,0	-0,9
Αποπληθωριστής ΑΕΠ	-	-	-	-
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή	3,0	4,2	1,8	2,3
<i>Συμβολή στη μεταβολή του πραγματικού ΑΕΠ</i>				
Εγχώρια Ζήτηση	4,6	-0,7	-0,5	0,9
Καθαρές Εξαγωγές	-1,5	2,1	0,3	-0,1
Αποθέματα σε κατοικίες	1,0	1,5	-0,6	-0,7
<i>Σε ποσοστό του ΑΕΠ</i>				
Εμπορικό Ισοζύγιο	-18,7	-16,9	-14,8	-15,0
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης	-3,6	-5,0	-5,1	-5,7
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών	-14,0	-12,7	-11,5	-11,9
Ακαθάριστο Χρέος Γενικής Κυβέρνησης	94,8	97,6	103,4	108,0
<i>Σε ποσοστό</i>				
Ανεργία (% του εργατικού δυναμικού)	8,3	7,7	9,1	9,7

Πηγή: European Commission, Spring Forecasts, May 2009

Πίνακας 3.3

Σύγκριση Προβλέψεων για επιλεγμένους Οικονομικούς Δείκτες για τα έτη 2008- 2010
(σε σταθερές αγοραίες τιμές 2000, ετήσιες % μεταβολές)

	ΥΠΟΙΟ*			ΕΕ			ΟΟΣΑ			ΔΝΤ		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010
ΑΕΠ	3,0	0,5	1,3	2,9	-0,9	0,1	2,9	-1,3	0,3	2,9 ¹	-0,8	-0,1
Τελική Ζήτηση	:	:	:	1,0	-2,2	0,3	0,7	-1,6	0,1	:	:	:
Ιδιωτ. Κατανάλωση	3,1	3,5	1,0	2,2	0,4	0,5	2,2	-0,2	1,3	2,2	-0,4	-0,3
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (%)	4,3	2,6	2,5	4,2	1,8	2,3	4,2	1,3	1,7	4,2 ¹	1,1	1,7
Ακαθ. Επενδ. Παγίου Κεφαλαίου	-8,9**	-0,5**	3,0**	-11,5	-5,6	0,7	-11,5	-8,4	-2,6	-11,5	-10,2	-5,0
Ανεργία (%)	7,5	8,1	8,2	7,7	9,1	9,7	7,7	9,5	10,3	7,6 ¹	9,5	10,5
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-3,7	-3,7	-3,2	-5,0	-5,1	-5,7	-5,0	-6,1	-6,7	-5,0	-6,2	-7,5
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (% ΑΕΠ)	-14,6	-13,4	-13,0	-16,9	-14,8	-15,0	-14,4	-12,9	-13,4	-14,4 ¹	-10,0	-9,0
Ακαθ. Δημόσιο Χρέος (% ΑΕΠ)	94,6	97,2	97,6	97,6	103,4	108,0	:	:	:	98,0	109,0	116,0

Πηγή: Επικαιροποιημένο Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης 2008-2011 (*Εναλλακτικό σενάριο πολιτικής, ** Βασικό σενάριο πολιτικής), Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, Ιανουάριος 2009, Spring Forecasts, European Commission, May 2009, OECD Economic Surveys: Greece, July 2009, Greece:2009 Article IV Consultation-Staff Report, August 2009.

¹ Οι εκτιμήσεις για αυτά τα μεγέθη είναι από το World Economic Outlook, IMF, October 2009

Γενικότερα, η φθίνουσα πορεία της εγχώριας κατανάλωσης και των συνολικών επενδύσεων, πυλώνων της ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας βάσει του εφαρμοζόμενου τα περασμένα χρόνια αναπτυξιακού υποδείγματος, θέτει σημαντικούς περιορισμούς στη γρήγορη έξοδο της από την παρούσα κατάσταση και την επιστροφή της σε υψηλούς ρυθμούς μεγέθυνσης, όπως αυτοί που σημειώθηκαν μετά την ένταξη στην ΟΝΕ.

Καθίσταται επομένως ακόμα πιο προφανής ή ανάγκη μιας καινούργιας αναπτυξιακής πολιτικής, που θα αποσκοπεί κυρίως στην ενίσχυση της εξωστρέφειας της ελληνικής οικονομίας και στη βέλτιστη αξιοποίηση των εθνικών αποταμιεύσεων-πόρων. Με την πρώτη προτεραιότητα θα τονωθούν οι εξαγωγές, μειώνοντας έτσι τη υφιστάμενη

στενή εξάρτηση του ΑΕΠ από την εγχώρια καταναλωτική δαπάνη, ενώ με τη δεύτερη θα εξασφαλίζονται πόροι για επενδύσεις, περιορίζοντας αφενός τη δυσβάσταχτη πλέον εξάρτηση από τον ξένο δανεισμό και αφετέρου, βελτιώνοντας την καθαρή θέση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών.

3.2 Εξελίξεις και Προοπτικές σε βασικούς τομείς της οικονομίας

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται οι τριμηνιαίοι δείκτες δραστηριότητας που καταρτίζει η ΕΣΥΕ και οι οποίοι αποτυπώνουν την πορεία της παραγωγής στη Βιομηχανία και του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων στους τομείς των Κατασκευών, του Εμπορίου και των Υπηρεσιών. Ταυτόχρονα παρουσιάζονται αντίστοιχοι κλαδικοί δείκτες που κατασκευάζει το IOBE με βάση

τις έρευνες οικονομικής συγκυρίας, τις οποίες διεξάγει στην Ελλάδα για πάνω από 20 χρόνια. Ο συνδυασμός των δεικτών αυτών και η συνεκτίμηση των τάσεων που προκύπτουν, συνεισφέρουν σε μία ευρύτερη απεικόνιση της πλευράς της προσφοράς της οικονομίας, αποτυπώνοντας με σαφήνεια την ένταση της εγχώριας ζήτησης.

Βιομηχανία

Σημαντική υποχώρηση καταγράφεται στη βιομηχανική παραγωγή το πρώτο οκτάμηνο του 2009 σε σύγκριση με το αντίστοιχο διάστημα του 2008, η οποία φθάνει το 9,7%, ενώ η μείωση το 2008 ήταν 2,7%. Ελαφρώς μικρότερη πτώση παρατηρείται πάντως το τελευταίο δίμηνο (Ιούλιος-Αύγουστος), της τάξης του 9,1% σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2008.

Στους επιμέρους τομείς της Βιομηχανίας, όλοι παρουσιάζουν υποχώρηση την περίοδο Ιανουαρίου-Αυγούστου 2009: στα Ορυχεία – Λατομεία καταγράφεται πτώση 11,6%, ενώ η μείωση του δείκτη των Μεταποιητικών Βιομηχανιών (-11,7%) παραμένει σταθερή από τον Μάιο. Στον τομέα Ηλεκτρισμού η παραγωγή υποχωρεί κατά 4%, ενώ στον τομέα της παροχής νερού ο σχετικός δείκτης εξασθενεί κατά 1,7%.

Στη **Μεταποίηση**, η παραγωγή ενισχύθηκε το διάστημα Ιανουαρίου-Αυγούστου μόνο σε 2 κλάδους, όπως και στο πρώτο πεντάμηνο του έτους, και μάλιστα με ταχύτερους ρυθμούς, ενώ στους υπόλοιπους 22 το προϊόν περιορίστηκε αρκετά. Οι τομείς στους οποίους παρατηρήθηκε άνοδος είναι η παραγωγή πετρελαίου και άνθρακα και τα βασικά φαρμακευτικά προϊόντα και σκευάσματα με αύξηση 6,8% και 14% α-

ντίστοιχα, ενώ πέρυσι το ίδιο διάστημα οι μεταβολές ήταν -3,5% και +3,2%. Αντίθετα, οι κλάδοι των Τροφίμων και των Ποτών καταγράφουν μείωση το πρώτο οκτάμηνο του 2009 της τάξης του 6,3% και 5,1% αντίστοιχα, ενώ στον Καπνό η παραγωγή περιορίζεται κατά 5,5%, σε αντίθεση με την περσινή περίοδο όπου οι τρεις δείκτες παρουσίαζαν μικρή αύξηση.

Στους κλάδους με τη σχετικά χαμηλότερη πτώση εντάσσεται και ο κλάδος Χάρτου, με 6,4%. Σημαντική επιδείνωση του δείκτη εμφανίζεται στον κλάδο των Η/Υ, όπου η πτώση φτάνει το 44,2%, έναντι αύξησης 1,2% το 2008, ενώ στα μηχανήματα και είδη εξοπλισμού ο δείκτης συνεχίζει (ήδη από το πρώτο πεντάμηνο) να αποκλιμακώνεται έντονα κατά 40,5%, έναντι μικρής μείωσης το 2008. Ο δείκτης παραγωγής ξύλου και φελλού, κλωστοϋφαντουργικών υλών καθώς και ο δείκτης των επίπλων υποχωρούν κατά 30% περίπου, ενώ οι δείκτες των μηχανοκίνητων οχημάτων, βασικών μετάλλων και των μη μεταλλικών ορυκτών μειώνονται κατά περίπου 25%. Η πλειονότητα των δεικτών της μεταποίησης σημείωσε και το 2008 μείωση, ενώ η άνοδος που παρατηρήθηκε στους υπόλοιπους δείκτες ήταν μικρής έκτασης.

Ο κλάδος του **Ηλεκτρισμού** παρουσιάζει διπλάσια πτώση σε σχέση με το 2008 καθώς το πρώτο οκτάμηνο του 2009 καταγράφει μείωση 4% έναντι 1,9% πέρυσι. Ο δείκτης στην κατηγορία **παροχής νερού** εξασθενεί κατά 1,7%, έναντι αύξησης 1,9 εκατοστιαίων μονάδων το 2008.

Στα **Ορυχεία – Λατομεία** η υποχώρηση του προϊόντος διευρύνεται στο οκτάμηνο, σε σχέση με το προηγούμενο διάστημα, στο 11,6%, έναντι μείωσης 4,6% το 2008.

Στους επιμέρους κλάδους του τομέα, η αύξηση στον κλάδο Εξόρυξης Άνθρακα και Λιγνίτη του πρώτου πενταμήνου εξανεμίζεται, με το σχετικό δείκτη να υποχωρεί κατά 2,1 εκατοστιαίες μονάδες έναντι αύξησης 0,4% το 2008. Η μεγαλύτερη πτώση προϊόντος παρατηρείται στον κλάδο Εξόρυξης Μεταλλούχων Μεταλλευμάτων (-28,1%). Στους υπόλοιπους κλάδους αύξηση κατά 2,9% παρουσιάζει ο κλάδος άντλησης αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου, ενώ το 2008 ο δείκτης αυτός υποχώρησε κατά 15,8%, και τέλος στις άλλες εξορυκτικές και λατομικές δραστηριότητες ο αντίστοιχος δείκτης υποχωρεί κατά 25,4%.

Σε επίπεδο επιμέρους αγαθών, σε όλα σημειώνεται μείωση παραγωγής το 2009 με τον κλάδο της ενέργειας να υποχωρεί οριακά (-1,2%). Η παραγωγή για τα μη διαρκή καταναλωτικά αγαθά είναι πτωτική κατά 5,8%, ενώ την αντίστοιχη περσινή περίοδο η μείωση ήταν μόλις 0,4%. Γενικά η μείωση της παραγωγής σε κεφαλαιουχικά, ενδιάμεσα και διαρκή καταναλωτικά αγαθά εξακολουθεί να είναι της τάξης του 20-23%, όταν στο αντίστοιχο διάστημα πέρυσι η πτώση έφτανε περίπου μέχρι το 7,5%.

Κατασκευές

Ο γενικός δείκτης παραγωγής του τομέα των Κατασκευών ανέρχεται το β' τρίμηνο του 2009 κατά 6,1% σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2008, έναντι αύξησης 2,8% το 2008. Έτσι, ο δείκτης, μετά από δύο συνεχόμενα πτωτικά τρίμηνα, ανακάμπτει και ανέρχεται στην υψηλότερη τιμή του την τελευταία πενταετία. Από τους επιμέρους δείκτες του τομέα, ο δείκτης

παραγωγής οικοδομικών έργων μειώνεται κατά 11,2%, με την μείωση του 2008 να είναι περίπου ίδια (12,3%). Αντίθετα ο δείκτης παραγωγής έργων Πολιτικού Μηχανικού εμφανίζει άνοδο 19,6% στο δεύτερο τρίμηνο του 2009, όσο περίπου είχε κινηθεί και το 2008 (18,7%).

Με κριτήριο το πλήθος οικονομικών αδειών που εκφράζει τη δυναμική των νέων έργων, η συνολική οικοδομική δραστηριότητα (ιδιωτική και δημόσια) υποχώρησε το πρώτο εξάμηνο του 2009 στις 27.582 άδειες, έναντι 32.666 αδειών που χορηγήθηκαν κατά το αντίστοιχο διάστημα του 2008 (-15,6%), ενώ η πτώση στο πρώτο τρίμηνο του έτους ήταν της τάξης του 8,1%. Η μεγαλύτερη υποχώρηση παρατηρήθηκε στα Ιόνια Νησιά και το Νότιο Αιγαίο, 24,7% και 21,6% αντίστοιχα. Σημαντικό μερίδιο νέων κατοικιών εξακολουθεί να παραμένει αδιάθετο στην αγορά, ενώ η σταθεροποίηση των επιτοκίων σε χαμηλά επίπεδα από την ΕΚΤ το τελευταίο διάστημα δε φαίνεται ικανή να τονώσει τη ζήτηση και να την επαναφέρει σε επίπεδα προ της χρηματοπιστωτικής κρίσης.

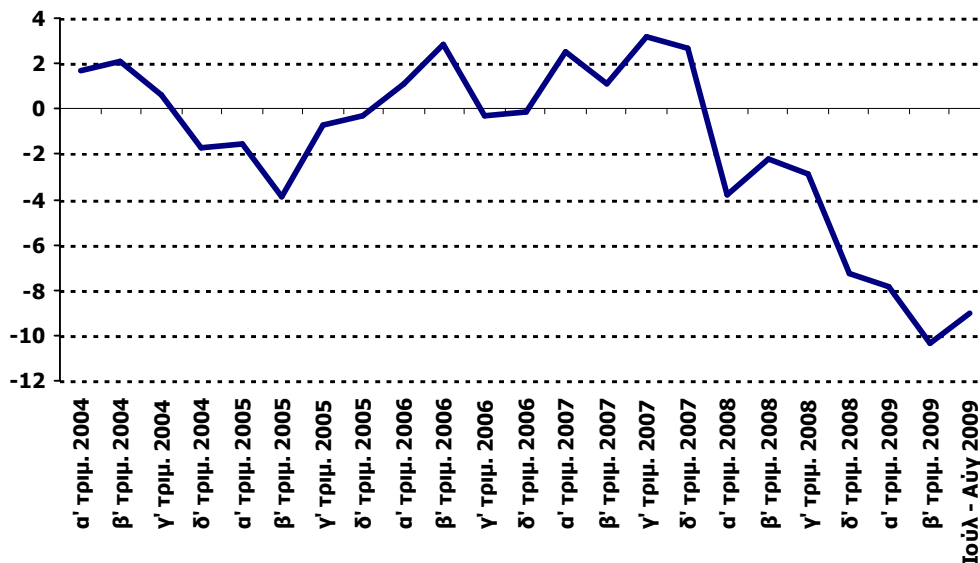
Στις Έρευνες Οικονομικής Συγκυρίας που διεξάγει το IOBE πάντως, έχει παρατηρηθεί ότι οι σχετικές μετρήσεις στις Κατασκευές κινούνται συμμετρικά με τον δείκτη δραστηριότητας στις κατασκευές. Έτσι, η ελαφρά ενίσχυση του δείκτη συγκυρίας για το γ' τρίμηνο του 2009 αναμένεται να αποτυπωθεί στα πραγματικά στοιχεία, κάτι που ήδη διαφαίνεται και από τα επίσημα στοιχεία του β' τριμήνου. Συγκεκριμένα, η πορεία του δείκτη το τελευταίο τρίμηνο φαίνεται να συγκρατεί την έντονη πτώση που σημειώθηκε τα τελευταία τρία τρίμηνα, και επομένως χωρίς να προεξοφλείται

μεγάλη άνοδος του δείκτη παραγωγής, διαφαίνεται μια σταθεροποίηση με ενδεχό-

μενη ανοδική τάση για το επόμενο διάστημα.

Διάγραμμα 3.1

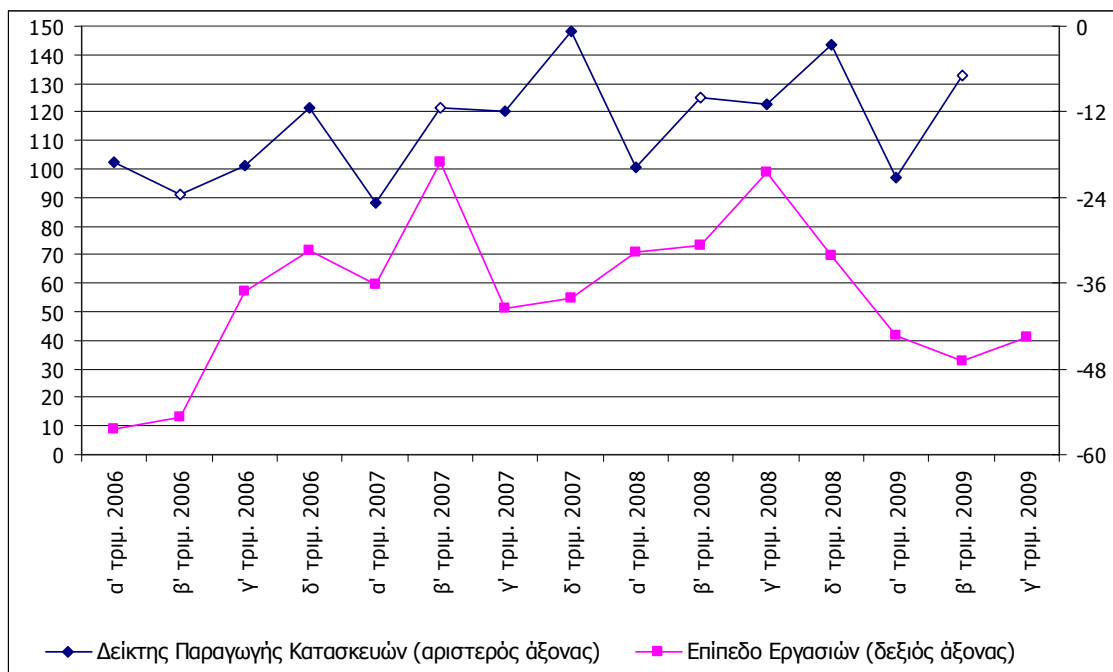
Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής στη Μεταποίηση (Έτος βάσης 2005=100)
(% μεταβολή με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους)

Πηγή: ΕΣΥΕ

Διάγραμμα 3.2

Δείκτης Παραγωγής στις Κατασκευές (ετήσιες μεταβολές) και Δείκτης Επίπεδου Εργασιών (διαφορά σταθμισμένων ποσοτών απαντήσεων για υψηλότερο – χαμηλότερο του κανονικού επιπέδου εργασιών)

Πηγή: ΕΣΥΕ – IOBE

Λιανικό Εμπόριο

Ένας από τους πλέον χαρακτηριστικούς δείκτες στους οποίους αποτυπώνονται έντονα οι εκάστοτε τάσεις από την πλευρά της κατανάλωσης είναι οι λιανικές πωλήσεις. **Ο Δείκτης Όγκου στο Λιανικό Εμπόριο** (κύκλος εργασιών σε σταθερές τιμές, με καύσιμα και λιπαντικά αυτοκινήτων¹⁷) σημείωσε πτώση το δεύτερο τρίμηνο του 2009, ισοποσοσטיαία με αυτή του πρώτου τριμήνου, κατά 14,6%. Αναλυτικότερα, για το δεύτερο τρίμηνο του 2009 παρατηρείται πτώση σε όλους τους κλάδους του Λιανικού εμπορίου, εικόνα παρόμοια με το πρώτο τρίμηνο (εκτός από τον κλάδο ένδυσης ο οποίος είχε παρουσιάσει αύξηση). Η μεγαλύτερη πτώση εμφανίζεται στον κλάδο βιβλίων-χαρτικών όπου η μείωση του δείκτη έφτασε το 31,8%, ενώ ακολουθεί ο κλάδος καυσίμων & λιπαντικών αυτοκινήτων με υποχώρηση 23,5% και ο κλάδος των επίπλων και οικιακού εξοπλισμού με πτώση 22,1%. Ο δείκτης του κλάδου της ένδυσης και υπόδησης εμφανίζει την ηπιότερη μείωση (0,8%). Τέλος, ο δείκτης στον κλάδο τρόφιμα -ποτά-καπνός υποχωρεί κατά 4,9%, ενώ οι δείκτες των μεγάλων καταστημάτων – τροφίμων καθώς και των πολυκαταστημάτων εμφανίζει πτώση κατά 8,5% και 9,8% αντίστοιχα. Όλοι οι τομείς εκτός από τον τομέα τροφίμων και ποτών παρουσίαζαν αύξηση το 2008, με την κατακόρυφη αύξηση κατά 23,0% το 2008 στον τομέα καυσίμων και λιπαντικών αυτοκινήτων να μεταστρέφεται σε μείωση 23,5% το 2009.

¹⁷ Σύμφωνα με την νέα στατιστική ταξινόμηση οικονομικών δραστηριοτήτων NACE Rev.2 ο κλάδος «Λιανικής πώλησης καυσίμων και λιπαντικών αυτοκινήτων» κατατάσσεται στο **Λιανικό εμπόριο** και πλέον δεν ανήκει στην κατηγορία «εμπόριο, συντήρηση και επισκευή αυτοκινήτων και μοτοσικλετών».

Ο Δείκτης Κύκλου Εργασιών στο Εμπόριο, Συντήρηση και Επισκευή Αυτοκινήτων και Μοτοσικλετών (κλάδος 45 της NACE Rev.2), υποχωρεί το β' τρίμηνο του 2009 κατά 12,7%, μείωση υπερτριπλάσια εκείνης του 2008 (3,7%). Στον υποκλάδο Εμπορίας Αυτοκινήτων (κλάδος 451 της NACE Rev.2) η μείωση του δείκτη είναι ελαφρώς εντονότερη, καθώς υποχωρεί κατά 14,2% το δεύτερο τρίμηνο του 2009, ενώ το 2008 η αντίστοιχη πτώση δεν ξεπερνούσε το 4,9%. Αξίζει όμως να σημειωθεί ότι οι κλάδοι 45 και 451 εμφάνισαν μείωση το δ' τρίμηνο του 2008 και α' τρίμηνο του 2009 κοντά στο 30%, επομένως η αρκετά μικρότερη μείωση κατά 12,7% φαίνεται να αποτυπώνει συγκράτηση των πτωτικών τάσεων στην αγορά.

Εξάλλου **στις Έρευνες Οικονομικής Συγκυρίας** του IOBE, έχουν ήδη αποτυπωθεί πρόδρομες ενδείξεις των τρεχουσών θετικών ή λιγότερο αρνητικών εξελίξεων στο συγκεκριμένο τομέα, καθώς ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών για τα Αυτοκίνητα – Οχήματα το τελευταίο τετράμηνο κινείται κοντά στις 100 με 110 μονάδες, σε αντίθεση με το πρώτο πεντάμηνο του έτους όπου η ανώτερη τιμή ήταν 82. Η εφαρμογή του μέτρου μείωσης του Τέλους Ταξινόμησης στα αυτοκίνητα (ΤΤ), που ολοκληρώθηκε τον Αύγουστο, αλλά εξακολουθεί να αποδίδει λόγω ετοιμοπαράδοτων προϊόντων στις μειωμένες ακόμα τιμές τόνωσε σημαντικά την αγορά, γεγονός που αντανakλάται και στα επίσημα στοιχεία ταξινομήσεων. Οι αρνητικές εξελίξεις του πρώτου τριμήνου προεξοφλούσαν μεγάλη μείωση για το πεντάμηνο Απριλίου-Αυγούστου, με την αγορά να κινείται στις 75 χιλ. επιβατικά οχήματα. Το μειωμένο τέλος ταξινόμησης οδήγησε σε αύξηση

των ταξινομήσεων σε αυτή την περίοδο περίπου στις 120 χιλ. καινούρια οχήματα, συνεπώς το μέτρο μπορεί να χαρακτηριστεί ως αποτελεσματικό, κάτι που αποτυπώθηκε και στους επιμέρους δείκτες. Το μέτρο της απόσυρσης, που τίθεται πλέον σε πλήρη εφαρμογή, έχει ήδη προεξοφληθεί από όλους τους φορείς της αγοράς ότι θα τονώσει ακόμα περισσότερο την αγορά, καθώς έχει πιο μόνιμο χαρακτήρα από το μέτρο μείωσης του ΤΤ.

Σε όλους τους υπόλοιπους κλάδους, ο σχετικός δείκτης προσδοκιών παρουσίασε υποχώρηση, με εντονότερη εκείνη στα Είδη

Οικιακού Εξοπλισμού (-42,7%), στα Υφάσματα – Ένδυση - Υπόδηση (-27,8%) και στα Τρόφιμα και Ποτά (-27,7%). Έτσι, ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών του ΙΟΒΕ στο σύνολο του Λιανικού Εμπορίου για την περίοδο Ιανουαρίου - Σεπτεμβρίου φέτος, καταγράφει πτώση 30% σε σύγκριση με το αντίστοιχο διάστημα του 2008. Αυτή η υποχώρηση είναι σαφώς μικρότερη εκείνης που σημειώθηκε στο α' εξάμηνο (-40%) του έτους, ωστόσο ο δείκτης όγκου λιανικών πωλήσεων αναμένεται να κινηθεί αρκετά χαμηλότερα από πέρσι και στο επόμενο χρονικό διάστημα, μέχρι το τέλος της χρονιάς.

Πίνακας 3.4

Ετήσιες Μεταβολές Δείκτη Όγκου στο Λιανικό Εμπόριο

Κατηγορίες καταστημάτων λιανικού εμπορίου	Δείκτης Όγκου (2005=100,0), Β' τρίμηνο				
	2009*	2008	2007	Ετήσια Μεταβολή (09/08)	Ετήσια Μεταβολή (08/07)
Γενικός Δείκτης	97,0	113,6	108,7	-14,6%	4,5%
Γενικός Δείκτης (εκτός καυσίμων και λιπαντικών αυτοκινήτων)	96,6	111,4	109,7	-13,3%	1,5%
Επιμέρους κατηγορίες καταστημάτων					
Μεγάλα καταστήματα τροφίμων	106,8	116,7	113,2	-8,5%	3,1%
Πολυκαταστήματα	110,4	122,5	121,4	-9,8%	0,9%
Καύσιμα και Λιπαντικά Αυτοκινήτων	84,6	110,6	89,9	-23,5%	23,0%
Τρόφιμα – Ποτά – Καπνός	93,2	98,0	102,7	-4,9%	-4,6%
Φαρμακευτικά-Καλλυντικά	108,9	110,0	104,1	-1,0%	5,7%
Ένδυση-Υπόδηση	94,5	95,3	94,9	-0,8%	0,4%
Έπιπλα-Ηλεκτρικά Είδη-Οικιακός Εξοπλ.	98,3	126,2	125,8	-22,1%	0,3%
Βιβλία -Χαρτικά- Λοιπά είδη δώρων	75,3	110,4	106,2	-31,8%	4,0%

*Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: ΕΣΥΕ

Πίνακας 3.5

Κλαδικοί Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο (1996-2006=100)

	Ιαν.-Σεπ 2008	Ιαν.-Σεπ 2009	ποσοστιαία μεταβολή
Τρόφιμα – Ποτά - Καπνός	115,8	83,7	-27,7%
Υφάσματα -Ένδυση - Υπόδηση	120,1	86,7	-27,8%
Είδη Οικιακού εξοπλισμού	112,6	64,5	-42,7%
Οχήματα - Ανταλλακτικά	105,3	72,7	-31,0%
Πολυκαταστήματα	116,0	103,9	-10,4%
Σύνολο Λιανικού Εμπορίου	110,9	77,1	-30,5%

Πηγή: ΙΟΒΕ

Χονδρικό Εμπόριο

Ο Δείκτης κύκλου Εργασιών στο Χονδρικό Εμπόριο κατά **NACE Rev.2**¹⁸ συνεχίζει να υποχωρεί το β' τρίμηνο του 2009 κατά 15,3%, μετά την υποχώρηση του πρώτου τριμήνου κατά 9,0%. Το αντίστοιχο διάστημα του 2008 παρατηρήθηκε αύξηση ύψους 12,7% στον αντίστοιχο δείκτη. Τα επίπεδα του δείκτη για το 2009 βρίσκονται σε κάθε περίπτωση κοντά στα επίπεδα του 2007, και αρκετά υψηλότερα από τα επίπεδα του 2005 και 2006.

Υπηρεσίες

Η ΕΣΥΕ δημοσιεύει πλέον αρκετούς δείκτες κύκλου εργασιών και στον τομέα των Υπηρεσιών οι οποίοι έχουν εξαιρετικό ενδιαφέρον για την αποτύπωση της πορείας της οικονομικής δραστηριότητας¹⁹. Η εξέλιξη των περισσότερων δημιουργεί εικόνα επιβράδυνσης του κύκλου εργασιών στο β' τρίμηνο του 2009, καθώς 9 από τους 14 τομείς εμφανίζουν πτώση, ενώ το 2008 οι τομείς με αρνητικό πρόσημο ήταν μόλις τρεις.

Αναλυτικότερα:

Ο Δείκτης Κύκλου Εργασιών στις Υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών (**κλάδος 61**)²⁰ υποχώρησε το β' τρίμηνο του 2009 κατά 11,8% σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2008, κατά το οποίο είχε σημειωθεί

¹⁸ Ο δείκτης στο Χονδρικό Εμπόριο υπολογίζεται χωρίς το ΦΠΑ και περιλαμβάνει τα συνολικά ποσά που έχει τιμολογήσει η επιχείρηση στη διάρκεια της περιόδου αναφοράς (τριμήνου).

¹⁹ Οι δείκτες που επιλέγονται να παρουσιαστούν από το IOBE είναι κυρίως αυτοί για τους οποίους προκύπτουν πρόσθετα – συμπληρωματικά στοιχεία και από τις έρευνες συγκρισίας του IOBE, οπότε μπορεί να διαμορφωθεί μία ακόμα πιο ολοκληρωμένη εικόνα για αυτούς.

²⁰ Ο δείκτης Τηλεπικοινωνιών δεν ενσωματώνει πλέον τον τομέα των ταχυδρομείων ο οποίος μελετάται με ξεχωριστό δείκτη (κλάδος 53).

ελαφρά πτώση 0,3%. Η εξασθένηση του δεύτερου τριμήνου είναι διπλάσια εκείνης στο πρώτο τρίμηνο φέτος.

Ο δείκτης του κλάδου Υπηρεσιών Πληροφορικής (**κλάδος 62**) σημείωσε κατακόρυφη πτώση κατά 19,9% το β' τρίμηνο του 2009, όταν το αντίστοιχο διάστημα του 2008 είχε κινηθεί ανοδικά, κατά 16,9%. Πάντως ο δείκτης δεν απέχει ιδιαίτερα από τα επίπεδα του 2007 (διαφορά 7 μονάδων), και η μεγάλη εξασθένησή του μπορεί να θεωρηθεί περισσότερο ως μία φυσιολογική διόρθωση από την εξαιρετικά υψηλή τιμή του 2008.

Ο κύκλος εργασιών στους **κλάδους 69 και 70.2** οι οποίοι ενσωματώνουν Νομικές και Λογιστικές δραστηριότητες καθώς και δραστηριότητες παροχής συμβουλών διαχείρισης, εμφανίζει αύξηση το β' τρίμηνο του 2009 κατά 3,4%, αρκετά χαμηλότερη όμως από την αντίστοιχη περσινή περίοδο (17,2%). Όμως το πρώτο τρίμηνο του 2009 είχε καταγραφεί πτώση στον δείκτη κατά 9,5%, σε αντιδιαστολή με την αύξηση του 2008 κατά 9,7%.

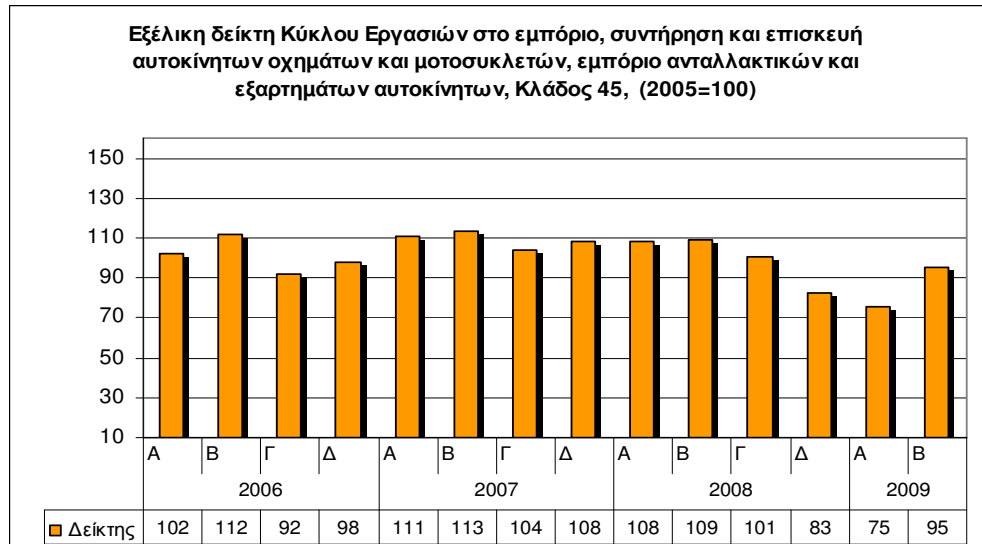
Τέλος ο κύκλος εργασιών για τον **κλάδο 73** (δραστηριότητες διαφήμισης, έρευνας αγοράς και δημοσκοπήσεων κοινής γνώμης) σημειώνει έντονη πτώση 26,4% σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2008 κατά το οποίο είχε ανέλθει κατά 13,3%, παρά το γεγονός ότι τουλάχιστον κατά την προεκλογική περίοδο των ευρωεκλογών, υπήρχε μία σχετική κινητικότητα στον κλάδο.

Ο δείκτης στον τομέα του Τουρισμού²¹, ο οποίος καταγράφει τις εξελίξεις στους **κλάδους 55 και 56** (NACE Rev.2), παρουσίασε εντυπωσιακή αύξηση στο β' τρίμηνο του 2009 κατά 15,7% σε σχέση με το δεύτερο τρίμηνο του 2008, κατά το οποίο είχε παρατηρηθεί αύξηση μόλις κατά 2,7%. Η τιμή του δείκτη για το 2009 (132,7) είναι η υψηλότερη της τελευταίας εξαετίας, ενώ και η ποσοστιαία αύξηση είναι υψηλότερη από κάθε άλλο τρίμηνο από το 2006 και μετά. Οι πολύ χαμηλές προσδοκίες μετά το ξέσπασμα της χρηματοπιστωτικής κρίσης για τον τομέα του τουρισμού δεν φαίνεται να επιβεβαιώνονται από τα επίσημα στοιχεία, καθώς και το πρώτο τρίμηνο η μείωση του δείκτη ήταν σαφώς περιορισμένη. Το τρίτο τρίμηνο εκτιμάται ότι θα αποκρυσταλλώσει την εικόνα για την πορεία του συγκεκριμένου κλάδου φέτος, καθώς θεωρείται η περίοδος αιχμής για το τουριστικό προϊόν της Ελλάδας.

Η εικόνα επιβράδυνσης στον τομέα των Υπηρεσιών κατά το β' τρίμηνο του 2009 είχε αποτυπωθεί στις προβλέψεις των πρόδρομων δεικτών στα αποτελέσματα των ερευνών οικονομικής συγκυρίας του ΙΟΒΕ. Ήδη από το α' τρίμηνο του έτους, ο συνολικός δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στις Υπηρεσίες μειώθηκε κατά 40% σε σχέση με το ίδιο διάστημα του 2008. Η μείωση αυτή αποτυπώθηκε στα στοιχεία καθώς όπως έχουμε ήδη περιγράψει για τους επιμέρους τομείς των υπηρεσιών, οι δείκτες αν και δεν εμφανίζουν όλοι αρνητικό πρόσημο εντούτοις έχουν παρουσιάσει έντονη επιδείνωση. Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία για τους 9 πρώτους μήνες του 2009, φαίνεται πως η επιβράδυνση έχει περιοριστεί στο -30% γεγονός που δείχνει ότι είναι αρκετά πιθανό και οι επίσημοι δείκτες δραστηριότητας να βελτιωθούν στο τρίτο τρίμηνο του 2009.

²¹ Ο κλάδος 55 περιλαμβάνει τα ξενοδοχεία, όλα τα είδη καταλυμάτων διακοπών καθώς και χώρους camping και αναψυχής, ενώ ο κλάδος 56 περιλαμβάνει τα εστιατόρια, κινητές μονάδες εστίασης, catering κ.α.

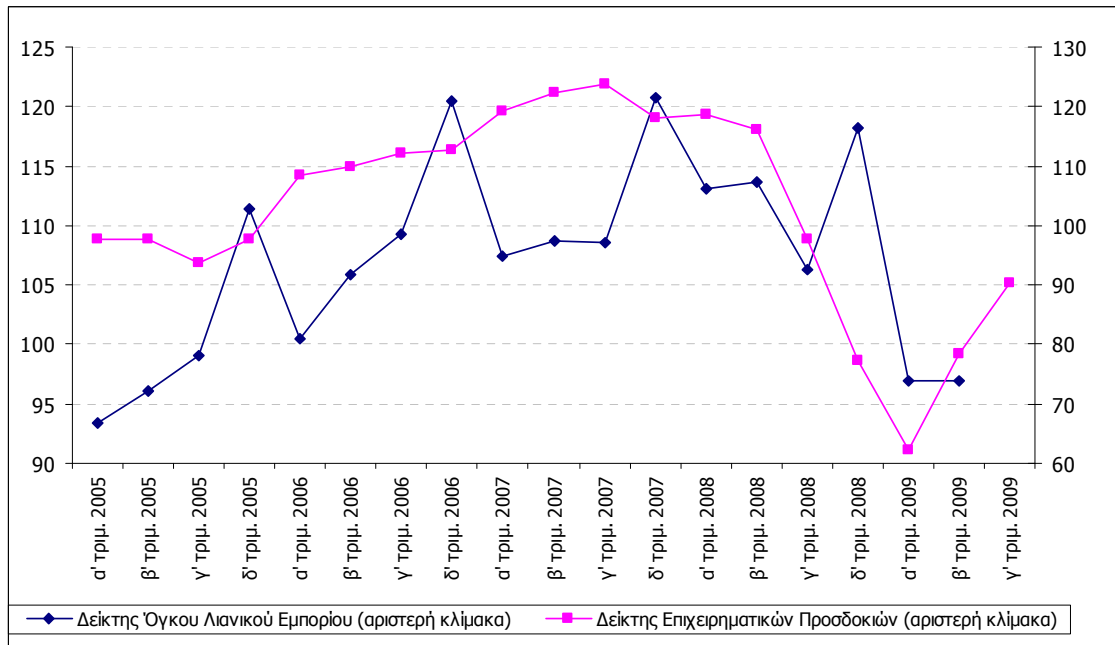
Διάγραμμα 3.3

Πηγή: ΕΣΥΕ

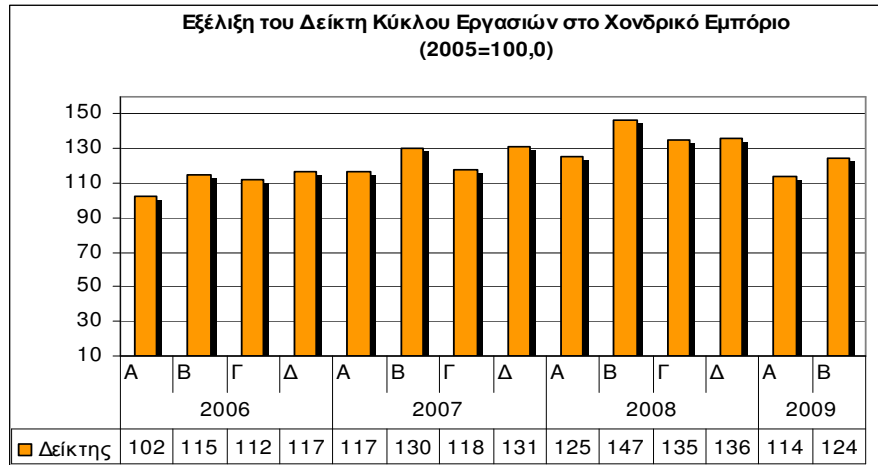
Διάγραμμα 3.4

Δείκτης Όγκου Λιανικού Εμπορίου (2005=100) και Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο (1996-2006=100)

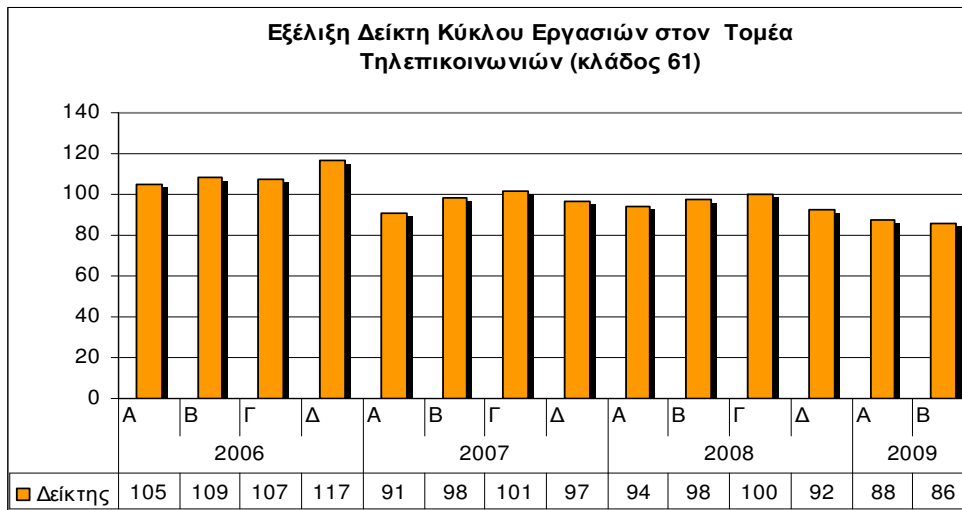
Πηγή: ΕΣΥΕ-ΙΟΒΕ

Διάγραμμα 3.5

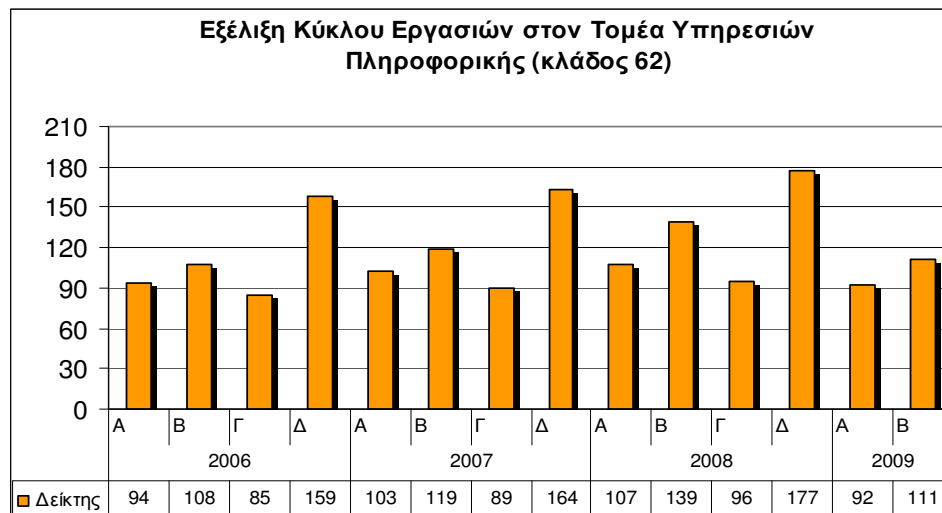
Πηγή: ΕΣΥΕ

Διάγραμμα 3.6 (2005 = 100)

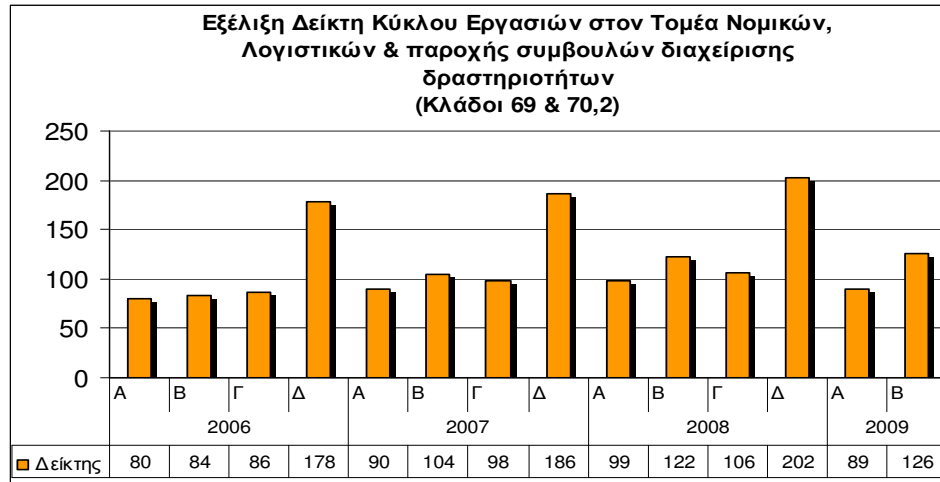
Πηγή: ΕΣΥΕ

Διάγραμμα 3.7 (2005 = 100)

Πηγή: ΕΣΥΕ

Διάγραμμα 3.8 (2005 = 100)

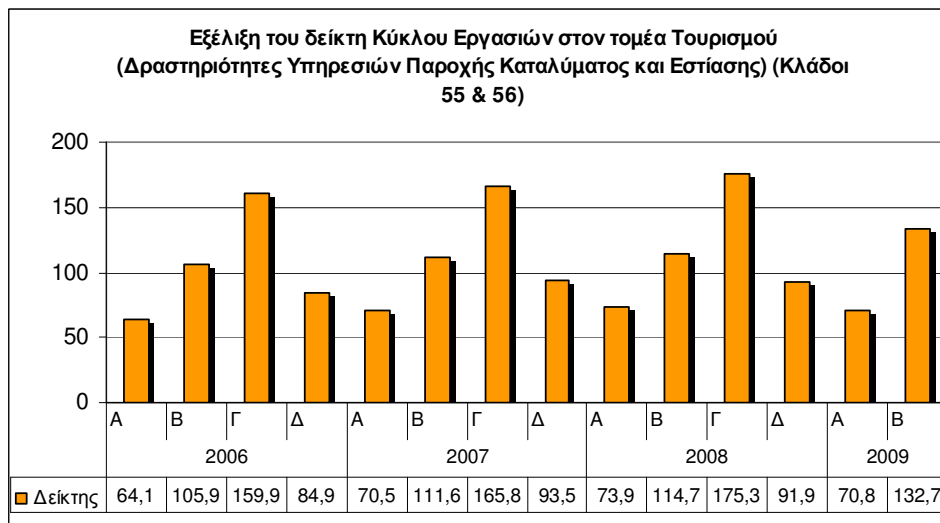
Πηγή: ΕΣΥΕ

Διάγραμμα 3.9α (2005 = 100)

Πηγή: ΕΣΥΕ

Διάγραμμα 3.9β (2005 = 100)

Πηγή: ΕΣΥΕ

Ανακεφαλαιώνοντας, η εξέλιξη των δεικτών για το δεύτερο τρίμηνο του έτους φαίνεται ότι δεν ακολουθεί την καθολική πτώση του α' τριμήνου, καθώς μερικοί δείκτες εμφανίζουν μικρή ή και μεγάλη αύξηση. Έτσι μπορεί στη βιομηχανία ο δείκτης εμφανίζει ελαφρά επιδείνωση σε σχέση με το πρώτο τρίμηνο, όμως ο δείκτης Κατασκευών παρουσιάζει αύξηση 6,1% μετά την υποχώρηση του πρώτου τριμήνου. Στο Λιανικό Εμπόριο η πτώση συνεχίζεται κατά 14,6%, αν και στον υποκλάδο της εμπορίας αυτοκινήτων η πτώση περιορίστηκε στο ήμισυ σε σχέση με το πρώτο τρίμηνο. Στο Χονδρικό Εμπόριο η μείωση διευρύνεται στο 15,3%, λογική επίπτωση της μεγάλης πτώσης του λιανικού εμπορίου στο πρώτο εξάμηνο. Στις υπηρεσίες η μεταβολή ποικίλει ανάλογα με τον τομέα δραστηριότητας, αλλά η πλειονότητα των δει-

κτών σημειώνει πτώση, αν και ο τομέας του τουρισμού εμφανίζει εντυπωσιακή άνοδο 15,7%. Οι μεταβολές αυτές των δεικτών, με τη μικτή εικόνα ανάλογα με τον τομέα δραστηριότητας, είχαν ήδη αποτυπωθεί στους δείκτες του ΙΟΒΕ. Παρόλο δηλαδή που σημειώνεται πτώση σε σχέση με πέρυσι, αν εξεταστεί η πορεία της δραστηριότητας σε έναν πιο μακροπρόθεσμο ορίζοντα, αυτή δεν είναι απαραίτητα προβληματική, παρά τις όποιες αρρυθμίες μπορεί να επιφέρει η τρέχουσα συγκυρία. Κατά μία έννοια, αυτή η δυσμενής περίοδος θα μπορούσε να ενταχθεί και σε μία φάση διόρθωσης μετά από έντονες αυξήσεις του 2006 και 2007 και τελικά η χρηματοπιστωτική κρίση απλώς να επιτάχυνε την εμφάνιση αυτής της διόρθωσης στους περισσότερους κλάδους της οικονομίας.

Πίνακας 3.6

Κλαδικοί Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Υπηρεσίες (1998-2006=100)

	<i>Ιαν.-Σεπ 2008</i>	<i>Ιαν.-Σεπ 2009</i>	<i>ποσοστιαία μεταβολή</i>
<i>Ξενοδοχεία – Εστιατόρια</i>	104,4	77,7	-25,6%
<i>Τουριστικά Γραφεία – Πρακτορεία</i>	92,0	70,2	-23,7%
<i>Διάφορες Υπηρεσίες προς Επιχειρήσεις</i>	94,7	58,2	-38,5%
<i>Χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί</i>	89,8	69,2	-22,9%
<i>Πληροφορική</i>	97,0	65,3	-32,7%
Σύνολο Υπηρεσιών	103,4	69,6	-32,7%

Πηγή: ΙΟΒΕ

3.3 Οι Εξαγωγικές Επιδόσεις της Ελληνικής Οικονομίας

Καθοδικά κινούνται οι εξαγωγές κατά το πρώτο εξάμηνο του 2009 σε σχέση με το αντίστοιχο του 2008, έχοντας υποχωρήσει σε χαμηλότερα επίπεδα και από αυτά του 2007. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία (ΕΣΥΕ, επεξεργασία IOBE), την περίοδο Ιανουαρίου-Ιουνίου 2009 σημειώνεται πτώση των εξαγωγών κατά 18,4%, όταν πέρυσι την ίδια περίοδο είχε σημειωθεί αύξηση 2,3%. Μεγαλύτερη ωστόσο είναι η αντίστοιχη μείωση των εισαγωγών (31,3%), οι οποίες υποχωρούν επίσης σε επίπεδα κάτω από αυτά του 2007 (13% ήταν η αύξηση τους το περσινό εξάμηνο). Αποτέλεσμα των παραπάνω μεταβολών είναι ο περιορισμός του εμπορικού ελλείμματος κατά 36,1% έναντι της αντίστοιχης περσινής διεύρυνσής του κατά 17,7%, καθώς και η αύξηση του ποσοστού κάλυψης των εισαγωγών από τις εξαγωγές σε 32,5% από 27,4% το 2008. Πιο αναλυτικά η εικόνα των εξαγωγών κατά το πρώτο εξάμηνο του 2009 έχει ως εξής:

Στα αγροτικά προϊόντα σημειώνεται η μικρότερη υποχώρηση σε σχέση με τους άλλους τομείς, η οποία υπολογίζεται στο 3,2%, όταν το ίδιο εξάμηνο οι εξαγωγές πέρυσι είχαν αυξηθεί κατά 12,9%. Η ηπιότερη όμως υποχώρηση σε σχέση με το σύνολο έχει ως αποτέλεσμα να ενισχύεται το μερίδιό τους στο σύνολο των εξαγωγών (24,6%), συνεχίζοντας την ανοδική πορεία από το 2007 και μετά (18,8% το 2007 και 20,7% το 2008). Είναι η κατηγορία των

«τροφίμων και ζωντανών» όπου σημειώνεται η μικρότερη ποσοστιαία μείωση σε σχέση με τις άλλες υπο-κατηγορίες προϊόντων (2,8%), τα «λάδια και λίπη ζωικής ή φυτικής προέλευσης» υποχωρούν κατά 13,8% ενώ τα «ποτά και καπνός» είναι η μοναδική στην οποία παρουσιάζεται αύξηση (1,6%).

Η πορεία των βιομηχανικών προϊόντων, που αντιπροσωπεύουν πάνω το 60% των εξαγωγών τη διετία 2007-2008 (60,6% και 61% αντίστοιχα) επηρεάζει καθοριστικά τη συνολική εικόνα των εξαγωγών. Το πρώτο εξάμηνο του 2009, σημειώνεται υποχώρηση κατά 21,1%, με αποτέλεσμα το μερίδιό τους να υποχωρεί κάτω από το 60% (59,1%). Αναλυτικότερα τα «βιομηχανικά είδη ταξινομημένα κατά πρώτη ύλη», με το μεγαλύτερο μερίδιο κατηγορίας προϊόντων για τρίτη συνεχόμενη χρονιά (20,5% αν και μειωμένο σε σχέση με το 23,7% του 2008), υποχωρούν κατά 29,5%, ενώ μειώνονται και οι εξαγωγές «χημικών προϊόντων και συναφών» κατά 14,7%.

Στους υπόλοιπους τομείς, οι εξαγωγές «καυσίμων» μειώνονται κατά 27,3%, συνεχίζοντας την πτωτική πορεία τους από το 2007, όποτε και ήταν 1,6 φορές πάνω από το φετινό επίπεδό τους. Πτωτική συμπεριφορά παρουσιάζουν και οι «πρώτες ύλες» κατά 11,9%, παρότι το μερίδιό τους επανέρχεται στα επίπεδα του 2007. Οι δε εξαγωγές στα «είδη & συναλλαγές μη ταξινομημένα κατά κατηγορίες» σημειώνουν τη μεγαλύτερη ποσοστιαία μείωση κατηγορίας (46,6%), με το μερίδιό τους να διμορφώνεται πλέον στο 2,1%.

Πίνακας 3.7

Εξαγωγές (σε εκατ. ευρώ), προσωρινά στοιχεία

	Ετήσια στοιχεία						
	Αξία (εκατ.€)		Ετήσια Μεταβολή (%)		Σύνθεση (%)		
	Ιαν-Ιουν 2008	Ιαν-Ιουν 2009	09/08	08/07	2007	2008	2009
Αγροτικά προϊόντα	1.787,28	1.729,73	-3,2%	12,9%	18,8%	20,7%	24,6%
Τρόφιμα και ζώα ζωντανά	1.356,8	1.318,7	-2,8%	18,2%	13,6%	15,7%	18,7%
Ποτά & καπνός	260,1	264,2	1,6%	8,2%	2,9%	3,0%	3,8%
Λάδια και λίπη ζωικής ή φυτικής προέλευσης	170,3	146,9	-13,8%	-12,2%	2,3%	2,0%	2,1%
Πρώτες ύλες	396,1	349,2	-11,9%	-5,1%	5,0%	4,6%	5,0%
Πρώτες ύλες μη εδωδιμες εκτός από καύσιμα	396,1	349,2	-11,9%	-5,1%	5,0%	4,6%	5,0%
Καύσιμα	896,7	651,7	-27,3%	-14,2%	12,4%	10,4%	9,3%
Ορυκτά, καύσιμα, λιπαντικά, κ.λπ.	896,7	651,7	-27,3%	-14,2%	12,4%	10,4%	9,3%
Βιομηχανικά προϊόντα	5.264,90	4.153,35	-21,1%	3,1%	60,6%	61,0%	59,1%
Χημικά προϊόντα & συναφή (μ.α.κ.)	1.171,9	999,0	-14,7%	-2,2%	14,2%	13,6%	14,2%
Βιομηχανικά είδη ταξινομημένα κατά πρώτη ύλη	2.041,9	1.439,2	-29,5%	7,8%	22,5%	23,7%	20,5%
Μηχανήματα & υλικό μεταφορών	1.120,5	986,5	-12,0%	0,1%	13,3%	13,0%	14,0%
Διάφορα βιομηχανικά είδη	930,6	728,7	-21,7%	3,9%	10,6%	10,8%	10,4%
Άλλα	279,09	149,15	-46,6%	0,0%	3,3%	3,2%	2,1%
Είδη & συναλλαγές μη ταξινομημένα κατά κατηγορίες	279,1	149,1	-46,6%	0,0%	3,3%	3,2%	2,1%
Συνολικές εξαγωγές	8.624,11	7.033,06	-18,4%	2,3%	100,0%	100,0%	100,0%

Πηγή: ΕΣΥΕ, Επεξεργασία IOBE

Σε όρους γεωγραφικής κατεύθυνσης, οι εξαγωγές των ελληνικών προϊόντων προς την αγορά της ΕΕ-27 κατά το πρώτο εξάμηνο του 2009 μειώθηκαν κατά 25,5% σε σχέση με πέρυσι, όπως και αυτές προς τα Βαλκάνια κατά 25,2%. Στις υπόλοιπες βασικές γεωγραφικές ζώνες η εικόνα είναι παρόμοια, με τις εξαγωγές να υποχωρούν τόσο στις χώρες του ΟΟΣΑ και της Κοινοπολιτείας Ανεξάρτητων Κρατών (χώρες πρώην ΕΣΣΔ), όσο και στη Λατινική Αμερική και τη Ν.Α. Ασία. Ωστόσο αύξηση των εξαγωγών σημειώθηκε στη Β. Αμερική (17%), στη Μέση Ανατολή (11,6%).

Πιο αναλυτικά, οι εξαγωγές προς τον αναπτυσσόμενο κόσμο (ΟΟΣΑ) που αντιπροσωπεύουν το 58% των συνολικών εξαγωγών

της χώρας σημείωσαν πτώση 17,8% κατά το πρώτο εξάμηνο του έτους. Όσο αφορά την ΕΕ-27, οι εξαγωγές προς τις χώρες της Ευρωζώνης υποχώρησαν κατά 23,7%, ενώ προς τις χώρες εκτός Ευρωζώνης κατά 29,6%, με τη μείωση των δύο αντίστοιχων μεριδίων να υπολογίζεται κοντά στο 3%.

Οι παραπάνω μειώσεις οφείλονται εν μέρει στον σημαντικό περιορισμό των εξαγωγών σε δύο εκ των βασικών εμπορικών εταίρων της Ελλάδας, της Ιταλίας και της Γερμανίας, κατά 30,3% και 21,5% αντίστοιχα. Χαμηλές είναι και οι εξαγωγές προς το Ηνωμένο Βασίλειο, όπου «χάνεται» το 1/3 (33,7%), τη Γαλλία (22,2%) και την Ισπανία (38,7%).

Πίνακας 3.8

Εξαγωγές ανά προορισμό (σε εκατ. €), προσωρινά στοιχεία

	Εξαγωγές				
	Αξία		Ποσοστιαία Μεταβολή 09/08	Σύνθεση	
	Ιαν- Ιουν 2008	Ιαν- Ιουν 2009		Ιαν-Ιουν 2008	Ιαν-Ιουν 2009
ΟΟΣΑ (29 χώρες)	4.959,3	4.076,3	-17,8%	57,5%	58,0%
Ε. Ε. (27)	5.836,1	4.346,0	-25,5%	67,7%	61,8%
ΧΩΡΕΣ ΕΥΡΩΖΩΝΗΣ (16)	4.016,3	3.065,1	-23,7%	46,6%	43,6%
ΧΩΡΕΣ Ε.Ε. ΕΚΤΟΣ ΕΥΡΩΖΩΝΗΣ (11)	1.819,8	1.280,9	-29,6%	21,1%	18,2%
Β. ΑΜΕΡΙΚΗ	377,2	441,4	17,0%	4,4%	6,3%
ΑΛΛΕΣ ΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ	62,0	54,0	-12,8%	0,7%	0,8%
ΥΠΟΛΟΙΠΕΣ ΟΟΣΑ (εκτός Ν. Κορέας)	402,2	524,6	30,4%	4,7%	7,5%
ΒΑΛΚΑΝΙΑ	2.064,1	1.542,9	-25,2%	23,9%	21,9%
ΚΟΙΝΟΠΟΛ. ΑΝΕΞΑΡΤ. ΚΡΑΤΩΝ (ΚΑΚ)	253,1	160,0	-36,8%	2,9%	2,3%
Μ.ΑΝΑΤΟΛΗ & Β. ΑΦΡΙΚΗ	435,0	485,5	11,6%	5,0%	6,9%
ΧΩΡΕΣ ΑΦΡΙΚΗΣ (εκτός Β. Αφρικής)	71,2	72,0	1,0%	0,8%	1,0%
Ν. Α. ΑΣΙΑ	85,3	65,5	-23,3%	1,0%	0,9%
ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ	56,2	31,0	-44,9%	0,7%	0,4%
ΙΝΔΙΑ	15,8	30,0	90,3%	0,2%	0,4%
ΚΙΝΑ	51,7	45,3	-12,4%	0,6%	0,6%

Πηγή: ΕΣΥΕ, Επεξεργασία ΙΟΒΕ

Στα Βαλκάνια η εξαγωγική δραστηριότητα της Ελλάδας είναι επίσης σημαντικά μειωμένη: Στη Βουλγαρία η μείωση διαμορφώνεται στο 29,4%, στη Ρουμανία στο 27,4%, στην ΠΓΔΜ στο 15,7%, ενώ πιο ήπιες είναι οι μειώσεις στην Τουρκία και την Αλβανία, με ποσοστά 9,3% και 3,3% αντίστοιχα. Σχετικά μικρή είναι και η μείωση των εξαγωγών στην Κύπρο (6,3%), ενώ αξιοσημείωτη είναι η υποχώρηση των εξαγωγών στη Ρωσία (44%).

Από την άλλη πλευρά, οι αυξημένες εξαγωγές στη Β. Αμερική ενίσχυσαν το μερίδιό τους στο σύνολο των ελληνικών εξαγωγών κατά 2 περίπου ποσοστιαίες μονάδες, κυρίως λόγω της αύξησης των εξαγωγών στις ΗΠΑ κατά 21%. Τα σχετικά μερίδια αυξήθηκαν και στη Μέση Ανατολή και την Υποσαχάρια Αφρική, αν και στην τελευταία η αύξηση είναι οριακή (όπως άλλωστε είναι και η αύξηση των ιδίων των

εξαγωγών). Αντίθετα στην Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών, στη Λατινική Αμερική και στη Ν.Α. Ασία, τα σχετικά μερίδια μειώθηκαν, με τις εξαγωγές να υποχωρούν κατά 36,8%, 44,9% και 23,3% αντίστοιχα. Τέλος, όσο αφορά τις εξαγωγικές επιδόσεις στις δύο μεγάλες ασιατικές οικονομίες, την Κίνα και την Ινδία, αυτές περιορίστηκαν στην πρώτη κατά 12,4%, ενώ αυξήθηκαν στη δεύτερη κατά 90,3%.

3.4 Απασχόληση - Ανεργία

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού της ΕΣΥΕ, το ποσοστό ανεργίας το δεύτερο τρίμηνο του 2009 διαμορφώθηκε στο 8,9%, έχοντας αυξηθεί κατά 1,7 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2008. Έτσι, ο συνολικός αριθμός των ανέργων ανήλθε στους 442,6 χιλ. από 357,1 χιλ. το αντίστοιχο περυσινό διάστημα (αύξηση 23,9%). Αντίστοιχα στην Ευρωζώνη, το

ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε στο 9,3% έναντι 7,3%, ενώ στην ΕΕ-27 στο 8,8% από 6,8%. Όσον αφορά στους απασχολούμενους, ο αριθμός τους διαμορφώθηκε στα 4.531,9 χιλ. άτομα καταγράφοντας πτώση 1,1%, όταν το ίδιο τρίμηνο πέρυσι είχε αυξηθεί κατά 1,4%. Ωστόσο, η συμμετοχή στην απασχόληση, δηλαδή το ποσοστό του εργατικού δυναμικού στο σύνολο του πληθυσμού, αυξήθηκε στο 53,7% από 53,5% το δεύτερο τρίμηνο του 2008, επίδοση η οποία -σε τριμηνιαία βάση- αποτελεί την υψηλότερη που έχει καταγραφεί από το 1998. Έτσι, συνολικά το πρώτο εξάμηνο του έτους το ποσοστό ανεργίας διαμορφώθηκε στο 9,1% (452,5 χιλ. άνεργοι), από 7,7% το 2008 και η απασχόληση υποχώρησε κατά 0,8%, έναντι αύξησης 1,3% το πρώτο εξάμηνο του 2008.

Παρά την αρνητική επίδραση που επιφέρει η οικονομική κρίση στην ελληνική οικονομία, θετικό στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι σε σχέση με το πρώτο τρίμηνο του 2009, ο αριθμός των ανέργων υποχώρησε κατά 19,7 χιλ. (πτώση 4,3%), ενώ παράλληλα συντελέστηκε μικρή αύξηση των απασχολουμένων κατά 46,1 χιλ. (1%).

Με βάση τα επιμέρους χαρακτηριστικά του εργατικού δυναμικού, η ανεργία των γυναικών το δεύτερο τρίμηνο του 2009 ανήλθε στο 12,5%, παραμένοντας σε διπλάσιο επίπεδο από εκείνη των ανδρών (6,3%), όταν το αντίστοιχο περσινό τρίμηνο ήταν 10,9% και 4,7% αντίστοιχα. Παράλληλα, στα ηλικιακά χαρακτηριστικά της ανεργίας, την περίοδο μεταξύ Απριλίου και Ιουνίου 2009, σημειώνεται αύξηση της ανεργίας σε όλες τις ηλικιακές ομάδες και ιδιαίτερα στους νέους μεταξύ 15 και 29

ετών, με την αναλογία να φτάνει στο 17,7% (αυξημένη κατά 2,2 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με το β' τρίμηνο του 2008). Ακόμη μεγαλύτερο είναι το ποσοστό ανεργίας στις νέες γυναίκες όπου το ποσοστό ανήλθε στο 22,6% από 20,7%.

Όσον αφορά στους «νέους ανέργους», δηλαδή εκείνους που εισέρχονται για πρώτη φορά στην αγορά εργασίας και δε βρίσκουν δουλειά, το ποσοστό ανεργίας υποχώρησε κατά 7,2 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2008, προσεγγίζοντας το 29,3%. Επίσης, κάμψη εμφανίζει και το ποσοστό των μακροχρόνια ανέργων στο 43% από 51,5%. Από την άλλη πλευρά, μεγαλύτερα εμπόδια πρόσβασης στην αγορά εργασίας αντιμετωπίζουν πλέον τα άτομα ξένης υπηκοότητας, με το ποσοστό ανεργίας να είναι υψηλότερο από το μέσο εθνικό (9,8%), σε αντίθεση με το ίδιο τρίμηνο πέρυσι όταν και εμφάνισαν χαμηλότερη ανεργία σε σχέση με το σύνολο (6,3% έναντι 7,3%).

Με βάση τα εκπαιδευτικά χαρακτηριστικά, από την ανεργία πλήττονται εντονότερα τα άτομα χαμηλότερου μορφωτικού επιπέδου. Το μεγαλύτερο ποσοστό (13%) εξακολουθεί να καταγράφεται στα άτομα που δεν πήγαν ποτέ σχολείο, ενώ ακολουθούν εκείνοι με απολυτήριο τριτάξιας μέσης εκπαίδευσης (10,7%), οι απόφοιτοι ανώτερης τεχνολογικής εκπαίδευσης (10%), και τα άτομα με απολυτήριο μέσης εκπαίδευσης (9,8%). Αύξηση της ανεργίας παρατηρείται επίσης στα άτομα με απολυτήριο δημοτικού, με το ποσοστό ανεργίας να ανέρχεται στο 7,7% (αυξημένο κατά 1,8 εκατοστιαίες μονάδες), ενώ το αντίστοιχο ποσοστό στα άτομα που τελείωσαν μερικές μόνο τάξεις δημοτικού διαμορφώθηκε

στο 9,7%, καταγράφοντας μάλιστα άνοδο κατά 4 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με το δεύτερο τρίμηνο του 2008. Αντίθετα, στους κατόχους διδακτορικού ή μεταπτυχιακού διπλώματος, όπως και στους αποφοίτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης η πρόσβαση στην εργασία καθίσταται ευκολότερη, με το ποσοστό ανεργίας να διαμορφώνεται στο 6,8% και 6,3% αντίστοιχα, έχοντας ωστόσο εμφανίσει άνοδο 1,5 και 1 εκατοστιαίων μονάδων σε σύγκριση με το δεύτερο τρίμηνο του 2008.

Κύριο χαρακτηριστικό των ανέργων και κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2009, είναι η αναζήτηση πλήρους και μισθωτής απασχόλησης σε ποσοστό 74%. Μεταξύ των ανέργων που επιθυμούν να εργαστούν ως μισθωτοί, 2 στους 5 αναζητούν αποκλειστικά πλήρη απασχόληση, ενώ οι μισοί σχεδόν (47%), αν και αναζητούν πλήρη απασχόληση, δήλωσαν διατεθειμένοι να εργαστούν και με μερική απασχόληση. Το 11,9% των ανέργων απέρριψε κάποια πρόταση ανάληψης εργασίας, κυρίως εξαιτίας των μη ικανοποιητικών αποδοχών (25,5%), του τύπου εργασίας (22,6%) και του ωραρίου (19,3%).

Σε επίπεδο περιφερειών σημειώνεται άνοδος της ανεργίας σχεδόν σε όλες τις περιφέρειες συγκριτικά με το δεύτερο τρίμηνο του 2008. Το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας, καταγράφεται στην Δυτική Μακεδονία (12,3%) και ακολουθούν το Νότιο Αιγαίο, όπου μάλιστα το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε κατά 4,6 εκατοστιαίες μονάδες και διαμορφώθηκε στο 11,7%, και η Ήπειρος (10,9% έναντι 9,2%). Πέραν του Νοτίου Αιγαίου, συγκριτικά μεγαλύτερη είναι η άνοδος στην Κρήτη (10,9% έναντι 7,9%), την Στερεά Ελλάδα (10,5% έναντι 8,3%),

την Αττική (8,2% από 6%) και το Βόρειο Αιγαίο (6,4% έναντι 4,2%), αν και το ποσοστό ανεργίας στη συγκεκριμένη περιοχή είναι το μικρότερο μεταξύ των περιφερειών της χώρας. Αντίθετα, η μόνη περιφέρεια στην οποία η ανεργία εμφάνισε κάμψη (0,6 εκατοστιαίες μονάδες), είναι εκείνη των Ιονίων Νήσων με το ποσοστό να προσεγγίζει το 8,4%.

Σε ό,τι αφορά τους τομείς, το δεύτερο τρίμηνο του 2009 στον πρωτογενή εργάζεται το 11,7% των απασχολούμενων, στο δευτερογενή το 21,1% και στον τριτογενή το 67,2%. Με βάση τους μονοψήφιους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, η μεγαλύτερη άνοδος καταγράφεται στην Ενημέρωση και Επικοινωνία (11,3%) και στις Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες (4,8%). Αντίθετα, υποχώρηση της απασχόλησης καταγράφεται στην πλειονότητα των κλάδων (14 από τους 21 συνολικά), με τη μεγαλύτερη να παρατηρείται στα Ορυχεία-Λατομεία (-22,1%), την Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος και φυσικού αερίου (-15,4%) και τις Κατασκευές (-8,2%). Εάν συνυπολογιστεί και η μείωση της απασχόλησης στη Μεταποίηση κατά 4,2 εκατοστιαίες μονάδες, γίνεται αντιληπτό ότι η υφιστάμενη κρίση, πλήττει εντονότερα την απασχόληση στον δευτερογενή τομέα, όπου σημειώνεται κάμψη κατά 6,4 εκατοστιαίες μονάδες. Λιγότερο έντονη πάντως, είναι η αρνητική επίδραση στον τουρισμό, με την πτώση στον αριθμό των απασχολούμενων στις Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης να είναι της τάξης των 3,3 εκατοστιαίων μονάδων, όταν στο σύνολο των υπηρεσιών η απασχόληση αυξήθηκε οριακά κατά 0,1%.

Με βάση τα παραπάνω στοιχεία αποτελεί θετική ένδειξη το γεγονός ότι η μείωση της απασχόλησης το πρώτο εξάμηνο του 2009 ήταν της τάξης του -0,8%, ενώ παράλληλα σημειώθηκε αύξηση μεταξύ πρώτου και δεύτερου τριμήνου του 2009. Παράλληλα στη διάρκεια του τρίτου εξαμήνου σημειώνεται αύξηση του αριθμού των απασχολούμενων λόγω της θετικής επίδρασης του τουρισμού. Ωστόσο, η μείωση των τουριστικών αφίξεων φέτος, εξαιτίας της οικονομικής κρίσης αναμένεται να επηρεάσει την απασχόληση στους κλάδους που σχετίζονται με τον τουρισμό. Θεωρείται επομένως ότι η πτώση της απασχόλησης για το 2009 θα κυμανθεί γύρω από το 1,5%, γεγονός το οποίο θα έχει ως αποτέλεσμα το ποσοστό ανεργίας να διαμορφωθεί περίπου στο 9,5%.

Όπως έχει επισημανθεί και σε προηγούμενες εκθέσεις, οι ιδιαιτερότητες που εμφανίζει η αγορά εργασίας στην Ελλάδα δρουν ανασταλτικά στην εντονότερη μείωση της απασχόλησης. Πιο συγκεκριμένα, κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2009 το ποσοστό των μισθωτών υπαλλήλων στο σύνολο των απασχολούμενων διαμορφώθηκε στο 64,5%, το χαμηλότερο μεταξύ των χωρών της ΕΕ-27, ενώ οι αυτοαπασχολούμενοι συμπεριλαμβανομένων και των οικογενειακών βοηθών αποτέλεσαν το 35,5% των απασχολούμενων, αναλογία η οποία είναι υπερδιπλάσια του μέσου όρου της ΕΕ-27. Ωστόσο, κατά το δεύτερο τρίμηνο του '09 η αύξηση της απασχόλησης συγκριτικά με το πρώτο τρίμηνο του '09 είναι αποτέλεσμα της αύξησης κυρίως της μισθωτής εργασίας και λιγότερο των βοηθών σε οικο-

γενειακές επιχειρήσεις, ενώ ο αριθμός των αυτοαπασχολούμενων υποχώρησε οριακά (-0,7%).

Ταυτόχρονα, η υφιστάμενη οικονομική κατάσταση βοηθά όχι μόνο στη διατήρηση, αλλά και στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας στον πρωτογενή τομέα, αφού για το δεύτερο τρίμηνο του 2009 καταγράφεται αύξηση κατά 2,1% της απασχόλησης ως προς το αντίστοιχο τρίμηνο του 2008. Μάλιστα η γεωργία, η κτηνοτροφία και το εμπόριο είναι οι κλάδοι που εντοπίζεται η μεγαλύτερη αναλογία αυτοαπασχολούμενων.

Πρόσθετα στοιχεία για τις βραχυπρόθεσμες προοπτικές της απασχόλησης προσφέρουν οι Έρευνες Οικονομικής Συγκυρίας του IOBE. Από τα στοιχεία των ερευνών αυτών για το γ' τρίμηνο του 2009 προκύπτει βελτίωση στους περισσότερους τομείς: στη Βιομηχανία οι πολύ αρνητικές προβλέψεις για την απασχόληση περιορίζονται, ενώ ελαφρά βελτίωση καταγράφεται και στις Κατασκευές, παρόλο που το έντονα αρνητικό ισοζύγιο διατηρείται και αυτό το τρίμηνο. Στις Υπηρεσίες οι προσδοκίες παραμένουν επίσης αμετάβλητες και σε αρνητικά επίπεδα, με ελαφρά τάση επιδείνωσης μάλιστα, ενώ μόνο στο Λιανικό Εμπόριο, οι προβλέψεις για την απασχόληση όχι μόνο παραμένουν θετικές, άρα τροφοδοτούν με νέες θέσεις εργασίας την ελληνική οικονομία, αλλά βελτιώνονται σημαντικά το τελευταίο τρίμηνο. Αναλυτικότερα:

Πίνακας 3.9

Πληθυσμός (σε χιλιάδες) ηλικίας 15 ετών και άνω, κατά κατάσταση απασχόλησης (2006-2009 ανά τρίμηνο)

Περίοδος αναφοράς	Γενικό Σύνολο	Εργατικό Δυναμικό					
		Σύνολο	% του πληθυσμού	Απασχολούμενοι	% εργατικού δυναμικού	Άνεργοι	% εργατικού δυναμικού
2004	9063,5	4818,8	53,2	4313,2	89,5	505,7	10,5
2005	9108,1	4846,5	53,2	4369,0	90,1	477,5	9,9
α' τρίμ. 2006	9.136,0	4.873,1	53,3	4.400,0	90,3	473,1	9,7
β' τρίμ. 2006	9.150,1	4.880,2	53,3	4.452,8	91,2	427,4	8,8
γ' τρίμ. 2006	9.164,2	4.902,5	53,5	4.494,2	91,7	408,3	8,3
δ' τρίμ. 2006	9.179,1	4.891,2	53,3	4.462,1	91,2	429,1	8,8
α' τρίμ. 2007	9.195,4	4.906,9	53,4	4.461,2	90,9	445,7	9,1
β' τρίμ. 2007	9.206,7	4.917,9	53,4	4.519,9	91,9	398,0	8,1
γ' τρίμ. 2007	9.211,3	4.926,8	53,5	4.539,3	92,1	387,5	7,9
δ' τρίμ. 2007	9.216,0	4.915,6	53,3	4.519,1	91,9	396,5	8,1
α' τρίμ. 2008	9.222,7	4.918,2	53,3	4.511,6	91,7	406,5	8,3
β' τρίμ. 2008	9.230,1	4.939,7	53,5	4.582,5	92,8	357,1	7,2
γ' τρίμ. 2008	9.237,8	4.944,9	53,5	4.589,8	92,8	355,1	7,2
δ' τρίμ. 2008	9.245,8	4.946,3	53,5	4.553,6	92,1	392,7	7,9
α' τρίμ. 2009	9.252,7	4.948,1	53,5	4.485,8	90,7	462,3	9,3
β' τρίμ. 2009	9.262,4	4.974,5	53,7	4.531,9	91,1	442,6	8,9

Πηγή: ΕΣΥΕ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Στη **Βιομηχανία**, οι προβλέψεις για την απασχόληση το διάστημα Ιουλίου – Σεπτεμβρίου παραμένουν αρνητικές, καταγράφουν όμως σημαντική βελτίωση σε σχέση με το β' τρίμηνο του έτους. Το ποσοστό των επιχειρήσεων που προβλέπει άνοδο της απασχόλησης το επόμενο διάστημα παραμένει πολύ χαμηλό, στο 3% κατά μέσο όρο (από 5% το β' τρίμηνο), με τη συντριπτική πλειονότητα πάντως (78% από 67%) να αναμένει σταθερότητα. Έτσι, το μέσο ισοζύγιο προσδοκιών Ιουλίου – Σεπτεμβρίου διαμορφώνεται στις -16 μονάδες, από -23 το προηγούμενο τρίμηνο και -3 μονάδα το αντίστοιχο περυσινό διάστημα. Πάντως, από τον Απρίλιο και μετά, καταγράφεται ήπια αλλά σταθερή βελτίωση στις προβλέψεις της απασχόλησης του

τομέα, ύστερα μάλιστα από μια ιδιαίτερα αρνητικά φορτισμένη περίοδο, με τις απώλειες θέσεων εργασίας να συνεχίζονται αλλά σε μικρότερο πια βαθμό.

Έντονα αρνητικές παραμένουν όμως οι προβλέψεις για την εξέλιξη της απασχόλησης στις **Κατασκευές**, παρόλο που στο σχετικό ισοζύγιο σημειώνεται μικρή βελτίωση. Έτσι, το τρίμηνο Ιουλίου – Σεπτεμβρίου, ο αντίστοιχος δείκτης στο σύνολο του τομέα διαμορφώνεται κατά μέσο όρο στις -31 μονάδες, τέσσερις δηλαδή μονάδες υψηλότερα σε σχέση το διάστημα Απριλίου – Ιουνίου, όταν την ίδια περίοδο πέρυσι κατέγραφε θετικό ισοζύγιο της τάξης των +15 μονάδων. Χαρακτηριστικό του τομέα ωστόσο είναι η αντιδιαστολή των προβλέψεων σε Ιδιωτικές Κατασκευές

και Δημόσια Έργα: ενώ στις πρώτες το εξαιρετικά δυσμενές ισοζύγιο του β' τριμήνου εξομαλύνεται κατά το γ' τρίμηνο, αντίθετα στα Δημόσια Έργα, οι προβλέψεις του γ' τριμήνου επιδεινώνονται σε σχέση με το δεύτερο. Παρόλα αυτά, το σχετικό ισοζύγιο είναι μεν αρνητικό, αλλά σε καλύτερα επίπεδα σε σχέση με το αντίστοιχο των Ιδιωτικών Κατασκευών, γεγονός το οποίο φανερώνει τη μεγάλη διάρκεια και ένταση της κρίσης στο συγκεκριμένο κλάδο.

Στον τομέα των **Υπηρεσιών**, οι προβλέψεις της απασχόλησης το τρίμηνο Ιουλίου – Σεπτεμβρίου παραμένουν στα επίπεδα του αμέσως προηγούμενου τριμήνου, καταγράφοντας οριακή μόνο επιδείνωση του ήδη αρνητικού ισοζυγίου, το οποίο διαμορφώνεται στις -14 μονάδες (+13 μονάδες η αντίστοιχη περυσινή επίδοση). Η επιδείνωση ωστόσο του γ' τριμήνου φαίνεται ότι εκπορεύεται κυρίως από την πτώση των προβλέψεων της απασχόλησης τον Σεπτέμβριο, όταν και ο σχετικός δείκτης καταγράφει τη δεύτερη χαμηλότερη τιμή του έτους (-19 μονάδες). Από τους επιμέρους κλάδους του τομέα, η εικόνα των προσδοκιών της απασχόλησης, είναι καλύτερη στα Ξενοδοχεία- Εστιατόρια λόγω όμως της εποχικής απασχόλησης, στους Ενδιάμεσους Χρηματοπιστωτικούς Οργανισμούς.

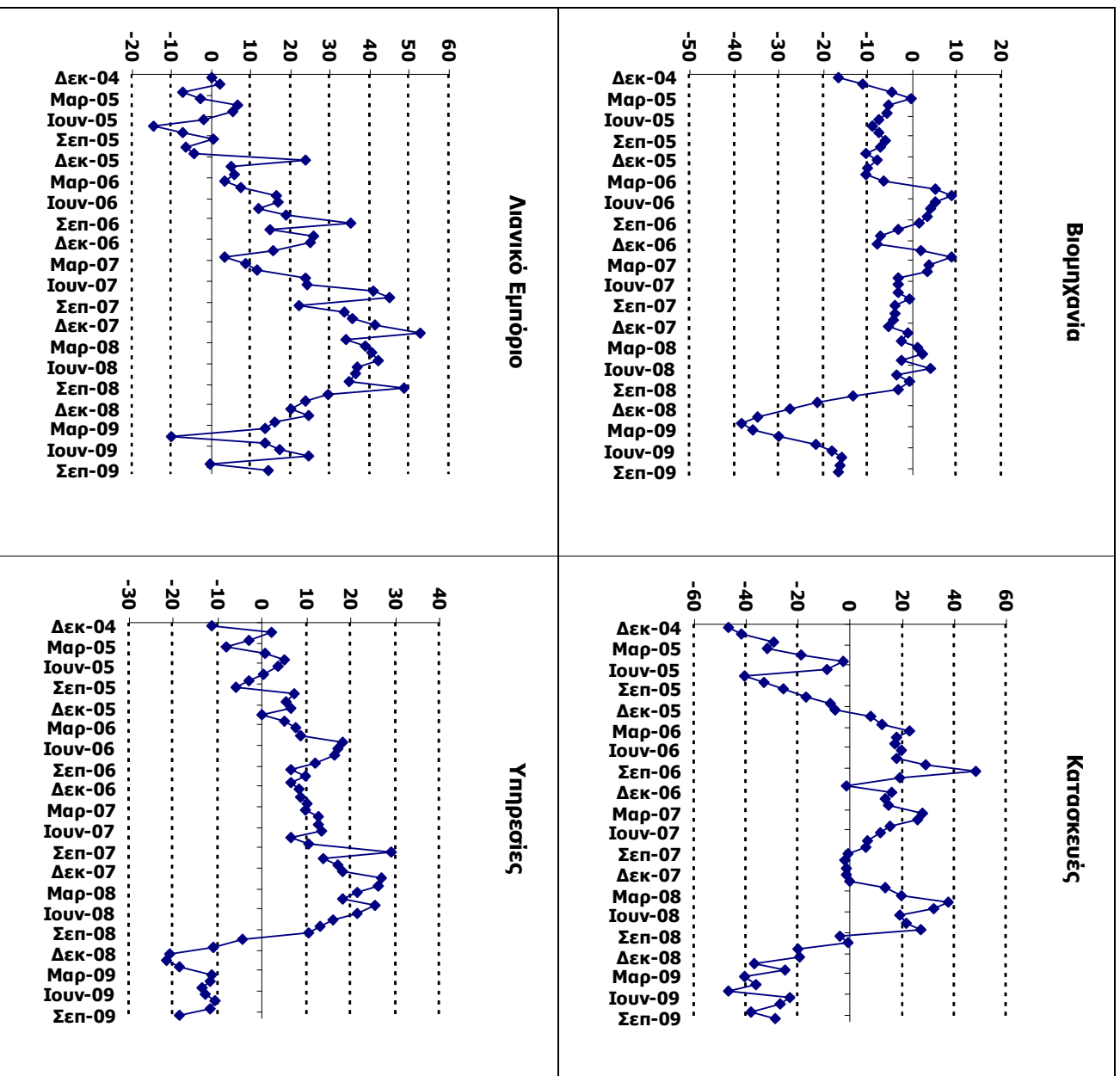
Όπως και στους περισσότερους τομείς, έτσι και στο **Λιανικό Εμπόριο** καταγράφεται άνοδος των προβλέψεων της απασχόλησης κατά το γ' τρίμηνο του έτους σε σχέση με το προηγούμενο. Για το συγκεκριμένο διάστημα, το σχετικό ισοζύγιο σχεδόν διπλασιάζεται και διευρύνεται από

τις +7 μονάδες του δεύτερου τριμήνου στις +14, όταν ωστόσο πέρυσι για το ίδιο διάστημα το ποσοστό όσων πρόβλεπαν άνοδο ξεπερνούσε το αντίστοιχο όσων πρόβλεπαν πτώση κατά 40 μονάδες. Το ποσοστό των επιχειρήσεων του τομέα που αναμένει άνοδο της απασχόλησης διευρύνεται στο 26% (από 21% το β' τρίμηνο), ενώ όσοι αναμένουν σταθερότητα φθάνουν το 62% (από 64%). Από τους επιμέρους τομείς, επιδείνωση των προβλέψεων καταγράφεται μόνο στα Υφάσματα- Ένδυση- Υπόδηση. Συνολικά πάντως ο τομέας του λιανεμπορίου, παρά τις επιμέρους διακυμάνσεις, σταθεροποίησε τις προβλέψεις για την απασχόληση σε θετικά επίπεδα, τροφοδοτώντας τελικά την ελληνική οικονομία με νέες θέσεις εργασίας, σε ένα δύσκολο οικονομικό περιβάλλον.

Συνολικά επομένως, το γ' τρίμηνο του 2009 διατυπώνονται λιγότερο απαισιόδοξες προβλέψεις για την εξέλιξη της απασχόλησης στους περισσότερους τομείς της οικονομίας, με εξαίρεση τις Υπηρεσίες, παραμένοντας ωστόσο σε όλους αρνητικές, εκτός του Λιανικού Εμπορίου. Η τάση σταθεροποίησης που ξεκίνησε επομένως το β' τρίμηνο, φαίνεται τώρα πως όχι μόνο διατηρείται, αλλά οδηγεί και σε θετικές μεταβολές κάθε μήνα, εξομαλύνοντας έτσι την ιδιαίτερα δυσμενή τροπή που είχαν λάβει οι προσδοκίες της απασχόλησης σε όλους τους τομείς της οικονομίας από τα τέλη του προηγούμενου έτους. Με βάση αυτούς τους πρόδρομους δείκτες μπορεί να διατυπωθεί η θέση ότι η ενίσχυση της ανεργίας στην ελληνική οικονομία θα συνεχιστεί μεν αλλά θα είναι ηπιότερη έως τουλάχιστον το τέλος του έτους.

Διάγραμμα 3.10

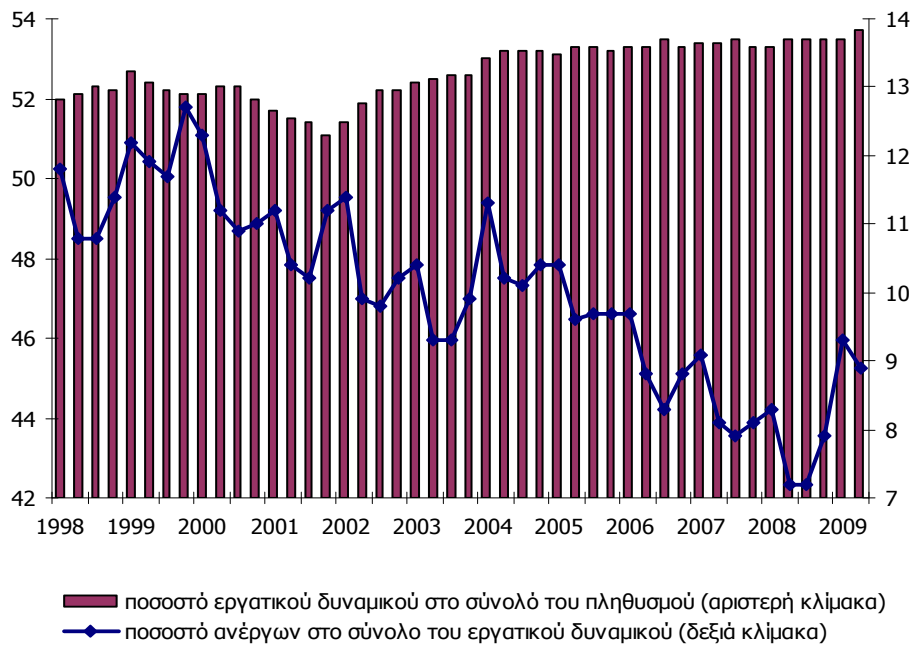
Προβλέψεις για την απασχόληση (διαφορά θετικών – αρνητικών απαντήσεων)

Πηγή: IOBE

Διάγραμμα 3.11

Εξέλιξη του Ποσοστού του Εργατικού Δυναμικού στο Σύνολο του Πληθυσμού και του Ποσοστού των Ανέργων στο Σύνολο του Εργατικού Δυναμικού

Πηγή: ΕΣΥΕ-Επεξεργασία ΙΟΒΕ

3.5 Τιμές Καταναλωτή

Εξελίξεις το 2009

Ο ρυθμός αύξησης των τιμών συνεχίζει να κινείται σε καθοδική τροχιά, αν και έχει σταθεροποιηθεί τους τελευταίους μήνες. Έτσι, το πρώτο εννιάμηνο του 2009, ο πληθωρισμός με βάση το Γενικό Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΓΔΤΚ) διαμορφώθηκε στο 1%, έναντι 4,6% το αντίστοιχο διάστημα του 2008. Έπειτα από ένα δωδεκάμηνο συνεχούς υποχώρησης, ο πληθωρισμός από το 0,6% τον Ιούλιο κινήθηκε στο 0,8% τον Αύγουστο, υποχωρώντας οριακά τον Σεπτέμβριο στο 0,7%.

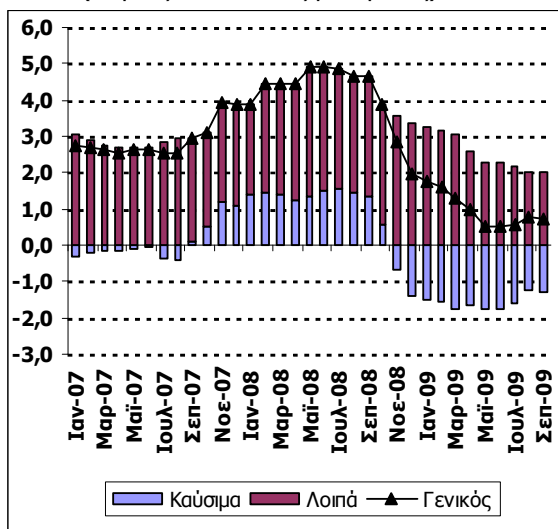
Από την άλλη, ο δομικός πληθωρισμός διαμορφώθηκε στο 2,1% τον Σεπτέμβριο του '09, παραμένοντας ουσιαστικά αμετάβλητος σε σύγκριση με το χρονικό διάστημα Μαΐου-Αυγούστου. Συνολικά το πρώτο

εννιάμηνο του έτους, επιβραδύνθηκε στο 2,5% έναντι 3,4% την αντίστοιχη περυσινή περίοδο. Η μικρότερη κάμψη του δομικού πληθωρισμού, τη στιγμή όπου ο ΓΔΤΚ υποχώρησε κατά 3,6 εκατοστιαίες μονάδες στο ίδιο χρονικό διάστημα, υποδεικνύει αφενός την τεχνική επίδραση των χαμηλότερων φετινών τιμών πετρελαίου, αλλά παράλληλα τις στρεβλώσεις στην εγχώρια αγορά ορισμένων προϊόντων και υπηρεσιών. Ενδεικτικά, με βάση τις κυριότερες μεταβολές τιμών από τη σύγκριση δεικτών μεταξύ Σεπτεμβρίου 2009 και Σεπτεμβρίου 2008, καταγράφεται αύξηση στις υπηρεσίες ύδρευσης-αποχέτευσης (6,4%), τη νοσοκομειακή περίθαλψη (5%), την επισκευή και συντήρηση κατοικίας (4,9%), τα ενοίκια κατοικιών (3,5%) και τις ιατρικές-οδοντιατρικές υπηρεσίες (3%), ασκώντας θετική επίπτωση κατά 0,5 εκατοστιαίες μονάδες στο ΓΔΤΚ.

Η μεγάλη ωστόσο επιβράδυνση του ΓΔΤΚ κατά το 2009, ερμηνεύεται από την πορεία του δείκτη των καυσίμων, ο οποίος στο πρώτο εννιάμηνο του 2009 υποχώρησε κατά 22,1%, όταν την αντίστοιχη περυσινή περίοδο αυξανόταν με ρυθμό 23,4%. Την περίοδο μεταξύ Σεπτεμβρίου 2009 και Σεπτεμβρίου 2008 η τιμή της βενζίνης μειώθηκε κατά 8,1% και το πετρέλαιο θέρμανσης κατά 36,4%, γεγονός που συνέβαλε στην πτώση του πληθωρισμού κατά 1,3 εκατοστιαίες μονάδες. Αντίθετα, ο ρυθμός ανόδου των τιμών στα οπωροκηπευτικά, κινείται στο επίπεδο του 9,3%, τριπλάσιος δηλαδή από τον αντίστοιχο περυσινό (3,1%).

Διάγραμμα 3.12

Συμβολή των Καυσίμων στη διαμόρφωση του πληθωρισμού (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

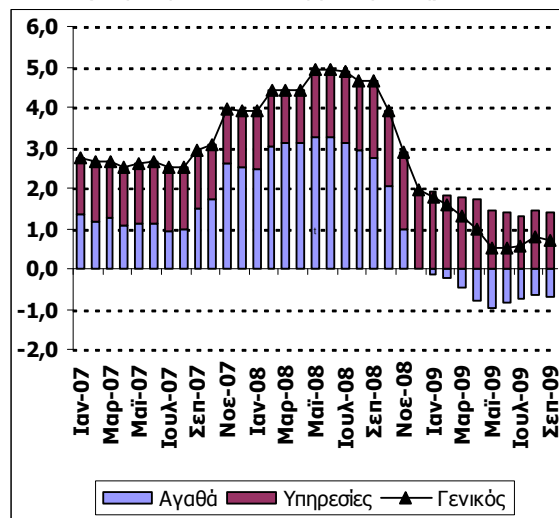
Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ

Σε ό,τι αφορά τις βασικές κατηγορίες κατανάλωσης, στα αγαθά παρατηρείται μείωση τιμών κατά 1,1%, όταν την ίδια περίοδο πέρυσι είχε σημειωθεί άνοδος κατά 5,2%. Αντίθετα, στις υπηρεσίες ο δείκτης κινείται με ρυθμό 3,8% το πρώτο εννιάμηνο του έτους, έναντι 3,7% το 2008. Η συγκεκριμένη εξέλιξη, καταδεικνύει ότι η επι-

βράδυνση του πληθωρισμού την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2009 συνεχίζει να είναι απόρροια της μείωσης των τιμών στα αγαθά, αφού η αύξηση στις τιμές των υπηρεσιών είναι σημαντική και μάλιστα μεγαλύτερη από το προηγούμενο έτος.

Διάγραμμα 3.13

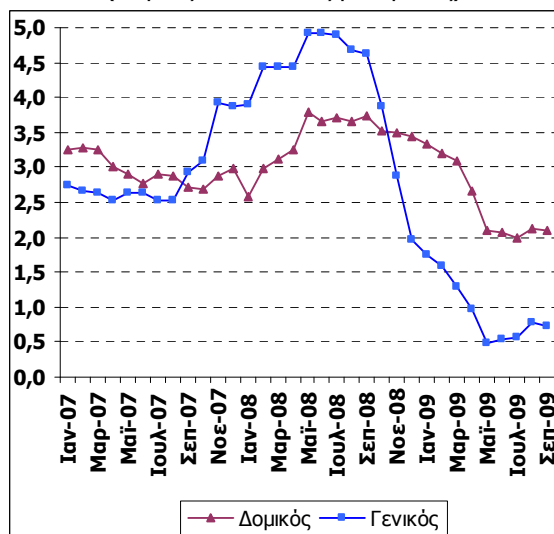
Εξέλιξη πληθωρισμού (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ

Διάγραμμα 3.14

Εξέλιξη δομικού πληθωρισμού (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ

Σε σχέση με τα υπόλοιπα κράτη-μέλη της ευρωπαϊκής ένωσης (ΕΕ-27), στην Ελλάδα το 2009 ο πληθωρισμός (βάση του εναρ-

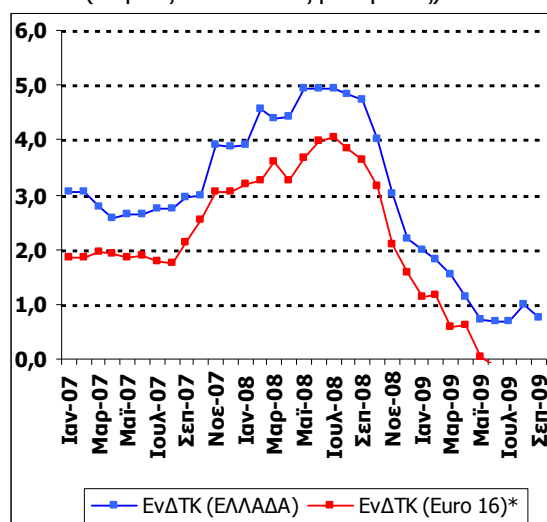
μονισμένου δείκτη²²) έχει εμφανίσει σημαντική κάμψη, καθώς νέα μέλη (Ουγγαρία, Ρουμανία, Πολωνία, Λιθουανία, Λετονία και Βουλγαρία), αλλά και η Σουηδία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Φιλανδία από τα παλαιότερα, εμφάνισαν τον Αύγουστο υψηλότερους ρυθμούς ανόδου των τιμών. Παράλληλα, αρκετές χώρες (12 από τις συνολικά 27) συνεχίζουν να καταγράφουν αρνητικό πληθωρισμό με την Ιρλανδία, την Πορτογαλία, την Κύπρο και την Ισπανία να είναι εκείνες με το μεγαλύτερο, ενώ ο μέσος όρος στην ΕΕ-27 και την ευρωζώνη των 16 διαμορφώθηκε στο 0,6% και -0,2%. Παρά το γεγονός ότι, ο πληθωρισμός της χώρας συγκλίνει τα τελευταία χρόνια, η απόκλιση διατηρείται περίπου στην ποσοστιαία μονάδα, με αποτέλεσμα το οκτάμηνο Ιανουαρίου-Αυγούστου να διαμορφώνεται στο 0,3% στην Ευρωζώνη έναντι 1,2% στην Ελλάδα (0,7% τον Σεπτέμβριο του '09).

Σε κλαδικό επίπεδο, η πλειοψηφία των κατηγοριών του ΓΔΤΚ εμφανίζει άνοδο η οποία κυμαίνεται μεταξύ 1,2% και 4,9%. Στα Αλκοολούχα ποτά-Καπνός και την Εκπαίδευση, η άνοδος προσεγγίζει το 4,9% και 4,5% (έναντι 1,9% και 4,7% την αντίστοιχη περίοδο του 2008). Ακολουθούν τα Ξενοδοχεία - Καφέ - Εστιατόρια (3,1% έναντι 5,1% πέρυσι), η Ένδυση-Υπόδηση (2,9% έναντι 3,2%) και η Υγεία (3% έναντι 3,6%). Αντίθετα, πτωτικά ως προς το προηγούμενο έτος κινούνται οι κλάδοι των Μεταφορών και της Στέγασης, ενώ οριακή είναι η πτώση στις Τηλεπικοινωνίες (-0,3%). Στις Μεταφορές, η χαμηλότερη τιμή των καυσίμων, αλλά και οι αρνητικές επιπτώσεις της ύφεσης στη λειτουργία των

επιχειρήσεων και στην εφοδιαστική αλυσίδα, είχαν ως αποτέλεσμα κατά το πρώτους εννέα μήνες του 2009, να σημειωθεί πτώση τιμών κατά 4,3% σε σχέση με το 2008 (αύξηση 5% την ίδια περίοδο το προηγούμενο έτος), ενώ και στον κλάδο της Στέγασης η μείωση φτάνει το 3,6%, όταν μάλιστα το ίδιο διάστημα πέρυσι καταγράφηκε άνοδος 10,4%.

Διάγραμμα 3.15

Εξέλιξη Εναρμονισμένων Δεικτών Καταναλωτή Ελλάδας και Ευρωζώνης (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat και ΕΣΥΕ

*Για τον Σεπτέμβριο του '09 δεν υπάρχουν στοιχεία για τον EvΔTK της Ευρωζώνης

Ταυτόχρονα, το κόστος παραγωγής στη βιομηχανία εξακολουθεί να βρίσκεται σε χαμηλότερο επίπεδο από πέρυσι. Έτσι, οι τιμές παραγωγού στην εγχώρια βιομηχανία το πρώτο οκτάμηνο²³ φέτος κινήθηκαν πτωτικά κατά 7,7% έναντι αύξησης 13,3% το 2008. Η μεγαλύτερη πτώση καταγράφεται στα προϊόντα οπάνθρακα και διύλισης (-37,8%) και τα ενεργειακά αγαθά (-19,4%), ενώ στον κλάδο των ενεργειακών αγαθών μη συμπεριλαμβανομένης της ηλεκτρικής ενέργειας, η πτώση φτάνει το

²² Διαθέσιμα στοιχεία υπάρχουν μέχρι και τον Αύγουστο του 2009 για τις χώρες τις ΕΕ-27 και της Ευρωζώνης

²³ Διαθέσιμα στοιχεία από την ΕΣΥΕ έως και τον Αύγουστο '09

34%. Ωστόσο, τον Αύγουστο του '09 ο δείκτης τιμών παραγωγού σημείωσε αύξηση 1,6% ως προς τον Ιούλιο του '09.. Παρά το γεγονός αυτό, οι πιέσεις από την πλευρά της προσφοράς είναι ήπιες, εξέλιξη που σε συνδυασμό με τη χαμηλότερη ζήτηση συντελεί στη διατήρηση του πληθωρισμού σε χαμηλό επίπεδο για τους υπόλοιπους μήνες του έτους.

Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις

Με την σταδιακή εξάλειψη της τεχνικής επιβράδυνσης των τιμών των καυσίμων (χαμηλά φέτος / υψηλά πέρυσι), καθώς και την επιβολή του ειδικού φόρου κατανάλωσης, ο πληθωρισμός κινείται πλέον ανοδικά. Με βάση την εξέλιξη αυτή ο πληθωρισμός σε ετήσια βάση αναμένεται να κινηθεί στην περιοχή του 1,2%, ίσως και χαμηλότερα, δεδομένου ότι η τιμή του πετρελαίου στις διεθνείς αγορές θα κινηθεί στα επίπεδα των 70 περίπου δολαρίων το βαρέλι.

Όσον αφορά στο δομικό πληθωρισμό, αναμένεται να διαμορφωθεί περίπου στο 2,5% για το 2009, αφού και στις υπηρεσίες η επίδραση από την επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας, αν και μικρότερη, επηρεάζει τη διαμόρφωση των τιμών. Έτσι, θα εξακολουθήσει να κινείται σε σημαντικά ανώτερο επίπεδο από τον ΓΔΤΚ, εξαιτίας κυρίως του ελλειπούς ανταγωνισμού που ορισμένες αγορές εμφανίζουν και ο οποίος αποτρέπει την προσαρμογή του επιπέδου των τιμών με βάση τις πραγματικές συνθήκες της αγοράς.

Τέλος, το βασικό επιτόκιο της ΕΚΤ συνεχίζει αμετάβλητο στο ιστορικά χαμηλό επίπεδο του 1%, χωρίς να υπάρχουν ενδείξεις ουσιαστικής μεταβολής για το υπόλοιπο

του έτους. Το γεγονός αυτό υποδεικνύει της εκτιμήσεις ότι η ανάκαμψη θα συντελεστεί με αργούς ρυθμούς, ενώ και ο πληθωρισμός θα διατηρηθεί σε χαμηλά επίπεδα.

Σημαντική πληροφόρηση για την εξέλιξη των τιμών στο επόμενο διάστημα παρέχουν και τα αποτελέσματα των μηνιαίων ερευνών οικονομικής συγκυρίας του IOBE, που συνιστούν πρόδρομες ενδείξεις για την εξέλιξή τους από την πλευρά της προσφοράς. Οι προβλέψεις υποχώρησης στο επίπεδο των τιμών κατά τους πρώτους μήνες του έτους, έχουν αρχίσει από το προηγούμενο τρίμηνο να μετριάζονται, τάση η οποία συνεχίζεται και κατά το γ' τρίμηνο, αν και οι προβλέψεις για περαιτέρω υποχώρηση εξακολουθούν να υπερτερούν των προσδοκιών ανόδου των τιμών, στο σύνολο σχεδόν των κλάδων κάθε τομέα. Αναλυτικότερα:

- Στη **Βιομηχανία**, συνεχίζονται οι ηπιότερες προβλέψεις αποκλιμάκωσης των τιμών και κατά το τρίτο τρίμηνο του έτους. Συγκεκριμένα, το σχετικό ισοζύγιο των επιχειρήσεων που αναμένουν άνοδο έναντι όσων προβλέπουν μείωση τιμών την επόμενη περίοδο παραμένει αρνητικό, αλλά περιορίζεται στις -5 μονάδες (από -10 το β' τρίμηνο), όταν για το ίδιο διάστημα πέρυσι το αντίστοιχο ισοζύγιο ήταν έντονα θετικό, στις +21 μονάδες. Η συντριπτική πλειονότητα πάντως των επιχειρήσεων (79%) αναμένει σταθερότητα στο επόμενο τρίμηνο παραμένει συντριπτικό. Είναι πάντως χαρακτηριστικό του τρόπου λειτουργίας της αγοράς ότι ο περιορισμός των αποπληθωριστικών προσδοκιών συ-

νοδεύει τις ευνοϊκότερες προβλέψεις για την εξέλιξη της ζήτησης το τελευταίο διάστημα.

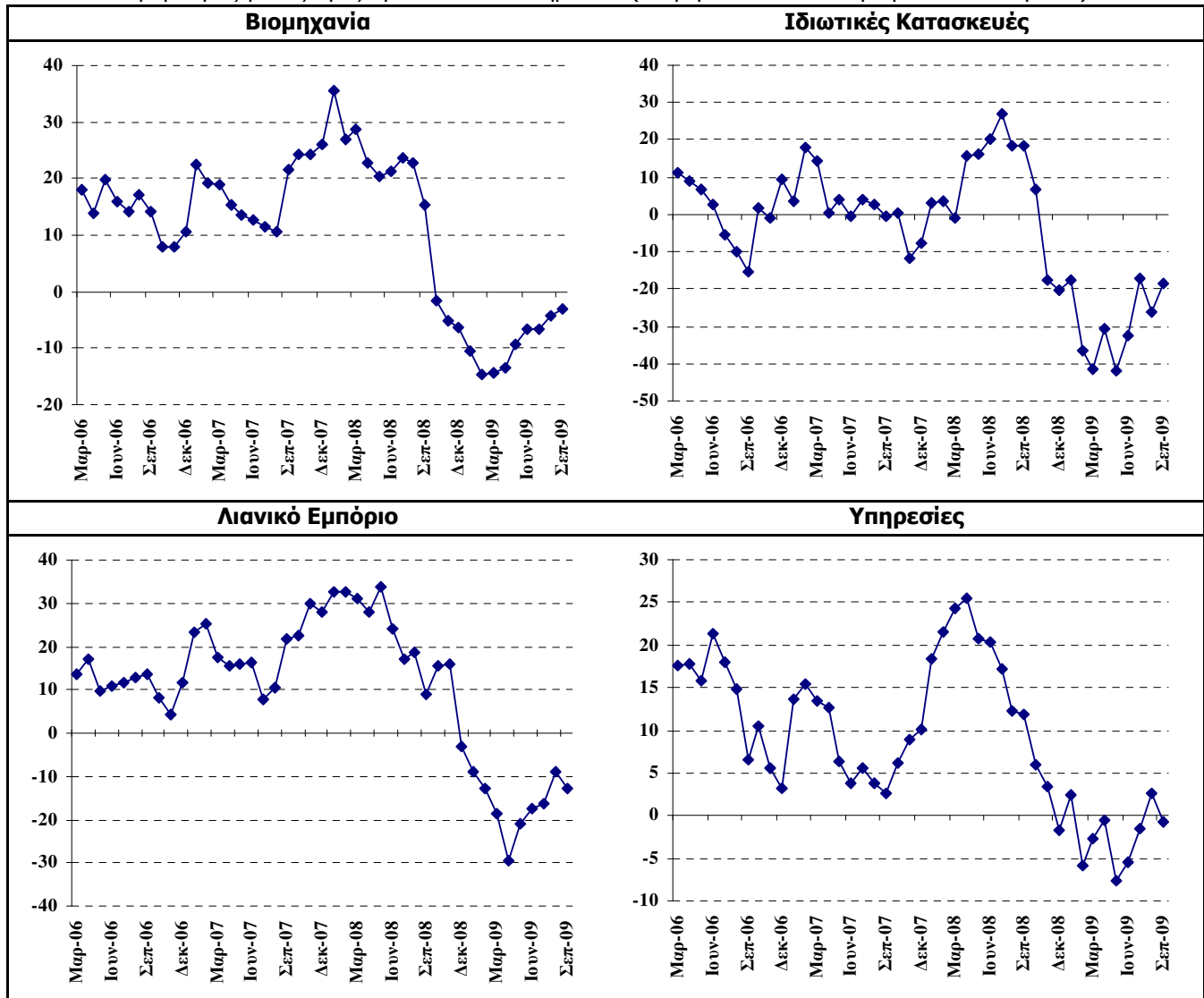
- Η έντονη και για πολλούς μήνες πτωτική τάση στην πορεία των τιμών στο **Λιανικό Εμπόριο** δεν ανατρέπεται το τρίμηνο Ιουλίου- Σεπτεμβρίου, όμως δίνει τη θέση της σε ελαφρά κάμψη των αποπληθωριστικών προσδοκιών. Έτσι, το σχετικό αρνητικό ισοζύγιο για την περίοδο αυτή περιορίζεται αρκετά, φθάνοντας τις -13 μονάδες από τις -23 μονάδες το β' τρίμηνο, όταν όμως το αντίστοιχο διάστημα πέρυσι ο σχετικός δείκτης βρισκόταν στις +15 μονάδες. Το 64% πάντως των επιχειρήσεων προβλέπει ότι οι τιμές θα κινηθούν στα ίδια επίπεδα το επόμενο διάστημα (από 58% το β' τρίμηνο).
- Στον τομέα των **Υπηρεσιών**, η τάση υποχώρησης του επιπέδου των τιμών εξομαλύνεται περαιτέρω το τρίμηνο Ιουλίου- Σεπτεμβρίου, με το σχετικό ισοζύγιο να ισοσκελίζεται πλήρως (από τις -5 μονάδες την περίοδο Απριλίου-Ιουνίου), όταν για την ίδια περίοδο πέρυσι κατέγραφε θετική τιμή, στις +14 μονάδες. Η συντριπτική πλειονότητα των επιχειρήσεων (83% το γ' τρίμηνο από 77% το β' τρίμηνο)

και σε αυτόν τον τομέα προβλέπει σταθερές τιμές το επόμενο διάστημα. Πάντως, σε σχέση με τους υπόλοιπους τομείς, οι προβλέψεις για τις τιμές στις Υπηρεσίες δεν ακολούθησαν την πτωτική πορεία που παρατηρήθηκε στους υπόλοιπους τομείς και κινήθηκαν περισσότερο προς τη συγκρατημένη αύξηση .

- Τέλος, στις **Ιδιωτικές Κατασκευές** αποκλιμακώνονται, αλλά όχι σε μεγάλο βαθμό, οι προβλέψεις υποχώρησης των τιμών το επόμενο διάστημα, αφού σχεδόν τρεις στις 10 επιχειρήσεις αναμένουν πτώση (από τέσσερις στις 10 το β' τρίμηνο). Έτσι, το τρίμηνο Ιουλίου- Σεπτεμβρίου, ο σχετικός δείκτης των προβλέψεων για το επίπεδο των τιμών διαμορφώνεται στις -21 μονάδες, έχοντας μειωθεί κατά 14 μονάδες σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και κατά 42 μονάδες σε σύγκριση με την αντίστοιχη περυσινή περίοδο. Εξάλλου η κρίση στη ζήτηση του κλάδου, η οποία επιμένει ακόμη, παρά την μικρή ανάκαμψη των προσδοκιών στους περισσότερους τομείς τους τελευταίους μήνες, δεν αφήνει πολλά περιθώρια πληθωριστικών πιέσεων στη συγκεκριμένη αγορά.

Διάγραμμα 3.16

Προβλέψεις για τις τιμές Προϊόντων και Υπηρεσιών (διαφορά % θετικών αρνητικών απαντήσεων)

Πηγή:ΙΟΒΕ

3.6 Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών

Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, τον Ιούλιο το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών μειώθηκε κατά 22,3%, σε σύγκριση με τον αντίστοιχο μήνα του 2008, με συνέπεια να συρρικνωθεί περαιτέρω το έλλειμμα στο πρώτο επτάμηνο του έτους (Ιανουάριος-Ιούλιος)

κατά 22,9% (-4,9 δισεκ. ευρώ)²⁴. Η μείωση αυτή προήλθε κατά κύριο λόγο από τη μεγάλη πτώση του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου, που υπεραντιστάθμισε τον περιορισμό των πλεονασμάτων των

²⁴ Υπενθυμίζεται ότι οι διαφορές μεταξύ των στοιχείων της Τράπεζας της Ελλάδος και εκείνων της ΕΣΥΕ, όσον αφορά τις εμπορευματικές συναλλαγές, οφείλονται σε σημαντικό βαθμό στο γεγονός ότι τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, αφορούν εισπράξεις και πληρωμές, κυρίως μέσω του εγχώριου τραπεζικού συστήματος, ενώ της ΕΣΥΕ βασίζονται αφενός σε τελωνειακά στοιχεία για συναλλαγές με χώρες εκτός της ΕΕ και αφετέρου σε φορολογικά στοιχεία (INTRASTAT) για συναλλαγές εντός της ΕΕ.

ισοζυγίων των υπηρεσιών και των τρεχουσών μεταβιβάσεων. Μικρή μείωση καταγράφηκε και στο έλλειμμα του ισοζυγίου εισοδημάτων, το οποίο παρουσίαζε ελαφριά αύξηση το πρώτο πεντάμηνο του 2009 σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2008.

Η μεγάλη συρρίκνωση του ελλείμματος του **εμπορικού ισοζυγίου** κατά 31,8% (-8,5 δισεκ. ευρώ) στο πρώτο επτάμηνο του έτους, οφείλεται κυρίως στη μείωση του εμπορικού ελλείμματος των αγαθών εκτός καυσίμων και πλοίων κατά 29,6% (-4,9 δισεκ. ευρώ), των καθαρών πληρωμών για εισαγωγές καυσίμων κατά 40% (-2,9 δισεκ. ευρώ) και σε μικρότερο βαθμό, στη μείωση των καθαρών πληρωμών για αγорές πλοίων (-732 δισεκ. ευρώ). Αιτία όλων των παραπάνω υπήρξε η μεγαλύτερη μείωση των εισαγωγών κατά 29,2% (11,2 δισεκ. ευρώ), συγκριτικά με τη μείωση των εξαγωγών (23,0% ή 2,6 δισεκ. ευρώ).

Μεγάλη υποχώρηση παρατηρήθηκε στο πλεόνασμα του **ισοζυγίου υπηρεσιών** τον Ιούλιο κατά 31,1%, με αντίστοιχη μείωση 32,0% την περίοδο Ιανουαρίου-Ιουλίου (3 δισεκ. ευρώ). Η μείωση των καθαρών εισπράξεων από υπηρεσίες μεταφορών και ταξιδιωτικές υπηρεσίες ήταν η βασική αιτία του περιορισμού του πλεονάσματος για το πρώτο επτάμηνο. Συγκεκριμένα, οι εισπράξεις υποχώρησαν περίπου κατά 4,5 δισεκ. ευρώ, με οδηγό τη μεγάλη μείωση στις μεταφορές, ενώ οι πληρωμές σημείωσαν πτώση 15,4% (1,5 δισεκ. ευρώ).

Επιπρόσθετα, το έλλειμμα του **ισοζυγίου των εισοδημάτων** περιορίστηκε κατά 278 εκατ. ευρώ σε σχέση με το πρώτο επτάμηνο του 2008 (μεταβολή 4,3%). Αυτό

συνέβη διότι, κατά κύριο λόγο, οι καθαρές πληρωμές για τόκους, μερίσματα και κέρδη σημείωσαν πτώση, ως αποτέλεσμα των δυσμενών εξελίξεων στις διεθνείς χρηματαγορές.

Αναφορικά με το **ισοζύγιο των τρεχουσών μεταβιβάσεων** σημειώνεται μείωση του πλεονάσματος κατά 886 εκ. ευρώ στο πρώτο επτάμηνο του 2009, απόρροια της μείωσης των μεταβιβάσεων της ΕΕ προς τη Γενική κυβέρνηση, και, σε μικρότερο βαθμό, λόγω της αύξησης των πληρωμών προς την ΕΕ.

Ισοζύγιο Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων

Το επτάμηνο Ιανουαρίου-Ιουλίου 2009 το **ισοζύγιο κεφαλαιακών μεταβιβάσεων** παρουσίασε πλεόνασμα μόλις 1,3 δισεκ. ευρώ, εμφανίζοντας πτώση κατά 51,4% σε σχέση με πέρυσι. Αντίστοιχα, τον Ιούλιο του 2009 διαμορφώθηκε στα 355 εκατ. ευρώ, έναντι 402 εκ. ευρώ τον Ιούλιο του 2008. Η μείωση αυτή οφείλεται στον περιορισμό των κεφαλαιακών μεταβιβάσεων από την ΕΕ προς τη Γενική Κυβέρνηση. Το **συνολικό ισοζύγιο μεταβιβάσεων** (δηλαδή τρεχουσών και κεφαλαιακών) παρουσίασε πλεόνασμα το πρώτο επτάμηνο του έτους κατά 2,8 δισεκ. ευρώ, μειωμένο όμως κατά 44% περίπου σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2008. Τέλος, το έλλειμμα του **Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών και Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων**, (οι δανειακές ανάγκες της οικονομίας από το εξωτερικό) διαμορφώνεται σε 15,4 δισεκ. ευρώ, καταγράφοντας μείωση κατά 19,1% το πρώτο επτάμηνο του 2009 σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2008.

Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών

Το πλεόνασμα του **ισοζυγίου χρηματοοικονομικών συναλλαγών** μειώθηκε στο πρώτο επτάμηνο του 2009 κατά 14,7% σε σχέση με πέρυσι και αντιστοιχεί σε 2,8 δισεκ. ευρώ.

Στους επιμέρους λογαριασμούς, οι **άμεσες επενδύσεις** παρουσίασαν καθαρή εισροή ύψους 1,8 δισεκ. ευρώ το πρώτο επτάμηνο του 2009, αυξημένη κατά 20% σε σχέση με το αντίστοιχο περσινό διάστημα. Η εκροή άμεσων επενδύσεων μειώθηκε κατά 53,6% (-692 εκ. ευρώ), ενώ η εισροή άμεσων επενδύσεων από μη κατοίκους του εξωτερικού στην Ελλάδα μειώθηκε κατά 13,9%, σχεδόν κατά 390 εκατ. ευρώ.

Στην κατηγορία των **επενδύσεων χαρτοφυλακίου** η καθαρή εισροή ανήλθε σε 23,7 δισεκ. ευρώ τους πρώτους επτά μήνες του 2009. Ειδικότερα, η εισροή κεφαλαίων για αγορές ομολόγων και εντόκων του Ελληνικού Δημοσίου από μη κατοίκους της χώρας ανήλθε στα 26,3 δισεκ. ευρώ, ενώ η εισροή κεφαλαίων από την πώληση μετοχών εξωτερικού από κατοίκους της Ελλάδας σημείωσε μικρή αύξηση κατά 0,7 δισεκ. ευρώ. Στην κατηγορία των **"λοιπών" επενδύσεων** η καθαρή εκροή ύψους 9,4 δισεκ. ευρώ το πρώτο επτάμηνο του 2009 οφείλεται στην αύξηση των επενδύσεων στο εξωτερικό από εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα, η οποία αντισταθμίστηκε εν μέρει από την αύξηση των αντίστοιχων τοποθετήσεων στην Ελλάδα από πιστωτικά ιδρύματα του εξωτερικού. Τέλος, τα **συναλλαγματικά διαθέσιμα** της χώρας διαμορφώθηκαν στα τέλη Ιουλίου στα 2,7 δισεκ. ευρώ.

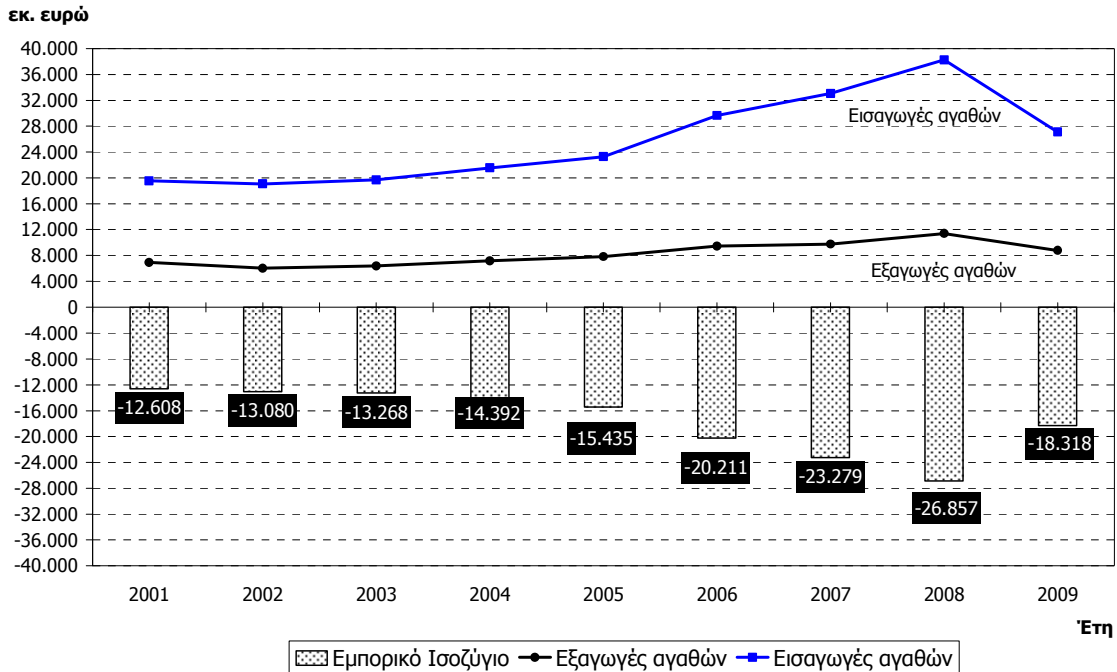
Παρόλο που η επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας και η ανάσχεση της ζήτησης δείχνει να ωφελεί το ισοζύγιο συναλλαγών της ελληνικής οικονομίας, η βελτίωση που σημειώνεται στον εξωτερικό τομέα της οικονομίας, είναι συγκυριακή και δεν αναιρεί τα χρόνια, διαρθρωτικά προβλήματα και την έλλειψη εξωστρέφειας της ελληνικής οικονομίας. Όπως έχει επισημανθεί σε μελέτες του IOBE και έχει αναφερθεί πολλές φορές στις τριμηνιαίες του εκθέσεις, το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, σε συνδυασμό με τη χαμηλή ανταγωνιστικότητα των εγχώριων προϊόντων δεν αποτελούν κάποια συγκυριακή δυσμενή εξέλιξη, αλλά αποτελούν πάγια διαρθρωτικό προβλήματα της ελληνικής οικονομίας.

Καθώς οι ελληνικές εξαγωγές φαίνεται ότι δεν μπορούν προσαρμοστούν στο συνεχώς μεταβαλλόμενο διεθνές περιβάλλον τα τελευταία χρόνια, η εγχώρια προσφορά δεν είναι σε θέση να ανταποκριθεί στα νέα χαρακτηριστικά της ζήτησης. Πλέον η ζήτηση για αγαθά που παράγει η Ελλάδα έχει μετατοπιστεί σε χώρες χαμηλότερου κόστους, ενώ παράλληλα η Ελλάδα φαίνεται να μην μπορεί να ανταγωνιστεί χώρες που παράγουν αγαθά υψηλής τεχνολογίας. Ο συνδυασμός των δύο αυτών στοιχείων οδηγεί σε χαμηλά επίπεδα εξαγωγών, ενώ ταυτόχρονα το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών επιδεινώνεται λόγω του ελλείμματος στο Ισοζύγιο Εισοδημάτων εξαιτίας της αύξησης του μεριδίου του Δημοσίου χρέους που διακρατείται από ξένους επενδυτές και της διεύρυνσης των πληρωμών τόκων προς το εξωτερικό. Από την άλλη, με δεδομένο ότι η χώρα εμφανίζει τη μεγαλύτερη ενεργειακή εξάρτηση από το πετρέλαιο μεταξύ των χωρών-μελών της ευ-

ρωζώνης, η μείωση των πληρωμών για εισαγωγές καυσίμων συνιστά αρκετά ευνοϊκή εξέλιξη. Συνολικά και βάσει και των πιο πρόσφατων στοιχείων, το έλλειμμα του

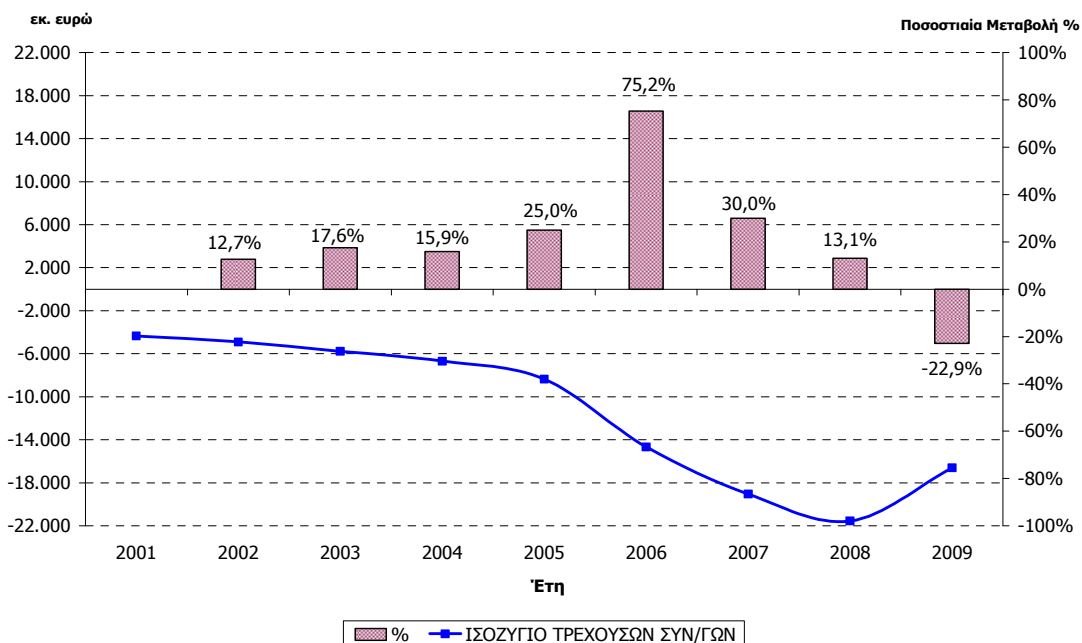
ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών αναμένεται να σημειώσει σημαντική κάμψη το 2009 και να διαμορφωθεί στην περιοχή του 20%.

Διάγραμμα 3.17
Εισαγωγές-Εξαγωγές 2001-2009 (Ιανουάριος-Μάιος)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από Τράπεζα της Ελλάδος

Διάγραμμα 3.18
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών 2001-2009 (Ιανουάριος-Μάιος)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από Τράπεζα της Ελλάδος

Πίνακας 3.11

ΠΡΟΣΩΡΙΝΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ (εκατ. ευρώ)

ΠΡΟΣΩΡΙΝΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ (εκατ. ευρώ)							
		Ιανουάριος - Ιούλιος			Ιούλιος		
		2007	2008	2009	2007	2008	2009
I	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ (I.A + I.B + I.Γ + I.Δ)	-19.063,2	-21.558,7	-16.614,4	-2.305,4	-2.412,1	-1.874,6
I.A	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ (I.A.1 - I.A.2)	-23.279,3	-26.857,4	-18.318,2	-4.247,9	-4.080,0	-2.955,2
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ καυσίμων	-4.971,2	-7.180,2	-4.311,0	-959,2	-1.223,1	-709,5
	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ χωρίς καύσιμα	-18.308,1	-19.677,2	-14.007,2	-3.288,7	-2.856,9	-2.245,7
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ πλοίων	-2.900,3	-2.973,9	-2.241,8	-636,5	-426,5	-403,7
	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ χωρίς καύσιμα και πλοία	-15.407,8	-16.703,3	-11.765,4	-2.652,2	-2.430,4	-1.842,0
I.A.1	Εξαγωγές αγαθών	9.766,9	11.394,6	8.777,4	1.527,2	1.876,9	1.337,0
	Καύσιμα	1.604,9	2.370,5	1.674,2	282,9	312,0	304,4
	Πλοία (εισπράξεις)	1.206,4	1.099,5	524,5	225,8	167,8	51,4
	Λοιπά αγαθά	6.955,6	7.924,6	6.578,7	1.018,5	1.397,1	981,2
I.A.2	Εισαγωγές αγαθών	33.046,2	38.251,9	27.095,6	5.775,2	5.956,9	4.292,2
	Καύσιμα	6.576,1	9.550,7	5.985,3	1.242,1	1.535,1	1.013,9
	Πλοία (πληρωμές)	4.106,7	4.073,4	2.766,3	862,3	594,3	455,1
	Λοιπά αγαθά	22.363,4	24.627,8	18.344,1	3.670,8	3.827,5	2.823,2
I.B	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ (I.B.1 - I.B.2)	8.450,8	9.341,7	6.354,8	2.692,5	3.066,3	2.113,3
I.B.1	Εισπράξεις	16.554,6	19.181,3	14.680,7	4.088,6	4.630,3	3.453,0
	Ταξιδιωτικό	5.645,6	5.931,4	5.014,4	2.296,0	2.302,4	1.917,8
	Μεταφορές	9.199,8	11.431,3	7.986,0	1.508,8	2.025,1	1.254,2
	Λοιπές υπηρεσίες	1.709,2	1.818,6	1.680,3	283,7	302,8	281,0
I.B.2	Πληρωμές	8.103,8	9.839,6	8.325,9	1.396,1	1.564,0	1.339,7
	Ταξιδιωτικό	1.333,1	1.495,7	1.445,7	199,1	205,9	225,1
	Μεταφορές	4.303,7	5.522,5	4.059,8	727,9	905,8	637,5
	Λοιπές υπηρεσίες	2.467,0	2.821,4	2.820,4	469,2	452,3	477,1
I.Γ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ (I.Γ.1 - I.Γ.2)	-5.584,2	-6.477,5	-6.199,7	-1.140,5	-1.449,4	-1.128,3
I.Γ.1	Εισπράξεις	2.663,9	3.296,9	2.711,8	363,8	498,8	362,2
	Αμοιβές,μισθοί	210,5	213,4	182,5	35,9	29,8	46,1
	Τόκοι,μερίσματα,κέρδη	2.453,5	3.083,5	2.529,3	327,9	469,0	316,1
I.Γ.2	Πληρωμές	8.248,1	9.774,4	8.911,5	1.504,4	1.948,2	1.490,5
	Αμοιβές,μισθοί	186,4	200,0	236,9	26,4	34,7	39,2
	Τόκοι,μερίσματα,κέρδη	8.061,7	9.574,4	8.674,6	1.477,9	1.913,5	1.451,2
I.Δ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (I.Δ.1 - I.Δ.2)	1.349,5	2.434,5	1.548,7	390,7	51,1	95,5
I.Δ.1	Εισπράξεις	3.775,8	4.694,3	3.962,1	676,7	325,5	318,1
	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως μεταβιβάσεις από ΕΕ)	2.533,7	3.367,8	2.774,5	490,2	114,1	156,3
	Λοιποί τομείς (μεταναστευτικά εμβάσματα, κλπ)	1.242,1	1.326,5	1.187,6	186,5	211,4	161,8
I.Δ.2	Πληρωμές	2.426,3	2.259,8	2.413,4	286,0	274,4	222,5
	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως πληρωμές προς ΕΕ)	1.792,0	1.495,2	1.624,8	185,1	160,2	104,4
	Λοιποί τομείς	634,3	764,6	788,6	100,9	114,2	118,1
II	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (II.1 - II.2)	2.490,4	2.585,4	1.256,2	153,1	401,5	354,6
II.1	Εισπράξεις	2.679,0	2.959,9	1.436,3	192,6	432,5	385,7
	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως μεταβιβάσεις από ΕΕ)	2.540,3	2.770,5	1.311,2	167,3	418,0	365,5
	Λοιποί τομείς	138,8	189,4	125,1	25,3	14,6	20,2
II.2	Πληρωμές	188,7	374,5	180,1	39,4	31,1	31,1
	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως πληρωμές προς ΕΕ)	16,8	181,1	7,9	2,3	1,6	1,6
	Λοιποί τομείς	171,9	193,3	172,2	37,1	29,5	29,5
III	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (I + II)	-16.572,9	-18.973,3	-15.358,2	-2.152,2	-2.010,6	-1.520,0
IV	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΧΡΗΜ/ΚΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ (IV.A + IV.B + IV.Γ + IV.Δ)	16.453,3	18.815,1	16.046,5	1.842,0	1.764,9	1.723,5
IV.A	ΑΜΕΣΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ*	-2.002,5	1.511,7	1.814,0	189,5	-37,9	614,0
	Κατοίκων στο εξωτερικό	-2.894,9	-1.292,3	-600,3	-155,2	-125,9	-94,7
	Μη κατοίκων στην Ελλάδα	892,4	2.804,1	2.414,3	344,7	88,0	708,6
IV.B	ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΙΟΥ**	15.432,9	8.388,9	23.739,5	2.222,1	8.072,9	4.769,1
	Απαιτήσεις	-9.567,8	-7.716,2	-2.547,1	-1.188,6	386,2	-832,7
	Υποχρεώσεις	25.000,7	16.105,1	26.286,6	3.410,7	7.686,8	5.601,7
IV.Γ	ΛΟΙΠΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ**	3.072,9	8.832,5	-9.356,0	-446,6	-6.253,1	-3.675,5
	Απαιτήσεις	-9.917,9	-15.551,8	-15.744,0	-1.148,2	-6.664,4	-246,2
	Υποχρεώσεις	12.990,8	24.384,3	6.388,0	701,6	411,3	-3.429,3
	(Δάνεια Γενικής Κυβέρνησης)	-1.884,4	-399,3	-1.829,2	-117,1	-59,0	-94,2
IV.Δ	ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ **	-50,0	82,0	-151,0	-123,0	-17,0	16,0
V	ΤΑΚΤΟΠΟΙΗΤΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ (I + II + IV + V = 0)	119,6	158,2	-688,3	310,3	245,7	-203,6
	ΥΦΟΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ (τέλος περιόδου)***				2.219,0	2.410,0	2.672,0

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

* (+) καθαρή εισροή (-) καθαρή εκροή

** (+) μείωση (-) αύξηση

*** Τα συναλλαγματικά διαθέσιμα, σύμφωνα με τον ορισμό της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, περιλαμβάνουν μόνο το νομισματικό χρυσό, τη "συναλλαγματική θέση" στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, τα "ειδικά τραβηκτικά δικαιώματα" και τις απαιτήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος σε ξένο νόμισμα έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ. Αντίθετα, δεν περιλαμβάνουν τις απαιτήσεις σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ, τις απαιτήσεις σε συνάλλαγμα και σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών της ζώνης του ευρώ, και τη συμμετοχή της Τράπεζας της Ελλάδος στο κεφάλαιο και στα συναλλαγματικά διαθέσιμα της ΕΚΤ.

5. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

Το παράρτημα που ακολουθεί, χωρίζεται σε δύο μέρη, έτσι ώστε στην παρούσα έκθεση του ΙΟΒΕ να ενσωματωθεί το μοντέλο που ακολουθείται πλέον στο πλαίσιο παρακολούθησης της στρατηγικής της Λισσαβόνας:

A) Το α' μέρος του παραρτήματος περιλαμβάνει τις επιδόσεις των χωρών – μελών της Ε.Ε. των 25 στους 14 διαρθρωτικούς δείκτες που συνθέτουν τη συνοπτική λίστα (short list) δεικτών που χρησιμοποιούνται πλέον από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, για την παρακολούθηση της υλοποίησης των στόχων της Λισσαβόνας από κάθε χώρα-μέλος και την πορεία των διαρθρωτικών αλλαγών των αντίστοιχων οικονομιών.

B) Το β' μέρος περιλαμβάνει μία επιλογή από τους υπόλοιπους δείκτες που υιοθετήθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2000 σε μια προσπάθεια να τροφοδοτηθούν οι εθνικές κυβερνήσεις με ένα σύνολο από σαφείς διακριτούς και εύκολα μετρήσιμους δείκτες που αποτυπώνουν το βαθμό διαρθρωτικής προσαρμογής κάθε χώρας - μέλους. Οι δείκτες αυτοί αποτελούν έτσι (μαζί προφανώς με τους 14 παραπάνω δείκτες), την ευρεία λίστα (long list) των δεικτών που η Eurostat παρακολουθεί και εναρμονίζει σε συστηματική βάση για την Ε.Ε των 27.

Βασικός στόχος του συνόλου των διαρθρωτικών δεικτών είναι να καταγραφεί η πρόοδος, που έχει σημειωθεί σε πέντε κρίσιμους τομείς πολιτικής, οι οποίοι αφορούν στην **απασχόληση**, στην **καινοτομία και έρευνα**, στις **αλλαγές στη διάρθρωση της οικονομίας**, στην **κοινωνική συνοχή** και στο **περιβάλλον**. Παράλληλα παρακολουθούνται επιπλέον κάποιοι **βασικοί οικονομικοί δείκτες**, που αποδίδουν το ευρύτερο οικονομικό περιβάλλον, εντός του οποίου λαμβάνουν χώρα οι διαρθρωτικές αλλαγές που εφαρμόζονται σε κάθε χώρα - μέλος.

Κάθε ένας από τους δείκτες που παρουσιάζονται στη συνέχεια, αποδίδεται γραφικά για το σύνολο των 27 χωρών (όπου υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία), ενώ σε πινακοποιημένη μορφή δίνεται η επίδοση της Ελλάδας σε σύγκριση με τον μέσο όρο της Ε.Ε. των 27, της Ε.Ε. των 25, της Ε.Ε. των 15 και της Ευρωζώνης (τελευταία αναθεώρηση Eurostat, Αύγουστος 2007).

Ονοματολογία

EU27	Ευρωπαϊκή Ένωση (Τον Ιανουάριο 2007 εντάχθηκαν στη Ευρωπαϊκή Ένωση η Βουλγαρία και η Ρουμανία)
EU25	Ευρωπαϊκή Ένωση
EA13	Ευρωζώνη (Τον Ιανουάριο 2007 εντάχθηκε στη Ευρωζώνη η Σλοβενία)
BE	Βέλγιο
CZ	Τσεχία
DK	Δανία
DE	Γερμανία
EE	Εσθονία
EL	Ελλάδα
ES	Ισπανία
FR	Γαλλία
IE	Ιρλανδία
IT	Ιταλία
CY	Κύπρος
LV	Λετονία
LT	Λιθουανία
LU	Λουξεμβούργο
HU	Ουγγαρία
MT	Μάλτα
NL	Ολλανδία
AT	Αυστρία
PL	Πολωνία
PT	Πορτογαλία
SI	Σλοβενία
SK	Σλοβακία
FI	Φινλανδία
SE	Σουηδία
UK	Μ. Βρετανία

ΜΕΡΟΣ Α

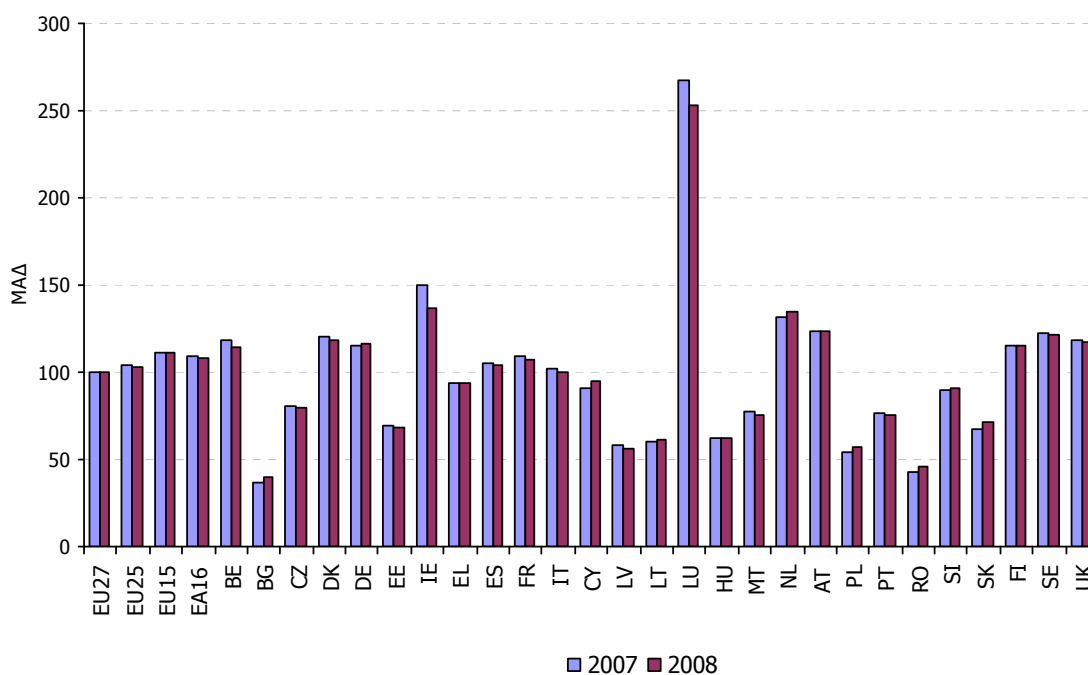
(ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΛΙΣΤΑ ΔΙΑΦΘΩΤΙΚΩΝ ΔΕΙΚΤΩΝ)

Ι-Α. ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

Ι-1α. Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ

(μονάδες αγοραστικής δύναμης, PPS, Ε.Ε-27=100)

Οι μονάδες αγοραστικής δύναμης (Purchasing Power Standards, PPS) είναι δείκτες της μέσης αναλογίας των τιμών μεταξύ διαφορετικών χωρών. Η χρήση τους κάνει εφικτή την σύγκρισή του όγκου του κατά κεφαλήν ΑΕΠ μεταξύ των χωρών.

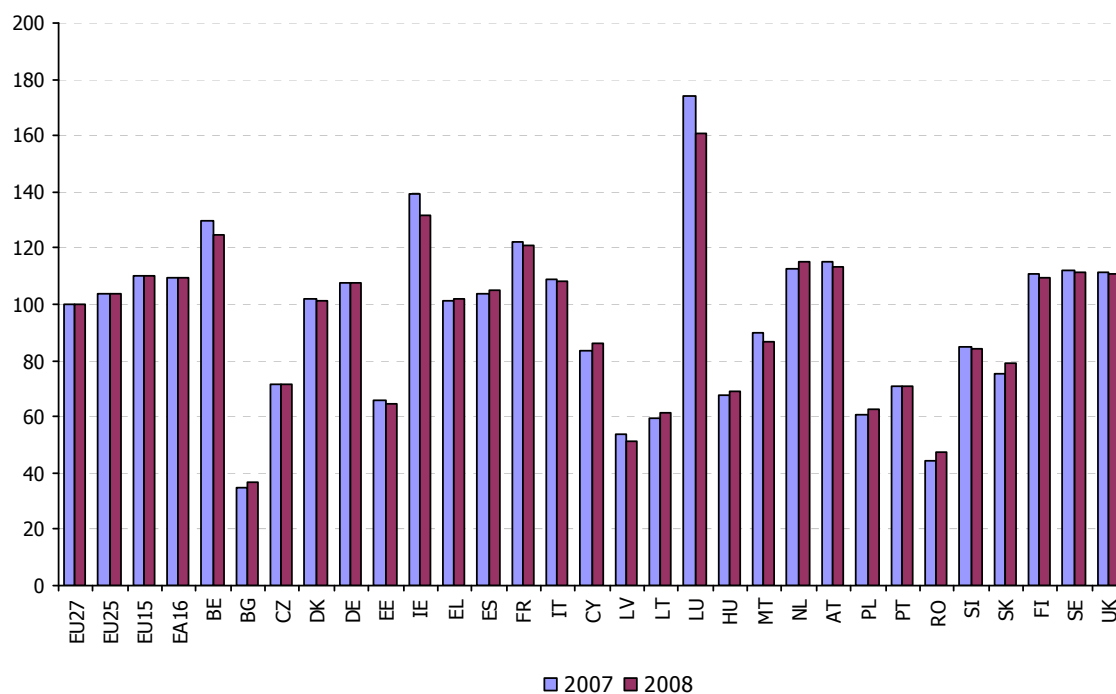
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
EU25	105.0	104.8	104.6	104.4	104.2	104.1	103.9	103.7	103.5
EU15	115.3	114.9	114.3	113.7	113.2	112.8	112.2	111.7	110.8
EA16	112.5	112.1	111.3	110.5	109.4	109.6	109.2	108.9	108.3
EL	84.1	86.5	90.2	92.6	94.0	91.8	92.9	94.1	93.8

Πηγή: Eurostat

Ι-2α. Παραγωγικότητα Εργασίας ανά Απασχολούμενο Άτομο

(ΑΕΠ σε μονάδες αγοραστικής δύναμης,(ΕΕ-27=100) PPS,/ αριθμό εργαζομένων)

Ο αριθμός των εργαζομένων περιλαμβάνει τους απασχολούμενους και τους αυτό-απασχολούμενους. Περιλαμβάνονται οι μισθωτοί, οι δημόσιοι υπάλληλοι, οι στρατιωτικοί και οι ιδιοκτήτες επιχειρήσεων. Οι εποχικά απασχολούμενοι και αυτοί που απουσιάζουν από την εργασία τους λόγω ασθένειας, διακοπών, απεργίας και παρακολούθησης εκπαιδευτικών προγραμμάτων κατά τη διάρκεια της έρευνας περιλαμβάνονται στους απασχολούμενους. Ο καθορισμός αυτός είναι σύμφωνος με το Διεθνή Οργανισμό Εργασίας (International Labor Organization, ILO)

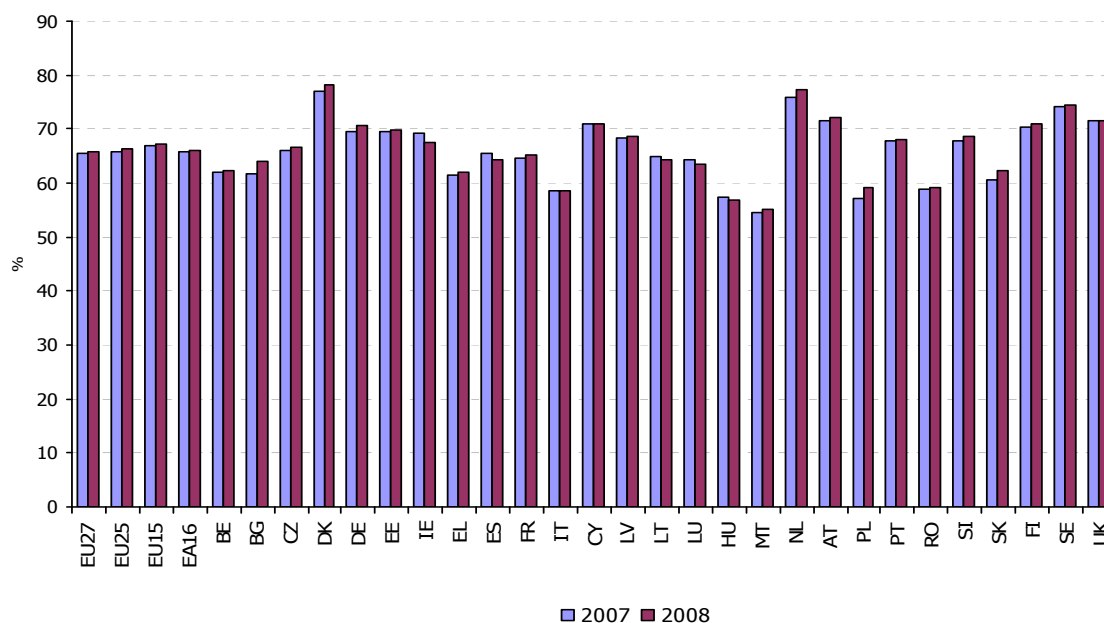
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
EU25	104.8	104.6	104.5	104.4	104.2	104.0	103.9	103.7	103.5
EU15	113.3	112.7	112.0	111.6	111.1	110.9	110.6	110.4	110.0
EA16	112.8	112.0	111.2	110.5	109.5	109.8	109.5	109.4	109.2
EL	93.7	97.3	99.6	101.3	101.2	98.8	99.5	101.3	101.8

Πηγή: Eurostat

II-A. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

II-1α. Ποσοστό Απασχόλησης (% απασχολούμενων ατόμων ηλικίας 15-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού)

Τα εργατικό δυναμικό αποτελείται από άτομα τα οποία κατά την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας εργάζονταν κάνοντας οποιαδήποτε εργασία επί πληρωμή για τουλάχιστον μια ώρα ή έχουν εργασία αλλά απουσίαζαν από αυτή κατά την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας. Η έρευνα αναφέρεται σε άτομα άνω των 15 ετών. Άτομα τα οποία κατοικούν σε συλλογικές κατοικίες (εστίες, θεραπευτήρια, εκκλησιαστικά ιδρύματα, εργατικές εστίες, ξενώνες κ.τ.λ) καθώς και άτομα που εκπληρώνουν υποχρεωτική στρατιωτική θητεία δεν περιλαμβάνονται στην έρευνα.

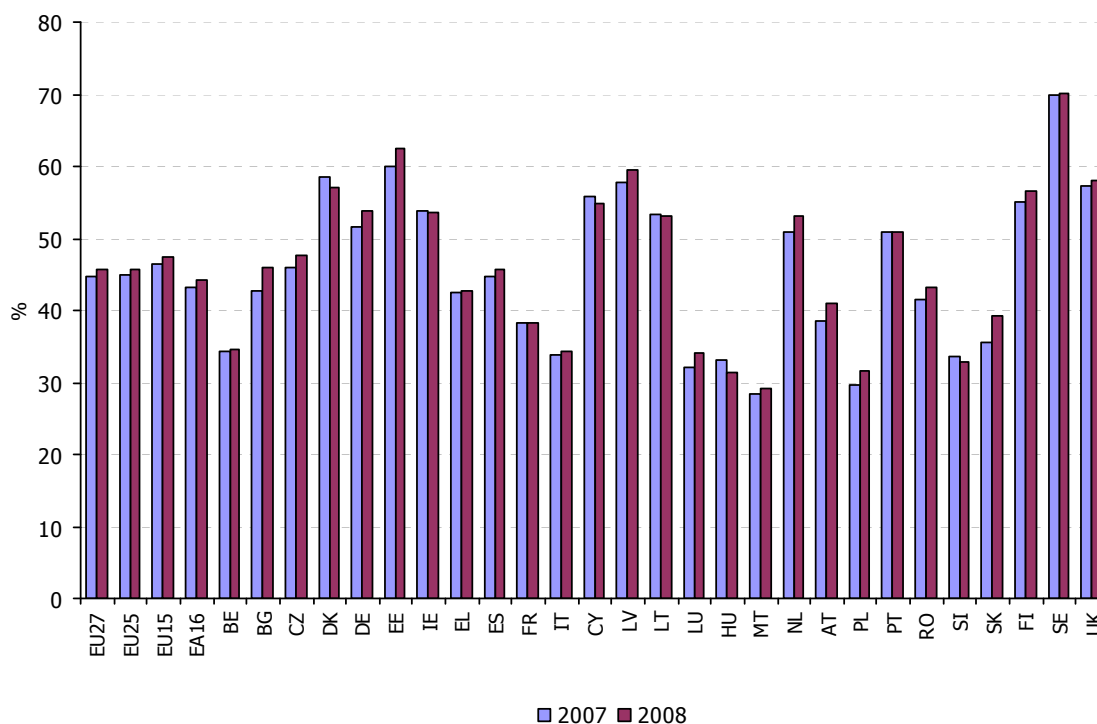

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	62,6	62,4	62,6	63	63,6	64,5	65,4	65,9
EU25	62,8	62,8	63	63,4	64	64,9	65,8	66,3
EU15	64,1	64,2	64,5	64,8	65,4	66,2	67	67,3
EA16	62,2	62,4	62,7	63,2	63,8	64,8	65,7	66,1
EL	56,3	57,5	58,7	59,4	60,1	61	61,4	61,9
Άντρες								
EU27	70,9	70,4	70,3	70,4	70,8	71,7	72,5	72,8
EU25	71,4	71	70,9	71	71,4	72,1	73	73,2
EU15	73,1	72,8	72,7	72,7	73	73,6	74,2	74,2
EA16	71,8	71,6	71,5	71,5	71,8	72,6	73,3	73,3
EL	71,4	72,2	73,4	73,7	74,2	74,6	74,9	75
Γυναίκες								
EU27	54,3	54,4	54,9	55,5	56,3	57,3	58,3	59,1
EU25	54,3	54,7	55,2	55,8	56,6	57,6	58,6	59,4
EU16	55	55,6	56,2	57	57,8	58,8	59,7	60,4
EA13	52,4	53,1	53,8	54,6	55,6	56,7	57,9	58,8
EL	41,5	42,9	44,3	45,2	46,1	47,4	47,9	48,7

Πηγή: Eurostat

II-2α. Ποσοστό Απασχόλησης Ατόμων Ηλικίας 55-64 ετών

(% απασχολούμενων ατόμων ηλικίας 55-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού)

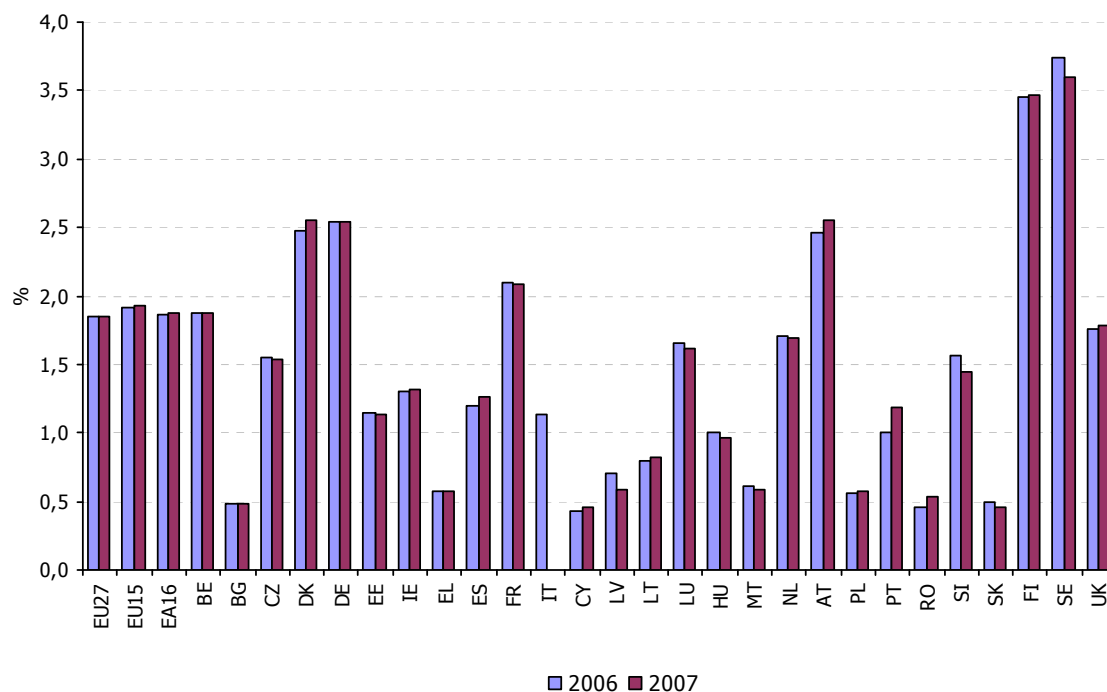

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	36,9	37,7	38,5	40,0	40,7	42,3	43,5	44,7	45,6
EU25	36,6	37,5	38,7	40,3	41,0	42,6	43,7	44,9	45,7
EU15	37,8	38,8	40,2	41,7	42,5	44,2	45,3	46,5	47,4
EA16	34,2	35	36,2	37,7	38,5	40,4	41,7	43,2	44,3
EL	39,0	38,2	39,2	41,3	39,4	41,6	42,3	42,4	42,8
Άντρες									
EU27	47,1	47,7	48,4	49,9	50,3	51,6	52,7	53,9	55,0
EU25	46,9	47,7	48,8	50,3	50,8	51,9	52,8	54,1	55,0
EU15	48,0	48,9	50,1	51,6	52,2	53,3	54,1	55,3	56,2
EA16	44,8	45,5	46,6	48,0	48,6	49,8	50,9	52,4	53,3
EL	55,2	55,3	55,9	58,7	56,4	58,8	59,2	59,1	59,1
Γυναίκες									
EU27	27,4	28,2	29,1	30,7	31,6	33,6	34,9	36,0	36,9
EU25	26,9	27,8	29,2	30,8	31,7	33,8	35,0	36,1	37,0
EU15	28,0	29,1	30,7	32,2	33,2	35,5	36,9	38,1	39,0
EA16	24,1	24,9	26,3	27,7	28,7	31,3	32,8	34,5	35,7
EL	24,3	22,9	24,0	25,5	24,0	25,8	26,6	26,9	27,5

Πηγή: Eurostat

III-A, ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΈΡΕΥΝΑ

III-1α, Ακαθάριστη Εγχώρια Δαπάνη σε Έρευνα και Ανάπτυξη (R&D)
(% του ΑΕΠ)

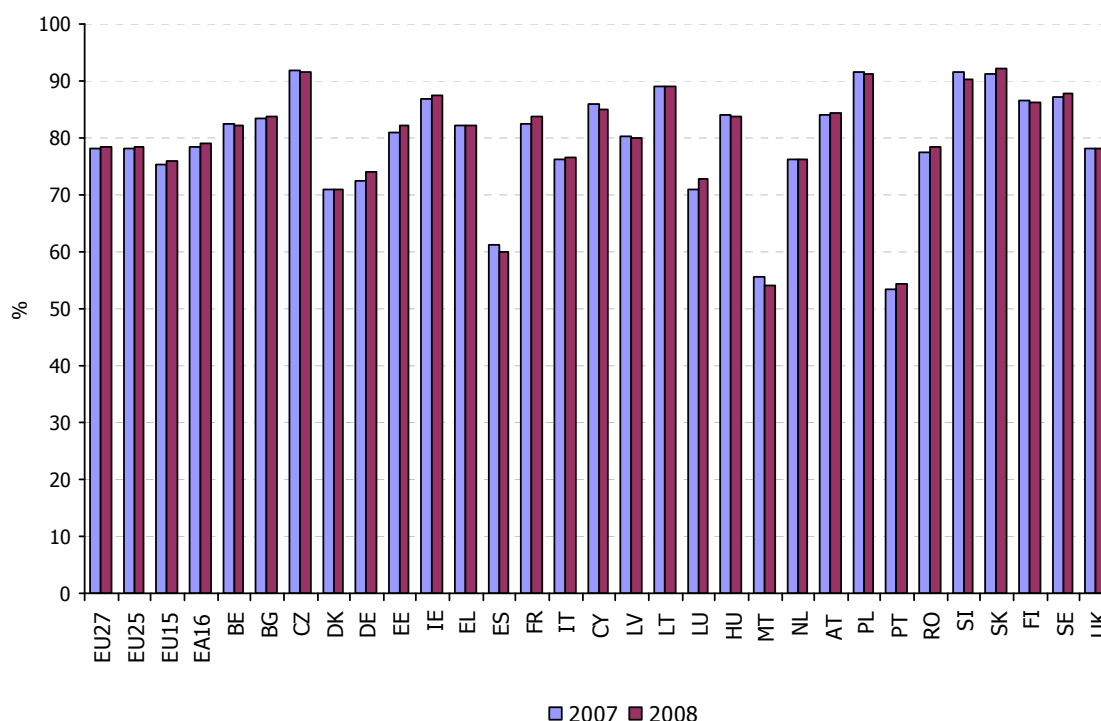
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	1.84(s)	1.85(s)	1.86(s)	1.87(s)	1.86(s)	1.82(s)	1.82(s)	1.85(s)	1.85(s)
EU25	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EU15	1.89(s)	1.91(s)	1.92(s)	1.93(s)	1.92(s)	1.89(s)	1.88(s)	1.92(s)	1.93(s)
EA16	:	1.84(s)	1.85(s)	1.87(s)	1.86(s)	1.84(s)	1.83(s)	1.86(s)	1.87(s)
EL	0.6	:	0.58	:	0.57	0.55(e)	0.58	0.57(e)	0.57(e)

(s): εκτίμηση Eurostat, (e): εκτίμηση

Πηγή: Eurostat

III-2α, Επίπεδο Μόρφωσης Ατόμων Ηλικίας 20-24 ετών

(% πληθυσμού 20-24 ετών που έχει ολοκληρώσει τουλάχιστον την δευτεροβάθμια εκπαίδευση)

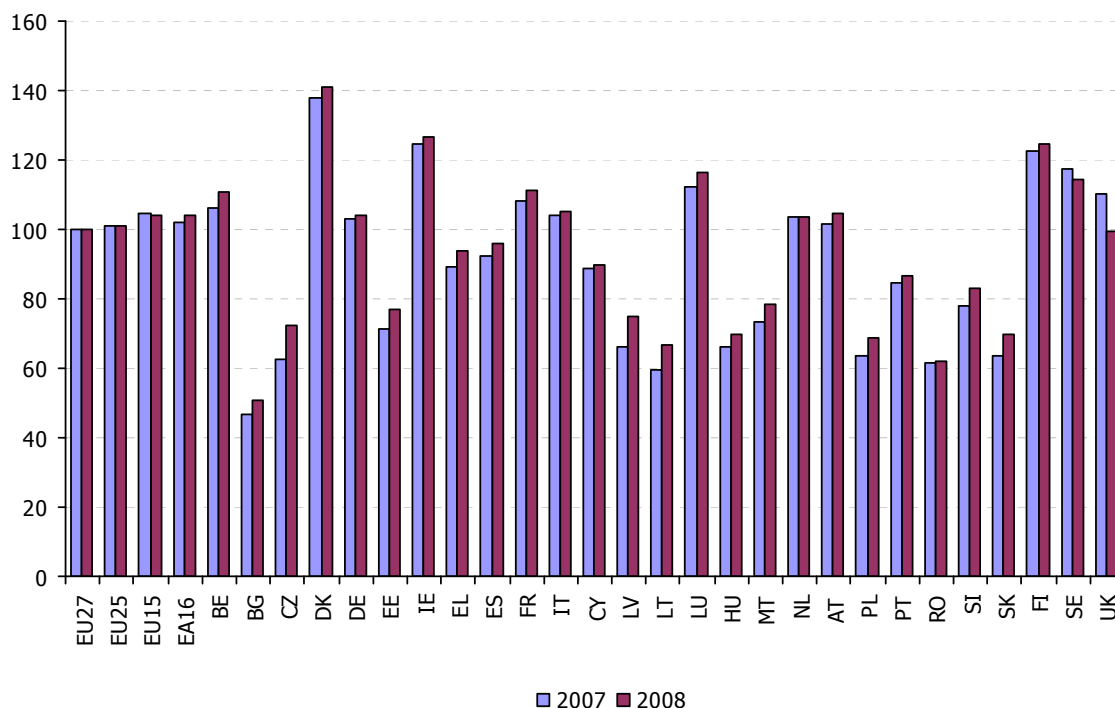
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	76,6	76,6	76,7	76,9	77,1	77,5	77,9	78,1	78,5
EU25	76,6	76,5	76,7	77	77,3	77,6	77,9	78	78,4
EU15	73,7	73,6	73,7	74	74,4	74,7	75	75,2	75,8
EA16	73,6	73,2	73,4	73,4	74,0	74,2	74,4	74,9	75,5
EL	79,2	80,2	81,1	81,7	83	84,1	81	82,1	82,1
Άντρες									
EU27	73,8	74	74	74,4	74,4	74,9	75	75,5	75,7
EU25	73,7	73,7	74	74,4	74,4	74,8	74,9	75,2	75,4
EU15	70,7	70,5	70,9	71,3	71,2	71,8	71,8	72,2	72,6
EA16	70,2	69,9	70,1	70,2	70,5	70,9	70,9	71,5	72,1
EL	73,6	75,3	76,1	76,6	79,2	79,7	75,5	77,5	78
Γυναίκες									
EU27	79,3	79,2	79,3	79,4	79,9	80,2	80,8	80,8	81,4
EU25	79,5	79,3	79,4	79,6	80,2	80,4	81	80,9	81,5
EU15	76,8	76,6	76,6	76,8	77,5	77,7	78,4	78,3	79,1
EA16	76,9	76,4	76,6	76,7	77,6	77,7	78,1	78,3	79,1
EL	84,6	84,8	86	86,8	86,8	88,5	86,6	87	86,6

Πηγή: Eurostat

IV-A, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ

IV-1α, Συγκριτικά Επίπεδα Τιμών

(ιδιωτική τελική κατανάλωση, συμπεριλαμβάνονται οι έμμεσοι φόροι ΕΕ-25=100)

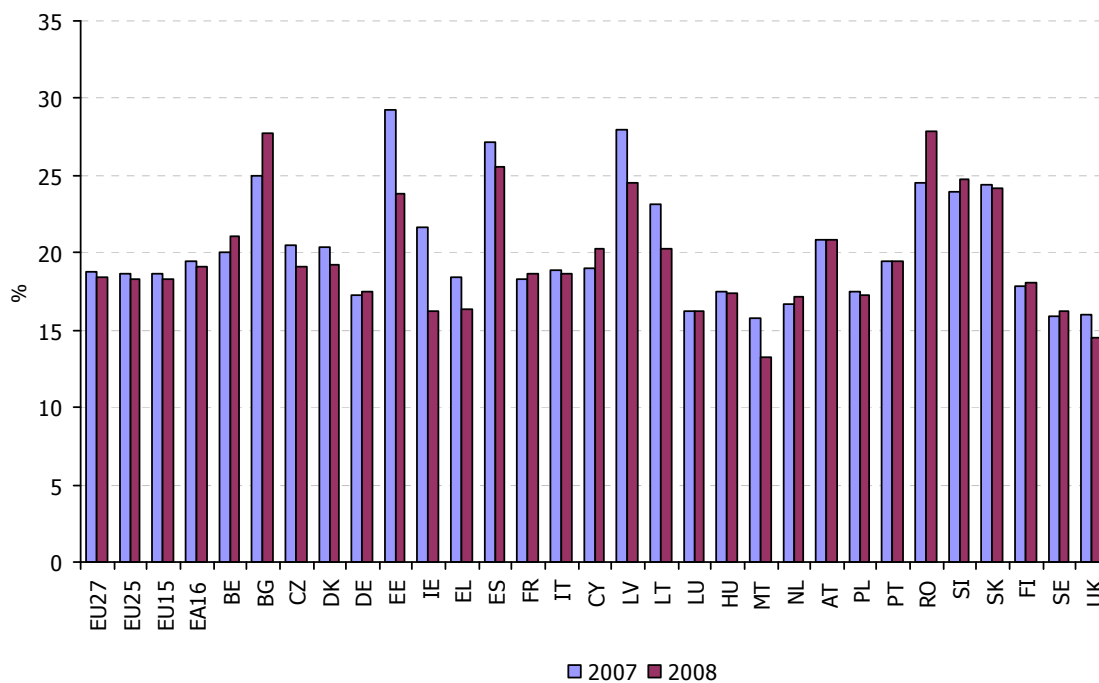

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
EU25	101	101,1	101,1	101,1	101,2	101,1	101,1	101,1	101,1
EU15	104,9	104,7	104,8	105,2	105,4	104,8	104,9	104,7	104,3
EA16	100,2	100,5	100,5	103,0	103,1	102,1	102,1	102,0	104,1
EL	84,8	82,3	80,2	85,9	87,6	88,2	88,8	89,4	94,1

Πηγή: Eurostat

IV-2α, Επιχειρηματικές Επενδύσεις

(ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου ιδιωτικών επιχειρήσεων ως % του ΑΕΠ)

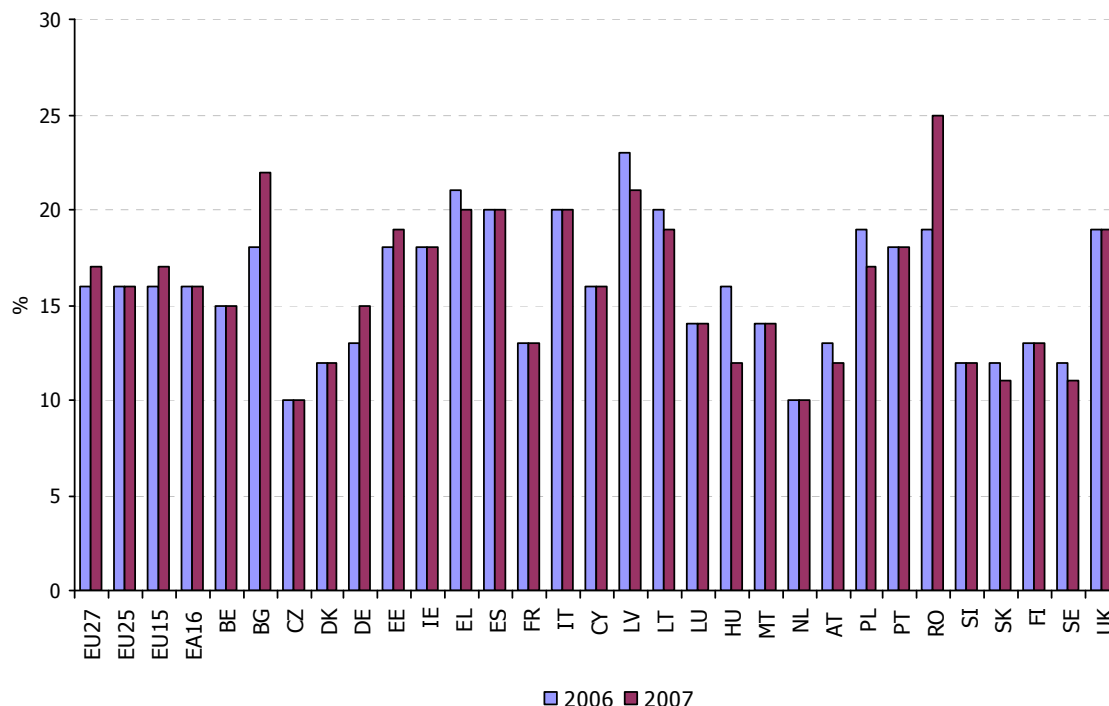
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	18,4	17,8	17,3	17	17,2	17,7	18,2	18,8	18,4
EU25	18,4	17,8	17,3	17	17,2	17,7	18,2	18,7	18,3
EU15	18,2	17,7	17,2	17	17,2	17,7	18,2	18,6	18,3
EA16	18,9	18,4	17,8	17,6	17,8	18,2	18,9	19,4	19,1
EL	17,9	18,1	19,1	19,7	18,5	17,6	18,4	18,4	16,4

Πηγή: Eurostat

V-A, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ

V-1α, Ποσοστό Πληθυσμού στο Όριο της Φτώχειας

(% ατόμων με διαθέσιμο εισόδημα κάτω του 60% του εθνικού διάμεσου διαθέσιμου εισοδήματος)

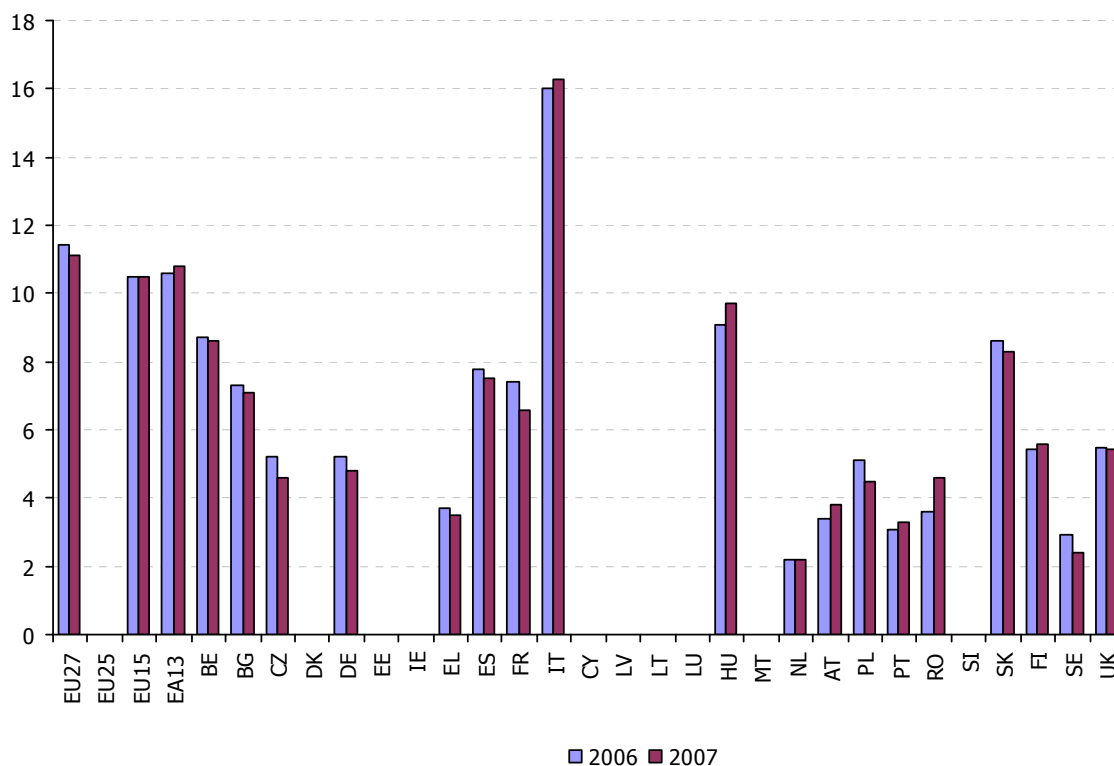

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	:	:	:	:	:	:	16 (s)	16 (s)	17
EU25	17(s)	16 (s)	16 (s)	:	15 (s)	16 (s)	16	16	16
EU15	17(s)	15 (s)	15 (s)	:	15 (s)	17 (s)	16	16	17
EA16	;	:	:	:	:	:	15	16	16
EL	21	20	20	:	21 (b)	20	20	21	20
Άντρες									
EU27	:	:	:	:	:	:	15(s)	15(s)	16
EU25	15(s)	15(s)	15(s)	:	14(s)	15(s)	15(b)	15	15
EU15	15(s)	15(s)	:	:	14(s)	15(s)	15(b)	15	15
EA16	:	:	:	:	:	:	14	15	15
EL	20	19	19	:	20(b)	19	18	20	20
Γυναίκες									
EU27	:	:	:	:	:	:	17(s)	17(s)	18
EU25	17(s)	17(s)	17(s)	:	16(s)	17(s)	17(b)	17	17
EU15	17(s)	16(s)	:	:	17(s)	18(s)	17(b)	17	17
EA16	:	:	:	:	:	:	16	16	17
EL	21	20	22	:	21b	21	21	21	21

(s): εκτίμηση Eurostat

Πηγή: Eurostat

V-2α Διασπορά Ποσοτών Συνολικής Απασχόλησης ανά Περιφέρεια
(Συντελεστής διασποράς ποσοτών απασχόλησης μεταξύ περιφερειών της κάθε χώρας, NUTS 2)

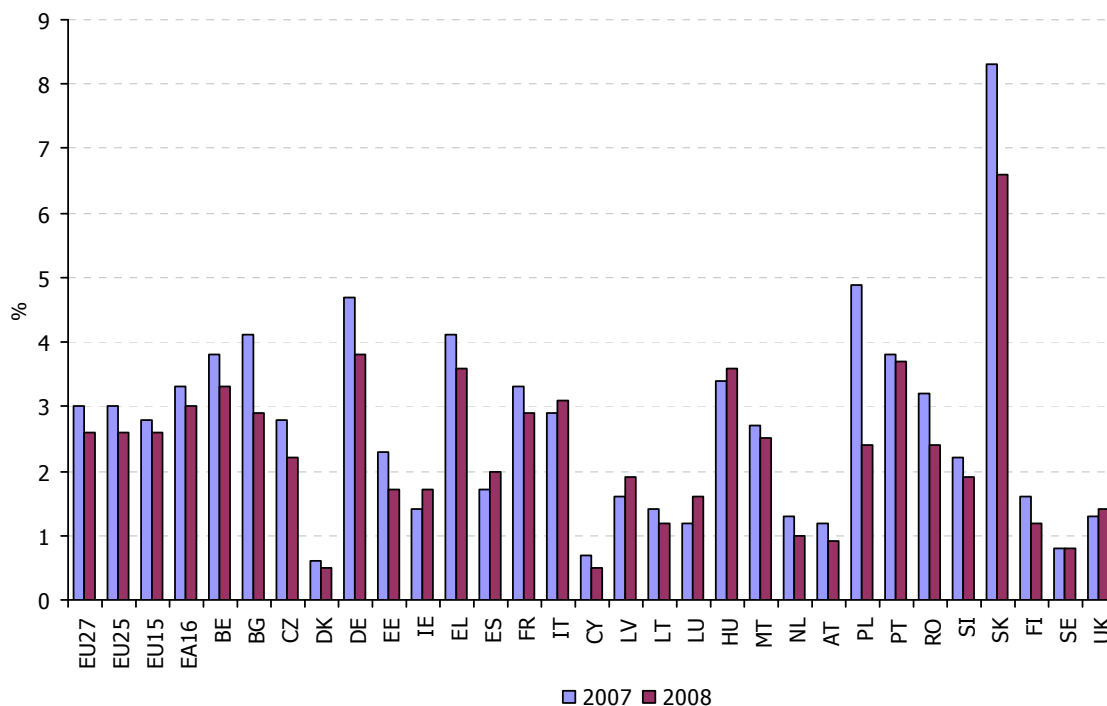
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	12,9	13	13,2	13,2	12,9	12,1	11,9	11,4	11,1
EU25	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EU15	13,8	13,3	13,1	12,4	11,8	11	10,8	10,5	10,5
EA13*	13,3	13	12,7	12,1	11,5	10,5	10,6	10,6	10,8
EL	5,2	5,1	4,3	3,8	3,2	4,1	4,3	3,7	3,5

*Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για την ευρωζώνη των 16

Πηγή: Eurostat

V-3α Ποσοστό Μακροχρόνιας Ανεργίας (% των ανέργων άνω των 12 μηνών στο σύνολο του οικονομικά ενεργού πληθυσμού)

Ως άνεργους θεωρούμε τα άτομα τουλάχιστον 15 ετών τα οποία δεν μένουν σε συλλογικές κατοικίες και δεν θα εργαστούν ή θα ξεκινήσουν να εργάζονται τις επόμενες δυο εβδομάδες καθώς ψάχνουν για εργασία, Η διάρκεια ανεργίας ορίζεται ως το χρονικό διάστημα: που ψάχνουν για εργασία (μεγαλύτερο των 12 μηνών)

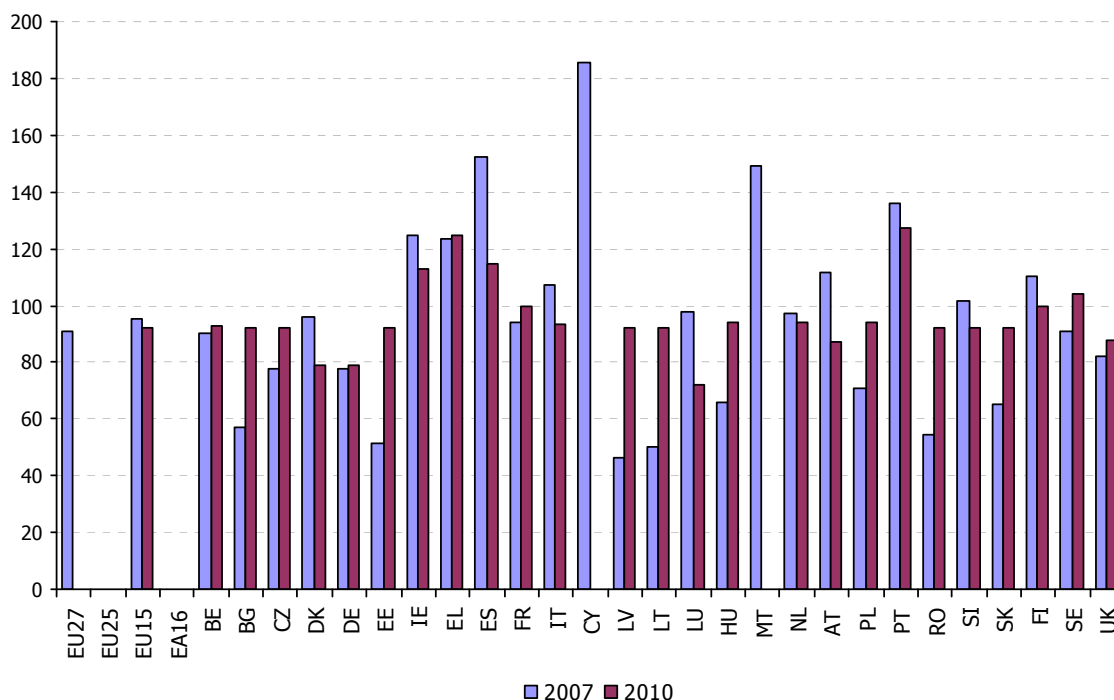
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	4	3,9	4	4,1	4,2	:	3,7	3	2,6
EU25	3,9	3,8	3,9	4	4,1	:	3,7	3	2,6
EU15	3,4	3,1	3,1	3,3	3,4	:	3,2	2,8	2,6
EA16	4,1	3,7	3,7	4,0	4,2	4,1	3,9	3,3	3,0
EL	6,2	5,5	5,3	5,3	5,6	5,1	4,8	4,1	3,6
Άντρες									
EU27	3,5	3,5	3,6	3,8	3,8	:	3,5	2,8	2,4
EU25	3,4	3,3	3,4	3,6	3,7	:	3,4	2,8	2,4
EU15	2,9	2,7	2,7	3	3,1	:	3	2,6	2,4
EA16	3,3	3,1	3,2	3,5	3,7	3,7	3,5	2,9	2,7
EL	3,5	3,2	3,1	3	3	2,6	2,6	2,2	2,1
Γυναίκες									
EU27	4,6	4,4	4,5	4,5	4,6	:	4	3,3	2,8
EU25	4,6	4,4	4,4	4,5	4,5	:	4	3,3	2,8
EU15	4,1	3,6	3,5	3,7	3,8	:	3,5	3,1	2,8
EA16	5,0	4,5	4,4	4,6	4,8	4,6	4,3	3,8	3,3
EL	10,1	9	8,6	8,9	9,4	8,9	8,1	7	6

Πηγή: Eurostat

VI-A, ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

VI-1α, Εκπομπές Αερίων που σχετίζονται με το Φαινόμενο του Θερμοκηπίου

(ποσοστιαία μεταβολή από το έτος βάσης ως προς τους στόχους του Κιότο, σε ισοδύναμα CO₂)

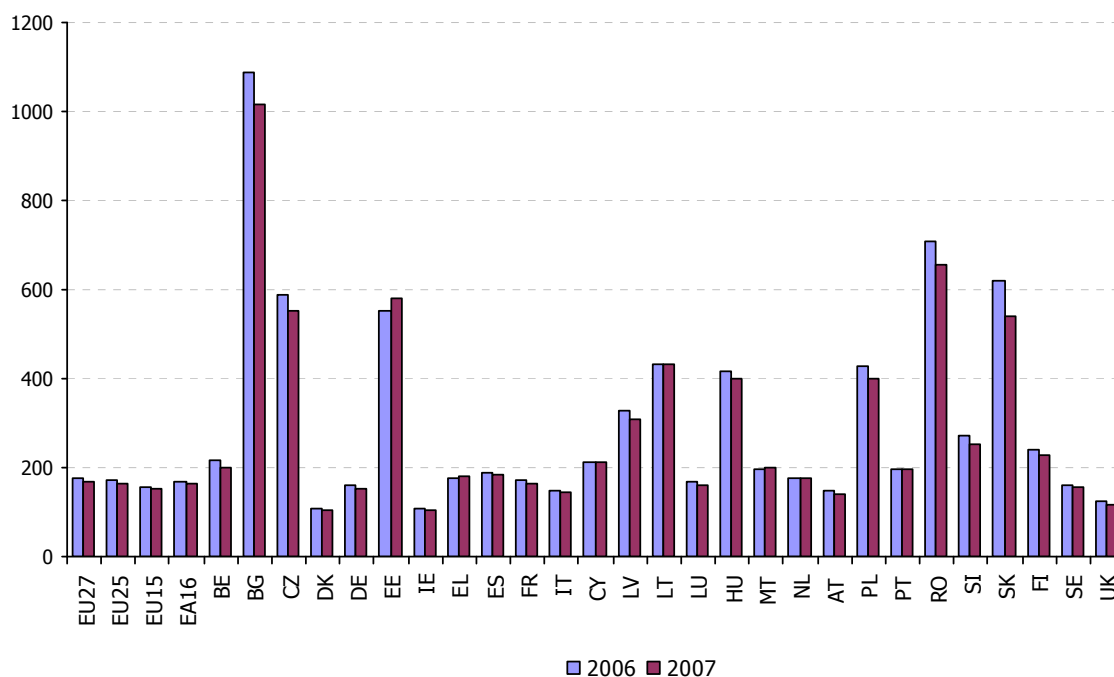

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2010
EU27	90,8	91,8	91,0	92,6	92,6	91,9	91,8	90,7	:
EU25	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EU15	96,3	97,4	96,8	98,0	98,0	97,1	96,5	95,0	92,0
EA16	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	118,8	119,8	119,4	122,7	122,8	123,2	119,7	123,2	125,0

Πηγή: Eurostat

VI-2α, Ενεργειακή Ένταση της Οικονομίας

(ακαθάριστη εγχώρια κατανάλωση ενέργειας ως προς ΑΕΠ (σταθερές τιμές 1995), kilogram ισοδύναμου πετρελαίου (kgoe) ανά 1000 €)

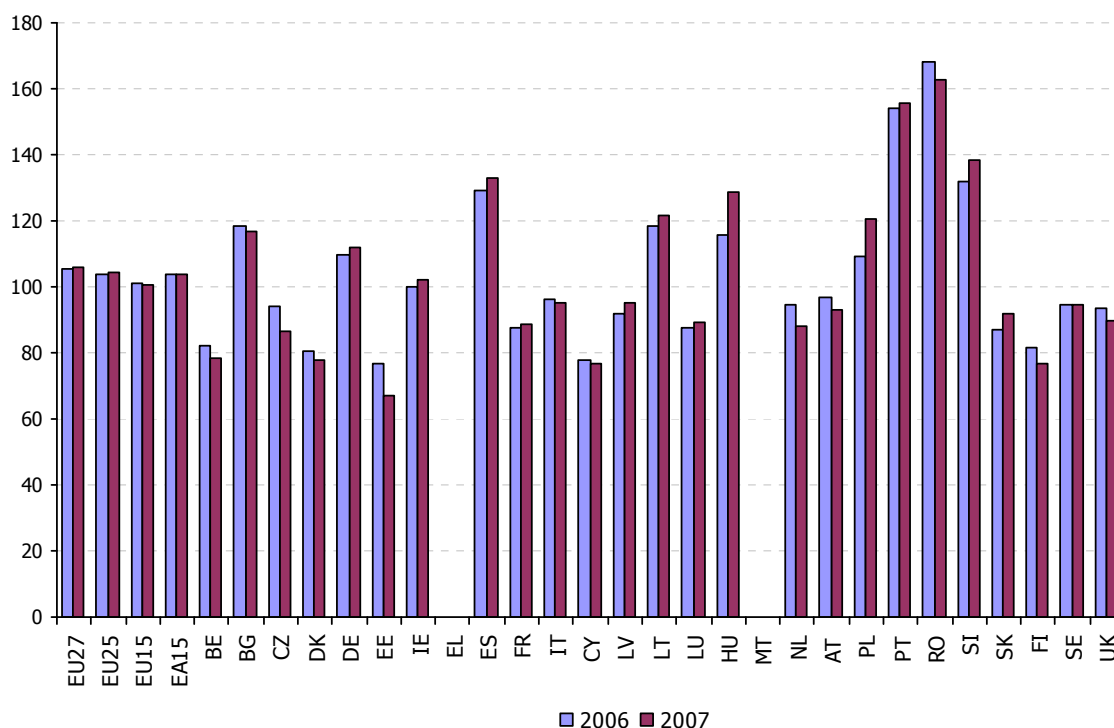

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	193,2	187,4	187,9	185,0	187,3	184,9	181,5	176,1	169,4
EU25	188,1	182,4	183,0	180,1	182,3	180,2	176,9	171,4	165,0
EU15	172,4	167,6	168,1	165,5	167,4	165,9	162,9	157,5	151,7
EA16	178,9	174,5	175,3	173,8	176,7	175,7	172,9	167,6	162,1
EL	203,5	204,6	202,2	200,8	193,1	186,9	185,0	178,0	181,8

Πηγή: Eurostat

VI-3α, Όγκος Μεταφερόμενων Εμπορευμάτων

(ως προς του ΑΕΠ (σε σταθερές τιμές 2000, σε τόνους ανά χλμ, Δείκτης 2000=100)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	100.1(s)	100.0	99.0(s)	100.0(s)	99.4(s)	105.5(s)	105.4(s)	106.3(s)	106.8(s)
EU25	100.4(s)	100.0	99.8(s)	99.5(s)	98.6(s)	104.3(s)	103.5(s)	104.4(s)	104.9(s)
EU15	100.2(s)	100.0	99.1(s)	99.4(s)	97.8(s)	103.3(s)	101.7(s)	101.6(s)	100.9(s)
EA15*	99.7(s)	100.0	99.7(s)	100.3(s)	98.7(s)	105.5(s)	104.1(s)	104.0(s)	103.8(s)
EL	:	100.0	:	:	:	:	:	:	:

(s): εκτίμηση Eurostat

* Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για την ευρωζώνη των 16

Πηγή: Eurostat

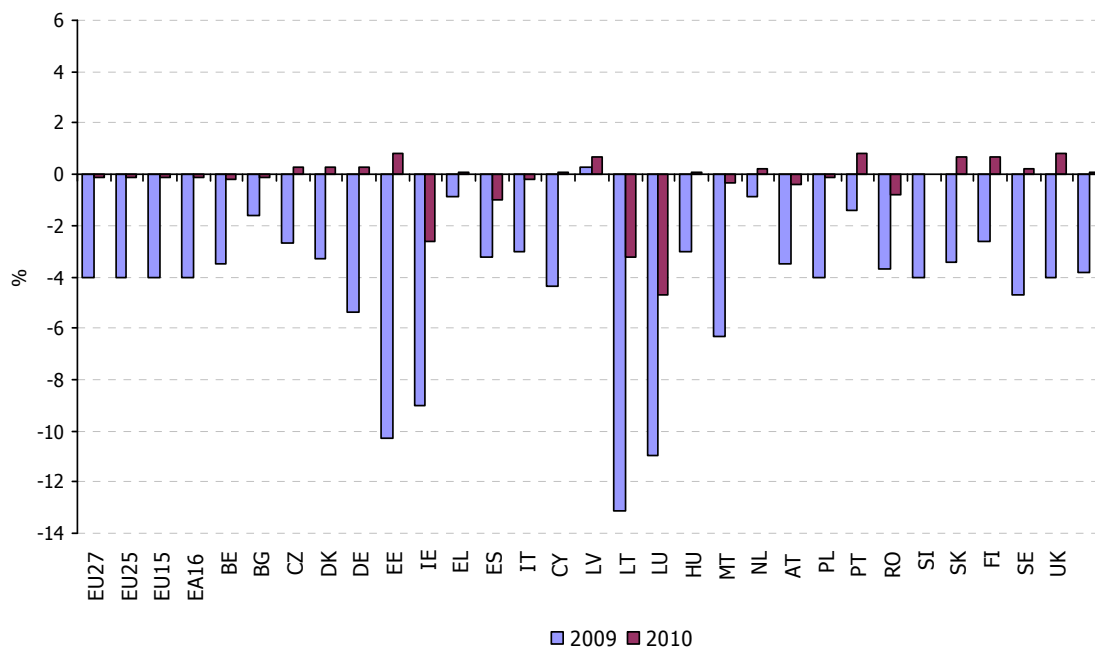
ΜΕΡΟΣ Β
(ΑΛΛΟΙ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ)

I-B, ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

I-1β, Ρυθμός Ανάπτυξης ΑΕΠ (σε σταθερές τιμές 2000)

(% μεταβολής σε σχέση με το προηγούμενο έτος)

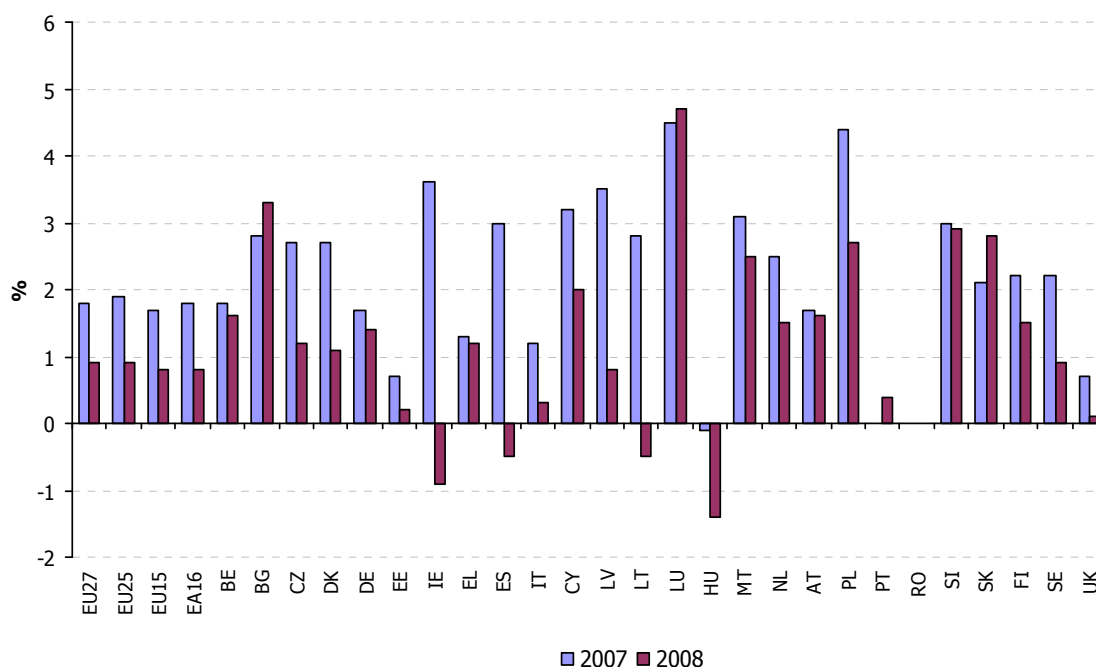
Η μέτρηση της μεταβολής του όγκου ΑΕΠ γίνεται μέσω του ΑΕΠ σε σταθερές τιμές, Η επίπτωση από τις μεταβολές του επιπέδου των τιμών (πληθωρισμός) απαλείφονται,

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU27	1.2	1.3	2.5	2.0	3.2	2.9	0.9	-4.0 (f)	-0.1 (f)
EU25	1.2	1.3	2.5	2.0	3.2	2.8	0.8	-4.0 (f)	-0.1 (f)
EU15	1.2	1.2	2.3	1.8	3.0	2.6	0.6	-4.0 (f)	-0.1 (f)
EA16	0.9	0.8	2.2	1.7	3.0	2.7	0.7	-4.0 (f)	-0.1 (f)
EL	3.4	5.9	4.6	2.2	4.5	4.5	2.0	-0.9 (f)	0.1 (f)

(f): πρόβλεψη
 Πηγή: Eurostat

Ι-2β, Μεταβολή της Απασχόλησης (ετήσια μεταβολή της συνολικής απασχόλησης)

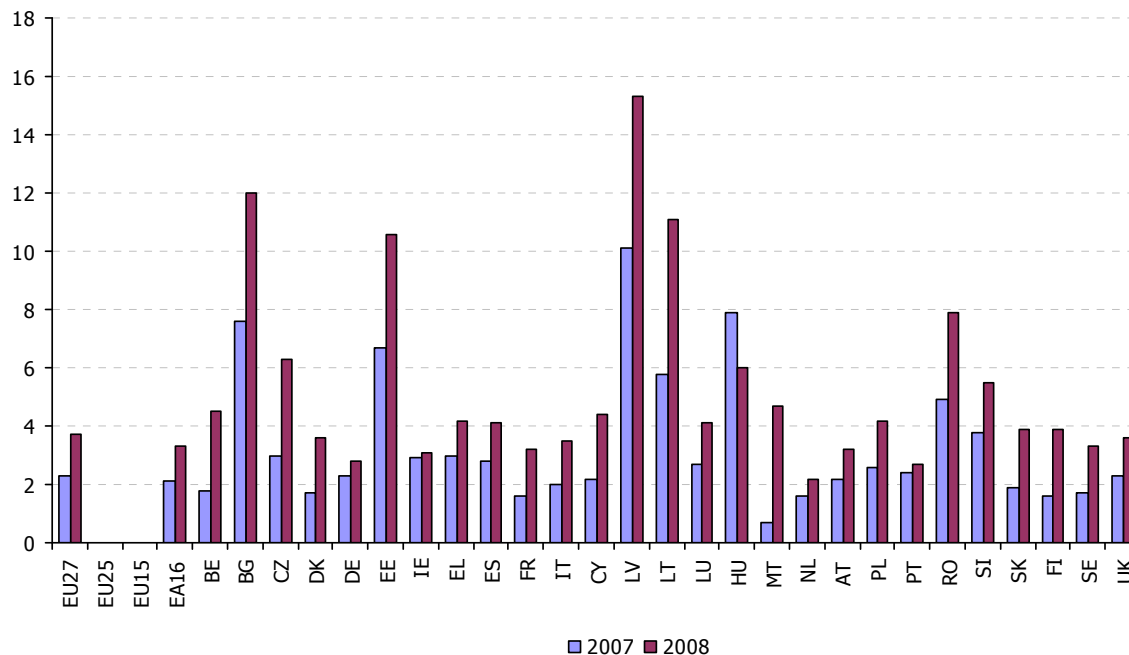
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	1,5	1	0,4	0,4	0,7	1,0	1,6	1,8	0,9
EU25	1,7	1,1	0,4	0,3	0,8	1,1	1,7	1,9	0,9
EU15	2,2	1,4	0,7	0,5	0,8	1,0	1,5	1,7	0,8
EA16	2,4	1,5	0,7	0,4	0,8	1,0	1,6	1,8	0,8
EL	0,5	0,1	2,3	1,0	2,3	1,0	2,1	1,3	1,2
Άντρες									
EU27	1,0	0,6	0	0,1	0,3	0,7	1,4	1,6	0,5
EU25	1,2	0,7	-0,1	0	0,4	0,7	1,4	1,6	0,4
EU15	1,6	1,0	0,1	0	0,2	0,4	1,2	1,3	0,2
EA16	1,9	1,0	0	-0,1	0,2	0,4	1,3	1,3	0,2
EL	0,1	0,2	1,6	0,5	1,7	0,6	1,3	1,2	0,7
Γυναίκες									
EU27	2,2	1,5	0,8	0,7	1,2	1,3	1,9	2,1	1,4
EU25	2,4	1,6	1,1	0,8	1,3	1,5	1,9	2,2	1,5
EU15	3	2	1,5	1,0	1,5	1,6	1,9	2,1	1,5
EA16	3,0	2,2	1,6	1,2	1,6	1,7	2,1	2,4	1,6
EL	1,2	0	3,3	1,8	3,4	1,5	3,4	1,4	2,1

Πηγή: Eurostat

Ι-3β, Πληθωρισμός (ετήσιος ρυθμός μεταβολής του Εν,Δ,Τ,Κ)

Οι εναρμονισμένοι Δείκτες Τιμών Καταναλωτή καταρτίστηκαν με στόχο την διεθνή σύγκριση των μεταβολών στις τιμές των καταναλωτών (πληθωρισμού),

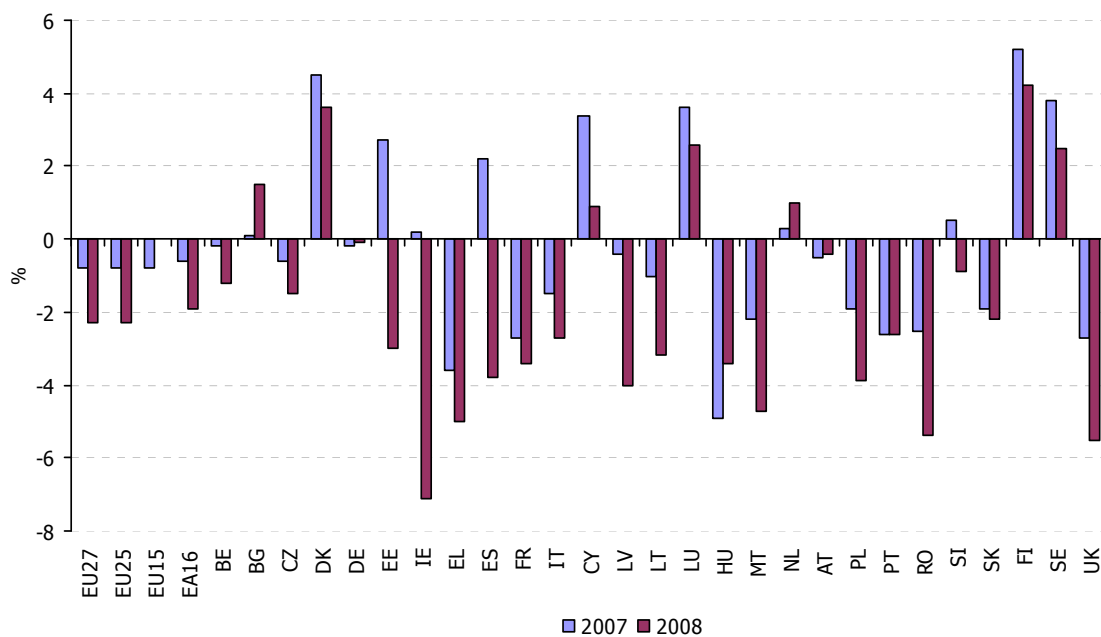
Οι Εν,Δ,Τ,Κ χρησιμοποιούνται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα με σκοπό την παρακολούθηση του πληθωρισμού στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) καθώς και την εκτίμηση του πληθωρισμού σύγκλισης,

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	:	:	:	:	:	2,3	2,2	2,3	3,7
EU25	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EU15	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EA16	2,2	2,4	2,3	2,1	2,2	2,2	2,2	2,1	3,3
EL	2,9	3,7	3,9	3,4	3,0	3,5	3,3	3,0	4,2

Πηγή: Eurostat

Ι-4β, Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (ως % του ΑΕΠ)

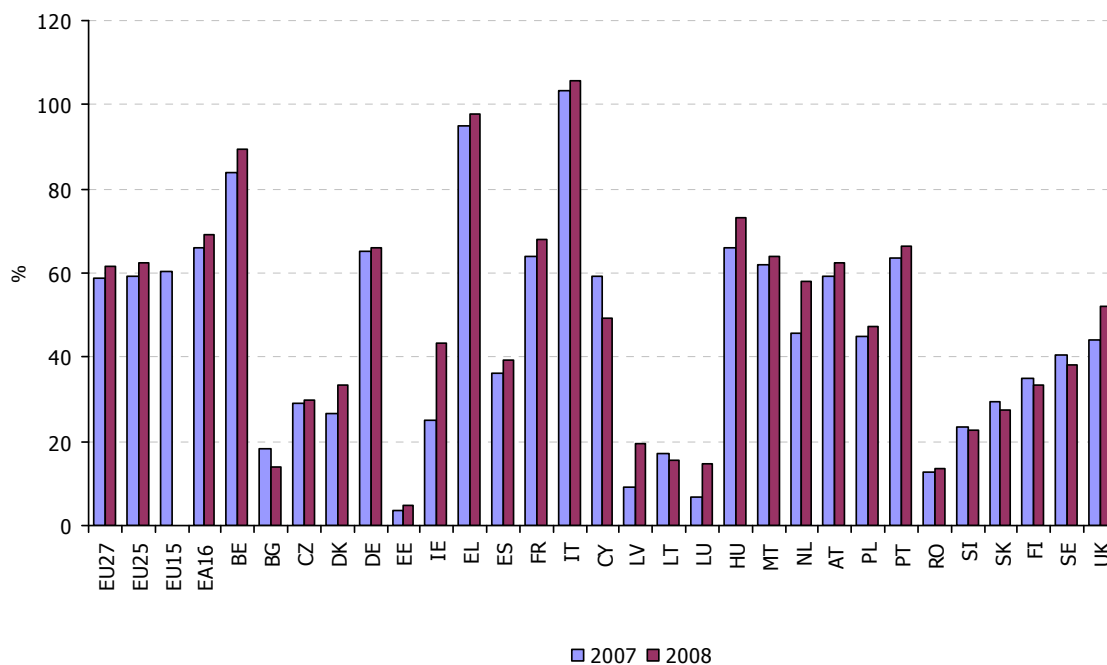

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	0,6	-1,4	-2,5	-3,1	-2,9	-2,4	-1,4	-0,8	-2,3
EU25	0,6	-1,4	-2,5	-3,1	-2,9	-2,5	-1,4	-0,8	-2,3
EU15	0,8	-1,2	-2,3	-3	-2,8	-2,4	-1,3	-0,8	:
EA16	0	-1,9	-2,6	-3,1	-2,9	-2,5	-1,3	-0,6	-1,9
EL	-3,7	-4,5	-4,8	-5,7	-7,5	-5,1	-2,8	-3,6	-5,0

Πηγή: Eurostat

I-5β, Χρέος Γενικής Κυβέρνησης (ως % του ΑΕΠ)

Το χρέος Γενικής Κυβέρνησης καθορίζεται ως το απόθεμα του ακαθάριστου χρέους στο τέλος του έτους σε ονομαστικές τιμές,

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	61,9	61	60,3	61,8	62,2	62,7	61,3	58,7	61,5
EU25	62	61,1	60,5	62	62,5	63,1	61,8	59,3	62,2
EU15	63,2	62,2	61,6	63	63,3	64,1	62,8	60,4	:
EA16	69,2	68,2	68,0	69,1	69,5	70,0	68,3	66,0	69,3
EL	103,4	103,7	101,7	98	98,6	98,8	95,9	94,8	97,6

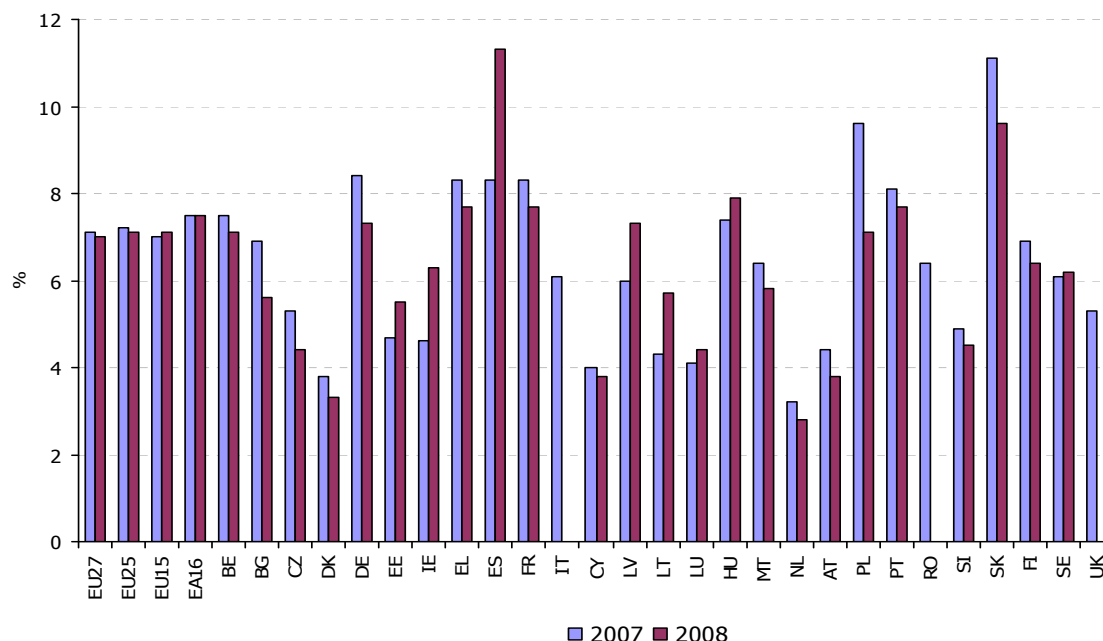
Πηγή: Eurostat

II-B, ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

II-1β, Ποσοστό Ανεργίας

(άνεργοι ως μερίδιο του εργατικού δυναμικού)

Ως άνεργους θεωρούμε τα άτομα τουλάχιστον 15 ετών τα οποία δεν μένουν σε συλλογικές κατοικίες και δεν θα εργαστούν ή θα ξεκινήσουν να εργάζονται τις επόμενες δυο εβδομάδες καθώς ψάχνουν για εργασία,

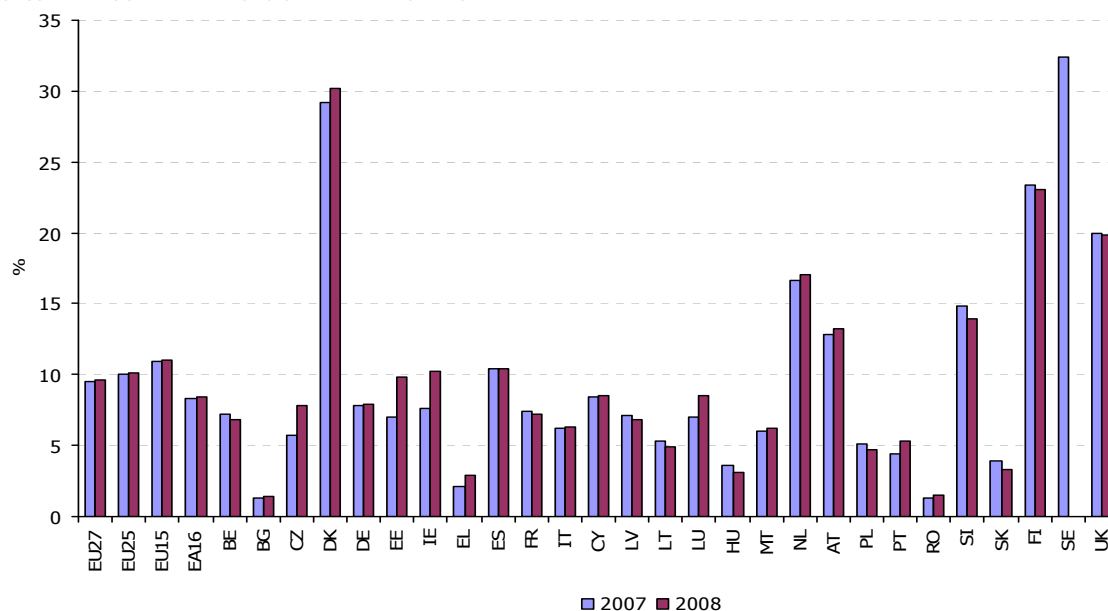
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	8,7	8,5	8,9	9	9	8,9	8,2	7,1	7
EU25	8,6	8,4	8,8	9	9	8,9	8,2	7,2	7,1
EU15	7,7	7,2	7,6	7,9	8,1	8,1	7,7	7	7,1
EA16	8,5	8,0	8,4	8,8	9,0	9,0	8,3	7,5	7,5
EL	11,2	10,7	10,3	9,7	10,5	9,9	8,9	8,3	7,7
Άντρες									
EU27	7,8	7,7	8,3	8,4	8,5	8,3	7,6	6,6	6,6
EU25	7,6	7,6	8,1	8,3	8,4	8,3	7,5	6,6	6,6
EU15	6,7	6,4	6,9	7,3	7,4	7,5	7,1	6,4	6,7
EA16	7,1	6,9	7,4	7,9	8,1	8,2	7,5	6,7	6,9
EL	7,4	7,2	6,8	6,2	6,6	6,1	5,6	5,2	5,1
Γυναίκες									
EU27	9,8	9,4	9,7	9,7	9,8	9,6	8,9	7,8	7,5
EU25	9,9	9,4	9,6	9,8	9,9	9,7	9	7,9	7,6
EU15	8,9	8,3	8,5	8,7	8,9	8,9	8,5	7,8	7,6
EA16	10,2	9,5	9,7	10,0	10,1	10,0	9,4	8,5	8,3
EL	17,1	16,1	15,7	15	16,2	15,3	13,6	12,8	11,4

Πηγή: Eurostat

II-2β, Δια Βίου Εκπαίδευση

(% πληθυσμού 25-64 ετών που συμμετέχουν σε προγράμματα εκπαίδευσης ή κατάρτισης)

Η αναφερόμενη περίοδος είναι οι τελευταίες τέσσερις εβδομάδες διεξαγωγής της έρευνας (εξαιρούνται η Γαλλία, η Ολλανδία και η Πορτογαλία για τις οποίες τα στοιχεία αναφέρονται σε εκπαίδευση ή μόρφωση που λαμβάνεται την στιγμή που γίνεται η έρευνα), Στη μόρφωση περιλαμβάνεται η βασική, ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση καθώς επίσης η εκπαίδευση μέσα από την εργασία, σεμινάρια, εξ' αποστάσεως, άνευ διδασκάλου εκπαίδευση κ,τ,λ, Επίσης περιλαμβάνονται ειδικά τμήματα π,χ ξένων γλωσσών, καλών τεχνών όπως επίσης και για διοίκηση επιχειρήσεων, επεξεργασία στοιχείων κ,α, Μέχρι το 1998 ως εκπαίδευση θεωρούνταν η γενική και επαγγελματική εκπαίδευση η οποία σχετίζεται με την τρέχουσα ή μελλοντική εργασία του ερωτηθέντα,

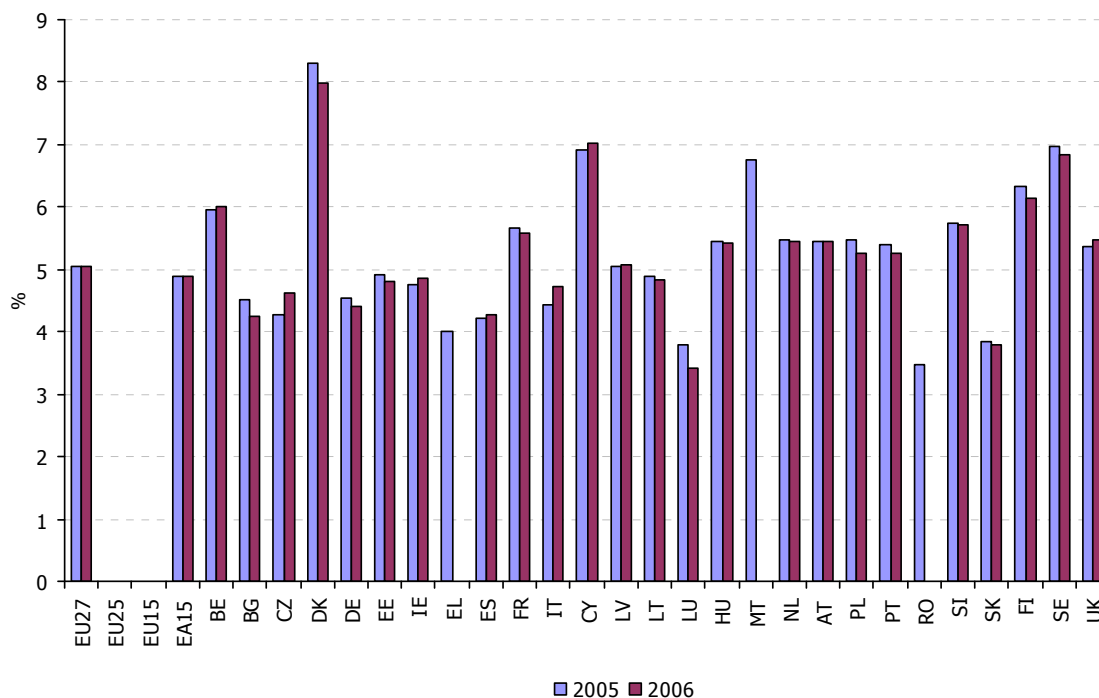

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	7,1(e)	7,1(e)	7,2	8,5	9,3	9,8	9,7	9,5	9,6
EU25	7,5(e)	7,5(e)	7,6	9,0	9,8	10,3	10,2	10	10,1
U15	8,0(e)	8,0(e)	8,1	9,8	10,7	11,3	11,2	10,9	11,0
EA16	5,3(e)	5,3(e)	5,4	6,5	7,3	8,1	8,2	8,3	8,4
EL	1	1,2	1,1	2,6	1,8	1,9	1,9	2,1	2,9
Άντρες									
EU27	6,7(e)	6,6(e)	6,6	7,9	8,7	9	8,8	8,6	8,7
EU25	7,1(e)	7,0(e)	7	8,4	9,1	9,5	9,3	9	9,1
EU15	7,6(e)	7,5(e)	7,5	9,1	10	10,4	10,2	9,8	10,0
EA16	5,3(e)	5,3(e)	5,3	6,3	7,2	7,9	7,8	7,9	8,0
EL	1	1,2	1,1	2,6	1,8	1,9	2	2,2	2,8
Γυναίκες									
EU27	7,5(e)	7,6(e)	7,8	9,1	10	10,5	10,5	10,3	10,4
EU25	8,0(e)	8,0(e)	8,2	9,6	10,6	11,1	11,1	10,9	11,0
EU15	8,5(e)	8,5(e)	8,8	10,4	11,4	12,1	12,2	11,9	12,0
EA16	5,2(e)	5,3(e)	5,5	6,6	7,5	8,4	8,5	8,7	8,7
EL	1	1,1	1,1	2,7	1,8	1,8	1,8	2,1	3,1

(e): εκτίμηση
Πηγή: Eurostat

III-B, ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΈΡΕΥΝΑ

III-1β, Δημόσιες Δαπάνες για Εκπαίδευση
(% του ΑΕΠ)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
EU27	:	4.86(s)	4.88(s)	4.99(s)	5.10(s)	5.14(s)	5.06(s)	5.04(s)	5.05(s)
EU25	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EU15	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EA15*	:	:	:	4.98(s)	5.00(s)	5.03(s)	4.95(s)	4.88(s)	4.89(s)
EL	:	3.25	3.39	3.50	3.57	3.58	3.82	4.00	:

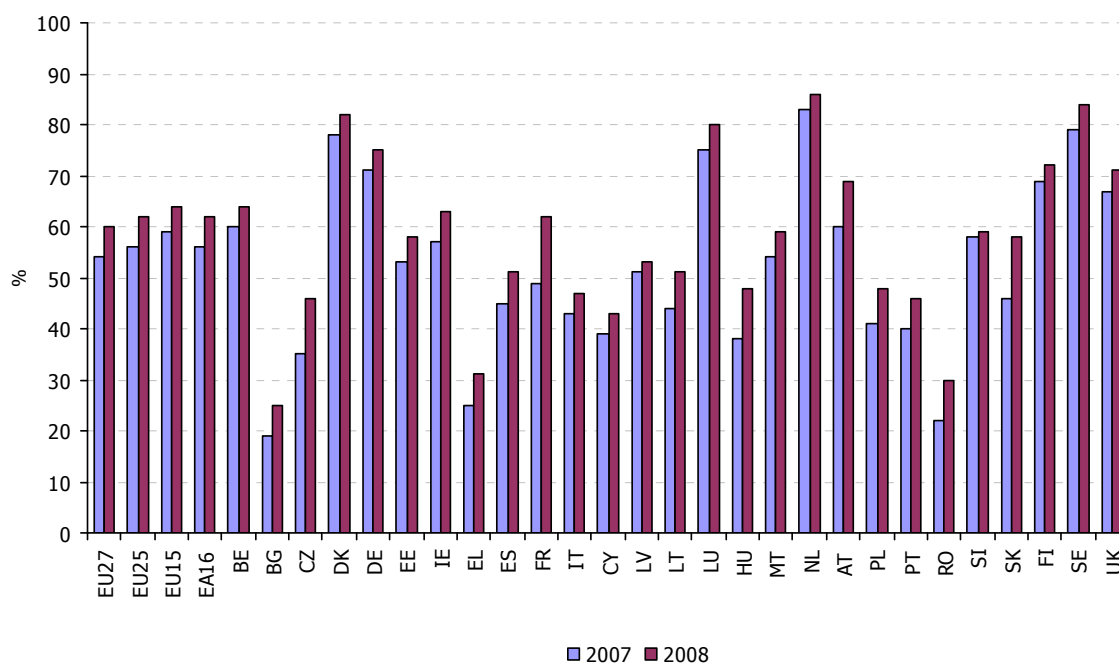
(s): εκτίμηση Eurostat

* Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για την ευρωζώνη των 16

Πηγή: Eurostat

III-2β, Πρόσβασης στο Διαδίκτυο (Νοικοκυριά)

(% των νοικοκυριών που έχουν την δυνατότητα πρόσβασης στο διαδίκτυο)

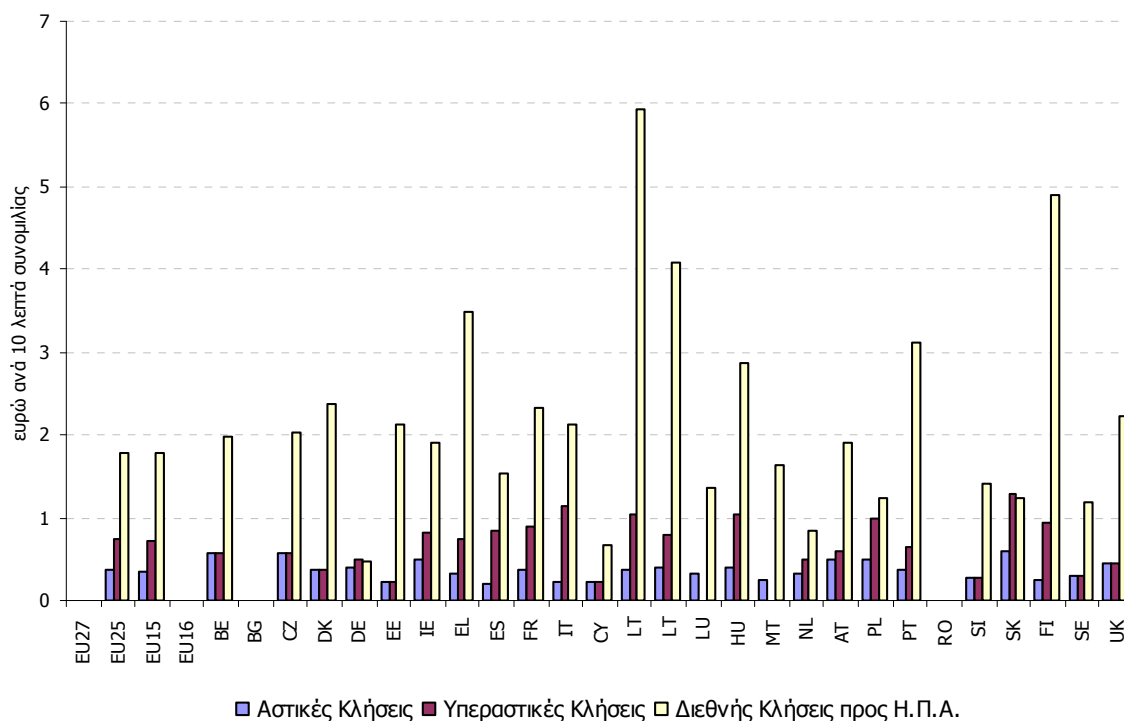

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	:	:	:	:	40	48	49	54	60
EU25	:	:	:	:	42	48	51	56	62
EU15	:	:	39	43	45	53	54	59	64
EA16	:	:	36	40	44	50	51	56	62
EL	:	:	12	16	17	22	23	25	31

Πηγή: Eurostat

IV-B, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ

IV-1β, Τιμές Τηλεπικοινωνιών, 2006 (ευρώ/10 λεπτά συνομιλίας)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Αστικές Κλήσεις									
EU27	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EU25	:	:	0,39	0,39	0,39	0,39	0,37	0,35	0,36
EU15	0,4	0,4	0,4	0,4	0,39	0,39	0,37	0,35	0,34
EA16	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	0,18	0,21	0,31	0,36	0,31	0,31	0,31	0,31	0,31
Υπεραστικές Κλήσεις									
EU27	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EU25	:	:	1,33	1,17	1,07	1,05	0,92	0,76	0,74
EU15	2,14	1,67	1,33	1,14	1,03	1,01	0,87	0,69	0,71
EA16	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	3,15	2,78	1,4	0,98	0,77	0,77	0,73	0,74	0,74
Διεθνείς Κλήσεις προς Η.Π.Α.									
EU27	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EU25	:	:	:	:	3,08	2,98	2,13	2,11	1,79
EU15	4,51	3,5	3,11	2,65	2,24	2,15	1,88	1,88	1,77
EA16	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	5,82	5,82	3,26	2,91	2,95	2,95	2,91	2,93	3,49

Πηγή: Eurostat

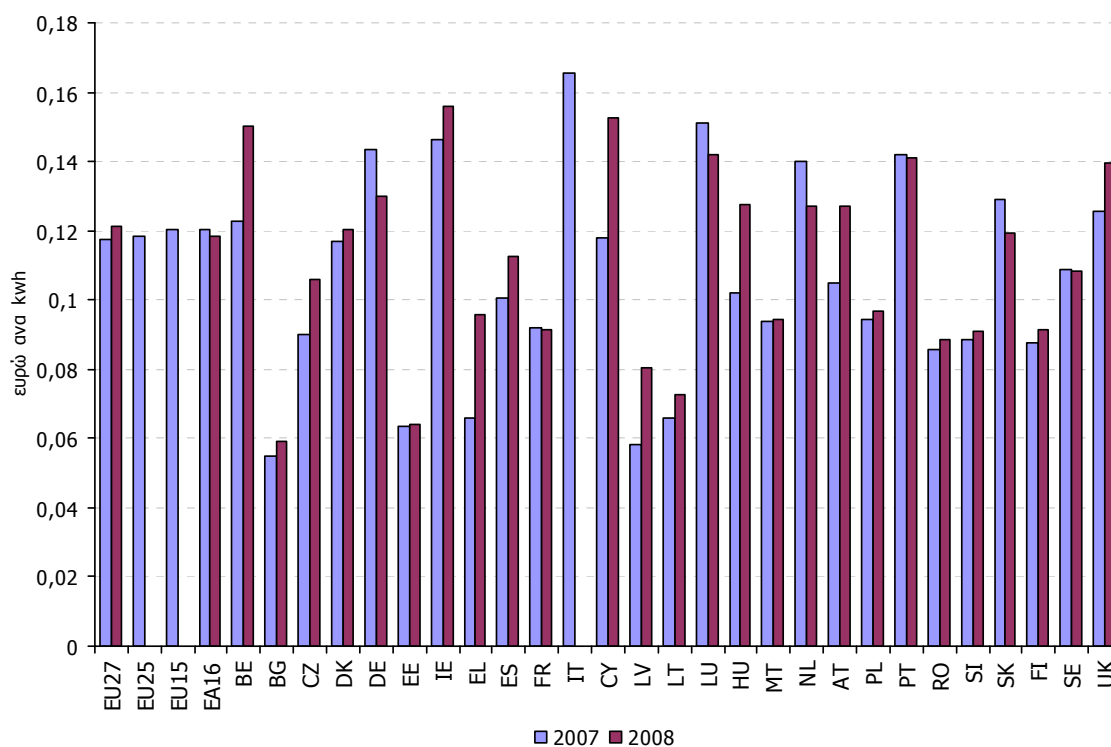
IV-2β, Τιμές Ηλεκτρικού Ρεύματος (Βιομηχανική χρήση) (σε ευρώ ανά kWh)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	:	:	:	:	:	0,0672	0,0752	0,0820	0,0880
EU25	:	:	:	:	0,0623	0,0672	0,0755	0,0825	:
EU15	0,0625	0,0644	0,0620	0,0648	0,0634	0,0682	0,0766	0,0837	:
EA16	:	:	:	:	0,0667	0,0713	0,0774	0,0837	0,0883
EL	0,0571	0,0571	0,059	0,0614	0,063	0,0645	0,0668	0,0698	0,0861

Πηγή: Eurostat

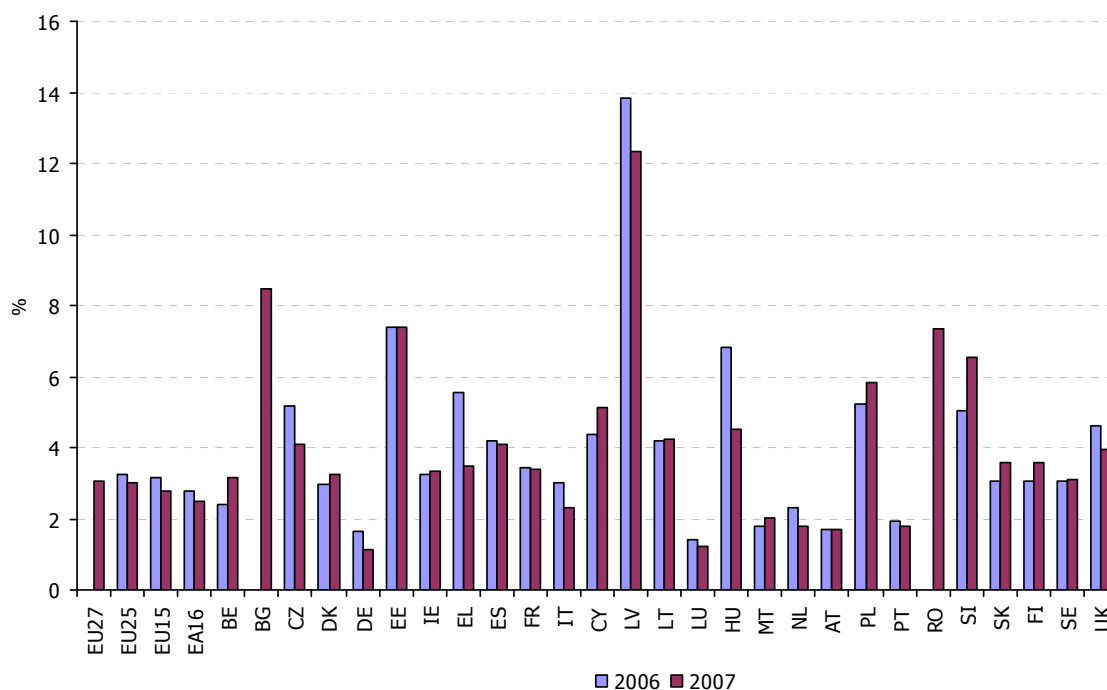
IV-3β, Τιμές Ηλεκτρικού Ρεύματος (Νοικοκυριά) (σε ευρώ ανά kWh)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	:	:	:	:	:	0,1013	0,1068	0,1173	0,1186
EU25	:	:	:	:	0,1002	0,1023	0,1077	0,1183	:
EU15	0,1031	0,1027	0,1032	0,1036	0,1027	0,1042	0,1094	0,1205	:
EA16	:	:	:	:	0,108	0,1103	0,1137	0,1203	0,1183
EL	0,0564	0,0564	0,058	0,0606	0,0621	0,0637	0,0643	0,0661	0,0957

Πηγή: Eurostat

IV-4β, Αξία Κρατικών Προμηθειών, για τις οποίες έχει γίνει δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε
(% του ΑΕΠ)

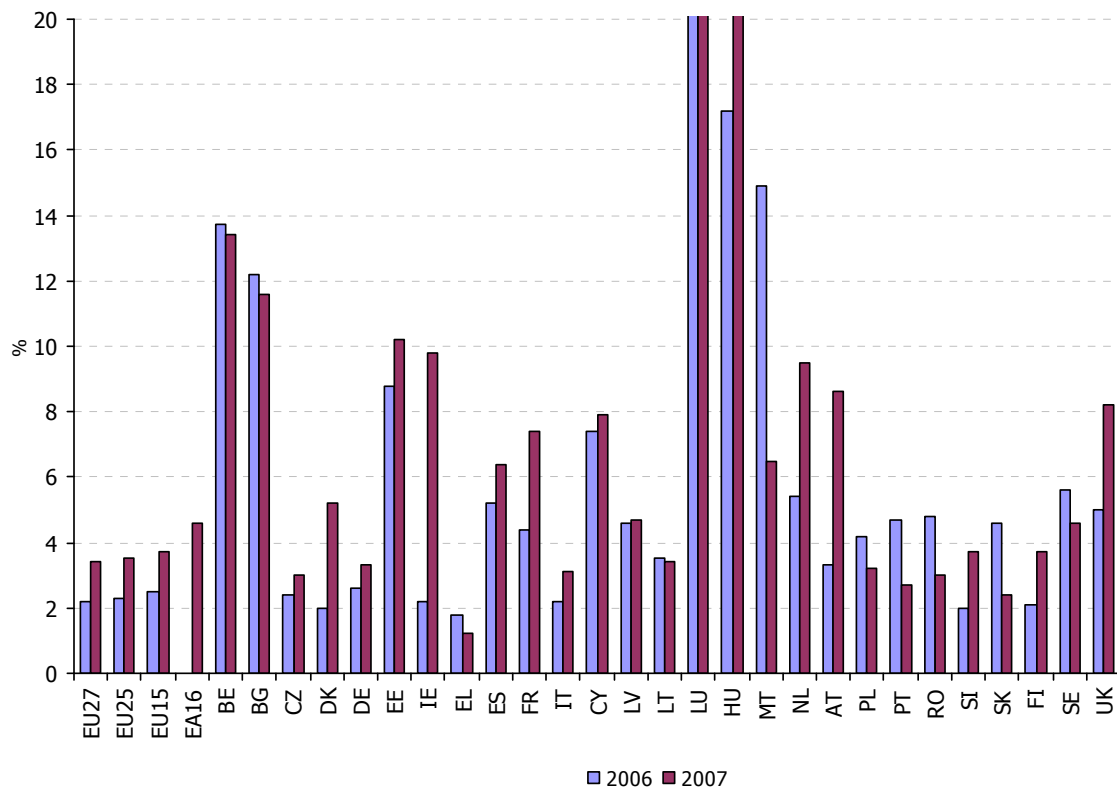

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	:	:	:	:	:	:	:	:	3,05
EU25	:	:	:	:	:	2,65	2,92	3,26	2,99
EU15	1,77	2,34	2,42	2,6	3,47	2,69	2,75	3,14	2,77
EA16	1,48	1,91	2,03	2,25	2,68	2,24	2,57	2,80	2,48
EL	4,52	3,85	4,1	5,21	4,44	3,71	4,8	5,54	3,5

Πηγή: Eurostat

IV-5β, Άμεσες Ξένες Επενδύσεις

(μέση αξία εισροών και εκροών άμεσων ξένων επενδύσεων ως προς το ΑΕΠ επί 100)

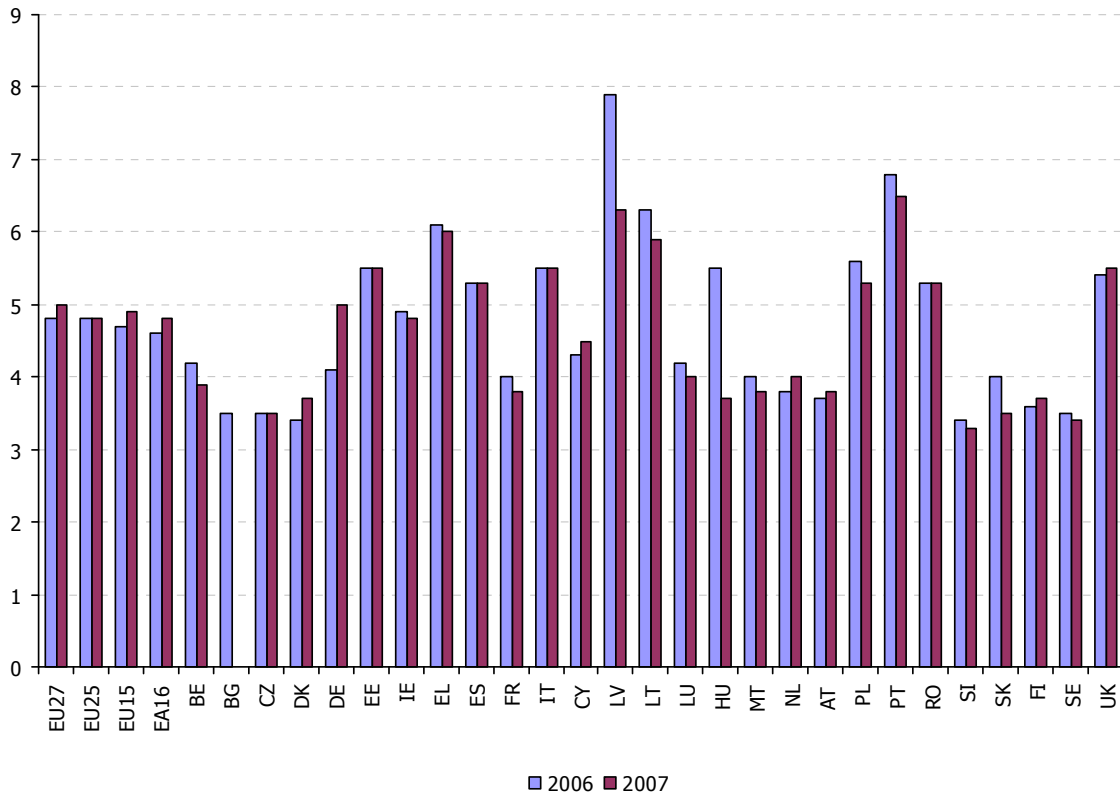
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	:	:	:	:	:	0,9	1,7	2,2	3,4
EU25	:	:	2,4	1,3	1,3	1	1,7	2,3	3,5
EU15	2,8	3,6	2,6	1,4	1,4	1,1	2	2,5	3,7
EA16	:	:	:	:	:	:	:	:	4,6
EL	:	1,3	0,8	:	:	0,7	0,4	1,8	1,2

Πηγή: Eurostat

V-B, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ

V-1β, Κατανομή Εισοδήματος

(Δείκτης του συνολικού εισοδήματος του 20% του πληθυσμού που αμείβεται με υψηλά εισοδήματα ως προς το 20% του πληθυσμού που αμείβεται με χαμηλά εισοδήματα)

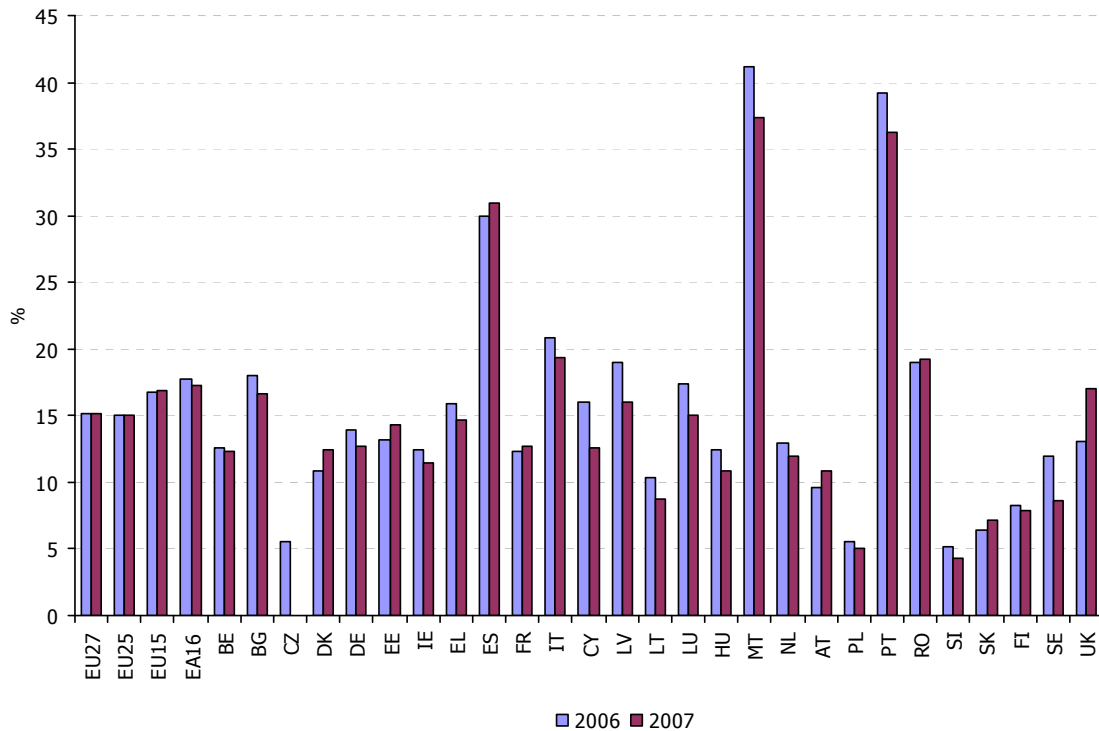
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	:	:	:	:	:	:	4,9(s)	4,8(s)	5(s)
EU25	4,6(s)	4,5(s)	4,5(s)	:	4,6(s)	4,8(s)	4,9	4,8	4,8
EU15	4,6(s)	4,5(s)	4,5(s)	:	4,6(s)	4,8(s)	4,8	4,7	4,9
EA16	:	:	:	:	:	:	4,6	4,6	4,8
EL	6,2	5,8	5,7	:	6,4	5,9	5,8	6,1	6,0

(s): εκτίμηση Eurostat

Πηγή: Eurostat

V-2β, Άτομα με Επίπεδο Μόρφωσης μέχρι και Γυμνάσιο (δευτεροβάθμια) χωρίς περαιτέρω Εκπαίδευση ή Κατάρτιση

(ως % πληθυσμού ηλικίας 18-24 ετών με χαμηλή δευτεροβάθμια και δεν είναι σε πρόγραμμα εκπαίδευσης ή κατάρτισης)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	:	17,6	17,3	17,1	16,3	15,8	15,5	15,2	15,2
EU25	:	17,3	17,0	16,7	15,8	15,2	15,1	15,0	15,0
EU15	20,5	19,5	19,0	18,7	17,9	17,2	17,1	16,8	16,9
EA16	21,3	20,2	19,7	19,3	19,1	18,4	18,1	17,8	17,2
EL	18,6	18,2	17,3	16,7	15,5	14,9	13,3	15,9	14,7
Άντρες									
EU27	:	19,7	19,4	19,3	18,3	18,1	17,4	17,3	17,2
EU25	:	19,5	19,2	18,9	17,8	17,6	17,2	17,2	17,1
EU15	22,6	21,8	21,3	21,1	20,1	19,8	19,4	19,2	19,2
EA16	23,7	22,7	22,3	22,0	21,6	21,3	20,6	20,3	19,7
EL	22,1	22,9	21,3	20,7	19,9	18,3	17,5	20,7	18,6
Γυναίκες									
EU27	:	15,6	15,2	14,9	14,3	13,5	13,5	13,1	13,2
EU25	:	15,2	14,8	14,4	13,7	12,8	13,1	12,7	12,8
EU15	18,5	17,2	16,6	16,2	15,6	14,7	14,8	14,4	14,5
EA16	19,0	17,6	17,1	16,6	16,5	15,4	15,6	15,2	14,7
EL	15,4	13,6	13,4	12,6	11,0	11,6	9,2	11,0	10,7

Πηγή: Eurostat